SKOLER OG DEGNE
I VENDSYSSEL

BIDRAG TIL SKOLENS UDVIKLINGS- OG PERSONALHISTORIE

FORTSÆTTELSE AF
P. M. RØRSIGS SKRIFT BIND I

VED

P. CHRISTENSEN, C. KLITGAARD
OG KR. VÆRNFELT

II

HJØRRING
EXPRES-TRYKKERIET (OLUF JØRGENSEN)
1953 o. flg.

FORORD

I »Vendsysselske Aarbøger« 1935—44 har afdøde Lærer P. M. Rørsig offentliggjort I. Bind af et omfattende Værk omhandlende »Skoler, Degne og Skoleholdere i Vendsyssel«, og det var naturligvis Tanken, at dette Bind skulde efterfølges af et andet og sidste Bind omhandlende de Herreder og Købstæder, som ikke var behandlet i første Bind, nemlig Hvetbo Herred, Ø. Han Herred, Kjær Herred og Læsø Birk samt Købstæderne Skagen, Sæby og Hjørring, og endelig bringe et fælles Personregister til begge Bind; men Forfatterens fleraarige Sygdom og endelig hans Død 1950 bevirkede, at denne Plan ikke kom til Udførelse. Rørsig efterlod sig noget Arkivstof til Bind II, men intet i trykfærdig Stand, og det maatte derfor blive Historisk Samfunds Opgave at faa udarbejdet II. Bind i Manuskript til senere Trykning.

Da jeg i ca. 30 Aar havde overladt Rørsig alt det Skole- og Degnestof, jeg efterhaanden stødte paa i Tingbøger, Justitsprotokoller, Skifteakter m. v. og i norsk Personalia, paatog jeg mig at fortsætte Rørsigs Arbejde og skrive Hovedparten af det manglende Stof, til hvilket Den grevelige Hjelmstierne-Rosencroneske Stiftelse har ydet mig økonomisk Hjælp, for hvilken jeg herved bringer Direktionen min Tak. Skole- og Degnehistorien for Ø. Han Herred er udarbejdet af Lærer P. Christensen, for Kjær Herred delvis af Skoleinspektør Kr. Værnfelt, Aalborg, delvis af mig. Sidstnævnte Herred hører jo siden 1793 administrativt til Aalborg Amt, men da det saa vel geografisk som kulturelt hører til Vendsyssel, vilde det formentlig være en Mangel, hvis det blev udeladt i dette Skrift.

C. Klitgaard.

HVETBO HERRED

Af C. KLITGAARD

Ingstrup-V. Hjermeslev-Alstrup.

I Præsteindberetning fra 1553 skrives:

»Til disse tre Sogne er intet Degnebol, men Kirkejorden ligger til Sejlstrup, og det, der siges at have været Degneboel, siges, at Albret Skeel har til Børglum«.

1571 bemærkedes for hvert Sogn, at der ligeledes savnedes Degneboel. Lønnen var da i Ingstrup 4 Tdr. Korn og 40 Gæs, af Hjermeslev 3 Tdr. Korn og 36 Gæs, af Alstrup 10 Skpr. Byg og 10 Gæs og af Kjettrup 20 Skpr. Rug og 20 Gæs[1]). Ialt ydedes der saaledes 106 Gæs til Degnen, saa der maa have været stor Gaaseavl i disse Sogne.

Endnu 1690 maatte Degnen indberette, at der intet Degnboel fandtes for Sognene, saasom det af Sandflugt totalt var ødelagt saa vel som den ganske By (ɔ: Brødslev), hvori det laa, paa Hus, Mark, Ager og Eng og alt dets Tilliggende. Degnen boede derfor nu (1690) i et lidet Skolehus, bygget paa menige Ingstrup Sognefællig, hvortil der kunde saas ½ Td. Rug, 1½ Td. Byg og er sat i Matrikulen for ½ Td. Hk. Endnu fri for aarlig Landskyld.

Korntiende: 13 Tdr. 5 Skpr. Byg. Det havde ikke hidtil været Brug at ofre til Degnen. Paaskerenten udgjorde 5 Lpd. Brød og 2½ Ol Æg (200 Stk.). St. Hansrenten 3 Lpd. Ost og 40 Gæs.

---

[1]) D. H. Wulff: Stat. Bidr. til Vendelbo St.s Hist., S. 160 f.

Pension til Aalborg Skole 6 Tdr. Byg[2]).

1768 opgaves Degnens Indkomster til 86 Rdlr. kurant.

Fra 1741 holdt Degnene Skole, og til Degneskolens Distrikt hørte Beboerne i Brødslev, Trudslev, Rolighed, Vestermark, Sdr. og Nr. Kjettrup. Den øvrige Del af Sognet hørte til østre Skole, som vist var det af Præsten Jakob Ottesen opførte Skolehus paa Ingstrup Fælled. I fast Løn som Skoleholder havde Degnen aarlig 6 Rdlr. og 26 Læs Tørv, hvoraf 1/3 Sandtørv.

For Ingstrup Sogn lod Provst Jacob Ottesen 1664 opføre »et lidet Skolehus«, hvortil der ikke kunde avles 1/2 Læs Hø, og der var ikke mere Foder end 1 Ko og 4 Faar kunde fødes med.

Skolevæsenet i Pastoratet blev først sat rigtig i Gang 1725 af Præsten Jens Godsen med det Skolehus, der var bygget paa Grandefælleden, nær ved Kirken, og hvorpaa nævnte Præst »gjorde den største Bekostning og Sognefolkene noget«.

Desuden havde Præsten givet til de fattige Skolebørns Undervisning 1/2 Td. Rug og 1/2 Td. Byg og yderlige lagt 3 a 4 Tdr. Sæd af Præstegaardens Jord til samme Skolehus sin Livstid.

Endelig fik Skoleholderen noget Korn og Penge af Sognefolkene til de fattige Børns Information foruden det, han ugentlig fik af de formuende Børn, mens de gik i Skole, nemlig 4 Skill. i Indskrivningspenge og 1 Sk. om Ugen, naar de lærte at skrive, 2 Sk. naar de ogsaa lærte at regne. Det hele Sogn havde paataget sig Skolehusets Vedligeholdelse.

Fra 1741 var Skoleholderens Løn i østre Skole (Kirkeskolen), hvortil hørte den sydøstre Del af Sognet, 3 Tdr. Rug, 4 Tdr. Byg, 4 Rdlr. i Penge og desuden den Jord, som hidtil havde ligget til Skolehuset

---

2) D. H. Wulff: Stat. Bidr. til Aalborg Stifts Hist., S. 133.

(opr. skænket af Præsten J. Godsen), paa Betingelse, at Sognemændene dyrkede den for ham som deres eget, saa han ikke skulde forsømme Skolen. Endelig fik han samme Antal Tørv som Degnen i Degneskolen (26 Læs), samt om Sommeren Græs til 1 Ko og 8 Faar.

Af Drenge og Piger fra 15—18 Aar gaves 2 Skilling ugentlig i Skolepenge og af Elever over 18 Aar 4 Sk. ugentlig. Skolepengene anvendtes tilligemed Tavlepengene i alle Herredets Sogne til gudeligt Brug og Skolefornødenheder[3]).

Aar 1800 bestod Ingstrup Degneskole af 11 Fag, deraf 4 til Skolestue, 4 til Værelse for Skoleholderen, 1 til Forstue og 2 til Lade og en Taske (ɔ: Udbygning) til Kreaturer. Bygningen var Bindingsværk med Lervægge og Straatag. Skolen var paa dette Tidspunkt gammel og brøstfældig.

I Hjermeslev By var der 1735 en Skole, hvori Ungdommen deraf og af Alstrup mageligen kunde læres, dels fordi disse tvende Sogne ligger tæt ved hinanden, dels fordi det ringe og fattige Alstrup Sogn ikke havde Evne til selv at lønne en Skoleholder.

Samme Skolehus oprettedes 1664 af Præsten Jacob Ottesen. Sognefolkene i begge disse Sogne lønnede Skoleholderen med Korn for de fattige Børns Undervisning, foruden det, han ugentlig fik af de formuende Børn. Begge Sognene holdt Skolehuset ved Lige.[4]).

V. Hjermeslev-Alstrup Skole bestod 1800 kun af 10 Fag[5]), 4 til Skole, 4 til Værelse for Skoleholderen og 2 til Lade. Bygningen var af Type og Tilstand som Ingstrup Skole[6]). Den stod til 1847, da der var Licitation

---

3) C. Klitgaard: Hvetbo Herred II, Side 70; Skolefundats af 28. Dec. 1741.
4) Vendsysselske Aarbøger IV, S. 45 (1921).
5) á ca. 2 til 2½ Al.
6) Aalborg Bispearkiv, Pk. 413 b.

over Opførelse af en ny Skolebygning, og samtidig holdtes Auktion over 6 Fag af den gamle Skole til Nedbrydning[7]).

Ide Frederiksd. Wilsbech paa Nørre Kjettrupgaard gav 12. Maj 1740 80 Rdlr. gr. Kurant til gudeligt Brug, hvoraf den halve Rente, 2 Rdlr. aarlig, skulde gives til Ingstrup Skole. Fundats af 20. Maj 1752.

Angaaende dette Legat afgav J. F. Mathiesen 20. Maj 1762 en Forsikring om, at Summen stod i Kjettrupgaard[8]). Kapitalen er nu 160 Kr. til 5 pCt. p. a.

DEGNE. — A. Ingstrup.

I. Jacob Degn, (1630)—1649, nævnes i en Markskeltrætte 3. Juni 1630. G. m. Zidsel . . . ., der begr.s sammen med ham 3. Marts 1649.

II. Thomas Christensen Thisted, 1647—86, var født 1600 antagelig i Thisted og døde 1686, begr. 24. Maj. Han var Student men ikke indskrevet ved Universitetet, og var 1646 Skolemester i Ingstrup, men blev 1647 Degn. 8. Marts 1662 afsagdes der paa Herredstinget en Dom over ham i en Gældssag.

Præsten og en Del Sognemænd gav ham 20. Juni 1647 Skøde »paa det Lyngsted med Hedejord i vor Fællig og Fædrift sønden for Vestermark og Trudslev Mænds Jord paa Vestermark fra Hveddal og vester til Harreslev Dal, sønder over og øster paa til den Lergrav, som ligger vesten for Præstegaardens Jord«.

Denne Jord bevilgedes Ths. Thisted og efterfølgende Skolemestre med Tilladelse til at opbryde, pløje og saa og paa bedste Maade at gøre sig den nyttig. Tillige fik

7) Aalborg Stiftstidende, Nr. 22 1847.
8) Hofmans Fundationer IV, S. 289.

Skolemesteren et Stykke Eng sønder fra Pælen i Hveddal og hen til Skolehuset. Til Gengæld skulde Degnen undervise fattige Sognefolks Børn frit. 1690 stod Degneboligen for 4 Skp. Hk., hvoraf der af særlig kgl. Naade ikke svaredes Skat. Udsæden angaves nævnte Aar til ½ Td. Rug og 1½ Td. Byg, hvilket viser, at Degnen havde faaet en Del af Hedejorden under Kultur, thi 1673 kunde han kun saa ½ Td. Byg og ½ Td. Havre. Paa Ejendommen kunde der 1690 avles Foder til 1 Ko og 4 Faar[9]).

Ths. Thisted, der boede i Trudslev og ligesom de øvrige Degne indtil 1781 førte Kirkebogen, betjente sig undertiden af Latinen, saaledes ved Præsten Ludvig Joensens Død 1660. Aaret 1661 anmærkede han: »Jove juva in nomine Jesu« ɔ: Gud hjælp i Jesu Navn! Og da hans Hustru 1673 nedkom med Tvillinger, slutter Tilførselen i Kirkebogen med følgende Udbrud: »En providentia dei ipsemet illis providebit, ɔ: Glem ikke Guds Forsyn, han vil selv sørge for dem!«[10]).

G. I m. Maren Jensdatter, begr. 19. Apr. 1660. II 16. Dcbr. 1660 m. Kathrine Sørensdatter i Ingstrup Prgd. Ialt 18 Børn, født i Ingstrup 1645—85, hvoraf 5 døde inden voksen Alder. Af de øvrige kan nævnes:

1. Christen Thomsen, dbt. 29. Sept. 1646. Degn her, se senere.

2. Maren Thomasdatter, dbt. 28. Apr. 1662; g. Ingstrup 1692 m. Peder Grønborg.

3. Laurits Thomsen, dbt. 27. Jan. 1667. Skoleholder her.

Børnene synes ikke at have videreført Slægtsnavnet Thisted.

---

9) C. Klitgaard: Hvetbo Herred II, S. 39 f.
10) C. Klitgaard: Hvetbo Herred II, S. 99.

III. Christen Thomsen, 1686—92. Født 1646, Formandens Søn og boede ligesom denne i Trudslev, hvor hans Stifmoder og Halvbroder, Laurids ogsaa havde Ophold. Han blev 25. Sept. 1688 kaldet til Degn i alle 3 Sogne, da ingen Student havde søgt Embedet.

10. Sept. 1692 klagede han til Biskoppen over, at Stifmoderen havde en stor Del af Jorden til sin Brug, samt over, at hun havde en stor, før Karl til Søn, som daglig var Degnen til stor Fortræd og Degneboligen til Skade og Fordærvelse. Denne Søn var aabenbart hans Halvbroder Laurids, som da var Skoleholder. At Forholdet mellem dem har været yderst spændt, fremgaar af, at Degnens Hustru kort i Forvejen var blevet overfaldet af Laurids Skoleholder og slaaet baade brun og blaa.

Chr. Thomsen beklagede sig samtidig over, at en Bonde i Hjermeslev, der forestod Kirkesangen i Annexkirkerne, havde forlangt 1 Mark dansk for hver Prædikedag, endda han ogsaa tog hvad Offer, der kunde falde, naar der var Bryllup, Daab eller Kirkegangskoner tilligemed Kage, Brød, Ost, Æg og de Penge, der indkom ved Begravelser, hvilket faldt Degnen haardt og tungt, da han skulde bære de med Stillingen forbundne Skatter og Udgifter. Han bad derfor Bispen om, at han maatte antage en Karl, for at han kunde blive noget hjulpet i sin Svaghed.

Biskoppen, der netop var paa Visitats, resolverede samme Dag ved Paategning paa Skrivelsen, at der ikke kunde paalægges Degnen en saadan Byrde, som omtalt i Skrivelsens første Del, og hvad den sidste Besværing angik, da maatte Degnen selv antage en Substitut[11]).

Han døde 1692, begr. 3. Okt., saa han høstede ingen Frugter af sine Klager.

G. m. Maren Olufsdatter.

---

11) Bispearkivet, Capsa B., Loc. 19—20, Fasc. B. Nr. 5.

Datter: Ingeborg Christensdatter, dbt. 20. Maj 1685.

B. V. Hjermeslev-Alstrup.

Her var indtil 1688 et selvstændigt Degnekald.

I. Niels Olsen Aalborg 1601 — Hans latiniserede Navn Nicolaus Olai Aalborgensis staar indskrevet paa Degnestolen i Hjermeslev Kirke, saa han har formodentlig været Student.

II. Svend Christensen, — 1630 —, boede i Alstrup. Han var saa fattig, at hans Børn gik omkring og betlede, og han fik 5. Febr. 1632 Sognevidne af Beboerne, at han ikke havde haft noget af Kronen at føde sig samt Hustru og Børn med, samt at han siden kgl. Maj.s Forordn. »havde oplært Børn og Ungdommen udi begge Sogne vel og haver taget sig Umag til hver Dag, indtil de haver lært Luthers Forklaring«.

Han boede allerede i Alstrup 1608 og var Medarvning til en Selvejergaard i Østrup i Saltum Sogn. (Viborg Landstings Dombog A, 1608, Bl. 319 f).

III. Morten Svendsen, ca. 1651—ca. 1691, træffes nævnt i Kirkebogen fra 26. Jan. 1651. Antagelig Formandens Søn. Kaldtes 17. Febr. 1652 »i Holmgaard«, Hjermeslev Sogn, som han maaske havde tilgiftet sig. Hans Død, antagelig 1691, er ikke fundet i Kbg.

G. I 30. Okt. 1653 m. Anne Poulsdatter, bgr. 20. Jan. 1668, antagelig Enke, g. I m. Jens .....

G. II 18. Okt. 1668 m. Maren Thomasdatter. Børn:

1. Maren Jensdatter, (Stifdatter), g. 3. Dcbr. 1667 m. Laurids Jensen.

2. Lars Jensen, (Stifsøn), bgr. 17. Apr. 1668.

3. Svend Mortensen, dbt. 28. Jan. 1670.

4. Anne Mortensdatter, bgr. 2. Juni 1691, 25 Aar.

5. Kirsten Mortensdatter, 6. Johanne Mortensdatter, dbt. 18. Febr. 1677. Tvillinger.

C. Ingstrup-Hjermeslev-Alstrup.

IV. Jacob Thuesen Brobye, 1692—99. Født o. 1628, bgr. Ingstrup 31. Marts 1699, 71 Aar, gift Jetsmark 23. Marts 1679 med Maren Christensdatter, Enke efter Degnen Laurids Eriksen i Jetsmark. Var Student fra Slagelse 1653, hvor han havde været Skolekammerat med Pastor Jakob Ottesen, der blev Student derfra 1652. Boede ikke i Degneboligen. Kom fra Jetsmark, se der.

V. Christen Jensen Find, 1699—1701. Ved Jacob Brobyes Død skrev Biskop Bircherod i sin Dagbog:

»8. Maj 1699 kaldede jeg Christen Jensen Find Studiosum, til at være Degn i Ingstrup-Hjermeslev-Alstrup udi den forrige ved Døden afgangne Degns, Jacob Thuesens Sted. Og havde bemeldte Degn været Degn i Hornum-Hyllebjærg-Flejsborg i Vest-Himmerland, men formedelst samme Steds Ringhed, samt en fornem Vens foregaaende Recommendation, befordrede jeg hannem derfra til Vendsyssel«[12]).

5. Maj 1700 klagede han til Biskoppen over, at Degneboligen da var saa brøstfældig, som Følge af, at hans Formand ikke havde boet der, hvorimod Huset havde været overladt til Degnen Christen Thomsens Enke. Han anmodede derfor om at faa nogen Hjælp til at sætte Boligen i Stand for.

Chr. Find døde 1701 og bgr.s 4. S. e. Paaske.

12) Personalhistorisk Tidsskrift 9, III, S. 84.

G. m. Mette Sophie Sørensdatter, der ægtede Eftermanden. Børn:

1. Jens Christensen Find, f. ca. 1694, d. 1761 i Sdr. Kjettrup, hvor han boede; g. 1. S. e. H. 3 Kgr. 1728 m. Johanne Nielsdatter.

2. Christen Christensen Find, dbt. 20. S. e. Tr. 1701; boede i Kjettrup i Ingstrup, indtil han ca. 1744 blev Skoleholder i Serreslev. Gift 1⁰ 1731 med Ingeborg Nielsdatter og 2⁰ 1765 Maren Larsdatter. 3 Børn nemlig: a. Niels Christensen Find, dbt. 3. S. e. H. 3 Kgr. 1735; begr. 16. Fbr. 1806. Eftferfulgte Faderen i Serreslev Skole; g. Nr. Sundby 15. Maj 1757 m. Else Laursdatter i Lindholm. En Søn Jens Find, dbt. Trinit S. 1770 var hjemme 1801. b. Jens Christensen Find, dbt. St. Hansdag 1736, Fuldm. hos Herredsfoged Peder Høeg, Voerbjerggaard, hvor han døde 1770. c. Søren Christensen Find, f. 1767, bgr. 29. Okt. 1780, 13¾ Aar.

(Se »Skoler, Degne og Skoleholdere« I 515).

VI. Hans Lauridsen Bamberg, 1701—07, var maaske den Johannes Laurenti, der 1698 blev Student fra Aalborg, 21 Aar gl.[13]). Forud for hans Kaldelse skrev Biskop Bircherod i sin Dagbog, 30. April 1701:

»Eftersom Degnen C. J. Find var for nogle Dage siden ved Døden afgangen, skrev jeg til Justitsraad Frederik Lelium i Viborg, som har jus patronatus til Hovedsognet«[14]).

Og under 9. Maj s. A. tilføjede Bispen:

»Blev Hans Lauridsen Bamberg, Studiosus, post depositum juramentum, (efter at have aflagt sin

13) Universitetsmatriklen I, S. 239.

14) Landsdommer Fred. Lelius i Viborg købte 28/3 1700 Ingstrup Kirke med Kaldsret af Kongen.

Ed) kaldet af mig til at være Degn i Ingstrup-Hjermeslev-Alstrup«[15]).

Den 17. Aug. 1707 noteredes atter i samme Dagbog angaaende denne uheldige Degn:

»Provsten Hr. Jacob Ottesen i Ingstrup refererede mig en grov og misdædisk Gerning af hans Sædedegn Hans Lauridsen nylig begangen. Hvorfor jeg hannem straks fra Embedet suspenderede«[16]).

Det vides ikke, hvori Forbrydelsen bestod. 23. Aug. fik Jacob Holm, Præst i Saltum, Befaling til at lade Degnen dømme fra Kaldet ved gejstlig Rettergang. Degnen mødte dog ikke til de to Retsmøder, der 2. og 23. September holdtes om Sagen i Ingstrup Kirke.

I Herredets verdslige Tingbøger er intet fundet om denne Sag[17]).

Det sidste, der hørtes om ham, er fra et Notat i Biskoppens Dagbog 23. Sept. s. A.

»Blev Provsteretten atter holdt i Ingstrup Kirke mod Degnen H. L. Bamberg. Han mødte ikke heller denne Gang, thi han var allerede forhen, der han mærkede Uraad, rømt sin Kaas. Dog faldt — efter de om hans Forhold førte Vidnesbyrd — Dommen over ham saaledes: At han skulde have sit Degnekald forbrudt. Hvad videre Straf han med sine grove Gerninger havde fortjent, det blev til verdslig Forum henvist.«

VII. Christen Madsen Fristorph, 1707—08, blev anbefalet allerede 5. Sept. 1707, men først kaldet 29. Sept. s. A. Det hedder herom i Biskop Bircherods Dagbog:

»Om Eftermiddagen 29. Sept. blev C. M. Fristorph, som havde Fru Anne Cathrine Spends Vocation til Ingstrup, Fred. Lelius' Enke, af mig eksamineret og ved min skriftlige Confirmatz yderligere beskikket[18]).«

15) Personalhistorisk Tidsskrift 9, III, S. 97.
16) Bircherods Dagbog, S. 522.
17) C. Klitgaard: Hvetbo Herred II, S. 101.
18) Personalhistorisk Tidsskrift 9, IV, S. 166.

Chr. M. Fristorphs Død eller Afsked er ikke fundet, saa han er antagelig blevet forflyttet[19]).

VIII. Jens Lauridsen Hygum, 1708—13. Han var antagelig fra Hygum ved Lemvig, blev kaldet til Degn i Ingstrup og Annekser 18. Sept. 1708 og blev begr. her 5. Maj 1713.

Var gift med Dorthe Nielsdatter, der døde 1765 hos sin Søn Jordan, og hun var Søsterdatter af Præsten Jacob Holm i Saltum og var gift 2⁰ med Hygums Eftermand.

Jens Hygums og hendes Børn førte Navnet Branstrup og var:

1. Kirstine Catrine Jensdtr. Branstrup, dbt. 18. Okt. 1709, d. 17. . . ., for hvem Mogens Lauridsen paa Kammersgaard i Hygum (Farbroder?) blev Værge 1713.

2. Kirsten Jensd. Branstrup, f. 1711; Formynder 1713: Bøye Nielsen, Thisted. Hun ægtede senere Henrik Frederik Christian Colding, der 1752 opholdt sig paa Voerbjærggaard, 1754 og følgende Aar var han Fuldmægtig hos Fru Statlænder paa Hammelmose, senere Ejer af Skorstensgaard i Ingstrup, som hans Hustru 1762 havde købt af Fru Statlænders Bo, men som han efter hendes Død 1772 atter maatte sælge 1775 paa Grund af Gæld. Han døde i Ø. Brønderslev 1776, begr. 21. Juli, 49 Aar, og han betegnes da som »en fattig Mand af Ingstrup Sogn«.

3. Jordan Jensen Brandstrup, dbt. 10. Sept. 1712, d. i den lille Gaard »Paa Baaren« i Ingstrup Vestermark 1777, hvor hans Moder 1765 døde hos ham. Ved sin Faders Død fik han Michael Wibe paa Kajholm i Rubjerg til Formynder. Han var gift med Maren Laursdatter Tysk, der 1778 købte »Houen« i Tøm-

19) C. Klitgaard: Hvetbo Herred II, S. 101.

merby og havde en Datter Dorthe, f. 1769, d. 1849?, der blev gift med Anders Madsen i »Houen«, død 1814.

IX. Peders Pedersen Raft, 1713—27. Var Søn af Peder Hansen Raft i Bundgaard i Vraa og Anne Nielsdatter[20]), som døde hos denne Søn og blev begr. i Ingstrup 1725, 56 Aar. Degnen var født 1686 og blev begr. i Ingstrup 30. Dec. 1727, 41 Aar. Skifte 28. Jan. 1728. 3. Aug. 1722 fik han Skøde af Provst Worm paa Bolet »Paa Baaren«, hvor han døde, og som hans Hustrus Søn af første Ægteskab senere ejede. Peder Raft blev gift i Ingstrup 7. Nov. 1713 med sin Formands Enke Dorthe Nielsdatter, f. 1685, d. »paa Baaren«, begr. 17. Maj 1765, 80 Aar. Af Skiftet efter Raft ses, at hun til sit Bryllup havde faaet 2 Guldspænder og en Guldkæde, men Degnens Bo viste et Underskud paa 50 Rdl. Peder Raft og Dorthe Nielsdatter havde 6 Børn, af hvilke kun 3 blev voksne, nemlig::

1. Jens Raft, f. 1714.
2. Peder Raft, f. 1720.
3. Jakob Raft, f. 1726.

X. Michael Wibe, 1728—55, der fik Embede 24. Dec. 1727 og forpligtede sig til at give Formandens Enke en Pension paa 3 Rdl., menes at være Præstesøn fra Gjessing og Broder til Kapellanen Christoffer Sørensen Giessing i Ingstrup. Formodentlig opkaldt efter Gehejmeraad Michael Wibe til Løvenholm. Han blev Student fra Aalborg 1692, opholdt sig 1701—07 hos Præsten Reimer Madsen i Tornby og søgte sidstnævnte Aar Rektoratet i Hjøring, hvortil han var anbefalet af Biskop Bircherod[21]).

---

20) Børglum-Jerslev H. Tgb. 17. Nov. 1729, Bl. 324.
21) C. Klitgaard: Hvetbo Herred II, S. 102.

Ved Giftermaal blev han ca. 1709 Ejer af Kajholm i Rubjerg Sogn (Hk. 7½ Td.), hvor han gentagne Gange klagede over Sandflugtens Hærgen. Antagelig boede han der, indtil han blev Degn (1728).

1719 havde han Strid med Præsten Poul Friis angaaende nogen Gødning, som Wibe havde taget paa Præstens Gadehus Kronholms Jord. Præsten skældte da Degnen ud for en Voldsmand og en Tyv, og Degnen trak Præsten i Kjolen. Der blev dog »venlig« Forlig i Sagen[22].

1737 bekostede Wibe Rubjerg Sogns første Skole og holdt 1753 en Omgangsskoleholder der[23]. Jvf. Bd. 1, S. 187.

Som Degn omtaltes han 1741 som en gammel skikkelig Mand, men til Menighedens Opbyggelse kunde han lidet hjælpe; han forblev dog endnu i mange Aar i Embedet, som han først trak sig tilbage fra 1755.

Til at bestride Skoleholdet havde han i 1740'erne Substitutter, der virkede tilfredsstillende, se under Skoleholdere. 1757 var M. Wibe flyttet fra Sognet og boede hos sin Søn i Løkken[24]. Sammen med sin Søn Christoffer handlede han meget med Ejendomme, men synes at have været forgældet.

Michael Wibe skrev hist og her velklingende latinske Vers i Kirkebøgerne. Man kender ikke hans Dødsaar.

G. ca. 1709 m. Jfr. Helvig Frederiksd. Unger fra Villerup, f. o. 1673, begr. Ingstrup 16. Sept. 1750. Formentlig havde han kun følgende to Børn, vel nok født paa Kajholm.

1. Christopher Wibe; var 1736 Fuldmægtig hos Jens Sand, Forpagter paa Vrejlev Kloster, 1740 og 1743 Foged paa Boller; 1745 Ridefoged paa Kornumgaard,

---

22) S. Chr. Sortfeldt: Rubjerg Sogn i gamle Dage, S. 10 f, 30, 33—35, 61, 87.

23) Vendsysselske Aarbøger IV, S. 195.

24) Vendsysselske Aarbøger IV, S. 44 (1921).

købte 1752 Kajholm af Faderen (solgt 1756) og boede 1757 i Løkken, da Sr. Mads Buch[25]) døde meget hastig, som han sad og sov ved et Bord i Wibes Hus. Hans Gaard her blev 1759 solgt ved Auktion. Gift 1749 med Maren Christensdatter Smith, Søster til Præsten Chr. Smith i Rubjerg.

2. Henrik Wibe var 1734 Fadder i Ingstrup, og er antagelig identisk med den Michael Wibe, der 1740 var Foged paa Vrejlev Kloster.

XI. Christen Juel, 1755—67. Blev Degn her 28. April 1755. Var født 1727, Student fra Aalborg 1749, død 11. Novbr. 1767. I sit Embede omtales han rosende og fik særligt det Skudsmaal, at han førte et ordentligt og skikkeligt Levned. Efterlod sig et godt Indbo, bl. a. 30 Bøger, Guld og Sølv m. v. (Skifte 26. Nov. 1767).

G. I før 1756 m. Marthe Pedersdtr. Bast, f. Vester Thorup 1735, bgr. Ingstrup 27. Aug. 1758, Datter af Skudehandler og Selvejer Peder Clemmensen og Dorte Frederiksdatter Bast, Thorupstrand[26]). 15. Sept. 1758 fik Chr. Juel Bevilling til at hensidde i uskiftet Bo, saa længe han var ugift.

G. II 1759 m. Johanne Paulin Clausdatter i Vestrupgaard, død 1803, bgr. 17. Novbr., 80 Aar, som Fattiglem i Vejby[27]), D. af Claus Svendsen, Kbmd. i Aalborg og Talche Kuur. Børn af begge Ægteskaber.

1. Jens Peter Juel, dbt. 3. p. Tr. 1758; opholdt sig 1774 i Arendal.

2. Oluf Juel, dbt. 19. Juli 1763, død før 1774.

---

25) Msr. Mads Buch opholdt sig 1748 paa Vang og ægtede 14. Dec. 1753 sal. Søren Baares Enke, Mette Jensdtr. Eilersgaard (Furreby Kbg.)

26) Personalhistorisk Tidsskrift ff II, S. 121 f.

27) Jydske Efterretninger, Nr. 14, 1804.

XII. Mathias Thestrup, 1767—97, født ca. 1734 i Dragstrup paa Mors, S. af Præsten der, Johan Rudolph Th., Student fra Aalborg 1754. Blev 1761 Degn i Klim-Thorup-Vust og 1764 i St. Hans-St. Olaj-Hjøring. Sidstnævnte Sted ejede han et Hus, som han 1766 solgte til Bertel Mouridsen Børglum[28]). Aflagde Kaldseden hertil 24. Novbr. 1767.

Mathias Thestrup var den sidste Sognedegn, der førte Kirkebøgerne, idet Præsterne selv overtog dette Arbejde fra 1781. Undertiden prædikede han for Provst Worm, men da denne kom efter, »at han var for klog,« hørte det op[29]).

Det eneste Vidnesbyrd, der er fundet om Thestrups Embedsgerning, stammer fra 1774 og gaar ud paa, at han forrettede sit Embede med Flid og Troskab, og paa hans Levemaade og Opførsel var der intet at udsætte.

I hans Embedstid nedbrændte Ingstrup Degnebolig Natten mellem 6. og 7. Maj 1779.

Med Alderen blev Thestrup skrøbelig, og 30. Febr. 1785 gjorde han formedelst Svaghed Akkord med Skoleholder Jens Olesen i Vester Hjermeslev-Alstrup, om at denne ogsaa skulde forrette Degnetjenesten i Annexerne, medens Degnen selv fungerede i Ingstrup[30]).

Og 23. Juni 1794 fandt han sig, grundet paa skrøbeligt Helbred, højligen trængende til en Medhjælper, saa meget mere som forrige Skoleholder Jens Olesen siden 1785 havde forrettet Degnens Arbejde i Hjermeslev-Alstrup. Derfor sluttedes Overenskomst med Studiosus Peder Klein, som tjente i Vrensted Præstegaard. Denne beskikkedes da som adjungeret og succederende Medhjælper, fornemmelig i Hjermeslev og Alstrup. I Ingstrup forrettedes Tjenesten af Thestrup selv, der paa dette Tids-

28) C. Klitgaard: Hjørring Bys Historie, S. 274.
29) C. Klitgaard: Hvetbo Herred II, Tilføjelser og Rettelser.
30) Aalborg Bispearkiv, Pk. 315, (Kirkesyn 1700—1820).

punkt var sengeliggende. Han døde 1797, begr. 6. Okt., 63 Aar gl.

G. I 22. Juni 1761 i Klim m. Jytte Sophie Schytte, f. ca. 1742, d. 31. Aug. 1769, D. af Degnen Peder S. og Hustru Ane Larsdatter i Klim.

G. II 23. Okt. 1770 m. Kirsten Thomasdatter, f. 1739, d. 20. Febr. 1778, af Rønnelien i Hune.

G. III 10. Novbr. 1778 m. Maren Larsdatter, f. ca. 1746, d. 14. Novbr. 1819 i Vandkrog i Ingstrup. Børn:

1. Peder Schytte Thestrup, f. ca. 1764; 1798 Skomager i Horsens.

2. Johan Rudolph Thestrup, f. ca. 1766, dræbt 1798 ved et Par løbske Heste hos Thomas Vestermark.

3. Jytte Sophie Thestrup, f. 1771, g. m. Murer Benjamin Kemph i København.

4. Maren Thestrup, f. 1773, 1794 Kokkepige paa Kjettrupgaard, g. m. Husmd. Jens Pedersen Krat i Blokhus.

5. Barbara Marie Thestrup, f. 1775, d. før Faderen.

6. Anne Kierstine Thestrup, f. 1779.

7. Frederik Thestrup, f. 1784, d. 8. Juli 1860 paa Aarupgaard, Kollerup S. Ejer af Hvidstedgaard i Taars 1826—1839. Gift 11. Maj 1819 i Aalborg Bud. med Jomfr. Helene Sophie Winther, der døde i Jerslev 25. Jan. 1866, 79½ Aar gl., bgr. i Kollerup. 1839—60 var han Ejer af Aarupgaard.

8. Ole Thestrup[31]), f. 9. Novbr. 1786, d. 30. Dec. 1858; Kbmd. i Aalborg; g. Aalborg 31. Decbr. 1814 m. Birgitte Susanna Schierup, der vist var Enke[32]), f. o. 1782, d. 22. Dec. 1863, 81 Aar.

---

31) H. A. Møller: Slægterne Stampe og Thestrup, S. 232.
32) Jydske Efterretninger, Nr. 2, 1814.

XIII. Peder Pedersen Klein, 1797—1821. Om hans Herkomst er intet oplyst, med mindre han er den Peder Kjærulf, der døbtes i Aalborg Budolphi 11. Juli 1761 som S. af Peder Klein og Susanne Marie Møller.

1794 havde han Ansættelse i Vrensted Præstegaard og blev da 10. Juli kaldet til Medhjælper og Efterfølger hos Formanden i Ingstrup. Han skulde overtage Degnetjenesten i Hjermeslev og Alstrup Kirker, men ogsaa fungere i Ingstrup under Degnens eventuelle Forfald, f. Eks. Sygdom.

Lønnen herfor var: Alle Degneindkomster af Alstrup, undtagen Højtidsofferet, nemlig Korn og Smaaredsel, Offer ved Barnedaab og Vielse, hvad der blev givet ved Ligprædikener og Barselkoners Kirkegang, og naar Plakater skulde læses ved Hjermeslev og Alstrup Kirker.

Ved Visitats i Kirken 23. Okt. 1809 var den konfirmerede Ungdom talrig til Stede og gjorde oprigtig og tænksom Rede for Amtsprovst Jansen, og ved Besøget i Skolen Dagen efter fandtes Skoleungdommen vel undervist.

Tre Aar senere, 8. Decbr. 1812, fandt Amtsprovsten ikke mindre Aarsag til at være tilfreds med Præsts, Degns og Læreres Virksomhed.

Klein var en studeret Mand (ikke Student fra Aalborg), der undertiden prædikede for Provst Worm. Da han engang væltede, blev han rørt og tabte Mælet, hvorfor han maatte lade Kirkesangen besørge ved andre.

G. Vrensted 23. Maj 1798 m. Anne Marie Silkemann, f. 17 . ., d. 1. Jan. 1823, D. af Degnen Erik S. Se under Øland.

Skoleholdere.

A. Ingstrup.

I. Thomas Christensen, der senere blev Degn, var sikkert Skoleholder fra 1640'rnes Begyndelse. Hans

Søn Laurids Thomsen beklædte Stillingen 1690. Han voldte sin Broder Christen Thomsen, der var Degn, en Del Fortrædeligheder, se foran.

Der kendes efter ham ingen, før Skoleloven af 1739 var traadt i Kraft. Ved denne Tid holdt Degnen Michael Wibe Substitutter til at bestride Skolearbejdet, saaledes 1741 Christen Find, der var en kristelig og opbyggelik Skoleholder[33]), sidst Skoleholder i Serreslev.

Han afløstes efter et Par Aars Forløb som Substitut af Niels Jacobsen Kaas, der fungerede til 1754 og var en duelig, virksom og eksemplarisk Mand. Da fik han Ansættelse ved Prinsesseskolen i Thorup (Se I, S. 339—14), men flyttede 1758 tilbage til Ingstrup og virkede der til 1762 (se senere), da han blev Degn i Dragstrup-Skallerup paa Mors. Der døde han 3. Jan. 1765, 47 Aar.

Ved Siden af sin Skolevirksomhed optraadte Kaas ogsaa som Kunstmaler. Et af hans Billeder hænger i Ingstrup Kirke, et Maleri forestillende Farisæeren og Tolderen i Templet samt Jesus i Baggrunden. Lignende Billede med samme Motiv findes i V. Hjermeslev Kirke og hidrører sikkert fra N. Kaas' Haand[34]). Og 1757 malede han i Hals Kirke 2 Gardiner omkring Altertavlen og Christi Billede, begge med blaa og hvid Limfarve, siret med mørke Sjatteringer, Fryndser og Duske[35]).

Lars Damsgaards Hustru Birgitte Kaas, som 1748 var Fadder hos ham, var muligvis hans Søster, og en Broder, Hans Kaas, var først i 1740'rne Skoleholder i Sæby og fra 1748 Degn i Skjoldborg i Thy.

Niels Kaas blev gift Ingstrup 2. Dcbr. 1743 m. Anna Svendsdatter, f. o. 1715, bgr. Ingstrup 7. Apr. 1768. Børn, der overlevede Faderen:

33) Vendsysselske Aarbøger IV, S. 44 (1921).
34) C. Klitgaard: Hvetbo Herred II, S. 58.
35) L. Th. Fogtmanns Samlinger i Uddrag og Afskrift af Rørsig.

1. Jacob Nielsen Kaas, dbt. 30. Juni 1745. Ved Faderens Død i Lære hos Snedker Søren Knudsen, Aalborg.

2. Maren Nielsd. Kaas, dbt. 12. Fbr. 1748, var 1765 hos Moderen.

Skiftet efter Niels Kaas gav ca. 14 Rdl til Deling mellem Enken og de to Børn.

II. Jens Jensen Engesgaard, dbt. Hune 30. Juni 1715, Søn af Jens Andersen i Engesgaard og Margrete Jensdatter, bgr. 24. Jan. 1758, havde Ansættelse i Hune som Skoleholder fra 1742—54 og omtales som »en flittig Mand, der førte et ulasteligt Liv«. 1754 forflyttedes han til Ingstrup, hvor han døde 1758. Fik rosende Omtale for sit Virke.

G. Hune 3. Okt. 1753 m. Karen Simonsdatter af Ingstrup Vestermark, der som Enke 1758 ægtede Skoleholder Jens Olsen i V. Hjermeslev.

III. Niels Jacobsen Kaas kom saa til i sin anden Periode (1758—62). Han rostes af Sognepræsten for sin Flid i Skolen, der holdtes baade Vinter og Sommer, og Bispen anførte efter en Visitats, at han levede et meget skikkeligt og stille Levned, viste god Flid med Skolebørnenes Undervisning og lærte dem ikke alene deres Kristendom, men underviste dem tillige i at regne og skrive sirligt.

IV. Efter Kaas fulgte Jens Christensen, f. 1727, d. 8. Juni 1810. Hans Moder, Inger Nielsdatter, døde 11. Juni 1769. Hun havde været g. m. Anders Nielsen, som med hende i 16—17 Aar ikke havde haft fælles Bo, men enhver af dem havde opholdt sig hos deres Børn og var af dem blevet forsørget.

Jens Christensen var hendes ældste Søn og havde givet hende Ophold de sidste to Aar. Fra 1753—58 havde han været Skoleholder i V. Hjermeslev. 1761 rostes han for sin Flid i Skolen, der holdtes helaarlig, 1774 hed det, at J. C. »opagtede« sit Embede flittigt til Opbyggelse og Nytte og han førte et eksemplarisk og gudeligt Levned, og 1781 vidnedes ligeledes smukt om ham. 1800 hed det: Har været godt oplagt til Skolehold. Hans Løn var da 15 Rdl., 3 Tdr. Rug, 4 Tdr. Byg, Græsning til 2 Køer og 8 Faar; 17 Læs Skudtørv og 9 Læs Sandtørv. I Skolen var 70—80 Børn, som undervistes i Kristendom, Skrivning og Regning.

Han døde 8. Juni 1810 efter vist i det meste af en halv Snes Aar at have været Pensionist.

G. Dronninglund 1753 m. Anne Christensdatter af Store Felden i Ørsø, f. ca. 1738, bgr. 5. Juli 1801. Børn, døbte Ingstrup:

Mariane, 2. p. Tr. 1759; Jens, 25. p. Tr. 1761, bgr. 28. Fbr. 1763; Jens, 3. p. Tr. 1764; Kirsten, 28. Juli 1767.

V. Jacob Nicolaj Poulsen, var dbt. 22. Nov. 1758, Søn af Præsten Peder Poulsen i Ingstrup. Han var først Bager i Nibe 1790 og blev Skoleholder kort efter Aarhundredskiftet, men virkede kun to—tre Aar, idet han omkom i en Snestorm 22. Dcbr. 1804 paa Vej hjem fra Løkken. Først flere Dage efter fandtes hans Lig ved Klitladen[36]). Hans Bo var fallit. (Skifte 24. Dcbr. 1804).

G. o. 1790 m. Ingeborg Nielsd. Find, f. 1762. D. af Skoleholder Niels F. i Serreslev. Hun ægtede II Gang Eftermanden. Poulsen og Hustru havde Børnene:

1. Peter Nicolaj Poulsen, f. 1792, levede 1804.
2. Jens Christian Poulsen, f. 1796, levede 1804.

---

36) C. Klitgaard: Hvetbo Herred II, S. 106.

VI. Niels Jensen, der var født i Manna ca. 1780, fik Embedet ved at ægte ovennævnte Enke Ingeborg Find, med hvem han havde en Datter, der døde som Barn. Han havde i sine senere Aar Christen Jensen Hedegaard[37]) og Vilhelm Carl Petersen Ersted[38]) til Substitutter. Den sidste, der var gift, beboede Skolehuset, medens Niels Jensen boede i et Hus i Skjulsmark, hvor han døde som pensioneret Skolelærer 30. Sept. 1854, 76½ Aar gl.

G. II 1845 m. Ane Erichsdatter.

B. V. Hjermeslev-Alstrup.

I. Der nævnes en Skolemester i V. Hjermeslev 24. Juli 1681, da hans Hustru Johanne Jensdatter stod Fadder hos Peder Christensen, Skrædder.

Den næste, der træffes, var Christen Christensen, hvis Barn, Tomas, døbtes 4. Okt. 1685.

G. m. Kirsten Andersdatter.

Fra den nye Skolelovs Ikrafttræden 1741 sloges Alstrup sammen med Hjermeslev i skolemæssig Henseende. (Se foran).

Den første fælles Skoleholder for de to Sogne var:

I. Søren Simonsen, dbt. Trin. 1692, bgr. 20. Fbr. 1753, S. af Simon Sørensen og Karen Ydesdatter i Ingstrup. Han virkede her til sin Død og fik 1745 og 48 Ros for saavel Flittighed med Undervisningen som for et kristeligt Levned[39]).

G. m. Anna Christensdatter, der ligeledes døde 1753, bgr. 6. Febr., 59 Aar. Kun et Barn, Simon, dbt. 29. Sept. 1737, d. som Barn.

---

37) Død som Lærer i Ørum. G. m. Karen Jensdtr. Boesen.
38) Født i Aalborg 1826, død 1852.
39) Vendsysselske Aarbøger IV, S. 44 (1921).

Søren Simonsens Arvinger var bl. a. to Broderbørn: Simon Mortensen, Skoleholder i Gjøttrup, og Jørgen Mortensen, Skoleholder i Tranum samt nogle Søsterbørn i Kirkensgaard i Hjermeslev, Aalborg, Arendal og ved Skien i Norge.

Hendes Broder, Morten Christensen, boede i Aalborg.

Boet havde 3 Køer, 5 Faar, 1 Gaas og 1 Gase. Der blev ca. 4 Rdlr. til Deling mellem Udarvingerne[40]).

II. Jens Christensen Engesgaard, 1753, trak sig 1758 tilbage og blev Skoleholder i Ingstrup. Se foran.

III. Jens Olesen, 1758, død 1794, holdt Skole baade Vinter og Sommer, blev rost for sin Flid til at begynde med, men han blev senere formanet til bedre Flid og Vindskibelighed, og Præsten fik ved anden Lejlighed Tilhold om et nøjere Tilsyn. Han rettede sig dog op og var 1774 baade i Lærdom og Levned upaaklagelig. Lignende Skudsmaal fik han 1781 af Provst Worm, der fremhævede hans uforargelige Levned, og at han var meget flittig med Undervisningen.

I Vielsesrubrikken i V. Hjermeslev Kbg. skrev han 20. Fbr. 1767:

»I dette Aar begyndte jeg Jens Olesen, Skoleholder for V. Hjermeslev og Alstrup Sogne, efter Præstens Befaling at indskrive i denne Bog alle de, som kom tilsammen i Ægteskab, de, som blev født, og tillige de, som døde efterdags.«

G. I 13. Okt. 1758 i Hune m. Karen Simonsdatter, bgr. 20. Juli 1768 (Skifte 26. Juli), der var Enke efter Skoleholder Jens Engesgaard i Ingstrup.

G. II 16. Dcbr. 1773 i Vrejlev m. Johanne Peders-

---

40) Hvetbo Herreds gejstlige Skifteprotokol 1713—85, Bl. 210 b.

datter af Bastholm Mølle, der blev gift II 15. Aug. 1794 med en Niels Pedersen.

I første Ægteskab havde Jens Olesen 8 Børn, hvoraf kun 3 blev voksen, nemlig: 1. Anna Marie, dbt. 4. Apr. 1759; 2. Johanne, dbt. 2. S. p. Tr. 1763 og 3. Karen, dbt. 1765. Med den anden Hustru var der ogsaa Børn. Adskillige af begge Ægteskaber var døde i ung Alder.

Ved Skiftet efter første Hustru var der tre Rigsdalers Underskud[41]).

IV Morten Nielsen, f. ca. 1758, d. i Alstrup 31. Marts 1844, blev Skoleholder 1794 og omtales 1800 som meget flittig og bekvem til Børnenes Undervisning. Tog Afsked med Pension 1831 og døde i Alstrup. Hans Løn var 12 Rdlr., 3 Tdr. Rug og 3 Tdr. Byg; Græs til 1 Ko og 8 Faar; 12 Læs Skudtørv og 12 Læs Sandtørv. Der var 60—70 Børn. Skolens Fag var Kristendom, Skrivning og Regning.

Ved Biskop Studsgaards Besøg i Skolen 25. Okt. 1803 skrev han i Kirkesynet: »Morten Nielsen, Degn og Skoleholder ved østre Skole, saa vidt jeg kunde vente det af den aldrende og svage Mand fandt jeg Børnene underviste ulastelig. Skolehuset var i god Stand«[42]).

G. I m. Maren Poulsdatter, f. ca. 1762, d. 20. Juni 1813.

G. II 7. Jan. 1814 m. Johanne Poulsdatter, f. ca. 1779, d. i Alstrup 5. Maj 1859.

41) Gejstlig Skifteprotol 1713—85, Bl. 271 b f.
42) Bispearkivet, Pk. Nr. 314, (Kirkesyn 1702—1803).

Saltum-Hune.

Hverken 1553 eller 1671 var der noget Degneboel i dette Pastorat. Sidstnævnte Aar havde Degnen et Stykke Jord i Marken, men ingen Plads til at sætte et Hus paa, og derfor havde han lejet Jorden bort for 2 Tdr. Korn aarlig. Hans øvrige Indkomster af Saltum androg 10 Tdr. Byg og 100 Gæs. Af Hune Sogn modtog han 8 Tdr. Byg om Aaret.

1673 var Indkomsten 7 Tdr. 3 Skpr. Byg, og han opgiver da 5 smaa Stykker, hvori der kunde saas 14—15 Skpr. Korn.

Præsteskabet blev 1686 anmodet om at fremkomme med Forslag om, hvorledes man bedst forskaffe Degneboligen mest Hjælp af Kirkemidlerne. Derpaa fremkom for Saltums Vedkommende ved Pastor de Fulda følgende til Forslag desangaaende:

1) Enten at bygge et Hus paa det Sted Øst for Præstegaarden, hvor Kirkens Tiendelade før havde staaet og saa — foruden Renter af de faa Agerender og Levninger, som Degnen havde haft i Marken fra gammel Tid — give ham de fire Kirkeagre, som fire af Sognemændene havde i Fæste og saa aarlig svarede to Tdr. Byg til Kirken eller

2) købe og forbedre det Gadehus i Nr. Saltum, som Degnen for nogen Tid siden havde fæstet af en Godsejer fra Holsten, men som nu var tilfaldet Kongen, og dertil lægge de omskrevne fire Agre, eller

3) skaffe ham en Gaard i Nr. Saltum, hvoraf Kirken

aarlig havde seks Tdr. Landgilde. Herligheden af den laa til Kongen. Præsten troede dog ikke, at Degnen kunde »hverre« saa meget.

Der kom dog ikke noget ud af disse Planer, hvorfor ogsaa Degnen vedvarende selv maatte sørge for Bolig, hvilket medførte, at de skiftende Degne boede forskellige Steder. 1690 havde Degnen af Saltum Sogn 15 Tdr. Byg og af Hune 3 Tdr. Til hver Højtid af Saltum 1 Rdlr. og af Hune 3 Mark. I St. Hans Rente en liden Ost af Gaardene i Saltum efter Tiendeydernes Billigelse og noget mindre i Hune. I baade Saltum og Hune ydedes lidt Brød og Æg ved Paasketide. Som Julerente modtoges »et føje, groft Brød i Gaarden i Saltum og efter eget Tykke«, men intet i Hune.

Ingen Degnebolig, end ikke Degnehus, alene fire smaa Stykker Agerjord, kaldet »Degnegumper«, i det skarpeste og magreste paa Marken, som kan saas med 2½ Td. Byg; Hk. 0—2—2—1«. Endvidere leveredes 10 Læs Sandtørv til Degnen. Pensionen til Aalborg Skole var 2 Tdr. Rug og 5 Tdr. Byg. I Skolen var 60—70 Børn.

Skoler i Saltum Sogn.

A. Degneskolen i N. Saltum.

Skolevæsenet spores fra Midten af 16. Hundredaarene, idet der tales om Skoler i N. Saltum og Faarup — maaske dog Omgangsskoler — i Matrikulen af 1662, hvor der siges, at Skoleholderne, som læste med Børnene, derfor var bevilget et Gadehus af Bymændene.

Præsten Jacob Holm lod 1688 paa egen Bekostning opføre et lille Skolehus paa Byjorden i N. Saltum, hvilket dog var jordløst, og dette er sandsynligvis det første Skolehus, som har været der i Sognet.

Om dette Skolehus, der var rejst paa Grandefælleden, hed det, at efter Pastor Holms Død tilegnede hans Enke

og Arvinger sig det og vilde have solgt det, hvilket Pastor Hans Winde satte sig imod og forhindrede. Derved fortsatte det som Skolehus. Det havde dog intet Tillæg, enten til Vedligeholdelse eller Skoleholdernes Løn, uden alene en liden Ager af Præstegaardens Jorder, som Præsterne Jacob Holm og Hans Winde godvilligt havde forundt Skoleholderne frit som Vederlag for de fattige Børns Undervisning, hvilket man dog ikke regnede for noget bestandigt Tillæg, føjede H. Winde til. Ved 1800 bestod Degneskolens Hus af 4 Fag Skolestue, 0 Fag Beboelseshus, 1 Fag Forstue og 2 Fag til Køkken, Ildsted og Kreaturer, det var i maadelig Stand, men stod dog indtil 1839, da der byggedes et nyt for godt 504 Rbdl. foruden at Beboerne leverede Tag, Arbejde og Kørsel til det Opførelse. Aar 1800 var her 60—70 Børn.

1741 deltes Saltum Sogn i to Distrikter: Degneskolen i N. Saltum, der skulde søges af Børnene fra N. Saltum, Østrup, Vestrupgaard, Faarup, Ejersted og Jonstrup, og S. Saltum Skole. Til N. Saltum Skole var Lønnen da 5 Rbdl. Intet Korn, men 3 Tdr. Agerland. Desuden som Degn 2 Tdr. Land og Overdrev. Som Brændsel 16 Læs Skudtørv og 5 Læs Sandtørv.

B. Skolen i Sdr. Saltum betjentes af en Skoleholder, der underviste Børnene fra Sdr. Saltum, Bunken, Torpet og øvrige Smaasteder, og hans Løn var af samme Størrelse som i Hjermeslev-Alstrup Skole, nemlig 3 Tdr. Rug, 3 Tdr. Byg, 12 Rdl. Penge, 20—24 Læs Tørv og Skolepenge (se Ingstrup S.). Aar 1690 blev der opført en Skolebygning i Sdr. Saltum af Bymændene der, men uden Jordtilliggende. 1741 fik Læreren Sommergræsning til 1 Ko og 8 Faar. Huset havde 5 Fag Skolestue, 2 Fag Beboelseshus, 2 Fag Udhus og Stald, men Bygningen var forfalden 1800[1]), og 1803 var den i saa slet Forfatning, at der var Fare for at den skulde falde sammen, men den stod dog

vist til 1833, da der opførtes en ny for 500 Rbdl. efter Licitation.

Blandt Beboerne her synes de forøgede Skoleudgifter i Følge Skolefundatsens Bestemmelser af 1741 at have vakt nogen Modstand, thi 1744 klagede Skolepatronen Anders Gleerup til Lundergaard i Jetsmark over, at de ikke vilde betale Afgift til Skolerne og anmodede Stiftamtmanden om at faa militær Hjælp for at faa Restancerne inddrevet[2]).

Degne.

I. Thomas Mogensen, 1663—1690. Han var født o. 1619 og døde 1691, begr. 15. Dec., 72 Aar. Var Student og var gift med Margrete Andersdatter, f. o. 1635, begr. 13. Maj 1710, 75 Aar. 1670 siges Thomas Mogensen at bo ved Nols Sø, og 1683 boede han i Østrup i et Sted, der tilhørte Torben Nielsen paa Hammelmose, men 1683 nævnes han dog ogsaa i Degnebolet i Nr. Saltum af Hk. 0—2—2—1.

Han havde følgende Børn:

1. Mogens Thomsen, dbt. 19. e. Tr. 1664. Se Skoleholdere her.

2. Anders Thomsen, dbt. S. f. Pinse 1670.

3. Peder Thomsen, dbt. 10. e. Tr. 1674.

II. Benjamin Pedersen, 1692—1718. F. o. 1652, d. 22. Feb. 1718, 66 Aar gl. Blev Degn i Saltum 10. Maj 1692, men havde intet Degnebol, hvorfor han ikke holdt Tjenestefolk; han boede hele sin Tid paa Aalborg Hospitals Gods og døde i Faarup. Havde lidt Degnejord til Sommergræsning af en Ko. Var gift med Judithe Tobbie Wessel, f. o. 1660, begr. 5. April 1735, 75 Aar gl., Dat-

1) Bispearkivet, Pk. 413 b.
2) Indk. Breve til Aalborghus Amt 1744.

ter af Oberstløjtnant Wessel og Petronelle Blondine . . . . .; sidstnævnte døde i Faarup 1699, 81⅔ Aar gl., begr. 4. Jan. Børn:

1. Mogens Christian Benjaminsen, f. 1696, d. 1697.

2. Helle Helene Benjaminsdatter, dbt. 7. April 1701, begr. 21. Marts 1770, gift 1. Jan. 1721 med Niels Pedersen Thybo i Jonstrup.

III. Christen Nielsen Korsgaard eller Kaasgaard, 1718—1730. Hans Herkomst kendes ikke, men han var f. o. 1690 og blev begr. 12. Sept. 1730, 40 Aar gl. Han blev Degn her 31. Marts 1718 og blev 21. Aug. 1718 viet i Saltum til Anne Nielsdatter Rævshoved, der 7. Juni 1733 blev gift 2⁰ med Laurs Andersen Schousgaard, Degn i Haverslev i Ø. Han Herred; se derunder. Chr. Nielsen Korsgaard boede i Ejersted, og Ægteparret synes ikke at have haft Børn.

IV. Jens Pedersen Hortulan, 1730—1746. Antagelig født 1705 i Aalborg, begr. i Saltum Kirke 14. Juli 1746, 40 Aar 9 M. gl. Blev 1726 Student fra Aalborg, hvorfra hans Broder Ole var blevet Student 1724, og Broderen Lars 1723. Han holdt flittig Skole og var ustraffelig i sit Levned. Navnet Hortulan er en Latinisering af Gartner..

Gift 1⁰ Albæk 24. Sept. 1739 med Maren Thomasdatter Kjærsgaard, f. 1702, begr. 8. Dec. 1739, D. af Thomas Thomsen paa Kringelhede. Med hende havde Hortulan ikke Børn. Gift 2⁰ V. Brønderslev 4. Okt. 1741 med Kirstine Marie Pedersdatter, f. 17 . ., d. 1749, Datter af Forpagter paa Nibstrup Peder Jørgensen, og gift 2⁰ 15. Nov. 1748 med Peder Thorning, Degn i Aaby, død 1793. Datter: Anne Marie Hortulan,

dbt. 10. Okt. 1742, var 1767 gift med Christen Jørgensen Skræm i Kragerø og gav 3. April Afkald for sin Fædrenearv 133⅔ Rdl. Ved Hortulans 2. Bryllup var den hernnhutiske Sognepræst i Saltum Laurids Fugl med, og han klagede 5. Okt. 1741 til Biskop Brorson over »den store og haandgribelige Fordærvelse paa Jorden«, og ved Brylluppet satte Folket sig ned at æde og drikke og stod op at lege (2. Mosebog 32,6)«. (Jyske Saml. 5. VI. 131).

V. Niels Carstensen Goiske, 1746—1759. Blev Degn her 19. Juli 1746 og var født i Aalborg 2. Sept. 1719 som Søn af Skræder Carsten Goiske og Dortea Marie Nielsdatter. 1739 blev han Student fra Aalborg. Død Saltum, begr. 10. Maj 1759. Gift i Ingstrup 11. Okt. 1748 med Gjertrud Bastholm, f. 17 . ., d. Løkken 1804, Datter af Forpagter Niels Jensen Bastholm paa Kjettrupgaard og Sara Kirstine Christensdatter. Degnens Enke blev gift 2^{0} med Fisker Peder Holst Skagboe i Løkken, der døde 1802. Om Niels Goiske skrives 1757, at han havde været fordrukken, men nu havde forbedret sig. Børn:

1. Johanne Birgitte Goiske, dbt. 6. Dec. 1750, d. Løgstør 30. Maj 1813, gift med Købmand Bertel Christensen Sand, f. Haverslev (Ø. Han H.) 28. Okt. 1748, d. Løgstør 15. Aug. 1825. Ingen Børn.

2. Maren Bastholm Goiske, dbt. 15. Juli 1753, var gift og havde 1825 efterladt en Søn Hans Winde . . . ., som var Smed i Aalborg, og en Datter Gertrud Marie, som var gift med Knud Christiansen i Gøttrup i V. Han H.

Niels Goiske havde i sin sidste Tid — fra 1754 — en Substitut Jens Andersen som overtoges af Ejermanden i Embedet. Om Substitutten siges 1754 at han var et godt Menneske og til Nytte. Om Goiske skriver Biskop-

pen 1757, at han havde været fordrukken, men nu havde forbedret sig. Ungdommen i Saltum Sogn var ved Visitatserne 1746—54 upaaklagelig, men kunde dog sidstnævnte Aar have været noget bedre, og 1757 var den »ganske slet«, saa Biskop Brorson græmmede sig over den og formanede til større Flid, men 1761 maatte han gentage Formaningen.

VI. Jens Hansen Winde, 1759—1776. Blev Degn her 23. Maj 1759 og var Søn af Sognepræst her Hans Nielsen Winde og Birte Christensdatter Wibroe. 15. Juni 1735 blev han dbt. i Saltum som den næstyngste af Præsteparrets 15 Børn, 1755 blev han Student fra Aalborg, og 1760 blev han teologisk Kandidat med 3. Karakter. Han var en flittig og god Degn og Skolelærer, og han boede de sidste 3½ Aar paa en Gaard i N. Saltum, som han havde købt og hvor han døde 19. Okt. 1776 efter fra 1775 at have maattet holde Substitut, fordi han paa Grund af Svaghed ikke kunde komme til Kirkerne.

Gift 1° 7. Feb. 1761 paa Langholt i Kjær Herred med Anne Jensdatter Brøndlund, dbt. 5. Dec. 1734, begr. 17. Jan. 1765, 30 Aar gl., Datter af Jens Laursen i Østergaard i V. Brønderslev og Maren Nielsdatter Brøndlund. I dette Ægteskab havde Winde ingen Børn, og hans Hustrus da ugifte Søster Elisabet Brøndlund arvede hendes Brudekjole.

6. Dec. 1771 ægtede Winde i Saltum Kirstine Budtz. Windes 2 Børn af 1. og 1 af 2. Ægteskab døde alle som smaa.

VII. Christen Vistisen Vernsdorph, 1776—1785. Var født 5. Nov. 1752 som Søn af Fæstegaardmand Visti Nielsen og Hustru Anne Marie Christensdatter i Vorning i Viborg Amt, hvor hans Moder var gift 2° med

Jens Østergaard, som var Broder til Kancelliraad Jesper Chr. Østergaard til Lundergaard i Jetsmark og Skolepatron i Saltum og Hune, og antagelig var det ved hans Indflydelse, at Vernsdorph, der 1774 var ansat ved Aalborg Hospitals Godskontor, hvor Jesper Østergaard da i 27 Aar havde været Godsforvalter, 28. Nov. 1776 blev kaldet til Degn i Saltum-Hune.

Han var maaske allerede den Gang noget sindssyg, og Sygdommen tiltog, hvorfor der 1781 anlagdes Provsteretssag mod ham, og 4. Dec. blev han dømt fra Embedet for forskellige Forsyndelser bl. a. mod Sognepræsten Laurids Fugl, Kapellanen Jørgen Lund og Skoleholder Chr. Bejlegaard. Vernsdorphs Husholderske sagde, da Stævningsmændene skulde forkynde Stævningen for ham, at det ikke kunde nytte at tale med ham. Hans Værge Kancelliraad Østergaard indankede paa hans Vegne Dommen for Landemodet, hvor den stadfæstedes 25. Juni 1783 uanset, at Østergaard havde krævet den hjemvist til ny Behandling ved Provsteretten, thi Ungdommen i Saltum havde »desværre i saare lang Tid« formedelst hans Mangel paa Fornuftens Brug maattet savne Undervisning i Kristendoms Kundskab. Vernsdorph, der var ugift, blev begr. i Saltum 17. Okt. 1783.

VIII. Hans Rosenkilde, 1785—1789. Var født i Brøndum Præstegaard (Aalborg A.) 3. Juni 1760 som Søn af Sognepræst Niels Jakob Hansen Rosenkilde og Elisabet Dortea Bollesdatter Mørch og blev 17?? Student, hvorefter han 18. Okt. 1785 blev kaldet til Degn i Saltum-Hune. 10. Nov. samme Aar ægtede han i Skibsted Præstegaard Mette Marie Kirstine Tranekjær[3]) eller Svanekjær. Da hans Forældre i Brøn-

3) I Claus Gjerding: »Hellum Herred«, S. 248, kaldes hun Mette Kirstine Tranekjær.

dum døde 1789, han 26. Marts, hun 1. April, begr. samme Dag (16. April) tillige med en Søn paa 19 Aar, rejste Degnefolkene fra Saltum for at være med til Niels Jakob Rosenkildes Begravelse, men her blev de ogsaa smittet af ondartet Typhus og døde; hun d. 23. April, han d. 26. April 1789.

Ægteparret efterlod sig 2 smaa Børn:

1. Elisabet Dortea Rosenkilde, dbt. 12. Juni 1786.

2. Niels Jakob Rosenkilde, dbt. 21. Febr. 1788.

I Rosenkilde Bo var der 5 Køer, 3 Ungkvæg, 1 Væder, 8 Faar og 8 Lam; en Del ædelt Metal, og Boets Overskud var 1721 Rdl.

IX. Vitus Bering Thorlund, 1789—1807. Blev Degn her 3. Juni 1789 efter siden 1776 at have været Degn i Jetsmark. Var født 5. Juni 1752 som Søn af Degnen i Rind i Hammerum H., Jørgen Henrik Thorlund og Inger Marie Schellerup. Blev 17?? Student fra . . . . . . og 17?? cand. phil. Død 11. Febr. 1807. Gift 14. Marts 1777 med Jeanetta (Johanne) Marie Holmberg paa Langholt, f. 1751, d. 2. Juni 1807, Datter af Pedel ved det medicinske Fakultet Svend Holmberg. Thorlund prædikede ofte for Sognepræst N. S. Milling, der var noget »fugtig«, og han var i det hele en begavet og virksom Mand, om hvem det 1800 hed, at han var vel oplyst til at katechisere og skrev og regnede godt. Ved Visitats 13. Nov. 1803 skrev Biskop Studsgaard, at han med Indsigt bestyrede Undervisningen for en talrig Børneflok, men Skolehuset var usselt og næsten ubeboeligt[4]). Paa Landbrugets Omraade var han en af sin Tids Foregangsmænd (Dyrkning af Kulturgræsser), og særligt gjorde han sig fortjent ved sit Ar-

[4]) Aalborg Bispearkiv, Pk. 354.

bejde som Sandflugtskommissær med at faa Klitterne beplantet og Sandflugten derved dæmpet. Han ejede Tid efter anden forskellige Ejendomme i Saltum og Hune Sogne og var dertil Forligskommissær. Ægteparret havde ialt 16 Børn, men kun efternævnte 5 overlevede Forældrene:

1. Andreas Scheel Thorlund, f. 1778, se Eftermanden.

2. Charlotte Amalie Thorlund, f. 1781, d. 1842, gift Saltum 26. Juli 1807 med Sandflugtskommissær, Godsforvalter ved Lundergaard, senere Ejer af Vestrupgaard Bartholomæus Hasselbalch, f. 1781, d. 1832.

3. Marie Kirstine Thorlund, f. 1785, d. 18??, gift1808 med Bagermester Ivar Kogsbølle, Aalborg.

4. Anna Magdalene Bonsach Boesen Thorlund, f. 1788, d. 1837 paa Vestrupgaard, ugift.

5. Inger Marie Schellerup Thorlund, f. 1793, d. 1825 paa Vestrupgaard, ugift.

X. Andreas Scheel Thorlund, 1807—1838. Blev Degn her 30. Sept. 1807, men medens de tidligere Degne var kaldet til Saltum og Hune, blev Andreas Thorlund kun kaldet til Saltum, idet der samtidigt oprettedes et selvstændigt Degneembede i Hune. Thorlund indtraadte 1814 i Rækken af Skolelærere i Saltum. Han var født i Jetsmark 1. Jan. 1778 som Søn af Formanden i Saltum-Hune, blev 1799 Student fra Aalborg og senere cand. phil. og cand. philolog. Død 30. Okt. 1838. 15. Nov. 1807 ægtede han Inger Marie Mikkelsdatter Bruus af Sdr. Saltum, f. Fristrup i Aaby Sogn, dbt. 16. Dec 1787, d. Saltum 9. Marts 1849.

Ægteparret havde 4 Børn, hvoraf kun 2 overlevede Faderen, nemlig:

1. Johannes Marinus Holmberg Thorlund, f. 1809, d. 1888, Ejer af Nordkjær i Biersted Sogn og Sdr. Elkjær i Sulsted Sogn.

2. Michaeline Marie Thorlund, f. 1815, d. 1863, gift 1838 med Skolelærer Laurids Christian Rasmussen i N. Saltum, f. Hune 1813, d. N. Saltum 1867.

26. Okt. 1809 visiterede Biskop R. Jansen i Saltum Kirke, hvor den konfirmerede Ungdom var talrig tilstede og gjorde god Rede for Religionens Indhold. Den 28. Okt. s. A. visiteredes Skolerne, hvor de unge befandtes at have gjort god Fremgang efter enhvers Alder og deres Lejlighed til at kunne søge Skolen.

Skoleholdere i N. Saltum Distrikt.

I. Vogn Frandsen læste 1662 for Ungdommen, hvorfor han af Sognemændene var bevilget et Gadehus (Matr. 1662).

II. Jørgen Skolemester nævnes i Kbg. 1666 og 1670. Var gift med Maren Pedersdatter og boede i Østrup. Børn:

1. Anne Jørgensdtr., dbt. 25. Marts 1666.

2. Margrete Jørgensdtr., hjdbt. 22. e. Tr. 1669.

III. Mogens Thomsen var Skoleholder o. 1695 til o. 1746. Hans Død ikke fundet. Var Søn af Degnen Thomas Mogensen her og var gift med Kirsten Pedersdatter, med hvem han i Aarene 1695—1714 havde 7 Børn døbt her. Boede antagelig i det 1688 af Præsten Jakob Holm opførte Skolehus i N. Saltum. Børn:

1. Mette Mogensdtr., f. 1695, død 1995.

2. Thomas Mogensen, f. 1696, gift 1720 med Anne Christensdtr.

3. Niels Mogensen, f. 1700.
4. Jens Mogensen, f. 1702.
5. Mette Mogensdtr., f. 1706.
6. Margrete Mogensdtr., f. 1711, død 1717.
7. Anne Mogensdtr., f. 1714, død 1717.

IV. Jens Skolemester i Østrup o. 1710—17 ... Hed Bejlegaard og var antagelig fra Bejlegaard paa Gjøl. Han ejede 1754 en Part af Bondeskylden af en Selvejergaard i Østrup Matr. Nr. 1, nemlig et Afbyggerhus af Hk. 0—3—1—1[5]), hvor han 1754 holdt 2 Heste, 2 Køer, 4 Faar og 3 Svin. Han var gift med Kirsten Simonsdatter, død 1754, efter hvem der holdtes Skifte 11. Maj 1754, da der intet Overskud var i hans Bo[6]), og hendes Arvinger kendtes ikke. De havde ingen Børn, og hans Død er ikke fundet.

V. Christen Frandsen læste 1662 for Ungdommen i Faarup, hvorfor Bymændene havde bevilget ham et Gadehus.

VI. Niels Nielsen, Skolemester i Faarup, f. o. 1666, begr. 21. Jan. 1748, 81¼ Aar gl.

Skoleholdere i Sønder Saltum.

I. Mads Sørensen, f. o. 1656, begr. 26. Okt. 1738, 82½ Aar. Gift med Elline Andersdatter, f. o. 1661, begr. 17. Marts 1705, 44 Aar gl. Deres 3 Børn døde før Moderen. Børn:

1. Kirsten Madsdtr., dbt. 16. Aug. 1691.
2. Martha Madsdtr., dbt. 13. Feb. 1695.
3. Søren Madsen, f. 1702, begr. 8. Feb. 1705, 3 Aar.

Pastor Hans Winde skrev 1735 om Mads Sørensen: »I

5) »Vendsysselske Aarbøger« 1949, S. 97.
6) Børglum Kloster Skiftepr. 11. Maj 1754.

dette Skolehus er en gammel fattig, affældig Skoleholder — — —, som nu med andre fattige nyder Almisse af Sognet, saa Mændene saavel i denne som de andre Byer, der ere for langt fra det andet Skolehus, holder Drenge, der kan læse og skrive, til at undervise deres Børn om Vinteren«.

II. Søren Christensen var Skoleholder her 1738—1757. Boede 1756 i »Porten« vestligst i Sdr. Saltum.

Gift 1. Feb. 1748 med Anne Sofie Christensdatter. Børn:

1. Maren, f. 1749; 2. Søren, f. og d. 1750; 3. Anne, f. 1754; 4. Johanne, f. 1756; 5. Christen, f. 1757; 6. Søren, f. 1758; 7. Karen, f. 1760.

III. Christen Pedersen Bejlegaard var Skoleholder her fra 1757 til sin Død. Han var født i Bejlegaard paa Gjøl og vist dbt. 14. Okt. 1730, antagelig Søn af Peder Pedersen Mariager og Anne Christensdatter, og han døde i Sdr. Saltum 14. Marts 1800.

Gift Saltum 23. Okt. 1759 med Else Nielsdatter i Præstegaarden, f. . . . ., d. Febr. 1797, Skifte 22. Marts. Børn:

1. Anne Kirstine B., dbt. 15. Feb. 1761, var hjemme 1800, ugift.

2. Peder B., dbt. 29. Sept. 1762, begr. 20. Okt. 1762.

3. Lene B., dbt. 23. Okt. 1763, gift (1800) med Væver Rasmus Christensen i Nørresundby.

4. Peder B., dbt. 6. Okt. 1765, d. Kragerø 9. Marts 1840, begr. i Hollen, Købmand paa Bragernes.

5. Niels B., dbt. 23. Okt. 1708, d. Triest 1807, Skipper i Kragerø og senere i Langesund, gift med Margrete Andersdatter Svendsen fra Portør.

Af Skifte efter Bejlegaards Hustru 22. Marts 1797 ses,

at der i Boet var 2 Køer, 2 Kvier, 8 daarlige Faar med 2 smaa Lam og 1 Galt. I Betragtning af, at Datteren Anne Kirstine i 15 Aar havde været hjemme og plejet Forældrene, fik hun forlods af Boet en Sengs Klæder, en Jern Bilæggerovn og en Gruekedel af Kobber. Hendes Søskende havde alle faaet en Sengs Klæder, da de forlod Hjemmet. Da Bejlegaard 1757 kom til Embedet, var Skolehuset kun paa 6 Binding og en Taske (ɔ: Udbygning), som alt behøvedes til Skolestue og Køkken. Bejlegaard var derfor nødsaget til 1764 at bygge 3 Bindinger til Skolehusets vestre Ende, og da der 1796 blev tillagt Embedet Jord, og der ingen Lade var, maatte han atter udvide Bygningen med en »Taske« og en Binding paa Siden af de 3 foran nævnte Bindinger. Da han var i forholdsvis høj Alder, beklagede han sig over, at det blev hans Efterkommere, der kom til at høste størst Fordel af Udvidelserne, der havde kostet ham over 22 Rdl., og han bad Skifteretten tage Hensyn hertil, saa hans Arvinger kunde nyde en billig Betaling for Bygningen.

Skoleholder Chr. Bejlegaard omtales 1782 meget rosende af Præsten Laurids Fugl og 1783 af Pastor N. S. Milling[7]); »han er en af de bedste og værdigste Skoleholdere, jeg nogen Tid har kendt. Han besidder Tydeligheds Gave til Ungdommens Undervisning og er en velsindet og ustraffelig Mand,« skriver Milling.

IV. Melkior Mikkelsen Lund blev ansat som Skoleholder i Sdr. Saltum 1800. Han var født 1774 og antagelig fra Lundhus ved Bjørnsholm, hvor hans Broder Lars boede og var Smed. Ved Bispevisitats 13. Nov. 1803 skrives om ham, at han »viser rosværdig Flid med 40 Børns Undervisning,« men Skolehuset var i saa slet Forfatning, at der var Fare for at det skulde falde sammen

---

7) Bispearkivet, Pk. 315 og 320.

over baade Lærer og Børn[8]). Han regnede og skrev godt.

Han var gift med Anne Kirstine Pedersdatter, f. o. 1769, d. i Barselseng 28. Juli 1805, 36 Aar, og Lund blev selv begr. 27. Maj 1807, 33 Aar. Børn:

1. Peder Christian Lund, dbt. 19. April 1801.
2. Søn, begr. 1803, 1 Aar; ses ikke døbt i Saltum.
3. Ingeborg Lund, dbt. 11. April 1803.
4. Jens Jesse Jessen Lund, dbt. 8. Juni 1804.
5. Anne Margrete Lund, dbt. 2. Aug. 1805.

V. Niels Linde Deichmann, 1807—1809. Var født i Engum Præstegaard 15. Maj 1759 som Søn af Præsten Frederik Pedersen Deichmann og Karen Marie Christiansdatter Kaalund.

I sine unge Dage var han i Tjeneste hos en Raben-Charisius og 1792—98 var han Forvalter paa Dronninglund, derefter Godsforvalter paa (Gl.) Vraa, som han forpagtede, men 1806 gik han fallit og flyttede til Sdr. Elkjær, hvorfra han bekendtgjorde Auktion over sit Løsøre, bl. a. 40 Tdr. Rug, 100 Tdr. Byg, 60 Tdr. Havre, 22 Stude, 24 Køer, 50 Faar, 16 Heste, 2 Postvogne, Rejsevogne, Møbler m. v. (Jyske Efterretninger 30/1808 jfv. 92/1806 og 25/1807). Han blev derefter Skoleholder i Sdr. Saltum, men allerede 8. Marts 1809 blev han kaldet til Degn i Jerslev og V. Brønderslev og indtraadte 1814 i Rækken af Skolelærere og Kirkesangere i Jerslev, hvor han døde 27. Aug. 1821.

15. Maj 1800 blev han i Ajstrup viet til Karen Andersdatter, f. o. 1770, der da var Enke efter Gartner Bent Ekkelund[9]) paa Dronninglund, med hvem hun var blevet gift Dronninglund 2. Nov. 1794, og som døde 22. Feb. 1798 som Podemester i Aalborg. Hun var, da

[8]) Bispearkivet, Pk. 314, Kirkesyn.

[9]) Saaledes staves Navnet i Kirkebogen, men det skal vel være Ekelund.

Deichmann ægtede hende, Husholderske hos ham og havde 2 smaa Børn, nemlig Carl Peter Bentsen Ekkelund, f. 1795, levede 1817 som Gartner paa Vang, og Elene Katrine Ekkelund, som i Ægteskab med Gaardejer Lars . . . . . i Jerslev blev Moder til Folketingsmand for Vrejlev Kredsen 1853—66, Gaardejer Knud Peder Christian Larsen i Jerslev, f. 1817, d. 1890.

Karen Andersdatter døde i Jerslev 7. Feb. 1848, 78 Aar gl.

I Ægteskabet med Deichmann havde hun 7 Børn, af hvilke de 6 døde som smaa; den eneste, som naaede voksen Alder, var Andreas Charisius Deichmann, f. 24. Marts 1803, d. 18 . . ., gift Rubjerg 27. Juli 1838 med Birte . . . .

VI. Christen Lyngberg blev 3. Maj 1809 kaldet til Skoleholder i Sdr. Saltum, hvor han 1814 overgik til Lærerstanden. Før han blev Skoleholder var han Forvalter paa Lundergaard, og han skal have været en meget duelig Skolelærer.

1811, da Mangelen paa Smaamønt var katastrofal særlig i det nordligste af Jylland, udstedte han private Pengesedler, de saakaldte »Billetter«, af hvilke et Eksemplar findes i Museet i Hjøring.

12. Aug. 1803 ægtede han i Jetsmark Husholderske paa Lundergaard Anne Johanne Klode, der overlevede ham, og med hvem han havde 2 Døtre. Han døde 6. Maj 1832.

Hune Sogn.

Degne.

Indtil 1807 var Saltum og Hune ét Degneembede, hvis Indehaver boede i Saltum, men nævnte Aar oprettedes et selvstændigt Degneembede i Hune.

I. Niels Sørensen Kjær blev 30. Sept. 1807 kaldet til Degn her efter fra 1791 at have været Skoleholder her; se nedenfor. Han var født i Skøttrup i Børglum Sogn 1762 og døde i Hune 3. Maj 1849 efter 1828 at have taget sin Afsked som Lærer her mod at blive forsørget tillige med sin Hustru af sin Søn og Efterfølger Niels Nielsen Kjær. 1815 var Christen Mortensen fra Skræm Hjælpelærer i Hune[10]). Niels Kjær var »vel oplagt til at undervise Ungdommen i Kristendom, Skrivning og Regning«[11]).

Han var gift (ikke i Hune) med Agnete Andersdatter f. o. 1769, d. 30. Maj 1837, 67 Aar, med hvem han havde 4 Sønner 2 Døtre. Børn:

1. Søren Kjær, dbt. 7. Febr. 1796, blev Skolelærer i Vadum og drev her en Art Kostskole for mere bemidlede Folks Børn, ligesom Tilfældet ogsaa var med hans Broder Niels i Hune.

2. Johanne Katrine Kjær, dbt. 26. Marts 1797.

3. Anders Kjær, dbt. 15. Juli 1798.

4. Niels Kjær, f. 18. Dec. 1799, d. 27. Dec. 1890. Skolelærer i Hune 1826—1866 og derefter Husejer øst for Hune Skole[12]).

5. Peder Kjær, dbt. 2. April 1801. Blev vist Lærer i Rødhus.

6. Anne Kirstine Kjær, dbt. 24. Juli 1803, d. . . . ., gift med Boelsmand Jens Martinus Sørensen i Roppen i Hune.

Skoleholdere.

1735 indberettede Sognepræsten Hans Winde til Biskop-

10) Børglum-Jerslev H. Justitspr. 1816, Bl. 380.
11) Bispearkivet, Pk. 413 b.
12) Se nærmere om ham i C. Klitgaard »Hvetbo Herred« II 331. I Kirkebogen anføres han fejlagtigt som døbt 22. Sept. i Stedet for 22. December.

pen: »Udi Hune Sogn er der intet Skolehus, ej heller venteligt at faa noget, saa som Sognefolkene ere af saa ringe Vilkaar, at de intet dertil kan udrede, som kan have Bestandighed, thi de kan ikke selv opholde deres fattige, boer og ingen Proprietærer i Sognet, men de er alle udenfor, som haver Jordegods der og er 10—11 ialt. Desforuden er dette Sogn af den Beskaffenhed, at det ikke kan forsynes med ringere end 3 eller 4 Skolehuse, om alle skulde have Nytte deraf, formedelst at Byerne og Stederne er saa meget langt fra hverandre beliggende, hvorfor Sognefolkene der ligesom ovenmeldt om Saltum Sogn maa forsyne sig om Vinteren med deslige Drenge for Kost og Løn til deres Børns Undervisning, og en Del, som det ej kan formaa, maa selv læse for deres Børn, saaledes som de kan, indtil de siden i Kirken bliver videre underviste i deres Børnelærdom og Salighedskundskab.«

Allerede i Slutningen af 1600'erne var der Skolehold i Hune, og i Skoleanordningen af 29. April 1741 blev det bestemt, at Skolen ved Kirken skulde søges af Børnene fra hele Sognet med Undtagelse af dem »ved det røde Hus« (ɔ: Rødhus) og omliggende Steder, som havde en Omgangsskoleholder. Ved Skolefundatsen af 8. Januar 1741 blev Lønnen for Skoleholderen ved Kirken bestemt til 2 Tdr. 3 Skp. 1½ Fdk. Rug og ligesaa meget Byg, endvidere Pengeløn 7 Rdl. (á o. Kr. 3,20), 2 Mark og 3 Skill., Lysepenge 3 Rdl. 2 Mk., Kollekt paa de forordnede Dage (ɔ: Offer) 1 Rdl. 1 Mk., Indskrivningspenge 2—4 Skill. af hvert Barn, Skudtørv 16 Læs, Splittørv (ɔ: Sandtørv) 10 Læs. Kollektpengene, der indsamledes i ombaarne »Tavler« (Æsker paa en Stang) samt Skolepenge for Drenge og Piger mellem 15 og 18 Aar, ansattes til at udgøre 2 Skill. ugentlig, og var de paagældende over 18 Aar, skulde de betale 4 Skill., hvilke Penge anvendtes til gudeligt Brug og Skolefornødenheder. Samme

Aar opførtes et nyt Skolehus, som Sognemændene skulde vedligeholde. Af en Indberetning i Bispearkivet[13]) ses, at Huset Aar 1800 var paa 4 Fag Skolestue, 1 Fag Ildsted og 2 Fag til Beboelse, og det var skikkeligt vedligeholdt, men ved Visitatsen 1803 sagdes, at det kun var lidt bedre vedligeholdt end de to Skoler i Saltum[14]).

Aar 1800 angaves Skoleholderens Løn til 12 Rdl. i Penge, 2 Tdr. 2 Skp. Rug, 2 Tdr. 2 Skp. Byg, 12 Læs Skodtørv og 5 Læs Sandtørv. Der var ikke Græsning eller Agerland til Skolen, men ved Sognets Udskiftning 1823 blev der tillagt Skolen en Jordlod paa 3 Tdr. sandigt Areal tæt ved og en Græsningslod i Hune Kær, saa der nu regnedes med, at der kunde holdes 8 Faar. Ved samme Tid byggedes en ny Skole med tilhørende Lade.

— — —

Af Skoleholdere kendes:

I. Søren Skolemester, nævnes 1694 i Kirkebogen.

II. Jens Jensen Engesgaard, dbt. Hune 30. Juni 1715, Søn af Jens Andersen i Engesgaard og Margrete Jensdatter, begr. Ingstrup 24. Jan. 1758, blev 1742 antaget som Skoleholder i Hune og blev 2. Okt. 1753 viet i Hune til Karen Simonsdatter af Ingstrup, men blev 1754 Skoleholder i Ingstrup, og hans Enke blev gift 2⁰ 13. Okt. 1758 i Hune med Jens Olsen, Skoleholder i V. Hjermeslev, hvor hun døde 1768. Engesgaard havde ingen Børn. Se Ingstrup Skole.

III. Anders Uttrup nævnes i Bispevisitatsen 1757 og var her endnu 1759. Han var født 1714 som Søn af Skudehandler i Blokhus Jens Andersen Uttrup og Marie Børglum. Var maaske kun Pensionær hos Nr. IV.

13) Pakke 413 b.
14) Pakke 314.

IV. Christen Christensen Møller, f. o. 1734, d. 3. Juni 1771, 37 Aar, blev Skoleholder og var her samtidig med Anders Uttrup 1754. Blev gift med Maren Andersdatter, f. o. 1730, d. 1801, 71 Aar. Møller var flittig i Skolen og førte et ulasteligt Liv. Hans Hustru var Søster til Niels Andersen i Vedsted. Børn:

1. Anne, f. o. 1758.
2. Christen, dbt. 30. Nov. 1760.
3. Else Kirstine, dbt. 11. Feb. 1763.
4. Dorthe, dbt. 21. Marts 1764, d. før Faderen.
5. Maren, dbt. 27. Okt. 1765.
6. Jens, dbt. 14. Feb. 1768.

Møllers Bo viste et Overskud paa 2 Mk. 12 Skill.

V. Peder Christensen Krog, f. i Nørholm 1736, d. 15. Febr. 1791, blev Skoleholder her 1771 og var her til sin Død. Var ugift og arvedes af sine 2 Brødre, nemlig Helbroderen Thomas Christensen, Fæster under Restrup Gods, og afdøde Halvbroder Jens Christensens 6 Børn i Nørholm og Omegn. Boet viste et Overskud af ca. 20 Rdl. (Gejstlige Skiftepr. 1791, Bl. 53—59).

VI. Niels Sørensen Kjær, se foran under Degne.

VII. Morten Lund, f. o. 1737, d. . . . ., var 1787 Skoleholder i Blokhus og gift med Anne Pedersdatter, f. o. 1749, med hvem han havde 4 Børn i Alderen 1 til 10 Aar. (Folketæll.). Familien flyttede antagelig herfra.

Jetsmark

1553 var der intet Degneboel, og der bemærkedes, at Degnen ikke fik sin sædvanlige Rente (Indkomst)[1]).

1571 havde Degnen kun Jord til 3 Tdr. Sæd, men han havde ingen Plads til at sætte et Hus paa. Hans Rente var da 8 Tdr. Sæd[2]).

Senere (o. 1645) blev et Kirken tilhørende Halvbol udlagt til Degnebolig. Det stod 1662 for Hk. 1 Td. og havde Udsæd 1 Td. Rug og 2 Tdr. Byg. Det laa ved Bundgaard, og 1673 kunde der saas 4 Tdr. Byg til det. 1688 fik det Hk. 1—7—1—0 og var skattefrit; det kaldes »et ringe Sted«, men havde dog en Udsæd af 5 Tdr. 6 Skp. Byg. Paa de to Lutspringagre kunde saas 3 Tdr. Byg, paa en Ager øst for Kirken 1 Td., paa Kirkebakken 1 Td. og paa Tavlbord 6 Skp. Degnens Indtægt af Korn var 7½ Td., Paaske- og St. Hans Offer uvis[3]). 14. Febr. 1693 indgav Degnen, Johannes Sartorius, en lang og ynkelig Besværing til Biskop Henrik Bornemann angaaende Degneboligens slette Tilstand, og han klagede navnlig over, at den forrige Degn, Jakob Tuesen Broby, havde medtaget Træ derfra, og Haven var spoleret paa Træer, Kaal og hvad der ellers var deri. Husene var forfaldne, særlig Stuehuset, i hvilket der var Fare ved at opholde sig. For to Dage siden var der kommet Ild i Loftet over Kakkelovnen, hvilket blev opdaget om Natten af Degnens Broder. Den forrige Degn havde ikke

1) D. H. Wulff: Vendelbo Stift, S. 164.
2) a. St.
3) Præsteindberetning.

villet betale Kopskat af sin Person eller Hesteskat, og hans Kreaturer stod endnu i Stalden. Endelig klagede han over, at de mange Børn i Sognet var for daarligt undervist i Kristendom, fordi der i lang Tid ikke havde været holdt Skole paa et bestemt Sted, før han kom til Embedet, og han bad om at faa bygget et Skolehus. Han sluttede Brevet med: »O! anse mit ringe Skrift med naadige Øjne«[1]).

1690 hed det: »Degnens Trient efter Loven har jeg (ɔ:Degnen) end ikke naaet, fordi Sognet og Bonden er forarmet og vil ej give videre end tilforne, nemlig 13 Tdr. Byg. Nu har jeg taget Dom, og skal saa være, faar jeg at tage Kjærven paa Ageren, og hvad det vil blive, kan jeg ikke vide«.

Offer til hver Højtid 3 Mk.

Paaske og St. Hansrente kan ej forlanges formedelst Sognets store Armod, og det var ikke Skik at give Juleoffer eller Gæs.

Degnebolet et ringe Sted er fri. Kan saas 5 Tdr. 6 Skpr. Byg, og er taxeret til 1—7—1—1—.

Pension til Aalborg Skole 3 Tdr. Rug og 4 Tdr. Byg.

1735 indberettes af Sognepræsten, at der intet Skolehus var i Sognet og antagelig heller aldrig havde været, skønt det var højligt fornøden, særlig for dem, der ikke selv formaaede at holde Skolemester hjemme for Løn.

Ved Plakat af 29. April 1741 bestemtes det, at der skulde oprettes 2 Skoler i Jetsmark, nemlig I for Store og Lille Pandrup, Hedegaard, Hønsholm, Kvorup, Purkær, Tvilstedgaard, Bisgaard, Risager, Mejlholm, Skjødsholm, Klostergaard, Holmsgaard og Kongesbak og II for den øvrige Del af Sognet med Undtagelse af Toftegaard, Bedholm og Løt, hvor der skulde antages en Omgangsskoleholder.

---

1) Bispearkivet. Capsa B., Loc. 19—20, Fasc. B., Nr. 5.

Skolepatronen Anders Gleerup paa Lundergaard skulde lade bygge og indrette en bekvem Skole i Store Pandrup til Skole Nr. I, og til Skolen Nr. II, Degneskolen, skulde han foretage Tilbygning ved Degnebolet. Helt saaledes blev det dog ikke, thi 14. Jan. 1742 indberettede Pastor Bondorff, at der var opført et Skolehus paa 7 Fag i Lille Pandrup og lejet en Skolestue i Vester Brogaard, da dette Sted laa langt mere bekvemt for Degneskolens Distrikt end Degnebolet ved Bundgaard. Da der endnu ikke var truffet Bestemmelse om Aflønning af en Skolemester til Pandrup Skole, og da Vinteren, som var den bedste Skoletid, allerede var inde, havde man fæstet »en skikkelig Dreng« til at undervise fra Mikkelsdag til Paaske. Drengen var fra Jetsmark og skulde for sin Tjeneste om Vinteren have 6 Rdl., 1 Td. Rug og 1 Td. Byg. Degneskolen var ligeledes blevet forsynet med en Dreng til at undervise Børnene, thi Degnen havde nok at gøre med at undervise de Børn, der skulde konfirmeres, eller dem, der allerede var konfirmeret, men atter havde glemt deres Kristendom.

Ved Skolefundatsen af 28. Dec. 1742 tillagdes der Degnen for Skolehold samme Indtægter som i Ingstrup, nemlig 6 Rdl., men dog kun 20—24 Læs Tørv, og Skoleholderen i Pandrup Skole skulde aarligt have 3 Tdr. Rug, 3 Tdr. Byg, 12 Rdl. i Penge og ligeledes 20—24 Læs Tørv samt Sommergræsning til 1 Ko og 8 Faar.

Af hvert formuende Barn skulde betales 4 Skill. i Indskrivningspenge (Introduktionspenge) samt 1 Skill. ugentlig, naar Barnet lærte at læse, og 2 Skill. ugentlig, hvis det ogsaa lærte at regne. Tavle- og Skolepenge anvendtes her ligesom anført under Ingstrup Sogn (Side 8).

De to Skoler besøgtes godt, men da de begge 1773 var brøstfældige og den ene Skoleholder (i Kaas) var død

1772, fik Skolepatron Jens Gleerup til Lundergaard Bevilling til trods Sognefolkenes Modstand at lægge de to Skoler sammen til én, og den kom til at ligge ved Kirken. Dette Forhold varede til Udskiftningen af Sognet 1799, da der atter blev oprettet en nordre Skole mellem Pandrup og Bisgaard og en ved Vester Brogaard, hvorpaa Skolen ved Kirken atter blev nedlagt, og saaledes har Forholdet været her indtil vor Tid, idet der dog andre Steder i Sognet er oprettet nye Skoler.

Det gamle Degnebol ved Bundgaard blev 1819 afhændet til Privatejendom og Jorden lagt under Øster Bundgaard.

De to nye Skoler fik hver et Jordtilliggende af 3 Tdr. Land, og 1799 bestemtes endvidere, at hver af Skoleholderne skulde have 14 Rdl. 4 Mk. i Pengeløn, 3 Tdr. Rug og 3 Tdr. Byg, 30 Læs Tørv à 400 Stk. og Græsning paa Overdrevet til 1 Ko og 4 Faar. Kirken Lysepenge skulde deles lige mellem dem. De nye Skoler skulde bestaa af 10 Fag Hus til Beboelse og Skolestue, have murede Vægge og 2 Skorstene samt Udhus paa 6 Fag, og de skulde hver forsynes med 2 Bilæggerovne, Borde, Bænke og et Skrivetøj. Ved Provstevisitatsen 31. Dec. 1800 fandtes Ungdommen, uagtet dens ringe Skolegang formedelst Skolens ufordelagtige Beliggenhed, vel oplyst i Kristendoms Lærdom, og Skolehusets Bygninger er ikke slette og forventes at blive meget bedre, naar den bliver flyttet og 2 Skoler kommer i Stand, efter derom ved Udskiftningen i Sognet foretagen Bestemmelse.

Degne.

I. Knud Pedersen var Degn her 1631 og nævnes dette Aar blandt Kronens Tjenere i Mandtallet til Pengeskatten, hvorfor det maa formodes, at han allerede da og til sin Død var Herredsskriver til Trods for Forordn.

af 7. Maj 1621 imod, at Degne tillige var Herredsskrivere, men mange Steder i Jylland maatte man af Mangel paa skrivekyndige Folk se bort fra Forordn. Død 1655, begr. 13. Aug.

Han boede i Kaas, og i Aarene 1647—52 boede en Lars Nielsen i Degnebolet, af hvilket han formentlig var Fæster, fordi Degnen ikke selv brugte det.

Knud Pedersen, der 24. Okt. 1646 fik Tingsvidne om, at han ikke formaaede eller havde Formue til at udgive den paabudte Kobber- og Tinskat, var formodentlig to Gange gift. 1° med Margrethe Simonsdatter, hvis Børn, 1. Peder Knudsen i Pandrup og 2. Mette Knudsdatter, gift med Mads Christensen i Pandrup, 1655 24. Juli gav ham Afkald for Arv efter Moderen, og 2° med Maren Madsdatter, begr. 22. Dec. 1667, med hvem han havde Børnene 1. Karen, begr. Paaskedag 1649, 2. Anne, dbt. 1648, 3. Niels, dbt. 1650 og 4. Birgitte, dbt. 1652.

Sidstnævnte er maaske den Birgitte Knudsdatter, Niels Simonsens Hustru i Kaas, som 1698 beskyldtes for Delagtighed i Affattelsen af et Smædeskrift om næsten alle Folk i Sognet, og om hvilket der holdtes Forhør i Jetsmark Kirke. Se Klitgaard: Hvetbo Herred II, S. 492.

II. Laurids Eriksen, der antagelig blev Degn 1655 og nævnes som saadan i Mtr. 1662 og Tbg. 25. Fbr. 1663, var født ca. 1626 og døde 8. Jan. 1678, 53 Aar gl.

Han boede i Degnebolet og var gift med Maren Christensdatter, som ægtede Eftermanden. Med hende havde han mindst 2 Børn: 1. Johanne, dbt. 1659, og Christen, dbt. 1662.

III. Jakob Thuesen Broby blev Degn her 31. Marts 1678, og ægtede 23. Marts 1679 sin Formands Enke

Maren Christensdatter. Han blev Student fra Slagelse 1653 og havde i Aarene 1666—73 været Huslærer hos Provst Jakob Ottesen i Ingstrup, der kaldes hans »Fætter« og var hans Velynder, som stod ham bi under hans langvarige Strid med Sognepræsten Svend Lemvig. Om de nærmere Enkeltheder i Striden maa man indskrænke sig til Henvisning til C. Klitgaard »Hvetbo Herred« II, S. 482 og »Vends. Præstefamilier«, S. 193—200.

Svend Lemvig var utvivlsomt en begavet og dygtig Mand, men ogsaa trættekær og noget brutal i Ord og Handling. Striden begyndte 1686, da Jakob Brobys Avlskarl Kjeld Olsen skulde troloves med en Pige fra Hune og i den Anledning vilde have en Skudsmaalsseddel fra Præsten i Ingstrup paategnet af Lemvig, fordi Vielsen skulde foretages af Præsten i Saltum-Hune. Præsten i Jetsmark sagde til Karlen, at han vel egentlig skulde have en Daler for Paategningen, men han vilde nøjes med Halvdelen — 2 Mk. —, og som den økonomiske Jyde, han var — bød Karlen ham saa 1 Mk., hvorfor Præsten blev vred og ikke vilde udlevere Sedlen. Karlen søgte saa Raad hos den ligesaa stridbare Provst Jakob Ottesen i Ingstrup, der raadede ham til at tage to Vidner med og igen bede om Sedlen.

De kom saa til Svend Lemvig 1. Pinsedag — Vielsen skulde foregaa 2. Pinsedag — og her kom de op at skændes, og Præsten brugte sit Yndlingsudtryk, at han vilde »skide i« Provsten, ligesom han greb Karlen i Haaret og om Halsen og stødte ham op mod Væggen og kaldte ham og de to Vidner for »Flegeler«. Det endte med, at Karlen indstævnede Præsten for en Provsteret, og senere kom den for verdslig Ret, og Provst Ottesen stod stærkt paa Karlens Parti og sagde, at han ikke vilde vedblive med at være Folks »Skidestol«. Sagen kom ogsaa for Viborg

Landsting og for Landemodet i Aalborg, og var imidlertid udartet til en Proces mellem Provst Ottesen og Svend Lemvig, som Biskop Bornemann forgæves søgte at faa bilagt. 1691 kom den igen for Landemodet, og nu var Degnen Jakob Thuesen Broby ogsaa kommet med i den, og den var ogsaa kommet til at dreje sig om nogle nedsættende Udtalelser, som Svend Lemvig havde udtalt om nogle af Biskop Bornemanns udsendte Katekisationsspørgsmaal, der efter LemvigsUdtalelser »var som franzøsisk for Ungdommen« og saa »vidtløftige og ulærlige, at en Studenter, som studerede til Attestats, skulde have nok med at lære dem, hvorfor Ungdommen ikke kunde lære dem«. Ved Efteraarslandemodet 1691 mødtes Parterne igen, og forud havde Lemvig klaget til Biskoppen over Jakob Broby, der efter hans Mening lod Degneboligen forfalde og var uskikkelig m. m., men Præsten havde nu givet Degnen en skriftlig Instruks om, hvad der var hans Embedspligter, og Degnen havde lovet at efterkomme dem. Jakob Broby havde klaget til Biskoppen over, at Svend Lemvig i Enrum havde pryglet ham, saa hans Hoved var »slaget og sprukken bagi«, og han havde afvist ham fra Altergangen. Sagen om Pryglingen gik til Landstingets Afgørelse, men Dombøgerne herfra er ikke bevaret; for sin Afvisning af Degnen fra Altergangen blev Svend Lemvig idømt en Bøde af 10 Rdl.

Ved Efteraarslandemodet 1692 blev han for sin Ulydighed mod Provst Ottesen og for sine utilbørlige Ord dømt til at gøre offentlig Afbigt i Jetsmark Kirke og betale 20 Rdl. til fattige Præsteenker.

Om Jakob Broby blev mere kæphøj efter sin Sognepræsts Nederlag, skal ikke kunne siges, men nogle Dage efter Landemodet 1692 klagede Præsten atter til Biskoppen over, at han førte Kirkebøgerne urigtigt, og Biskoppen henviste ham da paa en affærdigende Maade til at

lade Sagen paakende ved Kjær Herreds Provsteret. Det var sikkert en lykkelig Udgang af Striden, at Jakob Broby blev forflyttet 2 Dec. 1692 til Ingstrup Degnekald og døde der 1699, begr. 31. Marts, 71 Aar gl. Se foran.

IV. Johannes Hansen Sartorius (Skræder) blev kaldet til Degn her 23. Nov 1692 og aflagde Eden 8. Dec. s. A. Han var født ca. 1664, blev Student fra Randers 1686 og havde tidligere været Hører ved Sæby Skole. Han døde 1727, bgr. 3. Dec. Var gift med Mette Pedersdatter, f. o. 1662, begr. 23. Dec. 1742, 80 Aar. Datter af Præsten Peder Berentsen i Hvornum og Maren Kjeldsdatter Trane.

Ægteparret havde 10 Børn, men kun 5 overlevede Faderen, nemlig:

1. Otte S., dbt. 4. Okt. 1695, d. 17 . ., gift 24. Juni 1726 med Anne Hansdatter; de boede i Bundgaard i Jetsmark.

2. Hans Christoffer S., dbt. 23. Dec. 1697, blev Degn i Aggersborg, se derunder.

3. Ide Sofie, dbt. 22. Jan. 1699, begr. Tolstrup 14. Jan. 1757, gift 1725 med Frands Arnold Rasmus-Snæring, f. o. 1699, blev 1739 Skoleholder i Ø. Brønderslev[5]).

4. Abraham S., dbt. 14. Aug. 1701, var 1722 Skytte paa Lundergaard og 1728 paa Sohngaardsholm.

5. Peder S., dbt. 4. Okt. 1702, tjente 1728 paa Refs.

V. Jørgen Christensen Horne. Blev Degn her 14. Feb. 1728 og var født i Aalborg 1707, hvorfra han 1726 blev Student, død 23. Feb. 1766, 1741 var han ikke videre

5) Se I Bd., S. 565.

til Gavn for Præsten paa Grund af sin manglende Evne til at katekisere, men da der ikke var Mangel paa Vilje, haabede man paa hans Forbedring, og næste Gang, der var Visitats, fik han Skudsmaal som flittig i sit Embede og uforargelig i sit Levned. 1748 katekiserede han med Sognets Ungdom i Kirken og i sit Hus med Konfirmanderne. Iøvrigt fik han ogsaa siden hen kun rosende Omtale for sin Embedsførelse som for et kristeligt og ædrueligt Levned. (Vends. Aarb. 1921, S. 49).

12. Feb. 1728 ægtede han 1^{0} Birgitte Nielsdatte Ifversen, døbt 20. Marts 1685, begr. 2. Aug. 1753, Datter af Sognepræst Niels Ifversen Ærø i Tolstrup. Dette Ægteskab var barnløst, og Jørgen Horne ægtede 2^{0} 6. Juli 1756 i Blokhus Maren Jensdatter Brøndlund, f. 1732, d. 1804, Datter af Jens Larsen Østergaard, V. Brønderslev, og Karen Nielsdatter Brøndlund, hvilket Ægteskab ogsaa var barnløst, og J. Hornes Enke skulde have Boet mod at betale 16 Sldr. til hans Arvinger, der ikke nævnes i Skiftet. Hun ægtede Eftermanden.

VI. Holger Andreas Bondorff blev Degn her 8. April 1766 og ægtede Hornes Enke. Han var Søn af Sognepræsten her Vilh. Fred. Bondorff og Anna Augusta Dietrichsen og var født 24. Juli 1742, blev Student fra Aalborg 1759, teolog. Kandidat 1762 og Kapellan hos Faderen 1769, men var tillige fremdeles Degn her indtil 1774, da han blev Præst her efter samme Aar at være kaldet til Kapellan i Sindal, hvilket Embede han ikke tiltraadte. Han døde 1795, begr. 23. April. Gift 1766 med Formandens Enke Maren Jensdatter Brøndlund, dbt. 11. Maj 1732 i V. Brønderslev, begr. Jetsmark 3. Aug. 1804. Hun boede som Enke i Bundgaard. Ægteskabet var barnløst.

VII. Christen Thomsen Wedsted. Blev Degn her 28. Jan. 1774 efter at have været Degn i Tolstrup-Stenum fra 1752, se I Bd. 486. Søn af Fæstegmd. Thomas Pedersen og Karen Simonsdatter i Vedsted. Han var 1746—48 Lakaj hos Anders Skeel til Birkelse, med hvem han rejste udenlands. Han døde 26. Juni 1776 og var gift med Marie Jørgensdatter Stensgaard, født ca. 1716, død 23. Maj 1803 i Tranum. Wedsted omtales rosende ved Bispevisitatsen 1774. Ægteparret havde mindst to Børn, nemlig: 1. Holger Andreas, f. 1754, d. 1800, som blev Præst i Nørholm-Restrup. 2. Regitze Sofie Amalie Margrete, f. 1756, boede 1803 i Klithuse i Tranum Sogn, hvor hun ejede en Gaard paa 3½ Td. Hk., død 1840, ugift.

VIII. Vitus Bering Thorlund blev Degn her 22. Okt. 1776 og forflyttedes til Saltum 1789. Se Side 37.

IX. Ole Hansen Lind aflagde Ed som Degn her 20. Juli 1789. Var født o. 1742 og døde 29. Maj 1806 i en Alder af ca. 64 Aar. Lind gav sig kun af med Kirkesang. Gift 30. Marts 1791 med Mette Pedersdatter, f. o. 1757, d. 27. April 1815 i Høkerim i Jetsmark. Ingen Børn. Hun var Søster til Lars Pedersen i Kaas, og Linds Arvinger var en Søster Anne Cecilie Bentsen i Løve, der ved hans Død opholdt sig i Kbh. i »Den sorte Ravn« i Dronningensgade 236, endvidere var der en Broder, en Søster og en afdød Søster i Kbh., men dem vidste Linds Enke ingen Besked om, kun at Linds afdøde Søsters Søn Andreas Peter Wisberg, der nu var 21 Aar, havde været hos Linds fra sin Barndom.

X. Anders Rasmussen blev Degn her 12. Juli 1806. Han var født ca. 1774 og døde 7. Juli 1825. Hans

Hustru Charlotte Rasmusdatter døde i Aaby i Febr. 1837. Rasmussen købte 1816 en Parcel af Skjødsholm, hvilken hans Enke solgte efter hans Død.

Da Degnebestillingen blev ophævet, indtraadte han i Rækken af Skolelærere og Kirkesangere ved søndre Skole.

Skoleholdere.

I. 1671 nævnes en Christen Jacobsen, der var Skolemester, som Fadder, maaske har han været Huslærer hos Præsten.

Først fra 1742 synes det, at Skoleforholdene havde faaet en fastere Karakter.

Af de senere Skoleholdere nævnes:

II. Hans Øer, der 1745 fik rosende Omtale. Han fungerede da i Nørre Sognet.

III. Christen Alstrup i søndre Sognet, der boede i Kaas, fik 1745 lignende Skudsmaal. Blev begr. 29. April 1758. Hans Hustru (uden Navn) begr. 11. Juli 1756, 74½ Aar gl.

IV. Niels Clemmensen i Pandrup var ogsaa duelig i sit Embede.

V. Christen Christensen i Brogaards Skole »kom bort fra Skolen« uden at det angives hvorfor. (Vends. Aarb. 1921, S. 49).

VI. I hans Sted kom Christen Winde[6]), der senere blev Degn paa Gjøl og i Vrensted. Allerede som Skoleholder var der godt Haab om ham.

---

[6]) Se Bd. I, S. 447 og Gjøl.

I søndre og nordre Skole var: VII. Jens Pedersen og VIII. Søren Therkeldsen et Par flittige Arbejdere i Skolen 1753, senere (1757) var de hverken af de allerbedste eller sletteste, men 1761 var Rosen ubetinget. (Vends. Aarb. 1921, S. 49).

Er vist den Søren Skolemester, der boede i Kaas, begr. 4. S. f. Trin. 1772, 56 Aar. Han var gift og havde Børn døbt og begr. i Jetsmark. 1763, 1764 og 1766.

IX. Niels Frost blev Skoleholder 1772, ved søndre Skole, og da Skolerne 1773 sloges sammen til en, blev han Skoleholder ved den og var her til 1788, da han blev Degn i Ø. Brønderslev, hvor han døde 1811. Ved Bispevisitats 1774 omtales Frost rosende.

Blev 24. Maj 1775 paa Burholt i Ø. Brønderslev gift med Kirstine Margrete Hostrup, Datter af Degnen Peder Christen Hostrup i Ø. Brønderslev[7]) og Katrine Ifversen, og altsaa Søster til Provst Peder Hostrup Worm i Ingstrup. Niels Frost og Hustru havde 4 Børn født i Jetsmark, deriblandt Peder Nicolaj Frost, dbt. 21. Maj 1780, d. 28. Febr. 1845, bekendt Skolemand, Dr. phil. og sidst Stiftsprovst i Ribe. Gift 1806 med sit Søskendebarn Petrea Katrine Worm fra Ingstrup[8]).

X. Anders Andersen blev Skoleholder ved Fællesskolen 1788. Da den 1799 atter skulde deles i 2 Skoler, vilde Beboerne i Sognet ikke bidrage til Bygningen, hvis den tidligere Skoleholder Anders Andersen skulde ansættes ved en af dem. Grunden til denne Uvilje er ukendt, og han blev desuagtet ansat ved nordre Skole, da Sognefolkene maatte indrømme, at han ikke manglede Kund-

7) Se Degne i Horsens-Hammer.
8) Se Biografiske Leksika og Erslevs Forfatterleksikon.

skab og Indsigt i sit Embede[9]) og i Provsteindberetningen 1800 anføres om ham, at han havde gode Kundskaber til Skolehold, skønt han ikke var Seminarist.

17. Nov. 1803 udtales, at Skoleholder Anders Andersen forgaar af Græmmelse over, at næsten ingen Børn følger Skolen formedelst dens upassende Beliggenhed[10]) (mellem Pandrup og Bisgaard), men muligt var det dog snarere Beboernes Uvilje mod Skoleholderen, der spores, men samtidigt udtaler Provsten, at »dette Skolehus har engang været godt, men er nu meget forfaldent«, saa det kunde synes, som om det nye Skolehus her endnu ikke var taget i Brug.

Han døde efter 1820. Var gift 1⁰ med Inger Marie Andersdatter Gjørup, f. o. 1741, begr. 30. Dec. 1805, 64 Aar (Skifte 6. Maj 1806).

Ægteparret havde 2 Børn: 1. Anders Christian, f. o. 1777, d. Klostergaard i Jetsmark 5. Aug. 1815, 38 Aar; opholdt sig 1806 paa Læsø, men var senere Medhjælper hos Faderen. 2. Anne Kirstine, f. o. 1782, opholdt sig ved Moderens Død hjemme.

Gift 2⁰ 13. Nov. 1808 i Aaby med Mariane Mikkelsdatter, Datter af Bødker Mikkel Jensen i Aaby.

---

9) Udskiftningsakten for Jetsmark 1799.
10) Bispearkivet Pk. 314, Kirkesyn.

Gjøl.

1553 indberettes til Biskoppen, at Degnebolet ligger til Børglum Kloster, som Degnen siger, og han har et Gadehus af Just Høg (til Vang). 1571 hedder det i Indberetningen: »Degnen haver intet Degnebol. Hans Rente (ɔ:Indkomst) er 2½ Td. Rug, 2½ Td. Byg og 10 Gæs. Den lille Ø i Limfjorden udgør et Kirkesogn for sig.«

Den første Degn, vi hører om her, var Peder Laursen, 1638—39.

Af Aalborg Bytingbøger ses, at Delefogeden til Børglum Kloster paa Øen Jens Munk var mødt 8. April 1639 paa sin Husbonds Just Høgs Vegne og havde klaget over Menighedens Modstand mod at antage en af Just Høg ansat og af Biskoppen eksamineret Degn, og paa Retsdagen 11. Maj oplystes, at en af Menigheden var gaaet op i Degnestolen og havde taget Messesangbogen fra Degnen Peder Laursen, som stod og sang efter den. Husbonden førte Klage over, at Menigheden havde staaet Degnen imod, været modvillig og ulydig, idet den ikke vilde annamme Peder Laursen til Degn efter Husbondens og Øvrighedens Befaling.

Heroverfor gjorde Gjølboerne gældende, at de i Virkeligheden gerne havde taget imod ham, og de havde taget imod Peder Laursen med de samme Rettigheder, som Formanden havde nydt. Han havde ogsaa godt nok betjent dem med Sang og Tjeneste i Kirken, saavel som han havde undervist deres Børn i Katekismus og Børnelærdom.

Sidste Gang, der høres om Sagen, er 7. Oktober 1639, da Delefogeden paa Just Høgs Vegne begærede endelig Dom.

Der mødte imidlertid ingen af de tiltalte til denne Domshandling, og Dommen lød saaledes:

»Saa er nu ingen til nogen Gensvar eller Undskyldning mødt; thi vidste Byfogden ikke andet, end at de jo derudi at have gjort Uret og bør derfor stande til Rette, medens Tingsvidnet stander ved Magt[1]).

Fra Peder Laursen nedstammer antagelig den Slægt Degn, der i 1700erne var saa talrig paa Gjøl.

Om Degnekaldet hed det 1690:

»Ved Anordning om Degnenes Trient (Trediedel) er mig lovet af hver Gaard 4 Skpr. Byg og af de bedste Boel 2 Skpr. Byg og af de andre Boel 1 Skp., er tilsammen 12 Tdr. Byg.

Offer til hver Højtid: Formedelst Forhøjelse paa Kornet er Sognefolkene ganske uvillige til at ofre og derfor ikke kan naa uden 5—6 Mark.

Paaske- og St. Hansrente skal være Kager, Æg og Ost, men er ganske uvis og kan næppe indbringes hos en halv Snes Mænd.

Ingen Degneboel, men Degnen har sit Logement hos en fattig Mand her i Sognet.

Pension til Aalborg Skole: 3 Tdr. Byg.«

Angaaende Sognets Skolevæsen skrives i samme Præsteindberetning: »Her er et ringe Skolehus, af gudfrygtige Folks Sammenskud bragt til Veje, men ikke saa meget som en Kaalhave dertil[2]).

Dette »ringe Skolehus« laa ved Kirken og Præstegaarden østligst i Gjøl By og kaldtes senere Østre Skole, men da Johan Hass' Enke, Eva Marie Hass, født

---

[1]) Kirkehist. Saml. 3. III. 210 ff.

[2]) D. H. Wulff: Stat. Bidrag til Aalborg Stifts Historie, S. 135.

Jepsen, der fra 1704 ejede Birkumgaard, 1713 solgte dette Gods til Købmand Niels Larsen Bjerregaard i Aalborg, Stamfader til den adlede Slægt Berregaard, oprettede Kaptajn ved Prins Christians Regiment Albert Deichmann, der 1704 blev gift med Eva Dortea Katrine Hass, og som havde Ophold hos Svigermoderen, en Vestre Skole, og sammen med Niels Bjerregaard gav han 700 Rdl. til Skolens Vedligeholdelse og fattige Børns Skolegang, hvilket Beløbs Renter ydedes af Birkumgaards Ejer.

Den østre Skole fik af Sofie Hedevig Rantzau, gift 1714 med Ove Skeel til Birkelse, og som Skolens Patron, noget af Kirkens Jord, men den var oprettet af Øens Beboere[3]). 1736 indberettede Præsten A. Thorning:

»Paa Gjøl findes 2 Skolehuse, et, som var før min Tid og siges at skulle af Sl. Kaptajn Deichmann og Sl. Niels Bjerregaard, da Købet om Godset her (ɔ: Birkumgaard) blev sluttet af dem, være givet en Kapital til ...

Og som jeg ved min Ankomst her (ɔ: 1715) befandt, at ét Skolehus ej kunde være nok, saa var jeg om at faa Kirkens Patronesse, højvelbaarne Friherreinde Scheel til at give os Forlov at opbygge et Skolehus paa et Stykke Jord liggende norden for Kirken og den tilhørende, og til dens Opbyggelse gav jeg først 10 Sldlr. og fik saa Sognefolkene til at give lidet, hver efter sin Evne og Vilje, og fik vi 22 Sldlr. 3 Mk. 9 Sk. samlet af Sognet foruden de 10 Sldlr., som jeg selv gav, men som det intet kunde gøre det alt sammen, saa tog jeg mig Resten paa at bekoste, og vi fik Huset færdigt og strax en Skolemester i det, men dertil slet intet Tillæg for Skoleholderen uden det lidet,

[3]) Alb. Thuras Beskrivelse af Kirkerne i Vendsyssel, »Vends. Aarbøger« 1922, S. 316 og Præsteindb. 1736 i »Vends. Aarb.« 1921, S. 51.

han kan faa af de Børn, der gaar til ham, og hertil har jeg holdt Skolehuset vedlige, men kunde man faa noget Tillæg dertil, saa var det godt for saa mange fattige Børn som Forældre falder fra eller er saa forarmede, at de ej kan holde dem i Skole, hvilket jeg ellers, som Gud ved, har holdt frem, saa vidt jeg har formaaet, og saa længe Fiskeriet var godt, fik slige Børn at gaa om i Kost i Sognet for at søge Skolen, men nu det svier til os alle, at Fiskeriet tager af Aar efter Aar er slige ej at faa nu og Skolemesteren lider derover og har lidet at leve af, saasom her er saa faa, der formaar at holde deres Børn i Skole saa længe som tilforn.«

Til Vestre Skole blev 1796 henlagt 8 Rdl. til Skoleholderens Løn (Collegialtidende 1805, S. 633).

Degne.

I. Peder Laursen, se foran.

II. Peder Thomsen Amnioppidanus (fra Aaby) var født o. 1645 og blev 1665 Student fra Aalborg. Han var Søn af Præsten Thomas Henriksen Hjøring i Aaby og Gertrud Ferslev. Han ansattes her 1685[4]). 1709 var han Fadder paa Gjøl og døde antagelig 1714. Hans latiniserede Navn fejlskrevet i Univers. Matr.

III. Laurentius Winde, 1714—29, Søn af Provst Niels Winde, Gjøl, og Mette Hansdtr. Tancke. Laurids Winde begr. 21. Juni 1729.

IV. Thomas Arentsen Printzler. Var født o. 1685 og døde 3. April 1754, 69 Aar 9 Uger. Blev Degn her 1729. Var fra Serup og var Søn af Præsten Arnt

[4]) C. Klitgaard: Vendsysselske Præstefamilier, S. 9.

Printzler i Serup og Johanne Marie Winde. Han havde et godt Vidnesbyrd for sin Livsførelse og roses ved Visitats tillige for sin Flid ved Undervisningen, men til Skolehold var han dog — efter den næste Indberetning — ikke bekvem, og dette besørgedes derfor af to Skoleholdere. 1746 underviste han dog de unge til Konfirmation om Vinteraftenerne.

Hans Formueforhold var 1743 saa ringe, at han ikke kunde svare Kopskat, uagtet han som Bierhverv havde fæstet et Sted der paa Øen[5]).

1749 var han imidlertid bleven gammel og skrøbelig og forrettede sit Embede ved Hjælp af Substitutten Niels Laursen Brøndlund, der lærte og levede vel. Printzler blev gift Gjøl 13. Dec. 1733 med Christence Sørensdatter, der overlevede ham. De havde ingen Børn, og Degnens eneste Arving var hans Søster Geske Catrine Arentsdatter Printzler, Enke efter Provst Anders Thorning paa Gjøl. I hans Bo fandtes hverken Guld, Sølv eller rede Penge, men derimod et Par Brændevinskedler af Kobber.

Der blev ca. 13½ Rdlr. til Deling mellem Degneenken og Provstens Enke, og Provstinden erklærede, at hun frafaldt Krav om Arv, hvis Degneenken bekostede et skikkeligt Ligtræ over sin afdøde Mand, hvad hun lovede.

V. Christen Hansen Winde, 1754—71. Præstesøn fra Saltum, døbt der 15. Sept. 1728, Søn af Hans Nielsen Winde og Birthe Christensdatter Wibroe.

Tjente 1745 Mourits Gleerup paa Dronninglund, antagelig som Skriver eller Huslærer, og var 1745 Fadder i Hjallerup Kro.

1751 var han Skoleholder i Thorup i Dronninglund S., i

5) Vends. Aarb. IV, S. 51.

hvilken Stilling, der næredes godt Haab om ham (se Skoler og Degne I, S. 339), blev 2. Juni 1754 Degn paa Gjøl. Det anføres om ham, at han var ganske opbyggelig i sit Degne- og Skoleembede samt skikkelig og uforargelig i Levned. Da Skoleholder Niels Brøndlund var død 1762, overtog Winde selv Skoleundervisningen. 1771 blev han Degn i Vrensted, hvor han døde 1. Aug. 1793.

Sammen med sin Broder Jens Hansen Winde lod han i Hune Kirke 1774 under et Epitafium over Faderen indmure en Egetavle med følgende Indskrift[6]):

Her neden under denne Sten
Fra Verdens Stød og Møje
Sig hviler vores døde Been;
Men Sjælen i det Høye.

Gjør hvo Du er os ey Uroe,
Den Stund Du er paa Veye,
I vores mørke Jordeboe
Og Gravens trange Leye.

Omkast os ej vort Hvilested
Fordi vi ere døde;
Men lad sove her i Fred
Til vi vor Jesum møde[7]).

En anden Broder, Lauritz Winde, der var Købmand i Aalborg, havde 1772 ladet opsætte et Epitafium af Sten og Marmor over Forældrenes Grav i Hune Kirke, og det synes de to Degnebrødre at have følt sig tilsidesat ved og forlangte deres Plade opsat.

1785 hed det om Chr. Winde, at han meget troligen havde efterkommet sine Embedspligter. Ungdommen betegnedes som meget god.

---

[6]) Den kendes ogsaa fra flere Gravskrifter, saaledes paa Dronninglund Kirkegaard.
[7]) C. Klitgaard: Hvetbo Herred II, S. 320.

G. 1⁰ i Jerslev 29. Sept. 1751 med Mette Pedersdatter Kjærulf[8]) af Svennum, f. Jerslev 14. Aug. 1708, død Vrensted 19. Novbr. 1783, Datterdatter af den bekendte Skribent Peder Dyrskjøt.

G. 2⁰ i Stuen paa Asdal 8. Sept. 1784 med Mette Marie Mortensdatter Alter, f. o. 1748, Datter af N. N. og Karen Stephansdatter, f. o. 1712, som 1787 opholdt sig hos Datter og Svigersøn i Vrensted.

Winde havde ingen Børn i sine Ægteskaber, og imellem ham og hans første Hustru var oprettet Testamente 1783, i Følge hvilket der i Tilfælde af, at hun døde først, skulde udbetales 10 Sldlr. til hendes Arvinger.

VI. Christen Sørensen, 1771—1798. Han var født o. 1733 og døde 1798, begr. 20. Dec., 65 Aar gl. Han havde tidligere været Skoleholder og Skrædder i Lindholm og Nørresundby og blev 1771 Degn paa Gjøl, hvor han 24. Nov. 1771 ægtede Mette Andersdatter, f. o. 1739, begr. 14. Maj 1802, 63 Aar gl. Med hende havde han 4 Børn, nemlig[9]):

1. Anders Christensen, dbt. Nørresundby 29. Maj 1763.

2. Johanne Marie Christensdtr., dbt. sst. 17. Nov. 1764.

3. Niels Lassen Holm, f. Lindholm 15. Okt. 1769, d. 7. Juli 1839 som Sognepræst paa Nordstrømø, Færøerne.

4. Severin Christensen, dbt. Gjøl 20. Feb. 1774, begr. 24. April 1774.

Christen Sørensen fik 1785 af sin Provst det Vidnesbyrd, at han førte et meget skikkeligt og stille Levned og forrettede sit Embede baade i Kirken og i den østre Skole upaaklageligt og med al Flid.

---

8) C. Klitgaard: Kjærulfske Studier, S. 59.
9) Personalh. Tidsskr. 10. I, S. 157.

VII. Morten Nielsen blev Degn her 1798 og var vist i Embedet til 1814. Er ikke fundet død paa Gjøl 1812—16.

Om Morten Nielsen berettes, at han holdt Skole, og saa vidt Provst Peder Worm i Ingstrup kunde vente ved Visitats 25. Okt. 1803 »af den aldrende og svage Mand, fandt jeg Børnene undervist ulastelig«[10]), og Skolehuset var i god Stand. 4 Feb. 1809 var Degnen Forlover for sin nedennævnte Søn og Efterfølger.

Morten Nielsen fik antagelig den daværende Skoleholder i vestre Skole Søren Sørensen Mariager til Medhjælper i Degneembedet, thi han siges i Provstevisitatsen 25. Okt. 1803 at være Skoleholder og Degn.

VIII. Christen Mortensen blev Degn her 1814. Var Søn af Formanden og født o. 1782, døde som Lærer og Kirkesanger her 14. Dec. 1846, 66 Aar gl.. Var 1810 Skoleholder i Thise. Gift Gjøl 4. Febr. 1809 med Pigen Anne Jensdatter, med hvem han havde en Datter Anna Christensdatter, dbt. Gjøl 27. Maj 1810.

Skoleholdere.

Østre Skole.

I. Jens Skolemester var her 1690. Var gift med Anne Mortensdatter. Børn dbt. her:

1. Jens Jensen, 23. Feb. 1690.
2. Karen Jensdatter, 25. Nov. 1692.

II. Niels Lauridsen Bay var Skoleholder her 1797 og boede 1706 i Bejlegaard. Var født o. 1666 og blev begr. 19. April 1730, 64 Aar. Gift her 22. Sept. 1697 med Katrine Christensdatter Getreuer. Børn:

---

10) Aalborg Bispearkiv, Pakke 314.

1. Laurids Bay, dbt. 13. Juni 1700, død uden Livsarvinger før 1792.

2. Christian Bay, dbt. 8. Nov. 1702, d. Kbh. før 1792, uden Livsarvinger.

3. og 4. Johanne Bay og Anne Bay, dbt. 21. Okt. 1703, Tvill., døde uden Livsarvinger før 1792.

5. Søren Bay, dbt. 16. Nov. 1704, død 1753, Guldsmed i Løvstræde i Kbh. Hans Guldsmedemærke er Nr. 444 i Jørgen Olriks Samling.

6. Margrete Bay, dbt. 15. Maj 1706, død uden Livsarvinger før 1792.

7. Anne Marie Bay, dbt. 20. Okt. 1709, gift med Skoleholder her N. L. Brøndlund.

8. Kirstine Bay, dbt. 6. Juli 1712, død uden Livsarvinger før 1792.

I Niels Bays Tid nævnes en Substitut Diderik Christensen, som døde 1730 og blev begr. 12. Feb., 64 Aar gl.

III. Christen Skoleholder gift med Kirsten Jensdatter var her ogsaa i Niels Bays Tid; han havde 3 Børn døbt her, nemlig:

1. Anne, 1709.

2. Niels, 1712.

3. Jens, 1717, antagelig den Jens Christensen Skolemester, som blev begr. har 6. Marts 1785, 67¾ Aar gl.

IV. Niels Laursen Brøndlund. Var Substitut hos Degnen Printzler 1746 og var født o. 1696, begr. 25. April 1762, 66 Aar. Han var Broder til Jens Laursen i Østergaard i V. Brønderslev, hvis Hustru hed Maren Nielsdatter Brøndlund og var Søster til Jens Nielsen Brøndlund til Nørre Elkjær,

hvilket Slægtsnavn Substitutten og hans Børn ogsaa antog. Han blev 12. Dec. 1743 gift paa Gjøl med Anne Marie Bay (se foran S. 70), d. 17. Aug. 1792 med hvem han i Aarene 1745—49 havde 3 Sønner, der alle døde som Børn. Brøndlund arvedes af sin Broder Jens Laursen i Østergaards Børn og sin Søster Kirsten Laursdatters Børn med Hans Jensen i Sulsted, og hun af sine Broderbørn i Kbh. I hans Dødsbo var bl. a. en rød Egekiste med Beslag, et rødt udgraveret, firkantet gammeldags Egeskrin, en hvid Fyrrekiste og en paneleret Seng (Gejstl. Skiftepr. 1762, Bl. 251).

Om Brøndlund skrives 1762, at han »med Berømmelse havde forestaaet Skolen paa østre Landet«.

Efter Brøndlunds Død 1762 holdt Degnen Chr. Winde selv Skole en Tid, men derefter kom atter en Skoleholder, nemlig

V. Enevold Pedersen, f. o. 1748, begr. 27. Sept. 1770, 22 Aar gl. Han var ugift, og hans ringe Efterladenskaber til Værdi af 6 Rdl. 5 Mk. arvedes af hans Søskende: Jens Pedersen i Kvorup; Kirsten Pedersdatter, gift med Niels Klemmensen i Jetsmark; Sofie Pedersdatter, gift med Niels Bejstrup i Gjøttrup, Johanne Pedersdatter gift med Klokker Salve Jakobsen Leuth i Mandal; Anne Sofie Pedersdatter, ugift, hos sin Broder i Jetsmark.

Efter Enevold Pedersens Død synes Degnen Christen Sørensen selv at have betjent Østre Skole fra 1771 i en Aarrække, men 1795 træffer vi

VI. Anders Christensen som Skoleholder her. Han var gift med Karen Andersdatter, og de fik 22. Nov. 1795 en Datter dbt. Johanne Marie Andersdtr.

VII. Aksel Pedersen var antagelig Skoleholder ved denne Skole 31. Marts 1812, da han i Ægteskab med Ellen Marie Pedersdatter fik en Søn dbt. Niels Akselsen.

Vestre Skole.

I. Thomas Skolemester, f. o. 1690, begr. 11. Nov. 1737, 47 Aar gl. Var Skolemester her 1720 og deltog 17. Juni 1726 sammen med Birkumgaards Fæstere med flere i en stor Klapjagt paa Ulve i Vildmosens sydlige Del[11]), foranstaltet af Jørgen Bille til (Gl.) Vraa.

Han var gift med Birgitte Sørensdatter og havde følgende Børn døbt paa Gjøl::

1. Peder Thomsen, dbt. 18. Aug. 1720, vist død samme Aar.
2. Peder Thomsen, dbt. 11. Juni 1721.
3. Thøger Thomsen, dbt. 7. Jan. 1723.
4. Sofie Thomasdtr., dbt. 23. Feb. 1724.
5. Ove Thomsen, dbt. 14. Aug. 1725.

II. Nikolaj Frands Hansen Agri var antagelig fra Agri paa Mols og var 1724 og 1728 Fadder hos Degnen i Flade-Fladstrand Jens Højmark. Blev ved Bispevisitatsen 1746 formanet til mere Flid. 12. Nov. 1730 blev han i Tolstrup gift med Helene Hansdatter Guldberg, med hvem han havde følgende Børn:

1. Hans Lorents Agri, dbt. 24. Juni 1731 i Tolstrup.
2. Niels Agri, dbt. 26. Dec. 1734.
3. Helene Agri, dbt. 13. Dec. 1739.

III. Jørgen Pedersen Bjerregaard eller Bjerremand nævnes her 1749 og 1764. Gift med

11) Kjær-Hvetbo H. Justitspr. 1726, Bl. 572 b.

Maren Nielsdatter. Børn: Sofie Bjerregaard, dbt. 11. Juni 1761, Karen Bjerregaard, dbt. 14. Okt. 1764.

Han virkede 1749 til Opbyggelse og Nytte og var eksemplarisk i sit Levned. Ses ikke død paa Gjøl 1764—67.

IV. Niels Sørensen Grindsted, f. o. 1730, begr. 17. Feb. 1771, 41 Aar, var Skoleholder her 1770, da han 26. Juli var tilstede ved Skifte i Østre Skole.

V. Niels Christensen, f. o. 1737, begr. 20. Maj 1771. Var Søn af Snedker Christen Christensen i Nørhalne i Biersted Sogn og var gift med Anne Pedersdatter, med hvem han kun havde Datteren Anne Nielsdatter, der var 20 Uger ved Faderens Død.

VI. Jens Christensen, f. o. 1717, begr. 6. Marts 1785[12]), 67¾ Aar, var Skoleholder her 1. Dec. 1785, da han af Provst Jungersen fik Vidnesbyrd om, at han førte et ganske skikkeligt og stille Levned og anvendte al sin Tid paa Skolebørnenes Undervisning.

VII. Søren Sørensen Mariager var fra Gaarden Mariager paa Gjøl og var født o. 1773, d. 10. Marts 1858, 85 Aar gl. Var Søn af Søren . . . . og Else Madsdatter[13]).

I Sommeren 1803 byggedes der et nyt Skolehus til ham, og 25. Okt. 1803 hedder det i Indberetning om Visitats: »Underviser en talrig Ungdom med god Orden og Nøjagtighed«. Paa dette Tidspunkt var han vist adjungeret Degn hos den gamle Morten Nielsen. Gift Gjøl 2. Okt.

12) Maa være 1786.
13) Om Slægten Mariager se Aalborg Amts Aarbog 1937, S. 344 f.

1802 med Anne Katrine Jørgensdatter. (Forlovere Jørgen Christensen og Jens Sørensen). Børn:

1. Søren Mariager, dbt. 19. Okt. 1802.
2. Jens Christian Mariager, dbt. 3. Feb. 1805.
3. Else Mariager, dbt. 15. Feb. 1807.
4. Jørgen Mariager, hjdbt. 28. Marts 1810.
5. Christen Mariager, dbt. 15. Nov. 1812, død samme Dag.
6. Kirsten Mariager, dbt. 14. Aug. 1814.

Rettelse: S. 41, L. 4 f. n. 1708, læs 1768.

LÆSØ BIRK

Af C KLITGAARD

18. Januar 1640 fik Biskop Hans Vandal i Viborg Missive, at Anders Jensen Skaboe boende paa Læsø har berettet, at der ingen Skoler er paa Læsø, og Biskoppen faar derfor Ordre til at indberette til Kongen om, hvorledes denne Mangel bedst kan afhjælpes, og om Anders Jensen er dygtig nok til at forestaa en Skole[1]).

Degne.

1. Peder Jakobsen Skriver i Hals blev 22. Juni 1687 udnævnt til Birkeskriver paa Læsø med Forpligtelse til at undervise Ungdommen i Læsning, Skrivning og Regning. Paa samme Tid var der en Degn for Byrum-Vesterø Sogne, men nogle Aar senere nedlagdes Embedet i Hals S. paa Grund af Sandflugt, og 19. Jan. 1722 begr. Degnen Svend Pedersen af Hals, 61 Aar.

2. Christen Dahl var Degn paa Læsø 1721 og var gift med Margrete Thomasdatter. De ses ikke døde paa Læsø, saa Dahl har maaske faaet andet Embede, men er snarest den Christen Larsen Degn, der blev begr. i Byrum 22. S. e. Tr. 1725.. Medens de var i Byrum fik de 3 Børn døbt der:

a. Elisabet Maria, dbt. 1. Jan. 1721, begr. 8 Dage gl.

b. Samuel, dbt. 1. S. i Adv. 1721.

c. Niels, dbt. Helligtrek. 1724. Blandt Fadderne Student Jochum Dreves.

---

1) Kancelliets Brb.

d. ? Christen, f. 17.., begr. 6. S. e. Tr. 1727 »Gamle Christen Degns Søn Christen«.

3. Christian Kopp blev Degn paa Læsø 1725 og blev begr. her 26. Jan. 1734. Han hørte til Købmandsslægten Kuur-Kopp fra Randers og var Søn af Købmand Henrik Kopp og Hustru Lisbet Kuur, hvis Søn Johan Kuur Kopp var Sognepræst i Als 1708—33.

Degnen Chr. Kopp var Student, men 1724 »geraaden i Armod«[2]). Var gift med Karen Christensdatter Thorsager, der døde i Viborg 8. April 1752[3]). Af deres Børn er kun de to yngste født paa Læsø. Børn:

a. Adelheide Magdalena, f. o. 1717, levede 1752.

b. Iver Nikolaj, f. o. 1722, var 1752 ugift Købmandskarl i Hobro.

c. Elisabet Marie, f. o. 1724, opholdt sig 1752 hos sin Moster i Randers og blev s. A. gift med Erik Bentsen Huld i Randers.

d. Henrik Christian, dbt. 18. S. e. Tr. 1726, Student Viborg 1750, var 1752 »taabelig« (ɔ: sindssyg) og opholdt sig hos Søsteren Adelheide Margrete.

e. Johan(nes) Cuur, dbt. 1. S. e. P. 1730, var Student fra Viborg og opholdt sig 1752 i Rødding (antagelig R. i Nørlyng Herred).

4. Otto Severin Møller, dbt. Sæby 1. S. i F. 1707, begr. 25. April 1780, Søn af Skræder i Sæby Jakob Pedersen Møller og Johanne Pedersdtr. Blev 1726 Student fra Sæby Latinskole og var 1728 Huslærer i Klitgaard paa Læsø, blev 1730 i Sæby udlagt som Fader til Katrine Nielsdatters Søn Niels, dbt. 25. Dec., og blev 1734 kaldet til Degn paa Læsø, hvor han 7. Feb. 1738

2) Jyske Saml. 3. II. 145.
3) Skifte efter begge i Nørlyng H. gejstl. Skiftepr.

ægtede Birgitte Marie Kirchemoe, f. 1714, begr. Byrum 5. Juli 1765[4]), Datter af Sognepræsten paa Læsø Niels Kirchemoe og Karen Carlsdatter Kock. Børn døbt i Byrum:

a. Niels, dbt. 1. Jan. 1739, d. før 1780, nærmere Oplysninger savnes.

b. Karen, dbt. 18. S. e. Tr. 1742, var 1780 gift med Købmand Chr. Hansen Ell i Sæby.

c. Johanne Petrine, dbt. 24. Juni 1745, konf. 1760, opholdt sig 1780 som ugift hos sin Slægtning Byskriver Wirenfeldt i Thisted[5]).

d. Birgitte, f. 1747, begr. Ugilt 4. Juli 1806, opholdt sig 1780 hos sit »Søskendebarn« Sognepræst Hans Boye i Ugilt og blev 19. Okt. 1785 gift med Degnen Anders Christensen i Ugilt. Hun er glemt indført i Byrum Kgb. 1747.

e. Martha Margrete, dbt. 2. S. e. Helligtrekonger 1750, d. Aasted 28. Maj 1826, gift Sæby 18. Dec. 1783 med Markus Christian Zeuthen, f. Dorf i Dronninglund 1742, d. Aasted 9. Marts 1822, boede først paa Læsø, Købmand i Sæby 1783, Skoleholder i Sæsing i Taars 1799 og blev da Kordegn i Sæby, hvorfra han blev Degn i Aasted-Skærum, se foran[6]).

f. Abelone, dbt. 3. S. i Fasten 1751, d. 4. Okt. 1800, opholdt sig i Kornum Præstegaard og blev 2. Sept. 1778 gift med Sognepræst i Ørre Niels Kjærulf, f. 1742, d. 1804[7]).

g. Jacob, dbt. 5. S. e. Tr. 1754, begr. 16. Febr. 1762.

h. Johannes Kirchemoe Severin, dbt. 4. S. e. Tr. 1757, d. ...., ses ikke død paa Læsø, hvor han boede 1784. Gift Læsø 25. S. e. Tr. 1779 med Jomfru

---

4) Skifte Nørlyng H. gejstl. Skiftepr. 1768—87 og Jyske Efterretninger 34/1780.

5) Se nærmere I Bd., S. 120.

6) a. St. S. 63.

7) C. Klitgaard: Kjærulfske Studier, S. 133 f.

Louise Constant af den franske reformerte Kirke i København. 3 Børn døbt Læsø 1781—83.

(I Byrum boede 1747 en Mikkel Mortensen Degn og Hustru Margrete Jensdatter Falenkamp, men han var ikke Degn paa Læsø).

5. Søren Malling blev Degn paa Læsø 1780. Var f. o. 1745 og d. i Byrum 30. Marts 1815, 70 Aar gl. i slette Formuesomstændigheder. Gift 1⁰ med Kirstine Margrete Petersen, f. o. 1758, begr. Byrum 26. Juni 1786, 28 Aar gl.; gift 2⁰ Byrum Sexagesima 1787 med Jomfru Margrethe Albertsdatter Bak. Børn:

a. Christian, f. o. 1776 (før Faderen kom til Læsø), konf. 1792.

b. Hans Peter, dbt. 21. f. Tr. 1783, konf. 1800.

c. Et Barn, f. før 1787.

Skoleholdere.

Hals Sogn.

1. Claus Hansen Bang, f. o. 1722, begr. her 9. Juni 1779, 57 Aar, Søn af Sognepræst Hans Nielsen Bang i Vang i Thy og Mette Madsdtr. Rostoch. Claus Bang boede 1751 i Vraa, hvor hans Broder Hans var Degn; s. A. blev Claus Skoleholder i Em og fra 1757 til 1764 var han Skoleholder i Hellum, hvor han blev ruineret af Ildebrand og nær selv var blevet indebrændt med Kone og 7 Børn. Han boede derefter i Skæve og kom til Hellevad (1768) og endelig til Læsø o. 1772.

Skoleholderen i Hals Sogn lønnedes fra 1752 af Kapellanen i Byrum-Vesterø. Claus Bang kom hertil o. 1772, og han boede i Bangsbo. G. o. 1747 med Gertrud Jespersdatter, f. o. 1720, begr. her 29. Nov. 1776[8]),

[8]) Skifte Nørlyng H. gejstl. Skiftepr.

Datter af Jesper Poulsen i Sønder Vraa[9]). Claus Bang befattede sig med Kirurgi. Børn:

a. Anders, dbt. Vraa 17. Nov. 1748, tjente 1776 paa Klitgaard paa Læsø, gift der 1779 med Kirsten Sørensdatter Skovsmose.

b. Hans, dbt. Em 25. Juli 1751, tjente 1776 paa Boller i Taars Sogn.

c. Mette Rostoch, dbt. Em 20. Maj 1753, levede 1776, vist hjemme.

d. Mads Paulin, dbt. Em 6. Juli 1755, levede 1776 i Tjeneste paa Læsø.

e. Johan, f. og d. o. 1757.

f. Bertel, f. og d. o. 1757.

g. Abigael Marie, f. og d. o. 1759.

h. Jens Christian, hjd. Hellum 2. Aug. 1761, opholdt sig 1776 hos Farbroderen Hans Bang, Degn i Vraa-Em-Serreslev.

i. Jesper Nikolaj, hjd. 2. Aug. 1761, hjemme 1776; konf. 1780.

j. Abigael, dbt. Hellum 4. Marts 1764, hjemme 1776.

2 Peder Baltzer Dvergetved, f. o. 1764, d. 24. Dec. 1831, 67 Aar. Gift 1⁰ med Margrethe Svendsdatter Birch, f. o. 1757, begr. 9. Dec. 1805, 48 Aar. Gift 2⁰ 23. Marts 1806 med Else Katrine Svendsdatter Birch. Børn:

a. Anders »Larsen«, dbt. 20. Dec. 1801.

b. Peder »Andersen«, dbt. konf. 12. Okt. 1806.

c. Svend »Birch«, dbt. konf. 24. April 1808. d. 1808.

d. Anne »Kjærulf«, dbt. konf. 23. Okt. 1808, d. 1809.

---

9) Jfv. F. E. Hundrup »Oluf Bangs Efterk.«, S. 23.

e. Jens »Marchussen«, dbt. konf. 6. Aug. 1809, d. 1810.

f. Christian, dbt. konf. 11. Nov. 1810.

g. Stephan »Nielsen«, dbt. konf. 2. Aug. 1812.

Skoleholdere i Vesterø.

Christen Jørgensen Kiel blev Skoleholder her o. 1801 og døde her 27. April 1833, konstitueret som Skolelærer[10]).

Han var født i Højrup i Horne Sogn, dbt. 1. Jan. 1764, Søn af Gmd. Jørgen Lauridsen Kiel og Anna Jensdatter. Efter 17. Dec. 1787 at være blevet gift i Mygdal, eller muligt noget før, blev han vist Medhjælper hos Skoleholder Peder Rosenhof i Mygdal, som var gift med hans Kones Moder i dennes andet Ægteskab, og her synes han at have været til Aar 1800, da han blev Skoleholder i Bangsbostrand, hvor hans Hustrus Broder Anders Smidt da var Skoleholder, men opgav denne Stilling for at blive Murermester der, og fra Bangsbostrand kom Kiel saa kort efter til Vesterø. Han var gift med Inger Marie Smidt, f. Mygdal 1766, d. Vesterø 10. Okt. 1847, Datter af den ansete Skoleholder Rasmus Andersen Smidt og Kirsten Poulsdatter[11]).

Ægteparret havde antagelig kun Sønnen Rasmus Smidt, f. og d. Vesterø 1801.

---

10) Skifte 1833.

11) Se dette Værks Bd. I, S. 81 og 147.

ØSTER HAN HERRED

Ved Lærer P. CHRISTENSEN

Ved Udarbejdelsen har Postmester C. Klitgaard, Hjørring, ydet mig Hjælp i meget stor Udstrækning, hvorfor jeg bringer ham min bedste Tak.

Ogsaa skylder jeg Overlærer Rønn Christensen, Charlottenlund, og Arkivar Henning Heilesen, Landsarkivet, Viborg, Tak for adskillige Meddelelser.

P. Chr.

Lerup-Tranum

1553 havde Degnen Bol i Tranum, men det var fordærvet af Sand, og 1571 havde han ligeledes Degnebol i Tranum med en Udsæd af 6 Skpr. Byg og Høavl 12 Læs. Han beklagede, at Gaardsrummet til Degnebolet »forkortedes« ham af en af Ø. Klosters Tjenere. Hans Indtægt af Sognet var 7½ Td. Byg, og hans Rente (Løn) af Lerup Sogn opgives til 1½ Tdr. Rug, 2 Lam og 2 Skill. Penge.

1690 opgav Degnen Søren Madsen Telling følgende om Kaldet:

»Faar, Tiende, Paaske- og St. Hansrente (af) 20 Tdr. Hartkorn, ellers kunde Degnen ikke bekomme saa meget Korn i disse to smaa Sogne, og en stor Del af dem er snart forarmet, saa man ikke af en Del undertiden kan bekomme den ringe Del, man skal have, uden Fortræd og Pengespilde, en Del modvillig og vil intet. Kvægtienden har jeg i Forpagtning af Hospitalets Forstander udi Aalborg for 3 Sldr. aarlig og nyder saa deraf lige med Præsten. Offer paa hver af de 3 store Højtider 3 Sldr.

Degnebolig er her ingen undtagen en Jordhytte, som nu er ganske øde af Sand, liggende udi Bratbjerg; men nu har jeg begyndt at opbygge et nyt Degnehus, som endnu ikke er færdigt, hvortil Patronen loci (ɔ: Kirkeejeren) Palle Rantzau til Bratskov har givet mig 24 Sldr. til Refusion og videre har lovet mig Resten at fornøje. Agermark er der intet uden 2 smaa Stykker, hvori kan saas 3 Vendelbo Skpr. Korn; men ermeldte Patron har i lige Maade lovet at lægge noget mere Agerjord dertil. Engbjerring kan Degnen nogenledes være forsynet med, som giver 10 Læs Hø. Det gamle Degneboligs Takst var 1 Skp. 3 Fdk. Ildebrand med sandagtige Tørv saa og Lyng. Pension til Aalborg Skole 5 Tdr. Byg. Brevløb 3 Sldr. aarlig«[1]).

Om Skolevæsenet i Lerup og Tranum ved Aar 1737 indberettede Sognepræsten Casper Christopher Jensen Hoe:

»Maa jeg ugerne berette, at der hverken findes Skolehus eller Skolemester i noget af mine Sogne, langt mindre Fundatser.

Om at gøre Forslag i disse Sogne, hvorledes Skoler kan indrettes, da kan Lerup Sogn, hvis Byer ikke er meget adspredte, blive efterdags som hidindtil i ungefær 20 Aar velforsynet ved Degnen Frantz Bruuns Studiosi Undervisning. Men Tranum Sogn, som er mangfoldig vidtløftig, ved jeg snart intet andet Forslag fore end som hidindtil med Skoleholder i hver By, som varer kun Vinteren over. Det er ret ilde, Stedets Herskab, Velb. Major Frantz Rantzau er i denne Tid saa svag og saa godt som impos mentis (ikke ved sin Fornufts Brug), saa man uden ringeste Nytte taler med ham om denne Materie«.

1740 var der en Degneskole i Lerup for hele Sognet og en Skole i Tranum By for Tranum Sogn med Undtagelse af Klithusene, hvor man loldt en Omgangsskolemester[2]).

1737 16/3 indberettede Provst Lund, Øland, at der i

---

[1]) Wulff: St. Bdr. til Aalb. Stifts Hist. S. 142—43.
[2]) Vend. Aarb. V. Bd. S. 56.

Lerup-Tranum angives to Personer, der giver sig af med Skolehold, nemlig Rasmus Christensen og Ejler Michelsen Høg, begge, efter foregivne Beviser, bekvemme til deres Gerning, og om Skoleforholdene indberettede 30/7 1744 Degnen Frantz Christensen Bruun:

»Degneboligen er beliggende øster i Telling By, en halv Fjerdingvej fra Kirken. Rollingen bestaar af 11 Fag Hus og et lille Ladehus, og Bygningen er i god Stand. Der er Kaalhave samt et Stykke Jord, hvor der i Halvdelen kan saas 6 à 7 Skpr. Korn, Resten, nogle Agerstumper, er for deres ringe Beskaffenhed nu overladt en Husmand ved Tranum Kirke, navnlig Anders Erichsen. 2 Køer og nogle Faar. Til Aalborg Latinskole svares aarlig 5 Tdr. Byg. Degnekaldets visse Indkomster opgives til 5 Tdr. Rug og 11 Tdr. Byg, og Højtidsoffer og Accidentser henholdsvis 7 Rdlr. og 12 à 14 Mk.«[3]).

1745 1/4 indberettede Stedets Sognepræst Jacob Pedersen Deichmann, at Skolestuen omfattede 3 Fag Hus, og at der i denne fandtes en Lerkakkelovn samt Borde og Bænke.

1/10 1751 skænkede Provst Christian Myginds Enke i Brovst, Margrethe Marie Kirstine Christensdatter Daniton til Tranum Skole et øde Hus' Jord i Tranum By af Htk. ¾ Fdk., »som evindelig skal være Tranum Skole tilhørende« uden andre Afgifter end de kgl. Skatter. Derfor skal Degnen læse med 2 fattige Børn, som søger Skolen, »uden mindste Betaling«[4]).

Af Indberetningen 1800 fremgaar det, at Tranum Skole paa Grund af den spredte Bebyggelse var blevet forandret til Omgangsskoler, af hvilke der var tre, og at der undervistes af de Skoleholdere, der kunde faas paa Stedet. Deres Løn var uvis, men de fik Kosten paa de Steder, hvor de holdt Skole, foruden den Pengeløn, der kunde

---

[3]) Aalborg Bispearkiv, Pakke 407.
[4]) Hofm. Fund. XI. 5. 588.

akkorderes med Beboerne om, i Regelen 3—4 Rdlr. aarlig. Til hver Skole søgte gennemsnitlig 20—24 Børn.

Tranum Skole, som oprindelig havde et Tilliggende paa 2 Tdr. Ld., fik ved Udskiftningen udlagt 4 Tdr. Ld. til Brug for Degnen.

Telling Skolestue var 6 Alen paa hvert Led og bestod af 3 Fag Hus samt 1 Fag til Skorsten[5]). Degnen, Chr. Bech, som omtales som vel skikket til Embedet, underviste, foruden i Kristendom, i Læsning, Skrivning og Regning. Der var 16 Børn, der søgte Skolen[6]).

Henrik Krøymann i Ølandsbo paa Øland gav iflg. Gavebrev af 28/1 1813 8 Tdr. Ld. til Telling Skole[7]).

DEGNE

I. Niels Degn i Telling læste 12/8 1560 paa Han Herreds Ting et Dokument af Aar 1540 angaaende Skellet mellem Tranum og Lerup Sogne. For Telling Bymænd mødte ellers ved denne Lejlighed Anders Pedersen, men han har maaske ikke været saa skriftkyndig som Niels Degn[8]). Ifølge Aalborghus Lens Jordebog 1561 var han Fæster af en Gaard Matr. Nr. 3.

II. Mads Terkelsen, der var Degn 1627, var maaske Søn af Terkel Madsen i Hjortdal. (Han Hds. Tgb. 28/2 1631.) Han stævnede for Degnerente 1630 for Aarene 1627, 28 og 29. (Han Hds. Tgb. 8/3 1630.) Fra omkring 1640 var han Fæster af Mtr. Nr. 14 i Telling.

Gift m. Maren Larsdtr., som i nogle Aaar efter Mandens Død blev boende i Mtr. Nr. 14 sammen med sin Søster Margrethe Larsdtr.

---

5) 1 Fag = ca. 2 Al.

6) Aalb. Bispearkiv. Pakke 413 b.

7) Rpt. o. Legater V. S. 121. Krøymann havde forestaaet Afvanding af Nørre Økse Sø m. m. for Ole Tønder Lange til Bratskov og var Sønderjyde.

8) Tgb.

Børn:

1. Christen Madsen (se nedenfor).

2. Søren Madsen (se nedenfor).

III. Christen Madsen, 1681—84, var antagelig Søn af Mads Madsen og nævnes som Degn i Telling 1681—84 (Han Hds. Tgb. 2/6 1684). Han var ugift.

IV. Søren Madsen Telling, 1685—1721 (se ovenfor). Student fra Aalborg 1674. Boede i sin Faders Gaard indtil 1683 (Han Hds. Tgb. 12/7 1704), da han vistnok flyttede til Klim, hvor han var Degn til 1685, da han overtog Degneembedet i Telling efter Broderen[9]). Han indberettede om Degneembedet 1690, og det lykkedes ham at faa opført en Degnebolig og at faa lidt Jord lagt til Degneembedet, saa han kunde holde et Par Heste. Fra Foraaret 1698 (Skattemandtallet) maatte han dog igen opgive at holde Heste. De sidste Aar var han svagelig, og fra 1716 maatte han holde Subsistut (se nedenfor). Han levede endnu 1720, da han i Skattemandtallet kaldes »aldersstigende, skrøbelig og vankundig, saa at han ikke sit Embede selv kan betjene«. Han ses ikke at være begravet i Lerup. Gift 1° ? Søren Madsen benævnes 1690 Enkemand (Skattemandtallet). Gift 2° Ane Jacobsdtr. van Distelberg, dbt. Aalborg 24/7 1631, Datter af Raadmand J. Johansen D. og Sidsel Grubbe[10]). Hun døde 1715. 1710 var hun sengeliggende paa fjerde Aar (Skattemandtallet).

V. Frants Christensen Bruun, 1721—1754, aflagde Embedsed 1721. Født o. 1691, begr. 15/7 1754. Student fra Viborg 1721. Fra 1716 havde han været Subsistut i Degneembedet. Han var 1743 Enkemand og holdt en Pige til at bestyre Huset (Ekstraskatten). Han holdt flittigt Skole i Hovedsognet og fortjente et godt Skuds-

[9]) Han aflagde først Embedsed for Klim-Thorup-Vust 16/3 1685. Jvf. Hist. Aarb. for Thisted Amt 1914, S. 30.

[10]) En Søster var gift m. Præsten Ejler Nielsen Ryberg.

maal baade for Livsførelse og Lærdom. Ved Visitatsen 1754 laa han paa sit yderste og døde kort efter[11]).

G. 1° 1/6 1712 Gammelstrup m. Karen Jensdtr. Høllen, f. o. 1683, begr. 16/2 1727. De tjente 1712 begge paa Lundgaard, hvor han sikkert var Huslærer.

2° Bodil Pedersdtr. Raft, død i Ulsted 1757, Datter af Peder Hansen R. og Anne Nielsdtr. i Vraa og saaledes Søster til Peder Pedersen R. Sognedegn i Ingstrup 1713—27[12]). En Søster, Birgitte, var ugift, og en Halvsøster, Mette Hansdtr., boede i Kbh.[13]).

Børn af 1. Ægteskab:

1. Karen Margrethe Kirstine Bruun, f. o. 1712, levede 1727 og død før 1754.

2. Hans Frandsen Bruun, f. 23/3 1718, d. 27/8 1772, Student fra Sæby 1735 og Sognepræst i Ulsted 1750 (Wiberg).

3. Jens Christian Bruun, dbt. 5/7 1720, boede ved Faderens Død i Nærheden af Christiania paa et Sted, kaldet Saugenes.

4. Jacob Frandsen Bruun, dbt. 1722, skal efter sigende for 10 Aar siden (1744) være rejst med Skib fra Amsterdam til Ostindien og siden den Tid ikke hørt til ham.

5 Marie Bruun, dbt. 1716, tjente 1754 hos Provst Anders Lund paa Øland.

6. Anna Cathrine Bruun, dbt. 1724, d. 1726.

7. Et dødfødt Barn blev 1727 begravet sammen med Moderen.

Ved Skiftet efter Frants Bruun 23/9 1754 viste Dødsboet et Overskud paa 122 Rdlr., hvoraf Halvdelen tilfaldt Enken.

---

11) Vends. Aarb. V. S. 54.
12) Skoler og Degne II. S. 17.
13) Børglum-Jerslev Hds. Tgb. 1729.

VI. Niels Simonsen Elkær, 1754—61, f. o. 1729, d. i København, Frue S. 1795, var antagelig Søn af Parykmager Simon Nielsen Elkær, Horsens, fra hvis Latinskole han blev Student 1749 og aflagde Embedseden 1754. Han virkede her til 1761, da han blev Sognepræst i Løsning, hvorfra han 1763 forflyttedes til Hatting. Han tog sin Afsked 1790; 4/9 1761 g. m. Anna Margrethe Rosenkilde, begr. 25/10 1789, Husjomfru hos Godsforvalter Ove Møller paa Bratskov.

I Ægteskabet var der en Datter (Wiberg I s. 555).

VII. Erik Jens Fausing, 1761—84, var født o. 1730, død 1807, begr. 24/7. Student fra Aalborg 1749, aflagde Embedsed 1761 og tog sin Afsked 1784. 1787 boede han som Selvejergaardmand i Klithuse, Tranum S. I Jyske Efterr. 10/6 1774 averterede han til Salg »Gudelige Taler«, holdt ved adskillige Lejligheder af Professor Balle, tidligere Sognepræst i Kettrup[14]) for 24 Sk. og Afskedstale til Kettrup-Gøttrup Menigheder af samme Forfatter, for 6 Sk.

Som Degn nød Fausing vistnok almindelig Agtelse. Det er sikkert ham, som Godsforvalter Ove Møller sigter til, naar han skriver, at den bekendte Degn i Lerup har solgt og nedbrudt et Hus eller en Jordhytte, som et Almisselem beboede i Telling. »Beboerens Navn findes i Jordebogen uden Afgift, og hun havde ej heller derpaa noget Fæstebrev, thi hun skal selv have bygget Huset for mere end 20 Aar siden«[15]).

Fausing havde en poetisk Aare og skrev en Række Bryllupsdigte. Som et enkelt Eksempel kan nævnes dette,

---

[14]) Den senere bekendte Biskop over Sjællands Stift Nicolai Edinger Balle.

[15]) Ove Møllers Korrespondancejournal (Landsarkivet, Viborg).

han skrev til »Velfornemme Negotiant Sr. Christen Poulsen Raunstrup og hans Brud, Mademoiselle Anne Ibsdtr. til deres Bryllup i Aalborg 4. Decbr. 1748«. Af de otte Bryllupsvers havde det sidste, det saakaldte Votum, følgende Ordlyd:

»Himlen med Velstand og Naade dem pryde,
Himlen med Lykke dem krone altid,
Himlen ald Godhed til dennem udgyde,
Himmelen altid være dem blid.
Himlen dem tage, naar Jorden de saune,
Himlenes Herre dem selv da omfaune«.[16]).

Da han ingen Børn havde og sad i ret gode økonomiske Kaar, tog han sin Afsked og bosatte sig senere i Næsborg ved Løgstør, hvor han fæstede sig nogle Fag Hus paa sin og sin Hustrus Livstid »for at nyde Omgang med sin gamle Skoleven, den herlige Provst, Mag. P. Engelstoft, Præst smstds.«[17]).

Her levede han af sin beskedne Formue og fordrev Tiden med Læsning samt med Dyrkning af en lille Have, indtil han døde, begr. Næsborg 24/7 1807.

12/10 1774 Kollerup g. m. Anne Cathrine Kaalund, dbt. Farstrup 8/7 1737, d. Næsborg 1812, begr. 22/2, Datter af Sognepræst Chr. Kaalund og Ellen Jensdatter Klitgaard[18]).

Godsforvalter Ove Møller skrev 1784:

»Den hemmelige Christen Maler, der fik Kaldsbrev paa Degnekaldet i Lerup, var her hos mig for et Par Dage siden og berettede, at han havde været paa Store Grundet; men som ingen vidste af hans Bortrejse, gik den gode Lejlighed for dette og flere Breve ham forbi«[19]). Hans Bortrejse var altsaa Skyld i, at han ikke fik Degneembedet.

---

16) Rørsigs Samlinger.
17) Rørsigs Samlinger.
18) Stamt. o. danske Adelsslægter VIII. S. 84.
19) Ove Møllers Korrespondancejournal (Landsarkivet i Viborg).

VIII. Christen Michelsen Bech, 1785—1801, var født ca. 1749, begr. 6/11 1801, Søn af Michel Christensen Bech, boende ved Bækken i Tranum S., tidligere Ejer af Vestergaard i Brovst. Bech aflagde Embedseden 9/12 1785 og var vist ikke Student.

Han betegnes som meget godt skikket til sin Gerning, og ved Visitatsen 26/10 1800 skrev Biskoppen: »Mange fornøjede mig meget med deres velpassende Svar. Skolen i forsvarlig Stand«.

Chr. Bech var noget forud sin Tid. Han ejede en Jordlod, som han udstykkede og tjente godt paa. 12/7 1788 købte han for 290 Rdl. af Aggersborggaard den halve Gaards Ejendom, som sidst beboedes af Søren Høgs Enke og nu overtoges af Daniel Wiedemann Suhm (undertiden kaldet Sadelmager), der maaske har været en Bekendt af Degnen. Bech havde meget vanskeligt ved at finde sig i det gamle Dyrkningsfællesskab. I en lang Ansøgning til Rentekammeret, dat. 2/6 1795 (L. Jour. 1796/2363), taler han om »dette ulyksalige Fællesskab, hvis Vedvarelse sætter ingen Maal for en fattig Jordbrugers Velfærds Spilde«. Ansøgningen gik ud paa, at Degnen ønskede Tilladelse til at udstykke Ejendommen i 2 Husmandsbrug, hvilken Tilladelse han ogsaa fik. 1796 solgte han den største Del af Ejendommen og 1801 Resten.

Gift 16/11 1785 i Brovst m. Dorthe Christine Møller, f. i Bevtoft ca. 1740, d. 19/11 1801, 61 Aar gl., D. af Degnen Christen Møller og Dorthea Margrethe Søltoft. Der var ingen Børn i Ægteskabet.

Ved Skifterne[20]) efter dem oplystes det, at Degnen havde følgende 6 Søskende:

1. Anna Michelsdtr., g. m. sal. Peder Sørensen ved Underlien i Lerup Sogn.

---

[20]) Han Hds. gejstlige Skifteprotok. 1782—1815 S. 55 b, 60 b og 68.

2. Degnen Niels Bech, Øland (se der).

3. Maren Michelsdtr., g. m. sal. Anders Edvardsen, Aalborg.

4. Margrethe Michelsdtr., g. m. Skibstømrer Grønne, Aalborg.

5. Karen Michelsdtr., g. m. (trolovet 24/10 1787) Skrædder Søren Mørch, Aalborg, død før 1801.

6. Henrich Bech, Podemester i Aalborg. Fader til Zoologen, Dr. phil. Henrik Bech (se Dansk biogr. Leksikon) og til den ansete Gartner Jens Peter Michael Bech i Aalborg.

Degnekonen havde 3 Søskende, nemlig:

1. Johannes Vandal Møller, Skoleholder i Odense.

2. Christiane Margrethe Møller, g. m. Peder Jørgensen, Bevtoft.

3. Anne Sophie Møller, g. m. Chr. Hallundsbæk, Sindinggaard.

Auktionen indbragte ialt 394 Rdl., men Passiverne androg 367 Rdlr., saa der blev kun lidt til Deling mellem Arvingerne.

VIII. Niels Johannes Harmens, 1801—02, f. c. 1774, begr. 2/2 1802, 28 Aar gl. Aflagde Embedseden 22/12 1801. »Han døde af Rørelse, som han fik paa Vejen til Skovsgaard, da han i 12 Uger havde været Degn«.

Han underviste ikke blot i Kristendom, men ogsaa i Regning, Skrivning og Læsning.

Med sin Hustru Maren Nielsdtr. Bonnerup havde han 3 Børn, nemlig:

1. Niels Nielsen Harmens, f. ca. 1797.

2. Christiane Harmens, f. ca. 1799.

3. Niels Johansen Harmens, f. efter Faderens Død, dbt. 22/8 1802.

Ved Skiftesamlingen (Reg. 29/4 1802) var til Stede Børnenes fødte Værge Johan Christian Harmens, Sognedegn i Næsborg ved Løgstør, Fader eller Broder til den afdøde Degn, og Enkens Lavværge var Niels Bonnerup, Gaardfæster i Svenstrup.

Boets Overskud beløb sig til 214 Rdlr., hvoraf Enken fik 150 Rdlr. og Børnene Resten.

IX. Svend Jacobsen Nørgaard, 1802—59, f. i Klim 13/4 1777, d. 30/7 1859, Søn af Jacob Svendsen Kiib[21]), Kromand i Klim Nørgaard (efter hvilken Svend antog Navnet Nørgaard), senere Degn i Kollerup-Skræm, og Maren Nielsdtr. Kjær[22]).

Han boede 1801 i Janum, aflagde Embedseden 10/5 1802 og boede fra 1803 i Degnebolet i Telling, Lerup S., hvor han 1817—26 ejede Mellemmølle. 1817 købte han for 300 Rdlr. Mellemmølle, to Parceller af den Jord, som tidligere havde været under Vestermølle. 1826 solgte han Mellemmølle til sin Svigersøn Søren Christensen, og siden afhændede han ogsaa Jorden.

Om Svend Nørgaard, der blev Dannebrogsmand, skrev Biskop P. Chr. Kierkegaard 14/6 1857 i sin Visitatsbog: »En gammel Kæmpedegns Sang følges og beundres af Menigheden i et halvt Aarhundrede — den har i det mindste Kraft«.

Gift 22/6 1798 i Kollerup m. Mette Marie Mortensdtr., dbt. Kollerup 19/8 1774, d. Lerup 17/1 1855, Datter af Morten Iversen med Tilnavn Søndergaard og Mette Nielsdtr., Aarup i Kollerup.

I Ægteskabet var der følgende Børn, af hvilke de 4 førstnævnte var født i Janum, Svenstrup S.[23]):

21) Jacob Svendsen Kiib blev 1788 Degn i Kollerup-Skræm og var her til 1814.
22) Søster til Degnen Anders Nielsen Kjær, Brovst.
23) Jvnf. C. Klitgaard: Om Selvejer- og Skudehandlerslægter i Han Herred. (Hist. Aarb. for Thisted Amt 1943.)

1. Niels Svendsen Nørgaard, f. 1798, d. 1799

2. Mette Cathrine Svendsdtr. Nørgaard, f. og d. 1799.

3. Anna Marie Svendsdtr. Nørgaard, f. 1800, d. 1801.

4. Morten Svendsen Nørgaard, Møllerkarl i Mellemmølle, f. 7/12 1801, d. 26/6 1821.

5. Maren Svendsdtr. Nørgaard, dbt. 20/11 1803.

6. Jacobi Svendsdtr. Nørgaard, dbt. 18/11 1804, gift Lerup 23/11 1823 m. Søren Christensen Saltum, f. o. 1797, fra 1826 Ejer af Mellemmølle.

7. Jacob Svendsen Nørgaard, Gdm. i Lerup, dbt. 9/9 1806, d. 17/3 1873; 1° Lerup 24/10 1830 Ane Margrethe Jensdtr., dbt. Tranum 1/2 1807, d. Lerup 24/4 1842. 2° Skræm 26/12 1842. Maren Kirstine Andersdtr.

8. Mette Cathrine Svendsdtr. Nørgaard, dbt. 7/2 1808.

9. Christian Svendsen Nørgaard, dbt. 26/12 1809, gift Lerup 11/10 1829 m. Jacobine Margrethe Nørskov af Lunde, Lerup S., f. 2/6 1812 paa Stenalt, Ørsted S., Randers Amt.

10. Margrethe Charlotte Svendsdtr. Nørgaard, dbt. 24/2 1811.

11. Else Svendsdtr. Nørgaard, dbt. 7/6 1812, hjemme 1840, 1845 gift m. Chr. Jørgensen, Gaardm. i Jarmsted.

12. Anne Marie Svendsdtr. Nørgaard, dbt. 15/8 1813, begr. s. A. 13 Uger gl.

SKOLEHOLDERE

I Tranum nævnes 1746 Søren Christensen, 1749 Niels Sørensen og 1754—62 Jørgen Mor-

tensen Holm. De passede alle tre deres Gerning tilfredsstillende og levede deres Liv respektabelt[24]).

1801 nævnes Christen Christensen, 61 Aar gl., som Skoleholder i Tranum. Han var gift 2° m. Maren Christensdtr. Søn af 1. Ægteskab var Christen Christensen, 15 Aar gl.[25]).

1800 nævnes Lars Christensen i Klithuse og Albrecht Christensen i Bratbjerg, 17 Aar gammel.

1801 Peder Nielsen, 22 Aar gl., ugift Skoleholder i Jarmsted og i Klithuse Peder Sørensen, Skoleholder, 36 Aar gl., g. m. Mette Christensdatter[26]).

---

24) Vend. Aarb. V. S. 56.
25) Folketælling 1801.
26) Folketælling 1801.

BROVST OG SVENSTRUP

Her var intet Degnebol 1553 og 1571, men sidstnævnte Aar siges, at Degnens Indkomst var af Brovst 6 Tdr. Byg, 2 Lam, 2 Grise og 1 Mk. 1 Sk. Af Svenstrup Sogn nød han 4 Tdr. Byg, 2 Lam og 8 Skill. Penge.

Indberetningen fra 1690 lyder saaledes:

»Udi Brovst og Svenstrup Sogne findes 53 Tiendeydere, og har min højgunstige Patron, Hr. Palle Rantzau, lagt 3 Aabo Skpr. Byg paa hver af dem, som kunde beløbe sig in summa 20 Tdr. Byg; men jeg det ikke i Mindelighed kan bekomme; thi der staar over 8 Tdr. tilbage hos Sognefolkene, fordi en Del er forarmet og kan intet betale, og en Del er modvillig og vil intet betale, og saa vil de ikke heller give videre enten for Paaske- eller St. Hansrente. Kvægtienden nyder jeg intet af; thi Hospitalsforstanderen udi Aalborg har det til en anden bortforpagtet. Offer paa hver af de 3 store Højtider 3 Sldr. Det Bolig, jeg ibor i Brovst By, har Patronen givet til Degnebolig, siden han jus patronatus (Kirkeherre) til Brovst og Svenstrup Kirker bekommet har. Agerjord dertil er 2 smaa Stykker straks ved Huset, hvori kan saas 1 Td. Byg. Ingen Engbjerring. Den er takseret for 1 Skp. 1 Alb. Ildebrand falder her med sandagtige Tørv, Pension til Aalborg Skole 5 Tdr. Byg. Jeg har et stort Brevløb fra Brovst til Aaby med alle de Breve, som fra Thy, Mors og Han Herred ankomme og til Biskoppen skal fremskikkes. Jens Nielsen«[2]).

---

1) D. H. Wulff: Stat. Bidrag til Vendelbo Stifts Hist. S. 168 f.
2) Wulff- St. Bdr. t. Aalb. St.s Hist. S. 140.

Af Skoleforholdene, som de var ved Aar 1737, gav den daværende Sognepræst Jens Christensen Spliid følgende lidet lystige Billede:

»I disse Sogne er desværre ingen Anstalt for Skoler. Jeg i min Tid har overtalt Bønderne til i hver By at holde og underholde en Skoleholder, saaledes at han flytter Skolen hver Uge og tager Kosten hos Bønderne, ligesom de har Børn til, men med hans Løn er det vanskeligt, thi naar den skal betales, faar han lidt hos nogle, intet hos nogle, og det foraarsager, at jeg ikke kan faa Skoleholdere, som duer noget; thi har Bønderne, som idelig anmodes om dette højst fornødne, endelig vedtaget at antage Skoleholdere i hver By. Mens det er at beklage, de tager helst nogle Børn, som hverken har Forstand eller Myndighed, naar de alene kan læse i en Bog og skrive lidt, fordi de kan slippe med at give til Løn 1 Rdlr. 2 Mk. i det meste for en Vinter, dermed formener de, det er vel bestilt. Vlbr. Hr. Major Rantzau har vel paa egen Bekostning holdt nogle fattige Børn i Skole, andre faa er paa andre Maader af andre besørgede, mens af foranførte Aarsag sker det med saa liden Frugt«[3]).

I 1740 var der en Degneskole i Brovst By for Brovst, Søndre- og Nørre Møller, Esbæk, Brohuset og Podemesterens Hus, en Skolestue med Omgangsskoleholder i Nørre Økse By og Jægerum, en Omgangsskoleholder i Røgel By og en do. i Sønder Økse[4]).

Degnen, Jes Arnkiel, indberettede 30/7 1744 følgende om Degneembedet:

»Det saakaldte Degnebol er udi den vestre Ende af Byen beliggende. Rollingen derpaa, som bestaar af 10 Fag Hus, er for en tre Aars Tid siden opbygte, en 6 Fag af Patronen, Velb. Kaptajn Grabov, Herre til Urup og Bratskov, de 4 Fag af mig, efter at det var hjemsøgt af Ildebrand[5]). Desuden har jeg ogsaa paa egen Bekostning

[3]) Vends. Aarb. V. Bd. S. 52—53.
[4]) Vends. Aarb. V. S. 53.
[5]) Han havde 1743 det Uheld, at hans Hus brændte, hvorfor han nævnte Aar kun svarede halv Kopskat.

opbygget et Hus til Lade, Tærskelo og Kreaturer paa 5 Fag, saa Stedet saa vidt er godt og forsvarligt.

Boligens Tillæg er ej mere end en Tønde Sædejord, hvorpaa ikke nær kan avles Vinterfoder til en Ko. Høravling her paa Stedet er der ikke det ringeste af, dog er her ret god Høbjerring. Hvad Tørveskær er angaaende og Uddrift med en Ko og fire Faar, saa haver jeg dette tilfælles med Bøndernes i Byens Kær. Af foreskrevne Boligens Tillæg, som er immatrikuleret for Hartk. 1 Skp. 1 Alb., svares aarlig ordinære kongelige Skatter, saavel og den allernaadigste paabudne Folke- og Familieskat. Desuden svares aarlig af Kaldet til Aalborg Katedralskole 5 Tdr. Byg. Kaldets visse Indkomster beløber sig aarlig til 1 Td. 3 Skpr. Rug og 19 Tdr. Byg, Højtidsoffer 2 Rdlr. 4 Mk. De uvisse Indkomster saasom Akcidentser 1 Rdlr., 2 Mk. Rente og Smaaredsel er indbefattet i foranførte 19 Tdr. Byg, og kan ikke separative fremføres, eftersom Bønderne med min Formand om samme have akkorderet og af mig siden konfirmeret. Endelig faar jeg af en Del Gadehuse efter vedtagen Skik visse Afgiftspenge, som kan beløbe sig til 2 Mk.«[6]).

Iflg. Forordn. 15/7 1768 skriver Jes Arnkiel, at hans samlede Indkomster om Aaret kan ikke sættes højere end 40 Rdlr. ...

»Og Gud ved, at det gaar mig saare knap og er lidt nok til fornødne Udgifter og den daglige Næring for mig og mange Munde, og derfor kan højlig bevises, at jeg paa min Alderdom og i min Svagheds Tilstand ikke alene kunde undvære noget af den ringe og fattige Del, jeg nyder, men derimod trænger saare haardt til Kaldets Forbedring; dog underkaster jeg mig, som tilbørligt er, i allerdybeste Underdanighed min allernaadigste Konges Befaling og Vilje som tro og lydig Undersaat«[7]).

Ifølge Indberetningen 1800 bestod Brovst Skole af Tømmer, Ler og Straatag. Skolestuen omfattede 3 Fag Hus og var 7 Alen paa hvert Led. Desforuden 1 Fag til Tørv og 1 Fag til Skorsten. Ved Udskiftningen fik Sko-

[6]) Aalb. Bispeark. Sk. 406.
[7]) Aalb. Bispeark. Indberet. om Præste- og Degnekald 1768.

len udlagt 1 Td. af det bedste Agerland og ligesaa meget god Engbund. Den aarlige Indkomst kunde sættes til 10 Rdlr. og 16 Læs Tørv. Der var 40 Børn.

I Nr. og S. Økse samt i Røgel var der Omgangsskoler. Her var Indkomsterne uvisse, 2—3 Rdlr., højest 4—5 Rdlr. Der undervistes foruden i Kristendom i Regning, Skrivning og Læsning.

Ved Halvrimmen var der udlagt 12 Tdr. Ld. til en Skole for Nørre- og Sønder Økse Byer.

DEGNE

I. Jens Nielsen, 1688—1723, aflagde Embedsed 7/2 1688 og indberettede om Indkomsterne 1690. Døde 21/7 1723.

Den 6/6 1697 visiterede Biskop Jens Bircherod i Svenstrup Kirke »hvor Ungdommens Profect fandtes ulastelig«. (B.s Dagbøger v. C. Molbech, S. 337.)

G. 1° m. Maren ...

2° Anne Jensdtr.

Af første Ægteskab var der antagelig 2 Børn, hvis Navne ikke kendes, og af andet Ægteskab 4, nemlig:

1. Maren Jensdtr., f. o. 1705.
2. Inger Jensdtr., f. o. 1709.
3. Karen Jensdtr., f. o. 1711.
4. Jens Jensen, f. o. 1717, død 1723 2 Dage efter Faderen.

Enkens Lavværge var Jacob Bloch, og som Børnenes Formynder var mødt Anders Pedersen, Øland. Af Skiftet (19/8 1723) ses, at det var et fattigt Hjem, og Børnene af første Ægteskab gav da ogsaa »et rigtigt Afkald og Qvitance for, hvad de efter Faderen og Moderen kunde tilkomme, som her i Retten blev oplæst og paaskrevet«. (Gejstligt Skifte 19/8 1723.)

Der blev kun 45 Rdlr. til Delingen mellem Enken og Børnene.

II. Thøger Brøndorph, 1723—36. Født 1697, antagelig i Brønderup ved Hjørring, blev Student fra Aalborg 1720, 23 Aar gl., og aflagde Embedsed 5/8 1723, død 1736, begr. 15/2.

G. 1° m. Kirsten Sørensdtr Torp, død 1727, begr. 14/1 (Skifte 13/2 og 21/8 1727).

2° m. Anne Kathrine Sørensdtr. Bjerring, død 1735, begr. 15/2[8]).

Børn af 1. Ægteskab:

1. Margrethe Elisabeth Brøndorph, f. ca. 1726.

2. Anders Brøndorph, f. 3/2 1727.

Børnenes fødte Værge var Morbroderen, Rasmus Torp, fh. Kapellan i Aaby-Biersted, derefter Skibspræst og sidst Sognepræst paa Jegindø[9]).

Ved Skiftet 11/5 1736 efter Faderen nævnes 2 Guldringe, den ene med Bogstaverne E. E. S. B. indgraverede, vurderet til 2 Rdlr. 2 Mk., enkelte Sølvgenstande, 3 Spejle og et Sejrværk, foruden en Del Kobber-, Tin- og Messingsager. Der blev 49 Rdlr. til Deling mellem Børnene, saa at Sønnen fik 32 Rdlr. og Datteren 16. Desuden havde de i Arv efter Moderen (Skifter 13/2 og 21/8 1727) faaet henholdsvis 19 og 9 Rdlr. Dertil kom, at deres Fader i 1727 »af faderlig Godhed havde overladt Børnene forskellige Ting, Sønnen bl. a. en Sølvkæde og Datteren en Sølvske med Jens G. Torps Navn, rimeligvis Arvesølv fra

---

[8]) Hun havde 3 Halvsøsterbørn, nemlig 1. Ingeborg Hansdtr. g. m. Marcus Goslev, som 1721 skal have staaet ved Pentz' Kompagni, nu (1735) formodes at være i Holsten. 2. Karen Hansdtr., g. m. Lucas Mortensen, boende i Try, Tømmerby S. 3. Valborg Pedersdtr., g. m. Christen Olesen Holst, Try, Hannæs.

[9]) Wiberg II. S. 11.

Moderens Slægt, som ikke var medtaget i Vurderingen.

Efterfølgeren i Kaldet, Jes Arnkiel, tilbød »af kristen Kærlighed og Medlidenhed over disse fader- og moderløse Børn, om Gud vilde lade ham leve«, at forsørge Sønnen i sit Hus i 3 Aar, indtil 1739, med Kost og Lærdom, mod at Drengens Arvepart saavel efter Fader som Moder bliver uforrentet bestaaende til det 3. Aars Udgang, da han saa tillige med Barnet vilde udlevere Arvekapitalen. Det var altsaa Degnens Mening, at Renterne skulde bruges til Drengens Beklædning, men dette vilde Formynderen ikke gaa med til, idet »han vil se Barnet forsynet med fornødne Klæder, saa at dette, hvad Klæderne angaar, ikke skal være Drengen til nogen Byrde i Anledning af dette hans Løfte«.

Skønt Skifteretten ingenlunde tvivlede om, at Rasmus Torp »jo som en from Morbroder og en trofast Formynder saa i alle Ting paa Børnenes Bedste«, kunde han dog ikke faa Medhold i sin Paastand.

III. Jes Arnkiel, 1736—82, rimeligvis fra Arnkiel paa Als, f. ca. 1702, død 28/6 1782 i Brovst, begr. 5/7. Hans Navn findes ikke i Edsprotokollen[10]). Han var Student fra Aalborg 1736 og underskrev før sin Tiltræden følgende Forpligtelse dat. Aalborg 19/6 1736:

»Som jeg er kaldet til Degn for Brovst og Svenstrup Sogne og blev eksamineret af Hs. Højærværdighed, Biskop Mumme, men befundet, at jeg ikke efter Vedbørlighed er kyndig i at tilspørge Børn over de fem Katekismi Parter, at de deraf kan fatte Salighedsforstand og er derfor blevet mig af velbemeldte Hs. Højærværdighed en vis Tid foresat, inden hvilken Tid jeg skulde stræbe at gøre mig duelig, men som velbaarne Herskabet, der havde kaldet mig, fordrede samme Vocationsbrev tilbage, og det hos mig beholdt paa det Vilkaar, at hvis jeg ikke inden 8 Dage foreviste Kollats fra Biskoppen, blev en anden

10) Han er ikke fundet dbt. i Ulkebøl Sogn paa Als, men maaske var Faderen hjemmehørende der eller i Haderslev.

kaldet, thi har merbemeldte Hs. Højærværdighed Biskoppen tilstaaet mig fattige Studiosus Kollats paa disse Vilkaar, at jeg offentlig i den forestaaende Visitats d. 29. Juli skal vise kendelig Forbedring og Færdighed i at tilspørge de unge opbyggelig i Katekismi Parter og efter saadan befunden Forfremmelse aflægge den i Ritualet befalede Ed, og hvis jeg ikke holder denne Forpligt efterrettelig, skal jeg ved denne min Revers være forbunden uden videre Proces bemeldte Degnekald at kvittere«[11]).

Arnkiel bestod Prøven og overtog Degneembedet, som han bestred omtrent i et halvt Hundrede Aar. Han var den første Degn her, hvorom der foreligger Vidnesbyrd om Virksomhed i Kirke og Skole. Han rostes saavel for sin personlige Vandel som for sin Flid i Skolen, i hvilken Henseende Resultaterne dog var mindre tilfredsstillende ved Visitatsen 1757. Ved Visitatsen 1762 havde han faaet Tilladelse til at prædike for at vise sine Evner og opnaa Attest herfor, og han talte da »ganske opbyggelig« over Festens Evangelium, hvorom Biskop Brorson nærmere skriver: »I Henseende til hans smukke og andægtige Prædiken saavel som til hans opbyggelige Forhold i Levned og Lærdom fortjener han en god Berømmelse«[12]).

Ved hans Død skrev Godsforvalter Ove Møller, Bratskov[13]):

»I Gaar, den 28. Juni 1782, er den gamle Degn, Arnkiel, ved Døden afgangen. Han var omtrent 80 Aar gl. og havde været Degn her i Kaldet i 46 Aar. Og da her er ingen Skoleholder, alene en Husmand i Brovst har forrettet Tjenesten i Degnens Svaghedstid udi begge Kirker, og Menigheden er stor og folkerig, saa vil det blive fornøden, at den, som skal sætte sig i Stedet, med det første bereder sig paa at antage samme.

Enken agter ventelig at flytte bort herfra, saa at Degneboligen uden lang Henstand bliver ledig og alting be-

---

11) Rørsigs Samlinger.
12) Vends. Aarb. V. S. 51.
13) Ove Møllers Korrespondanceprotokol (Landsarkivet, Viborg).

kvem at tiltræde uden saa er, at Enken maa nyde Naadsens Aar.

Der tales om, at det skal saaledes indrettes her i Stiftet, men er vel ej endnu kommen i den attraaede Rigtighed«.

G. 1° 1736 Brovst m. Margrethe Pedersdtr. Rubæk, begr. Brovst 24/6 1772, 61 Aar gl. (Skifte 16/7 1772.

2° m. Maren Sofie Hertsberg[14]).

Børn af 1. Ægteskab:

1. Hans Jessen Arnkiel, dbt. 31/3 1737, var 1772 Soldat i Rensborg, men nu (1782) bortrejst for nogle Aar siden, saa at ingen vidste, hvor han var, eller, om han var levende eller død.

2. Maren Arnkiel, dbt. 14/12 1738, død før 1772.

3. Christiane Sofie Arnkiel, dbt. 11/7 1740, Enke efter kgl. Staldkarl Peder Olesen, opholdt sig 1782 i København.

4. Anne Dorthe Arnkiel, dbt. 8/5 1741, var hjemme 1782, død i Brovst ugift 14/3 1798.

5. Peder Arnkiel, dbt. 6/5 1743, død før 1782.

6. Anne Kathrine Arnkiel, dbt. 7. S. e. Tr. 1745, 31/5 1774 g. Brovst m. Terkild Hansen Bagger, Enkemand, tidligere Slagter i Aalborg.

7. Peder Arnkiel, dbt. 3. S. i Adv. 1749, død 1756.

8. Helvig Sofie Arnkiel, dbt. 23. S. e. Tr. 1751, g. Brovst 1774 m. Carl August v. Bremer, Sergent, 1782 opholdende sig i Brovst. Deres Barn, Jes Arnkiel, døde i Brovst 1779, 7 Mdr. gl.

---

14) Hun havde Søsteren Mette Christine H., død i Brovst Degnebolig 1778 (Skifte 29/6), Enke efter Klokker i Bergen, Poul Christian Cormont an. Deres Børn var: 1. Nicolaj C., 24—25 Aar, Studiosus, opholdende sig paa Sejldugsfabriken ved København. 2. Niels C., 17 Aar, Skolediscipel i Aalborg. (Han Hds. Skifteprotokol 1713—81, S. 368 b.)

Det fremgaar af Skiftet[15]) (Reg. 29/7 1782), at Degnen havde en Husplads i Svenstrup, købt fra Kokkedal for 10 Rdlr., tilsaaet med Korn, samt en Lod i Boelsjorden, Rindbakken, paa 1½ Td. Tdr. Land Sædejord. Boets Overskud var 121 Rdlr.

IV. Anders Nielsen Kjær, 1782—1819, var født ca. 1755, død i Brovst 15/3 1819, 63 Aar gl., Søn af Niels Kjær, som stod Fadder 1783 og 1796 og nævnes da som Degnens Fader[16]). Hans Moder var Maren Andersdtr. Aflagde Embedseden 8/8 1782.

Foruden sin Tjeneste i Kirke og Skole var han ogsaa Organist, og han drev tillige en Privatskole for velhavende Folks Børn, som han samlede om en udvidet Undervisning. Iøvrigt skal lan have været en meget anset Mand. Allerede 1785 skrev Provst Bang om ham, at han forrettede sit Degne- og Skoleembede forsvarligt og førte et opbyggeligt Levned[17]), og ved hans Død lod Stedets Præst Carl Frederik Jansen indrykke følgende i J. E. (Nr. 33/1819):

»Efter faa Dages Sygeleje henslumrede til et bedre Liv Anders Kjær, Skolelærer og Kirkesanger i Brovst, i hans Aldrs 63. Aar og Embedets 36. Aar, lige agtværdig som Embedsmand og Menneske. Varm Følelse for Religionen, ualmindelig Kundskab i den hellige Skrift, erhvervet ved megen Læsning og Eftertanke, sjælden Duelighed i Kirken og Skolen udmærkede ham i Embedsstillingen. Hvad han var i det huslige og borgerlige Liv, derom vidner de mange oprigtige Taarer, som flyder ved hans Død«.

Ogsaa paa anden Vis gjorde Anders Kjær sig fordelagtig bekendt. I 1810 rostes han for »prisværdig Flid«

15) Ø. Han Hds. gejstl. Skiftepr. 1713—81.
16) Han døde i Nørremølle, Brovst S., 1797, 71 Aar gl.
17) Aalb. Bispeark. Kirkesyn 1720—1820.

med Hensyn til Opdyrkning af Kærjorden, og herunder Gravning af Grøfter[18]).

Med Justitsraad Ole Tønder Lange til Bratskov havde han en langvarig Proces, som først fandt sin Afslutning ved Landstinget 1795. For at have beskæftiget sig med Vinkelskriveri dømtes han til at betale 4 Rdlr. til Brovst Sogns Fattige og 4 Rdlr. til Justitskassen samt 33 Rdlr. i Sagsomkostninger ved begge Retter[19]).

Baade 1787 og 1801 holdt Degnen 1 Karl og 2 Piger. (Folketæll. 1787 og 1801.)

G. m. Cathrine Elisabeth Lemejr, f. ca. 1752[20]). Børn:

1. Hans Nicolaj Kjær, begr. 3/10 1783, 7 Uger gammel.

2. Hans Kjær, begr. 4/11 1786, 8 Dage gl.

3. Hans Kjær, begr. 4/1 1788.

4. Sophie Hedvig Kjær, dbt. 7/11 1788, d. 1810, begr. 28/12.

5. Johanne Marie Charlotte Kjær, dbt. 2/8 1792, g. 27/10 1815 m. Niels Gregersen, 23 Aar gl., Informator paa Kokkedal.

6. Margrethe Cathrine Kjær, dbt. 2. Paaskedag 1796, g. 25/9 1818 m. Mathias Matzen, 27 Aar gl., Lærer og Kirkesanger i Søften, Aarhus Stift.

SKOLEHOLDERE

Ved Visitatsen 1746 fandtes i Pastoratet en Ungdom, der var »meget herlig undervist og færdige i at gøre Regnskab for deres Barnelærdom«, men næste Gang blev

---

18) Begtrup: »Agerdyrkn. Tilstand« VI. S. 462.
19) J. E. 1795, Nr. 19, 21, 24, 66, 71, 76, 81, 84 og 104. Viborg Landstings Dombog 1788—1797, S. 412.
20) Ifl. Folketæll. 1/7 1787 havde hun en Søster, Karen Lemejr, 46 Aar gl., der logerede hos Degnen. Hun havde en Datter, Frederiche Sophie Bollerup, 9 Aar gl.

Biskoppen skuffet; Præsten og Degnen tillagde Skolens Brøstfældighed Skylden, men Patronen, Oberstløjtnant Hans Rudolf Grabow (til Urup og Bratskov), som da just var der i Egnen, forsikrede, at de aldrig skulde faa den Undskyldning mere, men Skolen skulde efterdags altid findes i god Stand. Ved næste Visitats 1754 var der da ogsaa sket Fremskridt, idet Ungdommen nu kunde gøre Rede for sig, men 1757 beklagede Præsten (Vilhelm Vilhelmsen Riis) sig over, at de fleste af Sognefolkene havde ingen Omhyggelighed for deres Børns Opdragelse i Guds Kundskab, »men jeg kunde ikke mærke det«, tilføjer Biskoppen, »thi de fleste Forældre kommer ikke til Kirken, ligesom deres Børn, og de faa, som var til Stede, var vankundige til Græmmelse. Derover jamrede jeg og formanede Præsten samt Degnen og Skolemestrene til bedre Nidkærhed for de unges Fremvækst i Guds Kundskab, hvilket de lovede«.

1762 var der imidlertid indtraadt en Bedring, idet Ungdommen nu befandtes meget vel undervist[21]).

Af Skoleholdere nævnes følgende, der underviste i Svenstrup, nemlig Jens Jensen Væver (1750 og 1754), der omtales rosende, Christen Christensen 1757 og Christen Nielsen, der fik samme Skudsmaal som den førstnævnte.

I Sønder Økse besørgedes Undervisningen 1764 af Iver Pedersen, 1757 af Jens Skolemester og 1762 af Niels Andersen, om hvem det bemærkes, at han var, »som han har været, god og opbyggelig i sit Skolehold og Levned«.

I Nørre Økse nævnes 1754 Jens Andersen, begr. 1793, 74 Aar gl., g. m. Margrethe Pedersdt. f. ca. 1719, 1757 Iver Nielsen og 1762 Ole Olesen, som da nylig var kommet i Embedet.

---

21) Vend. Aarb. V. S. 51—52.

I Nørre Økse nævnes 1787 Iver Pedersen som Skoleholder, f. ca. 1726. Han var g. m. Inger Sørensdtr., med hvem han havde Børnene, Kirsten Iversdtr., f. ca. 1770, og Christen Iversen, f. ca. 1775, og i Sønder Økse 1787 Jens Andersen, f. ca. 1717, d. 1793, g. m. Margrethe Pedersdatter, f. ca. 1719, samt 1804 Christen Jensen, g. m. Kirsten Jensdtr., en Datter, dbt. 1804.

Indberetningen 1800 nævner Anders Nielsen som Skoleholder, f. ca. 1756. »Han er til dette Embede duelig og oplagt, og de andre saa duelige, som de kan faas«. Søren Nielsen, f. ca. 1738, nævnes som Omgangsskoleholder i Nørre Økse. 1787 kaldes han Tømmermand og Husmand, hvilket tyder paa, at han har slaaet sig paa Lærergerningen, da han blev gammel, g. m. Maren Christensdtr., f. ca. 1738. Paa samme Tidspunkt virkede som Omgangsskoleholdere Just Justesen, f. ca. 1773 i Nørre Økse, og Morten Christensen, f. ca. 1785, i Røgel[22]).

---

[22]) Folketæll. 1787 og 1801 samt Aalb. Bispeark., Pk. 413 b.

TORSLEV

1553 og 1571 var der intet Degnebol her. Degnens Indtægt var 4½ Tdr. Rug, 1 Lam samt 8 Skill. i Penge af Gadehusene. Fra 1690 mangler Indberetning om Degnekaldet.

Om Skolevæsenet indberettede Sognepræsten, Rasmus Kopp, 1737:

»Her i Torslev Sogn er for nogle Aar siden en Degnebolig af mig blevet opbygt og derudi et Skolehus, vel indrettet med Borde og Bænke samt Jernkakkelovn, hvortil Bønderne i Sognet skaffer fornøden Ildebrand.

Paa samme Skolehus Kirkens Patron, veldædig og velbaarne Assessor Braës til Kokkedal ogsaa altid findes villig at gøre Fundats, naar det af Øvrigheden vorder begæret.

Og som forrige Degn, Mathias Hansen Vibe saavel som itzige (nuværende) Anders Christian Horne i deres Kollatsbrev er tilholden i dette Skolehus at lære og undervise Sognets Børn for Betaling, saa eragtes efter min Skønsomhed unødig at se om efter andre Skoleholdere.

De af Sognets Børn, som er uden for Torslev By, falder det tungt, særlig om Vinteren, at søge bemeldte Skole i Torslev, saasom den er noget langt bortliggende, medmindre Forældrene vil lade Børnene blive i Torslev By baade Dag og Nat, hvorfor de Mænd i Attrup By boende, hidtil om Vinteren har forsynet deres Børn med en Skolemester, som har haft sin Omgang i Byen hos Børnenes Forældre og nydt Kost og Løn uden Klage«[1]).

---

[1]) Aalb. Bispeark. (Pakke 407.)

I Didrik Christian Braës Fundats, dat. Kokkedal 12/1 1742, hedder det bl. a:

»Som jeg for nogle Aar siden har ladet i Torslev By, hvor Degnen er boende, af ny opbygge en Degnebolig, bestaaende af 16 Fag Hus, af godt Fyrretømmer og opklinede Vægge, som Degnen selv vedligeholder, saa har jeg til samme Degnebolig annekteret 5 Fag, i lige Maade af Fyrretømmer og opklinede Vægge (til et Skolehus) med Loft, Døre og Vinduer, en Skorsten, Jernkakkelovn, Borde og Bænke o. s. v. Jeg haver gjort denne Anstalt, eftersom Torslev Sogn er mig tilhørende ..., at denne Skole i rette Tid ved min Ladefogeds Tilsyn og Overværelse bliver forsynet med nødtørftig Ildebrand og Brændetørv, som her i Sognet falder, samt Bøger til de fattige og andre Børn, hvis Forældre ej haver Formue deres Børn dermed selv at forsyne. Degnen er i Løn tillagt 7 Rdlr. samt 3 Mk. til Lys i Skolen, og han maa ikke kræve mere, medmindre Forældrene forlanger Børnene undervist i Skrivning og Regning.

Udi en By, Attrup, hvor Degnen holder Skole, haver jeg indrettet en bekvem Skolestue, opbygt af Fyrretømmer, med Lervægge, af 3 Fags Hus, med Kakkelovn af brændte Kakkelovnsgryder, som brugeligt er her paa Landet ..., udi hvilken Skole aleneste Ungdommen af Attrup og Alsberg Byer undervises.

Skoleholderens Løn skal være 10 Rdlr. samt 3 Mk. i Lyspenge. Renten af den funderede Kapital 350 Rdlr. udgør 17 Rdlr. 3 Mk.«[3]).

Om Skole- og Lønningsforhold i Torslev indberettede Degnen, Anders Christensen Horne 30/7 1744:

»Degneboligen er beliggende i Torslev By ved Kirken. Den bestaar af 6 Fag, samt en derhos i Gaarden staaende liden Jordhytte for nogle Faar. Men i Anledning af Hs. kgl. Majst.'s Befaling haver min højgunstige Patron, velædle og velbaarne Hr. Justitsraad Braës paa Kokkedal lovet og tilsagt mig en Lade at opbygge, et lidet Hus af Træ, Ler og Tag i Stedet for Jordhuset.

Degneboligens Tillæg er en Kaalhave og tre smaa Agre, beliggende udi Torslev Mark, hvilke ialt kan besaas med

[3]) Hofmanns Fund. 4. Bd. S. 386—90.

1 Td. Rug, hvorpaa om Vinteren kan fødes 5 Faar, naar derhos til Hjælp aarlig købes et Læs Hø. Og for denne Sædejords Dyrkning, Kornets Indavling og dets Aftærskning maa jeg betale 2 Rdlr. 1 Mk.

Ingen Høbjerring findes, hvorfor jeg ikke kan holde en Ko, som var fornøden for min Hustru og Børn. Pension til Aalborg Latinskole 3 Tdr. Rug aarlig. Kaldets visse Indkomst kan ungefær aarlig beløbe sig udi Tiende- og Paaskekorn 6 Tdr. Byg og 10 Tdr. Havre, Offer 3 Rdlr. De uvisse Indkomster, saasom Accidentser kan beløbe sig til 1 Rdlr.«.

I Overensstemmelse hermed oplyser Sognepræsten Rasmus Kopp 1745 om Skoleforholdene og tilføjer, at Skolestuen er forsynet med de fornødne Borde og Bænke[4]).

Om Skoleforholdene omkring Aar 1800 hedder det:

Torslev Skole i Torslev By er opført af Tømmer, Ler og Straatag. Skolestuen, der er bygget til østre Ende af Degneboligen, er 5 Fag og er lys og rummelig, med fornødne Borde og Bænke samt en Jernkakkelovn. 30—40 Børn. Løn 7 Rdlr. 3 Mk. foruden Legatpenge, intet henlagt til Korn eller Græsning. Fornøden Ildebrændsel; 20 Læs Sandtørv leveres af Beboerne, samt 2 Læs Skodtørv og 2 Læs Lyng fra Hovedgaarden Kokkedal.

Attrup Skole, der var paa 3 Fag Hus, var bygget paa samme Maade. Skoleholderlønnen udgjorde 10 Rdlr., og her var heller intet udlagt til Korn og Græsning. Ildebrændsel 15 Læs Sandtørv, samt 2 Læs Skodtørv og 2 Læs Lyng fra Kokkedal. 24—30 Børn.

DEGNE

I. Anders Mortensen, død 1631, gift med ...

Børn:

1. Morten Andersen.
2. Anna Andersen.

---

4) Aalb. Bispeark. Pk. 406.

Den efterfølgende Degn, Mathias Christensen, der ægtede Enken, skulde overtage Boet, indtil Børnene blev 12 Aar, og han tilsagde disse frit Ophold i Hjemmet mod at være fritaget for at forrente deres Arvelod, der udgjorde 26 Sldlr., i 12 Aar[5]).

II. Mathias Christensen, 1632—84, døde 12/1 1688, 83 Aar gl., g. 1° med Formandens Enke, g. 2° m. Emma Evaldsdtr., begr. 25/3 1688, 68 Aar gl. Antagelig Fader til Eftermanden Chr. Mathiasen.

1683 beboede Mathias Christensen et Kokkedal tilhørende Bol af Hk. 0—7—0—2, af hvilket han svarede Afgift af 2 Skp. Hk. Et Bol af Hk. 1—0—1—0 betegnes i Matriklen 1688 som »Mathias Degns øde« og brugtes af Kokkedal.

III. Christen Mathiasen, 1684—1709, aflagde Embedsed 4/6 1684, begr. 17/4 1709, 52 Aar gl., antagelig Søn af Formanden, g. Torslev 30/9 1688 m. Maren Jacobsdtr. Der findes intet Skifte. Børn:

1. Mathias Christensen, dbt. 11/6 1689.
2. Anna Christensdtr., dbt. 1690.
3. Christen Christensen, dbt. 1693.
4. Kirsten Christensdtr., dbt. 1695.
5. Mette Christensdtr., dbt. 1697.
6. Ellen Christensdtr., dbt. 1699.
7. Anders Christensen, dbt. 1701.

Iflg. Torslev Kbg. fik Laurids Andersen Degn, gift m. Kirsten Nielsdtr., 13/11 1704 et Barn døbt, kaldet Anders Lauridsen. Laurids Andersen har antagelig været Skoleholder.

IV. Jens Mortensen Bratbjerg, 1709—12, Embedsed 25/10 1709. Var født o. 1664, begr. 26/8 1712, 48 Aar gl. Der findes intet Skifte.

---

5) Han Hds. Tgb. 9/1 1632.

V. Andreas Christian Kappel, 1712—1718, Embedsed 29/11 1712. Gift 2/6 1716 m. Else Nielsdatter og er maaske blevet forflyttet til et Embede uden for Stiftet.

VI. Niels Jacobsen o. 1718, har maaske beklædt Embedet en kort Tid, da han ved Vibes Tiltrædelse nævnes som dennes Formand, der afstaar Degnekaldet.

VII. Mathias Hansen Vibe, 1718—1735. Embedsed 17/8 1718. Var født o. 1685 og døde 27/2 1735, 50 Aar gl. G. Øland 19/2 1719 m. Kirsten Pedersdatter, Enke efter Christen Lauridsen Morsing, Degn paa Øland.

Der var ingen Børn i Ægteskabet.

Af Skiftet efter ham (31/3 1735) ses, at Passiverne langt overskred Aktiverne.

Enkens Datter af 1. Ægteskab, Anne Sophie Morsing, skyldte Moderen 6 Rdlr. 4 Mk., »og herforuden angav Enken, at hendes Søn, Monsr. Hans Frederik Morsing, vilde udlægge Begravelsesomkostningerne, der androg godt 6 Rdlr«.

Degnen havde følgende Søskende, der alle gav Afkald paa Arv:

1. Zidsel Hansdtr., g. m. Peder Mogensen, Skovhusene i Hals.

2. Jens Hansen Vibe, boende i Lybeck.

3. Peder Hansen Vibe, boende paa Møn.

4. Ellen Hansdtr., g. m. Søren Winther i Stege.

VIII. Anders Christensen Horne, 1735—1745. Embedsed 18/4 1735. Var født i Aalborg o. 1700 og var Broder til Jørgen Horne, Degn i Jetsmark. Begr. 28/12 1745, 45 Aar gl.

Han og Skoleholderen i Attrup blev 1742 begge berømmet af Sognepræsten for deres Flid i hver sin Skole.

G. m. Anne Christensdtr. I Ægteskabet var der 3 Børn, af hvilke de 2 sidstnævnte var født i Torslev.

1. Christen Andersen, f. ca. 1732.
2. Anne Margrethe Andersdtr., f. 1735.
3. Anders Andersen, f. 1738.

Under Skiftet efter ham var Niels Christensen, Torslev, Enkens Lavværge, og Børnenes Formynder var Farbroderen, Jørgen Horne i Jetsmark[6]).

Anders Christensen Horne levede i stor Fattigdom, idet Boets Passiver var større end Aktiverne, saa at der blev intet til Deling mellem Børnene og Enken. Hun lovede, at hun efter ringe Evne og Vilkaar vilde drage Omsorg for Børnenes sømmelige Opdragelse samt betale den Del af Gælden, der muligvis endnu ikke var betalt.

IX. Oluf Torp, 1746—1788. Aflagde Embedsed 22/2 1746. Var født 1708 og døde 20/12 1788, Student fra Odense 1745. Ved sin Overtagelse af Degneembedet havde han et godt Skudsmaal om sit Levned, og man nærede det Haab, at han skulde blive opbyggelig i sit Embede, hvilket Haab, efter de senere Vidnesbyrd at dømme, ogsaa gik i Opfyldelse. Dog havde der maaske i en kortere Overgang været noget i Vejen med ham, siden det ved Visitatsen 1755 anføres, »at han nu er blevet en god Degn, holder flittigt Skole og lever skikkeligt«[7]).

Med sin Hustru, Benedikte Norge, havde han følgende Børn:

1. Dorthea Torp, begr. 9/4 1747.
2. Dorthea Nansen Torp, dbt. 3/12 1747, 1789 ugift, hjemme.

---

6) Han Hds. gejstl. Skiftepr. 1713—81 S. 249 b.
7) Vends. Aarb. V S. 54.

3. Anne Marie Torp, dbt. 14/12 1749, begr. 16/8 1750.

4. Anne Marie Torp, dbt. 1/6 1751, 1789 ugift, hjemme.

5. Barbara Torp, dbt. 23/5 1752, død før Faderen.

6. Barbara Torp, dbt. 9/9 1753, 1789 ugift, hjemme.

7. Hypolitte Torp, dbt. 27/10 1754, 1789 tjenende paa Fyn.

8. Hans Olufsen Torp, dbt. 3/12 1756, 1789 Guldsmedesvend i København[8]).

9. Boel Torp, dbt. 24/4 1757.

10. Poul Torp, dbt. 21/1 1759.

Ved Skiftet 26/1 1789 var Jens Kolborg, Aarupgaard i Torslev, Enkens Lavværge, og som Formynder for de umyndige Børn mødte Anders Nielsen Kjær, Sognedegn for Brovst og Svenstrup. Dødsboets Formue og Gæld var henholdsvis 58 og 54 Rdlr.[9]).

X. Johannes (Hans) Faber 1789—1814? Embedsed 12/5 1789. døde som entlediget Degn i Torslev 5/9 1825, Søn af Degnen Anders Faber, Bjergby og Mygdal[10]), Student fra Kolding. I Indberetningen 1800 hedder det om ham:

»Johannes Faber, Degn og Skoleholder, 48 Aar gl., holder formedelst sin Svagelighed og under sin Opsigt en Skoleholder, som han selv lønner, der undertiden findes vel oplagt. Lærer Christendom, Skrivning og Regning for dem, som dertil har Tid og Lyst«.

Iflg. Folketællingen 1801 var Niels Sørensen 15 Aar gl. Hjælpelærer hos ham.

---

8) Olrik: Danske Guldsmedsmærker S. 124.
9) Ø. Han Herreds gejstl. Skiftepr. 1782—1813 Side 163.
10) »Skoler og Degne« I 145.

G. m. Anne Elisabeth Pedersdtr., f. i Røgel, d. Torslev som Almisselem 30/3 1834, 79 Aar gl.

Ingen Børn.

SKOLEHOLDERE

Af Skoleholdere i Attrup nævnes 1748—59 Peder Jensen, der var flittig til at tage sig af Undervisningen, lærte vel og levede skikkeligt, og 1763 en Peder Bjerregaard, der fik lignende Omtale; muligvis har det været en og samme Mand[11]).

I Folketæll. 1787 nævnes Jacob Jacobsen, Skoleholder i Attrup (antaget 1785) og 1801 tillige som jordløs Husmand. I Indberetn. 1801 hedder det om ham, at han, skønt ikke Seminarist, er ret duelig og bekvem, saa Børnene ikke alene lærer deres Kristendom ret vel, men ogsaa flittigt søger Skolen, og de, som har Tid og Lyst, lærer at skrive og regne, i hvilke begge Dele han har temmelig god Færdighed. Han døde 26/6 1833, 88 Aar gl.

G. m. Mette Christensdtr., f. ca. 1749.

Deres Børn var:

1. Gjertrud Jacobsdtr., f. ca. 1778.
2. Niels Jacobsen, f. ca. 1780.
3. Kirsten Jacobsdtr., f. ca. 1783.
4. Christen Jacobsen, f. ca. 1786.
5. Birthe Jacobsdtr., f. ca. 1792.

---

[11]) Vend. Aarb. V S. 54—55.

HAVERSLEV OG BEJSTRUP

1553 var der Degnebol i Haverslev, men Degnen fik ikke sin gamle Indtægt. Kirken havde noget Jord, kaldet Guds Legems Jord, som vistnok Lensmanden, Jakob Brockenhuus, Aalborghuus, havde lovet at overveje at lægge det til Degnebolet. 1553 var der intet Degnebol i Bejstrup.

1571 havde Degnen Degnebolsjord og kunde saa 1 Td. Rug og 1 Td. Byg. Hans Indtægt var 10½ Tdr. Byg, 4 Lam og 5 Skilling, og af Bejstrup Sogn havde han 9 Tdr. Byg, 2 Lam og 5½ Skilling Penge.

Om Haverslev Degnebolig hed det 21. Febr. 1558[1]):

»Jeg, Niels Schriffuer, Degn i Haverslev, kendes med dette mit aabne Brev, at hæderlig Mand, Hr. Hermann Splitthoff, Herredsprovst i Han Herred, lod fremkalde mig og de andre Degne over alt Herred efter højlærd Mand, Mester Jørgens[2]), Superintendent i Vendelbo Stift, Befaling og gjorde Spørgsmaal til os, hvilke der havde Degnebolig og hvilke ikke havde.

Da tilstod jeg og nu med dette mit aabne Brev og tilstander, at jeg fattige Mand haver intet Degnebol at besidde, men jeg haver Degnebolsjord, som falder en Pund[3]) Korn i, og ingen ved af nogen Degnebol at sige, men jeg sidder i et Hus, som ligger til Ø. Kloster og giver aarlig 9 Skilling med andet Arbejde, hvilket jeg beder højlærd Mand, Mester Jørgen, ydmygeligen for Guds Skyld, at

---

1) Fundet i et Kongebrev af 22/10 1629 om Degneboliger. (Rørsigs Samlinger.)

2) Biskop Jørgen Mortensen Bornholm.

3) 1 Pd. Korn = 2 Tdr.

jeg maatte nyde kvit og frit, og dersom jeg kunde fange den gamle Rente, som der tilforn af samme Sogn er gangen, da vilde jeg fattige Mand med min Hustru og Børn sidde og nære mig heden og takke Gud og den fromme Mester Jørgen derfore«.

Degnen Anders Lauridsens Indberetning om Degnekaldet 1690 lyder saaledes[4]):

»Korntienden sidstafvigte Aar 15 Tdr., thi mange Gaarde, ja, snart hele Byer, staar øde, og de, som sidder ved Stederne, skal endelig svare til Skatterne. Derfor staar det ganske slet til. Offeret til de 3 store Højtider hver Dag 1 Sldlr., St. Hansrente 10 Oste, ganske smaa og ringe. Paaskerente som St. Hansrenten.

Degnebolets Hus og Bygning har ej været her, det nogen Mand kan mindes, men min sal. Formand havde stedt og fæstet paa Adelens tilforn, og nu, siden jeg kom her til Stedet, har jeg ladet opbygge et Degnehus paa Grandefælled, og er mig forundt Penge af Kirken til samme Hus' Hjælp at opbygge. Dertil 6 smaa Stykker Jord, som altid af Alders Tid har været Degnen tillagt, dog meget skarp og snart ganske af Sand fordærvet, hvorudi kan saas 2 Tdr. Deres Takst er 0—2—1—2. Desforuden er mig forundt noget Kirkejord, som jeg har stedt og fæstet og aarlig skatter af, hvorudi kan saas 3 Tdr. Dets Takst er 1—0—3—2. Pension til Aalborg Skole 7 Tdr. Byg«.

Degnen Laurits Andersen Schougaard indberettede 30/7 1744 følgende om Degnekaldet:

»I Haverslev By befindes en Degnebolig, beliggende ½ Fjerdingvej fra Kirken, bestaaende af 7 Fag Hus samt derhos et lidet Taskehus[5]) til Vognskur. Desuden et Ladehus med tilbygget Stald, 5 Fag, bekvemt indrettet, baade for Korn og Kreaturer, og er disse Bygninger overalt i god og forsvarlig Stand.
Boligens Tilliggende er en liden Kaalhave paa en Sandknude. Dernæst 8 smaa Agre, som mestendels omkring Kirkegaarden er beliggende. Jorden er en meget skarp, rød og sandgruset Jord, der ialt med 2½ Tdr. Byg kan

[4]) D. H. Wulff: St. Bidr. t. Aalb. Stfs. Hist. S. 144.
[5]) Taske = Kvist el. Udskud.

besaas, hvorefter neppelig avles Vinterføde til en Ko; hertil findes ingen Engbjerring, ikke heller noget Tørveskær eller Lyngslæt, men nogen Uddrift i Byens Kær for Bæster og Faar. Boligtillæget er immatrikuleret for Hartk. 2 Skpr., 2 Fdkr., 2 Alb., svarer ingen ordinære kongelige Kontributioner uden aleneste den allernaadigst paabudne Skat af min Familie, Tjenestefolk og Hestehold, da jeg aarlig maa leje Græsning og købe Foder til et Par Bæsters Forplejning, hvilket nødvendigt behøves. 7 Tdr. Byg til Aalborg Katedralskole. Kaldets visse Indkomst kunde ungefær aarlig beløbe sig udi Tiendekorn, af Rugsæd slet intet, men af Byg 33 Tdr. Højtidsoffer 4 a 5 Rdlr. Akcidentser ca. 2 Rdlr. 4 Mk. Smaaredsel og Rente til Paasketiden en liden Skæppe Rug paa hvert Sted i begge Sogne, som ialt kan bedrage sig til 2 Tdr.«[6]).

22/3 og 29/3 1745 skrev Sognepræsten, Jens Bloch:

»Haverslev Skolehus bestaar af 5 Bindinger, forsvarligt indrettet, og forsynet med Tag, Lervægge, Skorsten, Loft og Vinduer, 6 til søndre Side og 6 til nordre. Dør til Skolestuen saavel som Dør til et lidet Køkken og til de øvrige adskilte Rum. Samtlige Døre med nødvendige Behør af Jernværk, i Særdeleshed Laase, Nøgler samt Klinke til Bagdøren. Bejstrup Sogns Skolehus er opbygget norden for Kirkegaardens Dige og bestaar af 8 Fag, ligeledes bekvemt indrettet, tilligemed Stueværelse for Skoleholderen. I Køkkenet findes en Stige til Loftet. I Haverslev findes 2 lange Borde af Fyrretræ og derhos 6 Bænkefjælle, anlagt paa Pæle, nedrammet i Jorden, samt en Lerkakkelovn«.

Af Skolemateriel fandtes der bl. a. 1 Bibel, Det nye Testamente, Hübners Bibelhistorie, 1 Salmebog, Pontoppidans Katekismusforklaring, Biskop Henrik Bornemanns kateketiske Spørgsmaal, Spuers Kristendomsøvelser, Saliggørelsens Husholdning, 1 Evangeliebog o. fl. tilsammen 13 Bøger[7]).

Om Skoleforholdene i Pastoratet ved 1735 meddeler Sognepræsten Hans Kjærgaard bl. a. følgende:

»Udi Haverslev Sogn findes 5 Byer temmelig vidt

[6]) Aalb. Bispeark. Pak. 406.
[7]) Aalb. Bispeark. Pakke 406.

fra hinanden. Den største Del af Ungdommen i de nærmeste Byer har Degnen om Vinteren under Information. I de andre Byer og det andet Sogn, Bejstrup, holdes der undertiden om Vinteren enten en Mand eller Dreng, som nogenlunde lærer de umyndige og vanvittige (ɔ: ukyndige) udi deres Christendoms Oplysning« ... Han erkender imidlertid Undervisningsvæsenets ufuldkomne Tilstand og tilføjer: »Derover faar Præst og Degn herefter som hidtildags hver Prædikensdag og Skriftedag stræbe af yderste Evne at undervise og vejvise de unge i deres Saligheds Kundskab, og de gamle med det samme kunde erindres lidet efter lidet om, hvis de kunde have forglemt«[8]).

Angaaende Ungdommen der i Sognene udtaler Biskoppen 1749, at den ved Provstens[9]) Flid altid havde været fortræffelig, og i (Sognepræsten) Winthers Tid (1755—65) vedblev den at faa samme gode Skudsmaal[10]).

Af Provst Hans Bangs Indberetning 7/7 1800 fremgaar det, at Skolebygningen i Haverslev By var opført af Fyrretømmer og havde Lervægge. Skolestuen omfattede 5 Fag Hus og havde et Flademaal paa 30 Kvadratalen. Til Skolen søgte tillige Børnene fra Holmsø, Bonderup, Tandrup og Lørsted, ialt 16—20 Børn. Det samlede Børneantal var 46—50. Der undervistes i Kristendom, Læsning, Skrivning og Regning. Degnen, Simon Ottesen, der var 76 Aar gl., havde sin Søn Hans, som ikke var Seminarist, til Hjælp. Ved Provstens Visitation 1800 var en talrig Forsamling fra begge Sogne mødt frem i Haverslev Kirke, og Ungdommens Kundskab var god[11]).

DEGNE

I. Niels Skriver 1558.

II. Thomas Degn levede 1627.

---

8) Vend. Aarb. V S. 58.
9) Jens Jensen Bloch, død 1754.
10) Vends. Aarb. V S. 58.
11) Aalborg Bispearkiv Kirkesyn, Pakke 314.

III. Anders Christensen o. 1627. Han stævnede for Degnerente 1627—29[12]) og laa i Strid med Præsten Peder Thomsen. Hans Formand i Embedet, Thomas Degn, der endnu var i Live, kaldte han en Tallerkenslikker i sit Forhold overfor Præsten[13]).

Der har sandsynligvis været en Degn mellem Anders Christensen og Anders Lauritsen, men hans Navi er ikke fundet. Kirkebøgerne for Haverslev og Bejstrup begynder først henholdsvis 1713 og 1712.

IV. Anders Lauritsen, 1670—98, der aflagde Embedsed o. 1670, indberettede om Degnekaldet 1690. Var gift m. Gertrud Gregersdtr.[14])

V. Hans Michael Lauritsen Widsted, 1698—1713, aflagde Embedsed 19/12 1698. Var født i Nakskov ca. 1662 og døde i Haverslev 1713, begr. 26/6. Søn af Sognepræst Laurits Mortensen W. og Margrethe Lauridsdtr. Thura[15]). Immatrikuleret ved Universitetet 20. Juli 1689 som Student fra Københavns Skole. Privatpræceptor: Professor Ole Rømer. Hans Michael W. er utvivlsomt Fader til Laurids Hansen W., gift m. Maren Johanne Wilchen. De boede 4/8 1742 i Bejstrup Skole, hvor de fik en Datter, Anne Marie, døbt.

En anden Søn, Laurids Thura, der blev Biskop i Ribe, anbefalede Broderen til Biskop Jens Bircherod til et Klokker- eller Degneembede i Aalborg Stift, og et saadant blev altsaa 1698 ledigt i Haverslev, hvortil han blev kaldet 19/12.

Ved hans Død er der tilført Kirkebogen: »Begravet den hæderlige fordums Sognedegn for Haverslev-Bejstrup, som var i Embedet i 15 Aar, nu salig i Gud«.

12) Han Hds. Tgb. 8/1 1630.
13) Han Hds. Tgb. 12/7 og 19/7 1630.
14) Kop- og Kvægskatten 1682.
15) C. Klitgaard: Hvetbo H. II S. 516.

I Bircherods Dagbøger (ved C. Molbech) hedder det under 11. Juli 1703:

... »tog jeg fra Haverslev Præstegaard tilligemed Hr. Christoffer Stub hen til hans Anneks Bejstrup. Ikke et Menneske uden Degnen alene fandt jeg i Kirken for mig, og vare de siden fremkommendes ganske faa, uanset at man havde i Dag Maanedsbededag. De vilde vel undskylde sig ved Høbjerring, men slig excuse (ɔ: Undskyldning) syntes mig ej at kunne gælde. Tilmed var Ungdommens profect in scientiis fidei[16]) kun saa passelig«.

Der findes intet Skifte efter Widsted.

VI. Laurits Andersen Schougaard, 1713—51, Embedsed 12/8 1713. Var født i København ca. 1682, død 17/9 1751, Student fra Roskilde 1705 og 1713 Degn her. Ved hans Overtagelse af Embedet har Sognepræsten Hans Kjærgaard antegnet i Kirkebogen: »Dom S. p. Tr. blev den hæderlige Studiosus Laurentius stillet frem for Menigheden i Haverslev Kirke med sin Sang til at være en beskikket Sognedegn. Gud, lad det lykkes for ham«.

Schougaard, der baade var Degn og Skoleholder i Sognet, fik et godt Skudsmaal for begge Dele[17]).

Af Skiftet[18]) efter ham kan man slutte, at han havde siddet i smaa Kaar, idet Dødsboet gav et Overskud paa kun 7 Rdlr.

1713 13/12 g. 1° Anne Hansdtr. Cholen, d. 1732, 61 Aar gl., begr. 13/12, g. 2° 1733 7/6 Anne Nielsdtr. Rævshoved, d. 1754, begr. 7/4, 74 Aar gl. Der var ingen Børn i Ægteskaberne.

VII. Poul Henrik Hass, 1751—74. Aflagde Embedsed 14/12 1751. Var født ca. 1705, død 1774, begr. 30/11. Fik samme rosende Omtale af Biskop Brorson som

---

16) Fremgang i Religionskundskaber.
17) Vend. Aarb. V. S. 58.
18) Aalb. Stifts gejstl. Skifteprot. 1713—81, S. 254 b.

Formanden. I hans Dagligstue stod en Jernbilæggerovn samt et Bornholmerur, hvilket maaske kan tages som Udtryk for, at hans økonomiske Forhold var nogenlunde. Skiftet efter ham (2/1 1775) viser, at Dødsboet gav 50 Rdlr. i Overskud.

Enkens Lavværge var Jens Andersen Sand i Haverslev, og som Formynder for Børnene af 1. Ægteskab mødte Peder Christensen Aamand af Haverslev, da deres fødte Værge ikke var til Stede, og for Børnene af 2. Ægteskab Degneenkens Farbroder, Birkedommer Theodosius Widsted paa Øland.

G. 1° Karen Nielsdtr. Colting, begr. 11/5 1766. 2° Haverslev 22/5 1767 Karen Hansdtr. Widsted, f. ca. 1738, d. efter 1787[19]).

Børn 1—5 af 1. Ægteskab; 6—7 af 2. Ægteskab:

1. Jacob Hass, dbt. 8/8 1755.
2. Nicolaj Hass, dbt. 10/3 1757. Ved Moderens Død i Lære hos Farver Wibroe, Aalborg.
3. Karen Hass, dbt. 23/12 1759.
4. Knud Hass, dbt. 3/11 1761.
5. Jens Mathias Hass, dbt. 5/9 1763.
6. Kristine Hass, dbt. 26/8 1770, d. 1773, begr. 21/2.
7. Hans Frederik Hass, dbt. 24/7 1773, d. 1811.

VIII. Peder Soell, 1775—1794. Aflagde Embedsed 20/3 1775. Var født ca. 1731, død 1794, begr. 7/2.

Om ham hedder det 1788, at han forrettede Embedet i Kirke og Skole upaaklageligt. Med sin Hustru, Karen Møller, der var født o. 1724, havde han ingen Børn. 1787 havde han 3 ugifte Tjenestefolk. Der findes ikke Skifte efter ham eller hende.

---

[19]) Hun boede ikke i Haverslev 1801.

IX Simon Ottesen, 1794—1803. Aflagde Embedsed 26/8 1794. Var født ca. 1721, død 1803, begr. 23/8, og var g. m. Anne Margrethe, født ca. 1727, død 1798, begr. 27/4, 71 Aar gl. I 1801 havde han en ugift Tjenestepige.

I deres Ægteskab var der 3 Børn, nemlig:

1. Johanne Marie Ottesen, f. ca. 1763, ugift 1803.

2. Ingeborg Cathrine Ottesen, f. ca. 1764, Enke 1803 efter Underofficer Møller ved det Aalborgske Regiment.

3. Hans Ottesen, f. ca. 1766; levede 1803.

Ved Hustruens Død søgte og fik Simon Ottesen 27/4 1798 som gammel og svagelig Mand kgl. Bevilling til at hensidde i uskiftet Bo. Dettes Overskud var 52 Rdlr.

Ved Skiftet efter Faderen 1803 begærede Hans Ottesen som myndig Arving, at Skifteretten vilde overlade ham hans Faders Lommeur, idet han gjorde gældende, at det havde været Forældrenes Ønske, at han skulde arve det. Søsteren Johanne Marie gjorde imidlertid ogsaa Krav paa Uret foruden enkelte Sølv- og Kobbergenstande, og hun understøttede sit Forlangende med i Retten at fremlægge en Skrivelse med Faderens udtalte Ønske.

Skifteretten kom dog til det Resultat, at det anførte Sølvurværk burde vurderes, medmindre de to Søskende kunde blive enige om Delingen forinden.

Imellem Arvingerne og Efterfølgeren i Degnekaldet blev der truffet en Overenskomst, der gik ud paa, at Tilbygningen til Degneboligens vestre Ende overlodes til den nye Degn (Andreas Holm) som Ejendom, mod at han foretog Istandsættelsen af hele Boligen, samt at han gav Afkald paa Juleofferet for 1803, 6 Rdlr., Paaskeofferet

for 1804 og Halvdelen af Pinseofferet fra Bejstrup, tilsammen 9 Rdlr[20]).

X. Andreas Holm, 1803—12. Aflagde Embedsed 9/11 1803. Var født ca. 1764, død 20/4 1812, 48 Aar gl. og havde virket som Degn i Aggersborg 1796—1803 (se der).

G. 1° Karen Andersdtr. Bødker, død 1800. 2° 13/9 1810 Kirsten Christensdtr., tjenende i Haverslev Præstegaard.

Børn af 1. Ægteskab 1—4:

1. Anders Christian Holm, f. ca. 1793.
2. Johanne Marie Holm, f. ca. 1795, d. eft. 1801.
3. Johanne Holm, dbt. 1/10 1800.
4. Mette Cathrine Holm, dbt. 22/10 1803,

Og af 2. Ægteskab:

5. Kirsten Holm, f. 26/7 1812.

Enkens Lavværge var først Inspektør Møller, Jegerum, og senere Gdm. Christen Jensen, hvem hun ægtede 10/1 1814[21]), og Børnenes Formynder var Anders Christensen i Haverslev.

Det tog omtrent 3 Aar, inden Skiftet efter Andreas Holm kunde sluttes, og Aarsagen hertil skyldtes en Uoverensstemmelse mellem Børnene af 1. Ægteskab og Stedmoderen, hvem de beskyldte for at have stukket enkelte Effekter af Boet til Side, før Registreringen fandt Sted. Det drejede sig bl. a. om 2 Stkr. Lærred, 1 Tinfad og en Timse. Enken ymtede stadig om, at Genstandene aabenbart var blevet stjaalet eller maaske var bortkommet paa anden Maade, og det syntes ikke, at hun var til

20) Gejstl. Skifter 8/9 1803, 27/9 og 13/12 1804.
21) I Haverslev Kb. benævnes han Chr. Holmegaard, Selvejergaardmand, 34 Aar gl.
22) Skifterne: 23/7 1812, 5/10 1812, 9/4 1813, 21/6 1814 og 18/3 1815.

Sinds til at aabenbare den rette Sammenhæng; men saa tabte Retten Taalmodigheden, hvad følgende Tilførsel til Protokollen vidner om:

»Enken tilstod, at dette af Arvingerne opgivne ogsaa tilhørte Boet, og at hun havde troet, at det var bortstjaalel o. s. v. ... Saa maa Enken enten bevise det angivnes Rigtighed eller med Ed bekræfte, at de fornævnte Ting er bortstjaalne og hende frakommen uden hendes Viden og Vilje, i modsat Fald bør hun enten straks at skaffe samme til Stede eller ogsaa derfor at betale, hvad samme af uvildige Mænd for Stervboets Bekostning anser samme at være af Værdi, som hun inden næste Marts Maaneds Udgang bør at indføre i eller godtgøre Stervboet en daglig Mulkt af 2 Mk. Rigsbankmønt til Amtets Fattigkasse. At Enken ikke paa den Tid, der blev registreret og vurderet, havde nogen Lavværge, skønnes ikke i dette Tilfælde at kunne svække hendes Handlings Gyldighed, og mindre paa nogen Maade løse hende fra frivillig og utvungen Tilstaaelse om de Ting, som tilhørte Stervboet mere, end der var registreret og vurderet«.

Saa endelig kom hun frem med Sagerne.

Holms Eftermand, Schouboe overtog som Godtgørelse for Degneboligens Brøstfældighed de 2 Fag Hus, der var tilbygget den vestre Ende.

Dødsboets Overskud var 52 Rdlr.

XI. Jørgen Jørgensen Skovboe 1812—1833. Embedsed 2/6 1812. Var født 1778, døde 30/1 1833, 55 Aar gl. som Skolelærer i Haverslev.

Gift 1° m. Mette Johanne Jensdtr., d. 30/5 1826, 60 Aar gl.

2° Karen Olesdtr., d. 21/9 1865, 61 Aar gl.

Børn af 2. Ægteskab:

1. Ole Skovboe, f. 29/8 1828, d. 17/11 1832.

2. Peder Skovboe, f. 15/3 1832.

Skoleholdere i Bejstrup

I »Aalborg Amtstid« (Nr. 64/1927) forekommer følgende Meddelelse om Skoleforhold i Bejstrup og Manstrup i gamle Dage:

I Bejstrup S. var der i Begyndelsen af 18. Aarhundrede kun een Skole, hvortil Børnene fra Bejstrup og Manstrup søgte. Der var imidlertid Utilfredshed med dette Forhold, fordi Vejlængden for Børnene var saa stor, og man androg i den Anledning Stiftsøvrigheden i Aalborg, om man ikke foruden den allerede bestaaende Skole maatte oprette en ny i Manstrup.

I Andragendet meddeltes, at Skoleholderen i Bejstrup var saa vel aflagt, at der af hans Indkomster kunde gives godt Udkomme til to Skoleholdere. Den saakaldte vel aflagte Skoleholder i Bejstrup fik i Løn 5 Tdr. 1 Skp. Rug, 4 Tdr. 2 Skpr. Byg samt 9 Rdlr. 3 Mk. i Penge. Af denne Løn blev det foreslaaet at udrede til den nye Skoleholder i Manstrup 1 Td. Rug, 1 Td. Byg og i Penge 2 Rdlr. 4 Mk., altsaa en ret kraftig Nedskæring for den arme Skoleholder i Bejstrup.

Der skrives videre, »at da den Bejstrup Skoleholder stadig bliver saa vel aflagt, baade med Korn og Penge, er han forpligtet til fremtidigt at undervise de store Børn fra hele Sognet, og at Manstrup Skole kun skal modtage smaa fattige Børn, som paa Grund af Vejlængden ikke kan profitere af Bejstrup Skole«. Autoriteterne gav villigt den ønskede Tilladelse.

Hvem, der fik Stillingen som Skoleholder i Manstrup, fortælles der intet om, men faa Aar efter fremkom der en Klage over Skoleholderen, at han søgte Beskæftigelse »udi andre Handteringer« og lod Skolen skøtte sig selv.

Følgende Skoleholdere kendes:

I. Lars Jensen Norge, der døde 1/12 1774.

»Han levede ulasteligt og lærte upaaklageligt, bortset fra, at han 1754 var blevet anklaget for Forsømmelse, hvorfor han blev tilbørligt til Rette sat, men lovede Forbedring, hvilket ogsaa syntes at være indtraadt«[23]).

Gift m. Else Lauritsdtr., f. o. 1701, d. 1773, begr. 24/2. Børn:

1. Maren Larsdtr., f. o. 1739.
2. Margrethe Larsdtr., f. o. 1743.
3. Anders Larsen, dbt. 9/5 1745.

Skønt Boet (Reg. 30/12 1774) efter Skoleholderen kun viste Underskud, fik de to Døtre dog Lov til at dele Sengeklæderne mellem sig, noget Broderen, Anders Norge, ikke vilde formene dem i[24]).

II. Ifølge Folketællingen 1801 var Thomas Harkjær da Skoleholder i Manstrup. Han var født o. 1736 og nævnes 1787 som Husmand. Gift m. Else Madsdatter, født o. 1723. Ved Folketæll. 1787 hed det om hende: »er rørt og stedse sengeliggende«.

Deres eneste Datter, Johanne Thomasdtr., f. o. 1772, opholdt sig hjemme 1801 og var ugift. Hun havde en Datter hos sig, Else Pedersdtr., f. 1794.

III. Thøger Nielsen Borregaard, 1803—1818[25]). Embedsed 12/11 1803. Var født o. 1752, døde 14/8 1818, 66 Aar gl. Var ikke Seminarist, men betegnes som ganske god til sin Skolegerning.

G. m. Anne Christensdtr.

Børn 1—9:

1. Bolette Borregaard, dbt. 6/6 1779.
2. Niels Borregaard, dbt. 24/9 1780, begr. 20/2 1803.

---

[23]) Vends. Aarb. V S. 58.
[24]) Han Hds. gejstl. Skifteprot. 1712—81, S. 345 b.
[25]) Aarbog for Himmerld. og Kjær Hd. 1927, S. 129.

3. Maren Borregaard, dbt. 16/6 1782.

4. Ane Borregaard, dbt. 3/3 1784, begr. 14/5 s. A.

5. Christen Borregaard, dbt. 14/5 1786.

6. Christian Borregaard, dbt. 12/7 1790, Skolelærer og Kirkesanger i Bejstrup, g. m. Else Cathrine Christensdtr. Wandtrang, d. 14/5 1824, 31 Aar gl.

7. Anne Borregaard, dbt. 13/9 1792, begr. 18/9 s. A.

8. Jens Christian Borregaard, dbt. 2/4 1796, død før 1818.

9. Jens Christian Borregaard, dbt. 6/8 1797.

AGGERSBORG

1571 havde Degnen Degnebol, og han kunde saa 1 Td. 2 Skpr. Byg. Hans Indtægt udgjorde 6½ Tdr. Byg, 1 Lam og 12 Sk. i Penge[1]).

1690 hed det om Degnekaldet:

»Korntiende 5 Tdr. Byg med Pensionen. Offer hver Offerdag 1 Dlr. St. Hans Rente 4—5 Oste. Paaskerente 4—5 Kager. Bygning paa Degnebolet har ej været i mange Aar. Min sal. Formand havde stedt og fæst paa Adelens; nu er mig forundt Pengehjælp til et Hus at opbygge paa Degnebolets Jord, som allerede er oprejst. Dertil en liden Toft, bestaaende af 2 smaa Agre, hvori kan saas 1 Td. Korn. Dets Takst er 0—3—3—1[2]). Ildingsbrand er der ikke uden noget lidet skarpt og sandet Tørvejord. Pension til Aalborg Skole 2 Tdr. Byg«[3]).

Jørgen Lauridsen.

Sognepræsten, Hans Christian Bloch, meddeler i Indberetningen 28/3 1735 følgende:

»I Aggersborg findes ingen Fundatser om Skoler og er ej heller noget Skolehus. Her findes 4 smaa Byer, noget fra hverandre beliggende, hvor Sognefolkene, som har smaa Børn, holder et Menneske om Vinteren til at undervise dem i deres Børnelærdom; men hvorfra det skulde komme (om her skulde holdes Skoleholdere, som i det mindste vilde være to, formedelst Byernes hverandre noget vidt Fraliggende), det kan jeg ej skønne om, thi de fattige Bønder har dertil ej Evne og Vilkaar«[4]).

---

1) D. H. Wulff: Stat. Bidrag til Vendelbo St. S. 172.
2) Vist Fejlskrift for 0—2—3—1. (Matriklen 1688.)
3) Wulff: St. Bidr. t. Aalb. Stifts Hist. S. 147.
4) Vends. Aarb. V. Bd. S. 60.

1744 30/7 skrev Degnen Sartorius om Degnekaldet følgende:

»Degnehuset bestaar af 6 smaa Bindinger, desforuden et Binding, et lidet Hus i øster Ende til Lade, et noget lidet Binding i vester Ende til 5 Faar, som er beliggende i Aggersborg By straks norden for Præstegaarden. Samme Degnehus blev af mig opbygget 1723, da jeg af min høje og højgunstige Øvrigheder til Degnekaldet blev beskikket. Straks ved Degnehuset ligger noget Jord, hvori kan saas 10—11 Skpr. Korn, som aarlig mestendels kvæles af de skadelige Vejløbere. Paa samme Avling kan fødes 5 Faar. Til Degnehuset ligger ogsaa et Stykke Engjord, hvorpaa kan avles undertiden et helt Læs Hø, undertiden slet intet for Vandskyl. Ingen Have findes her af Mangel paa Jord, men maa købe Kaalene til Vinterhold. Af Jorden betales ingen Skatter, Landgilde eller Arbejde, undtagen 1 Rdlr. 4 Mk. til Aalborg Skole. Kaldets visse Indkomster 1 Td. Rug, 9 Tdr. Byg udi Tiendekorn. Højtidsoffer kan undertiden være 2 Rdlr., stundom 13 Mk. for en Del af Almuens Udeblivelse«. Degnen faar ingen Paaskerente »uden noget lidet Rug, som gives mig til Hjælp til min Sommerføde«[5]).

Ved Sartorius' Død 1748 hedder det ved Skiftet om Degneboligen:

»Hvad Degneboligens Brøstfældighed angaar, da, ihvorvel den sal. Mand, Hans Sartorius, selv har den af ny ladet opbygge og i Aaringer derefter tilbygget den store Stue med Taske ɔ: Kvist, og Kirkens Patron Sr. Speitzer[6]) i Aaret 1744 har ladet den reparere, saa at der nu ikke fandtes nogen Brøstfældighed derpaa, hverken af Tømmer, Tag eller Ler, undtagen til en halv Dag til dennes Reparation, som Enken lover at forskaffe«[7]).

I Anledning af Forordn. af 14. Maj 1768, der bestemte, at alle, som tilhørte gejstlig Stand, skulde svare Skat 10 pCt. af deres Indkomster, sendte Degnen Søren Jochumsen følgende Skrivelse til Stiftsøvrigheden, dat. 6. Juli 1768:

---

[5]) Aalb. Bispeark. Pakke 406.
[6]) Mads Speitzer til Aggersborggd.
[7]) Han Hds. gejstl. Skiftepr. 1713—81, S. 250 og 275 b.

»Efter Hs. kgl. Majst.s Ordre og Befaling ved Forordn. af 14. Maj .sidstleden saavel som efter Hs. Højærværdiges (Biskoppens) Befaling derpaa af 30. Juni sidst er det, jeg herved allerunderdanigst efter Ordre vil i Guds Navn angive de smaa og ringe Indkomster, baade visse og uvisse, som jeg kan have, men hvor det skal komme fra, som skal gaa af det, bliver den store Gud bedst bekendt; thi siden Ekstraskatten blev paabuden, har jeg betalt baade i den og i Familieskat saavelsom i Pension over 4 Rdlr. aarlig, saa at om jeg endnu skal betale mere, ved jeg ej mit levende Raad, hvor det skal komme fra, naar Indkomsten ikke kan strække dertil, og at jeg ej kan faa at laane, da jeg har Hustru og 9 Børn, der skal opholdes, og Huset at holde vedlige ved efterfølgende Indkomst: Højtidsoffer 10 Rdlr., Akcidentser 1 Rdlr. og Degnekornet 6 Tdr. Rug og 8 Tdr. Byg. St. Hansrente faar jeg ingen af. Benaadninger eller Tiender har jeg ej heller. Iøvrigt holder jeg mig til de Ord i Forordningens 2. Art., at de, hvis Løn og Pension er under 100 Rdlr. aarlig, bliver fri for dette Paabud. Saa jeg da haaber, at min gunstige Øvrighed og Højærværdige Hr. Biskop og Fader ser mig derfor forskaanet, i hvilket Haab jeg i inderlig Forbøn for Dem henlever al min Tid«[8]).

Om Sognenes Skoleforhold 1800 oplyser Provst Bang:

»Skolen er rejst af Tømmer, Ler og Straatag, 6 Fag i Længden og 4 Fag i Bredden. Desuden 2 Fag til Tørv og Køkken. Lønnen bestaar af visse og uvisse Indkomster. Skolen har intet Tillæg i Korn og Græsning eller Brænde, der leveres af Sognets Beboere, saa mange, som der behøves til Skolestuens Opvarmning.

Der er 30 Børn, men kun faa af samme søger Sognets eneste Skole, formedlest Vinterens Strenghed og den lange Vej«[9]).

DEGNE

I. Mogens Simonsen 1631[10]).

II. Niels Degn, 1634, stævnede for Degnerente 1634.

---

[8]) Aalb. Bispeark. Pakke 407.
[9]) Aalb. Bispeark. Pakke 413 b.
[10]) Han Hds. Tgb. 9/4 1631.

III. Niels Pedersen 1651[11]), er maaske identisk med Formanden. Boede 1664 i en Gaard i Aggersborg af Hartk. 8—3—2—0 og tilhørende Hack Vind til Aggersborggaard (Matriklen 1664).

IV. Jørgen Lauridsen, 1688—1702, aflagde Embedsed 14/6 1688. Indberettede 1690 om Degnekaldet og døde 1702. Gift 12/12 1679 i Ø. Brønderslev m. Ingeborg Jørgensdtr.

V. Laurits Lauritsen, 1702—1717, aflagde Embedsed 7/11 1702; »7/11 1702 beskikkede og kaldede jeg efter foregaaende Overhørelse Laurits Lauritsen til at være Sædedegn udi Aggersborg i Øster Hanherred i den forrige ved Døden afgangne Jørgen Lauritsens Sted«[12]).

VI. Niels Madsen Rostoch, 1717—19, aflagde Embedsed 18/8 1717, forflyttet til Øland, hvor han døde o. 1/7 1729; se Øland. Student fra Odense 1702 i en Alder af 18 Aar. Han var antagelig Søn af Kapellanen til Sct. Knuds Kirke i Odense, senere Præst i Middelfart. Mads Pedersen Rostoch og Anne Margrethe Vingaard.

VII. Hans Christoffer Sartorius (ɔ: Skrædder) var født i Jetsmark, dbt. 23/12 1697, død i Aggersborg 20/6 1748, Søn af Degnen Johannes Hansen S. og Mette Pedersdtr.[13]). Da det ikke ses, at han har aflagt Embedsed, kan Tidspunktet for hans Overtagelse af Degneembedet ikke nøjagtigt bestemmes, og det saa meget mere som Aggersborg Kirkebog først begynder 1743, men det maa have været før 1739, for ved Bispevisitatsen nævnte Aar hedder det om ham, at han havde

---

11) Han Hds. Tgb. 27/10 1651 og 8/1 1655.
12) Biskop Jens Bircherods Dagbøger ved Hjort Nielsen, Personalhist. Tidskr. 1930, S. 107.
13) Rørsig: Skoler og Degne II S. 56.

forbedret sit Levned, hvis Mønsterværdighed altsaa tidligere maa have ladet noget tilbage at ønske, men roses senere for sin Flid med Undervisningen, der fandt Sted i det ikke langt fra Degneboligen beliggende Skolehus[14]).

Han var gift m. Johanne Nielsdtr., der overlevede ham, men ikke ses at være død i Aggersborg. Med hende havde han Datteren, Kirsten Hansdtr., f. o. 1731, gift m. Lorents Hansen i Gøttrup, der 20/3 1750 gav Afkald paa sin Hustrus Vegne.

Ved Skiftet efter ham var Niels Nielsen, Aggersborg, Enkens Lavværge, og Kirstens Formynder var Frands Snæring, Sagfører i Tømmerby, Tolstrup S., som var gift m. Hans Sartorius' Søster. Boet vurderedes til 42 Rdlr.[15]).

VIII. Søren Jochumsen, 1748—72, aflagde Embedsed 23/7 1748. Var født 1718, begr. 1/3 1772, 54 Aar gl. og havde først været Degn i Frøslev og Mollerup paa Mors.

Det hedder om ham, at han forrettede sit Embede upaaklageligt saavel i Kirken som i Skolen og levede skikkelig og vel.

G. 1° Frøslev 1747 Maren Lauridsdtr., begr. 25/3 1759.

2° Aggersborg 2/11 1759 Ane Sørensdtr., d. 16/6 1762.

3° o. 1765 Maren Christensdtr.

Børn af 1. Ægteskab:

1. Else Sørensdtr, f. o. 1748, 1772 tjenende Peder Nørgaard i Næsborg.

---

14) Vends. Aarb. V. S. 59.

15) Hun hed Ide Sofie, dbt. 22/11 1699, begr. Tolstrup 14/1 1757, 1725 g. m. Frands Arnold Rasmusse Snæring, f. o. 1699, blev 1739 Skoleholder i Ø. Brønderslev. (Rørsig: Skoler og Degne I S. 565 f.)

16) Han Hds. gejstl. Skiftepr. 1713—81 S. 251 og 275 b.

17) Vends. Aarb. V. S. 59.

2. Antonette Margrethe Sørensdtr., dbt. 10/10 1749, 1772 tjenende hos Præsteenken Madam Jæger, Aalborg.

3. Laurids Sørensen, dbt. 22/7 1752, 1772 hjemme.

4. Jochum Sørensen, dbt. 27/1 1753, 1772 i Lære hos Skomager Christen Nielsen, Arendal.

Af 2. Ægteskab:

5. Søren Sørensen, dbt. 6/5 1760.

6. Mariane Sørensdtr., dbt. 7/1 1762 hos Jens Felbereder, Løgstør.

Af 3. Ægteskab:

7. Ole Nicolaj Sørensen, dbt. 2/1 1766.

8. Anne Marie Sørensdtr., dbt. 24/12 1767.

9. Karen Sørensdtr., dbt. 26/11 1769, begr. 15/7 1770.

Børnenes Værge ved Skiftesamlingerne var Gunde Pedersen, Aggersborg. 1759 udgjorde Aktiverne og Passiverne henholdsvis 49 og 21 Rdlr., 1762 henholdsvis 53 og 55 Rdlr. og 1772 59 og 75 Rdlr. 1762 bestod Kreaturbesætningen af 1 Ko, 6 Faar, 1 Lam, 1 Gris og 1 Galt.

Skønt Boet 1762 viste Underskud, anmodede Søren Jochumsen om at faa Skiftet sluttet uden Afholdelse af Auktion, idet han forpligtede sig til at søge Gælden betalt samt til at forsørge de to mindste Børn tilligemed Pigebarnet, Marie Cathrine, som hans afdøde Hustru havde medbragt, hvilket Tilbud modtoges[18]).

Med Hensyn til Ungdommens Oplysning i Aggersborg Sogn stod det øjensynligt godt til 1739 og 1742, men ved Visitatsen 1746 kunde de unge næppe give Svar paa et eneste af de Spørgsmaal, der blev rettet til dem af Biskoppen, der »med megen Væklage bejamrede denne Vankundighed med Formaning til Præsten og Menigheden

[18]) Han Hds. gejstl. Skiftepr. 1713—81 S. 270 b o. flg.

om Forbedring, som de lovede«, hvorefter Provst Hans Bloch i Haverslev fik Tilhold om at have nøje Tilsyn med, at dette Løfte blev opfyldt. Der var næste Gang indtraadt nogen Bedring, men Præsten klagede dog over, at Ungdommen forsømte at indfinde sig ved Katekisationerne. De to følgende Gange fortsættes Fremgangen, men 1763 var Ungdommen »maadelig«, om den end »kunde passere«[19]).

IX. Peder Kaas, 1772—74, var Søn af Degnen Hans Kaas i Skjoldborg; i 1774 byttede han Embede med Degnen Bendix Hammer (se nedenfor) og kom til Kollerup. Hvor og hvornaar han døde, vides ikke. Hans Navn forekommer ikke i Kollerup Kirkebog før efter 1785, og der er intet Skifte fundet efter ham. 1780 havde Kaas en Kontrovers med Stedets Sognepræst, Josias Holst, hvilken førte til, at han stilledes for en Provsteret, anklaget for Opsætsighed, for øvrigt den eneste Degn i V. Hanherred, der oplevede noget saadant. Præsten havde sendt sin Karl hen til Degnen med en Seddel for at faa Oplysning om, hvornaar en vis Person sidst havde været til Alters. Degnen kunde imidlertid ikke læse Skriften, der forekom ham at være enten Tysk eller Latin, og gik op til Præstegaarden. Medens Præsten og Degnen vekslede haarde Ord, kom Madam Holst til Stede og sandsynligvis blandede sig i Striden. Herover blev Degnen endnu mere hidsig, greb fat i hendes Klæder og rev i dem, hvorefter Præsten fik sin Karl til at sætte Degnen paa Døren. For Provsteretten gjorde Kaas en meget ydmyg Undskyldning og tilbød at betale 2 Rdlr. til Sognets Fattige samt lovede at være Præsten underdanig for Fremtiden[20]).

---

[19]) Vends. Aarb. V. S. 59—60.
[20]) Hist. Aarb. f. Thisted Amt 1914, S. 49—40.

Gift m. Gunhild Aanunsdtr. Streppestøl antagelig fra Norge, med hvem han havde følgende Børn:

1. Hans Kaas, født og død 1772.
2. Cecilie Kaas, f. 1775.
3. Hans Jacob Kaas, f. 1776.
4. Karen Cecilie Kaas, f. 1778.
5. Anna Kathrine Kaas, f. 1780.
6. Abraham Kaas, f. 1782.
7. En dødfødt Datter 1785.

X. Bendix Nielsen Hammer, 1774—90, var født o. 1719 og døde 11/10 1794. Han aflagde Embedsed her 10/10 1774 og forflyttedes til Hirtsholmene 1790[21]). I 1782 havde han »formedelst Alder og Svagelighed« oprettet »en Konvent« med Svigersønnen, Anders Jensen Hjorthals, som forhen havde været Skoleholder i Bejstrup. Hjorthals skulde være Skoleholder og »Adjunkt« i Degneembedet, og til sin Tid, naar Hammer døde, skulde han efterfølge ham. Han skulde passe Skoleholdet upaaklageligt i alle Maader, assistere Degnen, hvem han skulde omgaas med Lydighed og Kærlighed, som en Søn sin Fader og efterkomme alle sine Pligter. Som Vederlag for dette skulde han oppebære Skolens Indtægter samt en Trediedel af Kaldets.

XI. Anders Hjorthals aflagde Embedsed 2/7 1782. Sognepræsten, C. F. Marcher, anførte om ham ved et Kirkesyn 1785[22]):

»Degnen[23]), Sr. Hjorthals i Aggersborg, som er Skoleholder tillige, forretter selv sit Embede, baade i Kirke og Skole; iøvrigt er han mig, som nylig er ankommet til Embedet, ubekendt«.

---

[21]) Se nærmere i Skoler og Degne I S. 92 og i Hist. Aarb. for Thisted Amt 1913. S. 43—44.

[22]) Rørsigs Samlinger.

[23]) Han var altsaa kun Vicedegn.

Anders Hjorthals forflyttedes 19/4 1790 til Klim og Thorup, hvor han døde i Klim 7/11 1823, 72 Aar 7 Mdr. gl.[24]). Han var antagelig fra Hjortdal S.

Gift 27/9 1782 Aggersborg m. Anne Margrethe Bendixdtr. Hammer, dbt. Rær 29/8 1751, Datter af Formanden.

De havde følgende Børn; 1—5 født i Aggersborg og 6—8 i Klim-Thorup:

1. Anne Kirstine Hjorthals, dbt. 24/4 1783.
2. Jens Michael Hjorthals, dbt. 10/4 1784, død som lille.
3. Peiter el. Peder Hjorthals, dbt. 14/4 1786.
4. Else Kirstine Hjorthals, dbt. 17/6. 1788.
5. Jens Michael Hjorthals, dbt. 4/3 1789.
6. Mariane Hjorthals, f. o. 1791, d. 1802.
7. Ebbe Hjorthals, f. o. 1793.
8. Johanne Margrethe Hjorthals, f. o. 1795.

XI. Broder Christian Brandt, 1790—96, Embedsed 19/4 1790. Havde forhen fra 1777 været Degn paa Hirtsholmene og blev 1796 Degn i Tversted, se I. Bind S. 25 og 91. Han var født ca. 1750, død 1811, begr. 22/12.

XII. Andreas Holm, 1796—1803. Aflagde Embedsed 26/1 1796. Var født o. 1764 og døde 1812. Som Kirkesanger var han duelig og til Skolegerningen vel oplagt. Børnene lærte Kristendom samt Regning og Skrivning for dem, som ønskede at »profitere« af denne Undervisning. Ved en Visitats 23/10 1800 var Biskoppen især fornøjet med de Kundskaber, Børnene fik i Aggersborg Skole. Denne var i god Stand[25]).

Anders Holm forflyttedes til Haverslev 1803 (se der).

[24]) Hist. Aarb. for Thisted Amt 1914. S. 32.
[25]) Aalb. Bispeark. Pk. 314 og Pk. 413 b.

XIII. Josias Kornbech Raae, 1803—10, der aflagde Embedsed 15/11 1803, var f. o. 1746, d. 8/11 1810, Søn af Sognepræst for Rær-Hansted-Vigsø Niels Nielsen Raae og Anna Augusta Josiasdtr. Kornbech. Han var et stakkels Menneske, der manglede meget baade paa Syn og Hørelse, og tillige var han Krøbling paa venstre Arm, »som var midt over og hang og dinglede ved Siden af ham«[26]).

Han var g. m. Ingeborg Pedersdtr. Ingen Børn. Degnen havde følgende Søskende:

1. Jørgen Raae, o. 40 Aar gl., formodes 1810 at være i København.

2. Nikolai Christian Raae, Degn i Sjørring, Thisted Amt, fra 1781 til 22/11 1786, da han døde 37 Aar gl. I Skiftet 1810 oplystes, at han havde efterladt sig en Datter.

3. Anna Raae, g. m. Løjtnant Solio Georg Müller, Ejer af Hegnet i Salling 1781—91.

4. Stine Marie Raae, havde været g. m. Kammerraad Neergaard, nu opholdende sig i Viborg.

5. Maren Raae, ugift opholdt sig legeledes i Viborg[27]).

XIV. Jens Christensen Pind, 1810—34, f. o. 1776, d. 5/9 1834, 58 Aar gl. Havde været Skoleholder i Aggersborg, inden Raae døde 1810, idet det under Skiftebehandlingen oplystes, at han for Tiden var indkaldt til Militærtjeneste.

G. m. Inger Larsdtr., f. o. 1788, d. 5/9 1828, 40 Aar gl. Børn:

1. Lars Christian Pind (Tvilling), dbt. 6/6 1813.

---

[26]) Rørsigs Samlinger.
[27]) Han Hds. gejstl. Skiftepr. 1782—1815.

2. Apelone Marie Pind (Tvilling) dbt. 6/6 1813, d. 7/5 1817.

3. Peder Jensen Pind, f. 20/11 1814.

4. Mads Christian Pind, f. 5/10 1815.

5. Cathrine Marie Pind, f. 11/4 1817, d. 11/6 1832.

6. Apelone Marie Pind, f. 4/10 1820.

7. Apelone Cathrine Pind, f. 24/3 1822.

8. Ane Elisabeth Pind, f. 13/6 1824.

ØLAND

1553 og 1571 havde Degnen intet Bol, men sidstnævnte Aar opgives hans Indkomst til 3 Tdr. Byg og af Gadebyggerne 1 Mk.[1]).

Indberetningen 1690[2]) nævner ikke Degnekaldet, men 1695 2/1 funderede H. F. Levetzau, Oksholm, 500 Rdl., hvis Rente skulde gaa til en Kirkeskole samt til de fattige.

»Til Skolemesterens Løn og Underholdning«, hedder det, »han, som Ungdommens forsvarlige Informator udi deres Børnelærdoms Opdragelse saavel som anden gudelig Læsning, Skrivning og Regning, skal have aarlig 6 Rdlr. til Juleaften ligesaa til St. Hansaften, saavel som fri Hus, og skal samme Skole holdes i Østerby, hvortil Børnene fra Landet og Sønderøkse skal gaa. Skulde det ske, at Skolemesteren forhindres i eller bliver forbudt at holde Morgen- og Aftenbøn samt at holde Skole, at bringe de Levetzaurs Navn i Erindring, da skal Skolen dermed ganske være ophævet og dens Tillæg henlægges til de husarme og fattige[3]).

Om Skoleforholdene paa Øland meddeler Sognepræsten, Anders Lund, i en Skrivelse, dat. 18/1 1737:

»Her paa Landet er to Byer. Udi den ene, Østerby, holdes altid Vinter- og Sommerskole, og nyder Skoleholderen for de fattige Børns Undervisning aarlig 1½ Rdlr., og det udi 2 Terminer, som den højædle og velbaarne Herre, den sal. Generalløjtnant Hans Diderich Levetzau,

[1]) D. H. Wulff: Stat. Bidrag til Vendelbo Stifts Hist.
[2]) D. H. Wulff: Stat. til Aalborg Stifts Hist.
[3]) Hofmans Fund. IV. S. 377—80.

fordum Ejer af Oxholm, dertil haver lagt. Udi den anden By, Vesterby, findes intet Skolehus, men af Bymændene kaldes aleneste om Vinteren en liden Dreng, der underviser deres Børn, og vilde Bymændene endda altid saaledes om Vinteren holde ham at læse for dem, kunde Ungdommen endelig under Præstens og Degnens Opsyn faa se nogen Kundskab i deres Kristendoms og Saligheds Sag, som fornøden kunde eragtes«[4]).

I en Indberetning, dat 30/7 1744, oplyser Degnen, Niels Henrik Arctander, at Degneboligen ligger ½ Fjerdingv. fra Kirken og bestaar af 8 Fag Hus, som findes i forsvarlig Stand.

»Til Degnehuset ligger en liden Toft, som kan besaas med ½ Td. Byg, desforuden saa megen Engbjerring, hvorved en Ko kan fødes. Hvad Tørveskær, Drift til Køer og Faar er angaaende, da nyder jeg alt dette tillige med Bønderne. Kaldets visse Indkomster udi Korn, naar Paaskerenten dertil lægges, er 1 Td. Rug og 10 Tdr. Byg samt hver Højtid 4 Rdlr. i Offer. De uvisse Indkomster, saavel som alle Renter ved Bryllupper, Barnedaab m. v. 1 Rdlr. 4 Mk.«[5]).

Af Indberetningen 1800[6]) fremgaar det, at Østerby Skole var bygget af Tømmer og Ler, med Straatag og klinede Vægge. En Tilbygning tjente som Degnebolig. Bygningen bestod af 5 Fag Hus, heraf 3 til Skolestue. Denne var omtrent 7 Alen lang. To Fag benyttedes til Skorsten og til Opbevarelse af Skolens Brændsel. Skolestuens Gulv var belagt med Ler, og der var meget lavt til Loftet. Iøvrigt betegnedes Skolebygningen for at være meget brøstfældig.

»Niels Bech, 54 Aar gl., er duelig som Skoleholder. Hans aarlige Løn er 12 Rdlr., som Legat fra Oxholm. I Korn nyder han intet som Skoleholder. Af Jord ligger alene et lille Stykke paa 4 Skpr. Ld. til Degneboligen, og er han til Græsning ved Engenes Udskiftning 1798 til-

---

4) Aalb. Bispeark., Pakke 407.
5) Aalb. Bispeark., Pakke 406.
6) Aalb. Bispeark,, Pk. 413 b.

lagt et Stykke Eng, hvorpaa kan avles 5 Læs Hø, tilforn avledes mere. Tilforn har været givet smaa Træer til Skolen og Degnen aarlig af Oxholm Skov, men dette er nu siden nærværende Ejers[7]) Ankomst forandret til nogle Læs Kvas eller Granbrænde. Af Bønderne leveres nogle Læs Sandtørv, af nogle flere, af andre færre, som derfor ikke kan beregnes til visse Læs«. Børn: 40—50.

Skolen i Vesterby, der var af samme Beskaffenhed som den i Østerby, laa midt i Byen, hvortil hørte Knudegaarde, hvis Børn søgte til Skolen. Den var ogsaa oprettet af Levetzau »til Bekvemmelighed for Vesterbys Beboere, hvis Børn ellers havde for langt til Østerby«. Før Skolen blev bygget, holdtes en Omgangsskoleholder.

»Gregers Pedersen, bosat og fast Skoleholder, 35 Aar gl., er ganske vel oplagt. Hans Løn af de store Huse er 12 Sk. og af de smaa 6, som ialt udgør 2 Rdlr. 2 Mk. aarlig. Korn af Oxholm 2 Tdr. Rug. Af Byen er tillagt et Stykke Sædejord paa 4 Tdr. Ld., til Græsning 2 Stkr. Eng, begge paa 7 Læs Hø. Af Sandtørv leverer Gaardmændene 1 Læs hver, som er 12 Læs. Tilforn blev hertil udvist 3 Træer aarlig af Skoven, men nu intet. Der er 26—30 Børn, som alle undervises i Kristendom, medens nogle af de større Børn tillige modtager Undervisning i Regning og Skrivning«.

DEGNE

I. Anders Degn, død før 1654.

Iflg. Kirkebogen blev 18/6 1654 sal. Anders Degns Hustru i Østerby begravet.

II. Christen Degn, g. m. Maren Andersdtr., begr. 10/7 1655.

Børn:

1. Mette Christensdtr., dbt. 21/10 1647.
2. Laust Christensen, dbt. 24/6 1652.
3. Thomas Christensen, dbt. 17/12 1654, d. i

[7]) Ole Tønder Lange til Bratskov blev 1797 Ejer af Oxholm.

Østerby, begr. 23/2 1710, 55 Aar gl. Ved sin Død benævnes han Thomas Christensen Degn i Østerby.

III. Anders Christen Degn, 1686—1698, boende i Østerby, var antagelig Søn af Formanden; g. 17/6 1688 Øland m. Anna Lauridsdtr.

Børn:

1. Christen Andersen, dbt. 29/7 1694.
2. Anne Lisbet Andersdtr., dbt. 17/12 1702.

Den 6/6 1697 visiterede Biskop Jens Bircherod i Oxholm Kirke og »fik ikkun slet Fornøjelse af Ungdommen«[8]).

Anders Degn maa vel være afgaaet 1698, selv om han endnu 1702 boede paa Øland.

IV. Christen Lauridsen Morsing, 1698—1716, aflagde Embedsed 15/6 1698. Var født o. 1670 og blev begr. 31/7 1716, 46 Aar gl. Var Student fra Thisted 1690. G. m. Lisbet Pedersdtr., der stod Fadder 1703[9]). Hun g. 2° Øland Mathias Hansen Vibe, Degn i Torslev, Ø. Han H. Børn:

1. Anne Sophie Morsing, dbt. 9/4 1700.
2. Hans Frederik Morsing, dbt. 1/3 1703.

V. Anders Sørensen Lund, 1717—19, Embedsed 13/4 1717. Var f. i Viborg 30/8 1694, d. i Aggersborg 18/5 1765, Søn af Søren Pedersen og Kirsten Christensdtr., Student fra Aalborg 1716, cand. theol. 1718, blev 1719 Sognepræst paa Øland og 1749 Provst.

---

8) Bircherods Dagbog v. Molbech, S. 337.

9) Hun havde en Broder, Laurids Pedersen, Ridefoged paa Oxholm, g. m. Maren Nielsdtr. Deres Børn var: 1. Christen, dbt. 8/6 1704. 2. Peder, dbt. 29/11 1705. 3. Birgitte, dbt. 25/8 1708. 4. Theodosius, dbt. 8/2 1711. 5. Anne Margrethe, dbt. 4/2 1712. 6. Marie Cathriee, dbt.7/3 1714. 7. Sophie Cathrine, dbt. 3/12 1716. Laurids Pedersen var en meget anset Mand.

Som et Kuriosum kan nævnes, at Lund til Bordplade i Aggersborg benyttede en Ligsten, som han havde lejet af en Bonde for en Gaas om Aaret. G. 22/6 1722 m. Bodil Jensdtr., d. 1744.

I Ægteskabet var der en Datter[10]).

VI. Niels Madsen Rostoch, 1719—1729, kom hertil fra Degneembedet i Aggersborg og døde o. 1/7 1729 (Reg. 1/8 1729)[11]).

G. m. Maren Jensdtr. Børn:

1. Mads Nielsen Rostoch, f. o. 1719.
2. Anne Margrethe Nielsdtr. Rostoch, f. o. 1723.

I Skiftet efter ham nævnes 1 Ko, 2 Faar og 1 Lam foruden en Del Kobber- og Messingsager, og Boet gav 32 Rdlr. i Overskud.

Da Børnenes fødte Værge ikke var mødt paa Grund af den lange Afstand, vedtoges det at udsætte Boets Behandling i 6 Uger, men det ses ikke senere at være sket.

VII. Niels Henriksen Arctander 1730—1758, aflagde Embedsed 10/1 1730, f. 1705, Student fra Aalborg 1726 og var antagelig af Viborgslægten Arctander.

Han havde 1742 været »uskikkelig mod sin Moder«, men da det »ham ikke lovlig kunde overbevises«, blev han formanet og lovede Forbedring; da Biskoppen 1746 kom igen, havde han da ogsaa forbedret sig og var tillige ulastelig i sit Embede, men 1749 siges det, at Præsten holder ham i Ave, idet han ellers var tilbøjelig til Drukkenskab. Han havde da til Hjælp i Skolen faaet en Subsistut ved Navn Christen Jensen, der var skik-

---

10) Wiberg III, S. 655.
11) Ø. Han Hds. gejstlige Skifteprt. 1713—81, S. 82.

kelig baade i Lærdom og Levned[12]). Hans Dødstid er ikke fundet.

VIII. Henrik Frederik Stampe 1758—62, Embedsed 12/8 1758. Var født 1727 og begr. 13/5 1771, Søn af Frederik Henrik Stampe, Eget, senere Prokurator og Ejer af Gærumgaard, og Anne Cathrine Mumme[13]).

Han forflyttedes til Vrensted, hvor han var Degn 1762—71.

G. 1° 6/7 1759 Øland Maren Pedersdtr.

2° Kathrine ...., f. ca. 1731.

Iflg. Folketællingen 1/2 1801 boede Henrik Stampes Enke, Kathrine i Løkken og fik da Pension af Vrensted Degnekald.

IX. Erik Nielsen Silkemann, 1762—65, Embedsed 7/10 1762. Var f. o. 1732, begr. Vrensted 12/9 1806, antagelig Søn af Niels Silkemann, der 1726 boede i Mogensgade, Viborg, hos Henrik Bøssemager og var blandt de brandlidte fra Storbranden dette Aar[14]).

Blev Student, Viborg, 1755, forflyttedes 1765 til Strandby (Himmerland) og derfra 1793 til Vrensted.

Aaret efter, at Silkemann var kommet til Øland, var Biskoppen der paa Visitats, og han ventede sig Flid og Retsindighed af den nye Degn[15]).

I November 1801 var Provst Jacob Holm, Jerslev, paa Visitats i Herredet, og overalt konstaterede han et godt og fordrageligt Samarbejde mellem Menighederne, Præsterne og Degnene.

»Alene Vrensted Beboere«, skriver Provsten i Protokollen, »forlangte, at Skoleholderen burde læse for deres

12) Vends. Aarb. V, S. 49.
13) I. C. Lengnick: Stamtavle over Slægterne Stampe.
14) Rørsig: De store Ildebrande i Viborg, S. 74.
15) Vends. Aarb. V, S. 49.

Børn om Sommeren, hvorpaa jeg ej kunde give dem noget afgørende Svar«.

Han var gift m. Anne Cathrine Munch, med hvem han vistnok kun havde Datteren Maren, dbt. Øland 22/12 1764.

X. Simon Ottesen, 1766—1794, aflagde Embedsed 6/5 1766 og forflyttedes 1794 til Haverslev og Bejstrup (se der). »Degnen Sr. Ottesen«, skriver Sognepræsten J. Chr. Kaalund 20/11 1785, »forretter selv sit Embede i Kirke og Skole, og Skoleholder Niels Rostoch er baade duelig og flittig«.

XI. Niels Laursen Rostoch, 1794—97, Embedsed 26/8 1794. Nævnes 1787 som Skoleholder i Vesterby. Han var f. ca. 1751, begr. 7/3 1797, gift 24/11 1785 med Ane Bertelsdtr., f. ca. 1759, begr. 27/12 1801. Han benævnes ogsaa som Husmand i Vesterby.

Børn:

1. Anne Kirstine Rostoch, f. 1786.
2. Peder Rostoch, dbt. 1787, død før Faderen.
3. Christen Rostoch, dbt. 1791.
4. Albert Rostoch, dbt. 1794.

Saavel af Skiftet 7/3 1797 og 6/4 s. A. efter Manden som efter Hustruen fremgaar det, at det var et overordentlig fattigt Degnehjem, idet der var en Del Gæld, saa at Boets Overskud 1797 kun androg et Par Rdlr., hvorimod Forholdet var noget bedre i 1802, da Overskudet var 38 Rdlr., der deltes mellem de tre Børn.

Enkens Lavværge var Andreas Olesen i Skovhuset, og den afdøde Degns Søskendebarn, Husm. Christen Jensen, Østerby, var Formynder for Børnene.

Efter Mandens Død tog Enken Tjeneste hos Forpagter, Kammerraad Nikolaj Duus, Oxholm, hvor hun døde.

XII. Niels Michelsen Bech, 1797—1818, f. Brovst 1746, d. Øland 5/7 1825, Søn af Michel Christensen i Vestergaard, der senere flyttede til Bækken, Tranum S., og Mette Nielsdtr.

Niels M. Bech boede 1784 i Vestermølle i Lerup og 1785 ved Stranden i samme Sogn, 1787 var han Husmand og Skrædder i Telling og 1789—92 i Andrup, Kollerup S. Han havde lært Skrædderfaget i Nibe, var derefter et Par Aar i Odense og senere i København, hvorfra han tog til Husum, antagelig som Tjener hos et eller andet Herskab. Derefter arbejdede han som Svend i Flensborg, Slesvig og paa det adelige Gods Geltingen i Hertugdømmerne, kom derefter hjem, men rejste 1778 atter til Geltingen og denne Gang i Selskab med sin Broder, Henrik. Næste Aar rejste de to Brødre over Kiel og Lybeck til København og ankom til Aalborg 1. Oktbr. 1779.

I Indberetningen 1800 karakteriseres han som en duelig Skoleholder[16]).

Det var maaske under Københavneropholdet, at han lærte sin første Hustru at kende. Hun hed Birgitte Christoffersdtr. og døde paa Øland 4/9 1814, 62 Aar gl. G. 2° Øland 31/3 1815 Kirsten Nielsdtr., 48 Aar gl. tjenende i Knudegaard.

Børn af 1. Ægteskab:

1. Christopher Michael Bech, f. Vester Mølle, Lerup S., 1784, dbt. 17/3, d. Brovst 23/10 1850. I Tilførslen i Kirkebogen hedder det, at han er Seminarist, Indsidder og Fattiglem.

Chrstf. Michael Bech, der vistnok maa betegnes som Familiens sorte Faar, flyttede fra Sted til Sted og boede til sidst i en Aarrække i Brovst, hvor han fungerede som en Slags Lommeprokurator. Han skal have været drikfældig og for en Tid ført et noget omflakkende Liv. I 1832 sad

---

16) Aalb. Bispeark., Pakke 413 b.

han arresteret i Hjørring, sigtet for at have forfalsket et Pas, tilhørende Natmandsfolkene Johannes Akselsen[17]) og en anden Omløber, Kirstine Jensdtr., kaldet Svine-Kirstine, hvilket han benægtede. Omstrejferparret foregav, at de havde været i Hjørring, hvor de af Skorstensfejer Kaas havde faaet et Pas, som denne tidligere havde benyttet. Med dette Pas tog de til Brovst, hvor Bech rettede i det, saa at det passede for dem. De tilføjede, at Bechs Kone sad og spandt ved Siden af en Lerkakkelovn. Bech hævder i Politiforhøret, at han aldeles ikke havde foretaget nogen Forfalskning, ligesom han ej heller i Henseende til Johs. Akselsen har skrevet anden Attest end én i Andreas Pedersens Navn og i hans Hus samt efter hans Begæring og med hans Skrivetøj om, at Johs. Akselsen havde haft Logi hos ham ... Det er ogsaa urigtigt, hvad der efter Udskriftet er forklaret om, at der ved merbemeldte Lejlighed blev nydt Kaffe, Brændevin og Æggepandekager. Iøvrigt benægtede Bech, hvad de to Omstrejfere havde fremført[18]).

G. m. Anna Magdalene Pedersdtr., der 1814 opholdt sig i Øland Degnebolig, hvor Sønnen, Henrik Bech, var f. 15/2 1814.

2. Jacob Bech, f. i Lerup 1785, dbt. 29/5, d. i Oktr. 1847, omkom ved et Ulykkestilfælde og blev fundet druknet ved en Bro over Liveraa. Han omtales i Slægten som et godt Menneske. Var 1808 anden Lærer ved Hjørring Borgerskole, senere Lærer i Lønstrup. Var ugift.

---

17) Det maa være den samme Johannes Axelsen »Taterkongen«, der omtales i historiske Randgloser til St. St. Blichers Novelle »Keltringliv«. Han var født i Ørre Sogn 1783, død paa Skjellerup Fattiggaard 19/5 1872 og ligger begravet paa Linaa Kirkegaard. J. Aakjær: St. St. Blichers Livstragedie 1904. II. S. 115—19.

18) Politiprotk. f. Hjøring Kbst. og Venneb. Hd. 1824—31, S. 374 og Viborg Politisager og Forhør, Pk. L. A. Nr. 10 1831.

3. Knud Peter Bech, f. Telling 1787, dbt. Tranum 14/5, d. ung.

4. Johannes Bech, f. i Andrup, dbt. Kollerup 21/3 1790, d. ca. 1862, fra 1815 Skoleholder og Kirkesanger i V. Thorup, gift 17/11 1815 Thorup m. Anne Marie Pedersdtr. Bruuse fra Gøttrup, dengang Tjenestepige i Holme, f. 1/3 1797. 10 Børn. Ved nogle af Fødslerne kaldes hun eksamineret Jordemoder.

5. Peter Bech, f. i Andrup, dbt. Kollerup 28/5 1792, d. Thisted 17/2 1846, Førstelærer i Thisted til 1/4 1843, g. m. Anne Johanne Pedersdtr. Larsen.

6. Michael Bech, f. Øland 28/11 1799, d. Klim 15/12 1879. Han var dimitt. fra Snedsted 1819, derefter Huslærer hos Amtmand Gerhard Faye i Thisted, kaldet til Lærer og Kirkesanger i Klim 9/12 1823.

G. 8/5 1824 i Thisted Ane Pedersdtr. Klit, f. i Lynnerup, Østerild S., 20/3 1797, d. Klim 1/1 1871. Datter af Gdm. Per K. og Benned Christensdtr. Hun var da Stuepige hos Amtmand Faye.

Michael B. tog sin Afsked i Slutning af 1860erne, og en af de vægtigste Grunde hertil har sikkert været, at han, den gamle Rationalist, ikke har kunnet forlige sig med den fremvoksende Grundviganisme i Klim S. Han nød overordentlig stor Anseelse blandt Beboerne, der altid nævnede hans Navn med Hr. foran. Han havde et ikke ringe Kendskab til Tysk, Latin og Hebraisk, men kunde til Gengæld knap kende sine egne Køer.

SKOLEHOLDERE

I 1669 nævnes Søren Nielsen, Skolemester i Østerby. Han havde følgende Børn:

1. Et Barn begr. 7/9 1669.
2. Johan Sørensen, dbt. 7/8 1670.
3. Else Sørensdtr., dbt. 21/9 1673.

Noget senere nævner Kirkebogen Laurids Andersen Degn af Østerby, som antagelig ogsaa maa henregnes til Skoleholderne. Med sin Hustru, Maren Jensdatter, havde han følgende Børn:

1. Anders Lauridsen, dbt. 29/7 1708.
2. Christen Lauridsen, dbt. 10/6 1714.
3. Thomas Lauridsen, dbt. 22/3 1716.
4. Jørgen Lauridsen, dbt. 15/5 1718.
5. Laust Lauridsen, dbt. 20/20 1720.
6. Birgitte Lauridsdtr., dbt. 24/10 1723, død.
7. Birgitte Lauridsdtr., begr. 1738, 15 Uger gl.

1746 nævnes Christen Jensen, der »havde Vidnesbyrd om at lære og leve vel«, og af Omgangsskoleholdere i det vestre Distrikt nævnes Lars Christensen og Johan Laursen, henholdsvis 1746 og 1749, og begge omtales med Anerkendelse.

Ungdommen var 1742 med Flid undervist af Sognepræsten og befandtes 1749 ligeledes skikkeligt undervist, men 1746 fik saavel Præsten som Skolemestrene Tilhold om at anvende mere Flid paa Undervisningen. 1758 gjorde Ungdommen fortræffelig Rede for deres Børnelærdom, men 1763 var Biskoppen igen utilfreds med dens Standpunkt[19]).

Som Skoleholder i Østerby forekommer ogsaa Jens Christensen, d. 16/8 1782, 51 Aar gl., 23/10 1762 g. 1° m. Maren Poulsdtr., 2° 26/10 1781 Ane Christensdtr.

Børn:

1. Christen Jensen, dbt. 21/3 1763; antagelig den Christen Skolemester i Knudegaard, der var Fadder 1794.

2. Lars Jensen, dbt. 6/10 1782.

---

[19]) Vend. Aarb. V. S. 50.

Iflg. Øland Kb. blev Peder Degns Datter, Ane, begr. 26/2 1781, 4 Aar gl.

I Vesterby virkede fra 1801 Gregers Pedersen som fast Skoleholder. Han var født i Hals ca. 1766 og var g. m. Maren Thomasdtr., d. 26/11 1824, 58 Aar gl.

Børn:

1. Bodil Gregersdtr., f. ca. 1792.
2. Thomas Gregersen, dbt. 1/1 1795.
3. Peder Gregersen, f. 1797, d. s. Aa.
4. Peder Gregersen, f. 1798, d. s. A.
5. Karen Marie Gregersdtr., f. 1799.
6. Peder Gregersen, f. 1802, d. s. A.
7. Peder Gregersen, f. 1804, d. s. A.
8. Peder Gregersen, f. 1807, d. 4/3 1815.

1797 blev Gregers Pedersen udlagt som Fader til Gertrud Pedersdatters uægte Barn, Anders. Moderen opholdt sig da hos Stedfaderen Christen Bertelsen, Østerby.

SKAGEN

Ved C. KLITGAARD

Foruden en Latinskole, der blev oprettet o. 1550 og atter nedlagt med Udgangen af 1739, var der allerede i 1600'erne i Skagen og i Højen (Gl. Skagen) saakaldte »Danske Skoler«, men her som iøvrigt mange andre Steder var Befolkningens Interesse for Børnenes Skolegang meget ringe, og Latinskolen kom aldrig saa vidt, at den fostrede Studenter, men maatte lade Drengene dimittere fra andre Byer, f. Eks. Sæby, Aalborg og Helsingør. Latinskolens Bygning laa i Østerby ved Siden af Kapellet der[1]); den ejedes af Byen og bestod af en straatækt Bygning af Bindingsværk, der havde en udsat Beliggenhed paa en Sandbanke, hvor der ideligt maatte tilføres Græstørv, for at Sandet ikke skulde blæse bort, og ofte blæste Vinduerne ud. I Huset var foruden en Skolestue et Stegers, hvor Høreren (Læreren) vist havde sin Seng.

1634 var Vinduerne i Skolestuen helt borte, Gulvet, der vel havde været af Mursten, var taget op, Bænke og Skamler var borte, og Husets Vægge meget brøstfældige. Det beboedes da af fhv. Byskriver Anders Christensen Læsø, der havde lejet Huset af sin Svoger Rektor Peder Thomsen Hjøring og holdt »Dansk Skole« her, medens Rektoren vel brugte sin private Bopæl til Latinskolen. Ogsaa senere brugtes Latinskolebygning til Lokale for den »Danske Skole«, hvilket Forhold synes at have bestaaet til Latinskolens Nedlæggelse.

I Skolestuen var indtil 1703 kun en Kakkelovn af Ler-

[1]) »Historisk Samfund for Hjøring Amt« har rejst en Mindesten over den paa Bygningens Tomt.

potter, som ofte maatte fornyes, men dette Aar lejedes en Jernovn for 4 Mark aarlig, og 1729 købtes en saadan, og ved Aar 1700 samt 1734 blev Bygningen meget repareret. Ved Latinskolens Ophævelse fra 1740 blev Rektorembedets Indtægter tillagt Kapellanembedet, mod at dette fremtidigt lønnede en duelig »Dansk Skoleholder«, der tillige skulde have Degneembedets Indtægter til Hjælp.

1699 havde Rektor Ernst Ramil klaget til Skagens Magistrat over, at Beboerne hverken vilde lade deres Børn gaa i Latinskolen eller »Den danske Skole« og hverken agtede Gud eller deres Øvrighed, saa de maatte forvente Guds Straf. Trods alle Formaninger kom der kun 2—3 Børn i Skolen, og de kom der kun nu og da en Dagstid, og synderligt hjalp det ikke, da Byens Tjener fik Ordre til at paagribe de Børn, som gik paa Gaden eller Stranden, og med Haardhed bringe dem til Skolen. For dette Arbejde skulde han have 2 Skill. for hvert paagrebet Barn, og Forældrene skulde tiltales og straffes efter Loven[2]). Men overfor Beboernes Modstand — naar Vejret var godt, skulde de bruge Drengene ved Fiskeriet — kæmpede baade den gejstlige og den verdslige Øvrighed forgæves, hvad vi bl. a. ser af Biskop Jens Bircherods Notitser fra hans Visitatser i Skagen.

Angaaende »Den danske Skole«, der 1740 officielt fik Latinskolens Bygning, som den forud havde benyttet gennem mange Aar, hører vi, at dens Inventar 1756 bestod af 1 sønderbrudt Jernkakkelovn og 3 gamle Borde med 5 Træbænke om, 1 Hylde til Bøger og en samme Aar købt Bibel. Skolemesterens Kammer fornyedes 1760 med en Kakkelovn og 2 »Skueglas« i Vinduerne, hvis øvrige Ruder vel var af det uigennemsigtige Blæreglas.

1797 blev Skolehuset repareret uden forudgaaende Licitation, som ellers var paabudt, men Huset var ved at

[2]) Aalborg Bispearkiv, Capsa B, Loc. 9, Fasc. 1—2.

falde ned, og i Skagen var kun én Tømrer, saa Licitation ansaas for ufornøden[3]).

Inventaret bestod da af 2 Bilæggerovne, 3 Borde med Bænke, 1 Bord med Bænk og 1 Alkoveseng og 2 Hylder i Skolemesterens Kammer, 1 Træskuffe og 1 Ildtang, og endvidere havde Skolen 2 Bibler, men ikke andre Bøger.

Skolebygningen maa imidlertid før 1784 være blevet flyttet fra Østerby til Vesterby efter Latinskolens Nedlæggelse, thi Toldforvalter Olafur Olavius skriver i sin Skagens Historie 1787, at der aldeles ingen Levning var at se af Latinskolen, og Byens Borgere, hvoraf de fleste var fattige Fiskere, lod sig nøje med, at deres Børn lærte Pontoppidans Forklaring[4]) hos Præsten eller Skoleholderen og brød sig ikke om Undervisning i Regning og Skrivning.

1801 blev Skolehuset i Vesterby, der sorterede under Kirken, indtil det 1816 overgik til Kommunen ligesom i andre Købstæder, atter istandsat, og 1805 lavedes der en Dæmning over de Vandsstader, som ofte omgav det, samt en Bro over til Huset. Det bestod da af 6 Fag Bygning af Ege- og Fyrrebindingsværk udfyldt af Murtavl, og det havde Tegltag[5]).

Naar Degnen frasagde sig Skolehold, hvad han var berettiget til, beskikkedes en Skoleholder af Sognepræsten og Byfogeden, skrives der 1784. De fattige Børn nød fri Undervisning i Kristendom, Skrivning og Regning. Skoleholderens Indtægt var ca. 24 Rdlr. aarlig, af hvilke Kapellanen betalte 10, og 5 Rdlr. fik han som Rente af det af Tolder Christoffer Ferslev 1745 oprettede Legat paa 300 Rdlr., af hvis Renter 10 Rdlr. anvendtes til Klæder til fattige Børn i Byen.

---

[3]) Kirkens Regnskabsbog.

[4]) Erik Pontoppidans Katekismusforklaring, som udkom 1737, der senere afløstes af Balles Lærebog.

[5]) Kirkens Regnskabsbog.

Om den tidligere Skolebygning i Østerby hører vi ikke mere, men 1784 skrives, at hvis Beboerne her selv vilde antage (ɔ: bekoste) en Skoleholder, skulde det være dem tilladt, men han skulde i Forvejen prøves af Præsten[5]).

Kordegne og Klokkere.

Indtil 1719 synes der ikke at have været Degne i Skagen, idet denne Tjeneste var forbundet med Rektorembedet. Derimod var der en saakaldt Kirkeprior, d. v. s. Graver, Ringer og Kirketjener, og til saadanne benyttede man til Tider Disciple fra Latinskolen. Men ved dennes Nedlæggelse fra 1740 bestemtes, at Degnetjenesten skulde forenes med den danske Skoleholders Bestilling. For Degnetjenesten havde Rektoren oppebaaret 5 Dlr. af Menigheden (1563), og 12. Marts 1727 udstedte Stiftamtmand Chr. Reitzer en Befaling om, at der skulde ydes Offer til Klokkerne af Skagens Befolkning[6]).

Degne.

1. Jens Sørensen, Kirkeprior, begr. 17. Juni 1682

2. Jens Poulsen Borup, f. Decbr. 1695, d. Skagen 7. Jan. 1732, Student fra Aalborg 1719, kaldet til Degn i Skagen 31. Okt. 1719, men afgik allerede 1721, da han blev Konsumtionsforpagter her. Var gift med Anne Nielsdatter, der overlevede ham.

3. Morten Olsen Fladstrand blev Degn her 1721. Han var antagelig født i Fladstrand 1696[7]), blev 1720 Student fra Aalborg, d. 1. Nov., begr. i Skagen 10. Nov. 1767, 71 Aar 7 Mdr. Hans Kaar var smaa, men af Hensyn til sit Jordbrug holdt han dog 1743 en Tjenestekarl og »2 gamle udslæbede Bæster«, og 1761 havde han

[5]) Danske Samlinger 2. III 175 f.
[6]) Skagens Tingbog 3. Aug. 1727.
[7]) Ses ikke døbt i Fladstrand 1692—1700.

en Besætning af 2 Heste, 2 Køer og 13 Faar med Lam, og hans Bo viste da et Overskud paa ca. 170 Rdl., medens det ved hans Død kun var ca. 75 Rdl.[8]).

I sine yngre Aar synes han at have været nidkær i sit Embede med Undervisningen og omtales rosende af Biskop Brorson baade 1741, 1745 og 1748 for sin Tjeneste og sit Levned, men 1751 klagede Skagboerne til Kapellan Biermann over, at han var forsømmelig og tillige for haardhændet overfor Børnene. Det hedder i Klagen[9]), at Underskriverne tillige med flere

»— er højligen foraarsaget at indgive denne Klage for Eder angaaende vores smaa Børns ilde Medhandling udi Skolen med Hug og Slag og lærer dog intet af Skolemesteren Morten Fladstrand formedelst andre Forretninger, som han laver under Hænder der paa Stedet. Da, saasom I. Hr. Biermann, er Hovedmand for Skolen her paa Stedet[10]), saa er vi højligen foraarsaget, saa og begjærende, at vi maa nyde en Skoleholder her paa Stedet, som kan oplære vores Børn udi deres Børnelærdom paa en kristelig Maade og ikke omgaas dennem paa den Maade, som disse vores Børn er omgaaet, som Synsmændene ved deres Underskrift kan tilstaa herpaa tegnet, som synede sammen vores Børn, som var ukristeligt medhandlede, hvilket gaar os som Forældre haardt til Hjerte. Og vi vil udbede os af vores kjære Sjælesørger, Hr. Biermann, at han udi denne vores Andragende bærer Omsorg for os og flere her i Menigheden, at vores Børn kan nyde den Forfremmelse udi den sande Gudsfrygt, som kan være til deres Salighed.

Vi lever samtlig med største Ærbødighed Hr. Biermanns tjenestærbødige Tjenere.

Skagen, 8. Maj 1751. (Underskrift)«.

To Synsmænd attesterede med Underskrifter, at Drengen Jens Olsen var ilde medhandlet.

Pastor Biermann sendte Klagen til Biskop Broder Brorson, der iværksatte en Undersøgelse, hvorefter Degnen

---

[8]) Skifte efter hans første Hustru 1761 og efter ham 1767 og efter anden Hustru 1781.

[9]) Bispearkivet, Capsa C., Loc. 7, Fasc. 5.

[10]) Se foran.

idømtes en Bøde paa 2 Daler og skriftlig maatte love Forbedring.

Som Følge af Degnens Ufuldkommenhed blev der dog ved denne Tid ansat en særlig Skoleholder her, saa Fladstrand blev aflastet, og Biskoppen noterer ved sin Visitats 1756, at han vel var blevet noget til Aars, men »holdtes i god Skik ved idelige Paamindelser baade til hans Degne- og Skoleembede«, og 1760 klagedes der heller ikke over hans Degnetjeneste, men han var nu blevet for gammel til at undervise.

Ungdommen i Skagen var ellers i Morten Fladstrands Tid velbevandret i dens Børnelærdom, og 1756 var Menigheden baade andægtig og uden Forargelse paa nær tre »sorte Faar«, af hvilke den værste var Søren Mortensen, som havde været fanget i Tyrkiet, og som siden sin Hjemkomst havde været uordentlig og haard mod sin Hustru. Han blev vel advaret og paamindet, men hans hastige og fortrædelige Sind samt daarlige Modsigelse gav lidet Haab om, at han vilde give gode Raad Rum, saa hans Adfærd fører ham nok til Tugthuset[11]).

Morten Fladstrand købte 1723 Skagens gamle og af Sandflugt ødelagte Præstegaards Jord for 62 Rdl., saa han som foran nævnt drev ret stort Landbrug, og i hans Dødsbo fandtes en Mængde Bøger, saa han har sikkert været en kundskabsrig Mand, hvilket vel ogsaa fremgaar af, at han 1761 af Biskop Brorson blev beskikket til Aktor i en Provsteretssag, som var rejst mod Degnen Johannes Beck i Horne-Asdal, der synes at have været sindssyg[12]).

Fladstrand blev gift I° i Skagen 30. Jan. 1724 med Sara Høyer, f. her 1690, begr. 10. April 1761, Datter af Byfoged Boye Hansen Høyer og Ingeborg Andersdat-

---

[11]) Biskop Broder Brorsons Visitats-Indberetninger i Rigsarkivet.

[12]) Jfr. Rørsig: »Skoler, Degne og Skoleh.« I, 151 f.

ter[13]). Gift II° i Skagen 14. Jan. 1763 med Anna Christensdatter af Apholmen i Flade Sogn, f. 17..., d. 21. Nov. 1781. I første Ægteskab havde han 6 Børn, i andet ingen. — Børn:

1. Ole Fladstrand, f. 1724, d. 1725.

2. Ingeborg Katrine Fladstrand, f. 1726, d. 17..., gift I° med Johan Frederik Veh, f. ......, d. før 1761 i København, gift II° efter 1761 med Tømrermester Johan Gotlob Reismann, Christianshavn.

3. Margrethe Høyer Fladstrand, f. 1728, begr. Skagen 20. Marts 1804, gift med Ole Hansen, Ladefoged paa Bangsbo i Flade Sogn. Hun var som Enke Jordemoder i Skagen.

4. Dorte Fladstrand, f. 1730, d. 17..., tjente 1761 i Kbh., hvor hun 1767 var gift med Søren Jensen Kallebo.

5. Johanne Fladstrand, f. 1732, d. ......, tjente 1761 i Kbh. og var 1768 gift med Peder Christensen, Matros ved Holmen.

6. Anne Kirstine Fladstrand, f. 1734, d. 1736.

4. Johannes Martini Winding, f. o. 1734, d. Skagen 6. Jan. 1772, 38 Aar. Blev 1766 Degn i Sæby og 7. Jan. 1768 Kordegn i Skagen[14]).

Gift med Ingeborg Marie Rasmusdatter Høyer, f. o. 1741 (ikke i Skagen), begr. Skagen 23. Marts 1810, 69 Aar. Hun blev gift II° i Skagen 18. Nov. 1774 med Skomager Jens Christensen Aabye, f. o. 1742, begr. Skagen 6. Juli 1809, 67 Aar.

Datter Dorte Margrete Winding, f. 1768, d. 1773.

---

13) Om Familien se C. Klitgaard »Skagen Bys Historie«, S. 456 ff.

14) Skifte i Horns H. gejstl. Skiftepr., men hans Slægt er ikke anført.

5. Jens Feilberg, f. Viborg 1732, d. 4. Dec. 1808, Søn af Farver Frederik Feilberg og Abelone Samsøe. Blev 1772 Kordegn her. Han blev Student fra Viborg 1753, cand. theol. 1755 og 1770 Degn i Tødsø og Erslev paa Mors, hvorfra han forflyttedes til Skagen; og her blev han 19. Nov. 1779 Kapellan. 1786 kaldedes han til Præst i Hvidbjerg-Ørum-Lodbjerg i Ty og 1790 til Præst i V. Tørslev-Svenstrup i Randers Amt, hvorfra han tog sin Afsked 1806. Han blev gift I° i Skagen 25. Juli 1778 med Karen Margrete Ferslev, f. Skagen 17. Juni 1750, d. Hvidbjerg 13. Maj 1788, Datter af Byfoged Hans Ferslev i Skagen og Regine Himmerig. Gift II° 10. Okt. 1794 med **Inger Kirstine Volchersen,** f. 24. April 1768 i Alling, d. 1. Maj 1832 i Redsø ved Hobro, Datter af Sognepræst C. F. Volchersen i Alling-Tulstrup Pastor Feilbergs Enke blev gift II° 8. April 1810 med Ungkarl Chr. Pedersen i Redsø? I første Ægteskab havde Feilberg 3 Sønner og 4 Døtre, i andet 3 Døtre.

6. Christian Frederik Laulund blev Kordegn her 1778. Var født paa Lindenborg 11. Febr. 1758 som Søn af Forvalter Iver Laulund og Emerenze Kirstine Bastrup; blev Student fra Aalborg 1778, blev 1784 cand. theol. og 1786 Kapellan i Skagen samt endelig 1788 Sognepræst her og 1796 Sognepræst i Ørum-Daugaard i Vejle Amt, fra hvilket Embede han tog Afsked 1804 og flyttede til Sæby, hvor han døde 7. Maj 1808. Var gift med Anne Marie Høyer, f. 17..., d. 18...[15]). Laulund holdt ikke Skole, hvad hans Formænd siden Morten Fladstrand heller ikke synes at have gjort. — Børn:

1. Katrine Laulund, dbt. 18. Okt. 1786.

2. Emerentze Kirstine Laulund, dbt. 24. Febr. 1788.

---

15) Ses ikke død i Sæby eller i Ørum, de er ikke viet i Skagen 1780—86.

16) Skifteforsegl. 13. April.

3. Iver Laulund, dbt. 29. Jan. 1789, d. 18..., Købmand i Sæby 1815.

4. Rasmus Hansen Laulund, dbt. 14. Jan. 1791.

7. Bertel Christian Greiberg blev Kordegn her 1786. Var f. o. 1761, blev Student for Aalborg 1782 og blev begr. i Skagen 17. April 1798. Han var gift med Johanne Saxdorph, f. Aalborg o. 1754, d. 9. April 1834, Datter af Christen Saxdorph og Karen Müller, hvilken sidste døde i Skagen 1793. Greiberg drev ikke Skolehold. — Børn:

1. Niels Christian Greiberg, f. 21. Juli 1789.

2. Johanne Marie Greiberg, f. 10. Sept. 1790, gift med cand. phil., Løjtn. Carl Fred. Jackhelln, f. Aalborg 1781, d. Skagen 30. Juni 1859, Skolelærer i Højen 1823—57[17]).

8. Peder Christensen Hejselbæk blev Kordegn her 1798 efter fra 1795 at have været Degn paa Hirsholmene, og 1809 blev han Degn i Sdr. Harreslev-Rakkeby-Sejlstrup[18]).

9. Jens Jensen Hjøring blev Kordegn her 1809 efter at have været Skoleholder her i en Aarrække (1801). Han var født o. 1778 og døde i Skagen 1826 efter 1814 at være overgaaet til Lærerstanden.

Blev gift i Skagen 8. Okt. 1802 med Anne Marie Thomasdatter Knæp. — Børn:

1. Jens Hjøring, f. 1802, d. 1803.

2. Jens Hjøring, f. 1804, d. 2. Febr. 1854 som Sygehusøkonom i Hjøring. Gift med Nicoline Hoversen, med hvem han havde 3 Døtre, der var ugifte 1854.

3. Thomas Hjøring, f. 1806

[17]) Om ham se C. Klitgaard »Skagen Bys Historie«, S. 563 f.
[18]) Se I Bd., S. 215.

4. Anna Hjøring, f. 1809.
5. Elisabeth Hjøring, f. 1811.

Om Jens Hjøring har afdøde Justitsraad L. Holst i Skagen fortalt mig, at han var en meget munter Mand, som ret ofte kom hos den selskabeligt anlagte Byfoged Ole Lund, der engang sagde til Hjøring: »Naa, hvad vil du synge over mig, naar jeg engang skal herfra?«, og Degnen svarede da: »Jeg vil synge »Kom Hjerte, tag Dit Regnebræt.« Byfogedens stadige Kassemangel var en offentlig Hemmelighed.

Skoleholdere.

1. Søren Nielsen Degn nævnes i Østerby, men det vides ikke, om han var saakaldt »Kirkeprior« (se foran Side 153), eller om han var Skoleholder under Degnen, hvis Embede jo var forbundet med Rektorembedet.

Han var født o. 1595 og døde 1649, 54 Aar gl. Var gift med Maren Johanne Nielsdatter, f. o. 1608, d. 1649, 41 Aar. Med hende havde han et Par Tvillingbørn, født og død 1649, samt Sønnen Laurids, f. 1648, d. 1662, 14 Aar.

2. Fhv. Byskriver Anders Christensen Læsø holdt Skole her 1635, hvad hans Svoger Rektor Peder Thomsen Hjøring lod nedlægge Forbud mod paa Bytinget 21. Maj, da Læsø ikke havde Øvrighedens Tilladelse til det. Han døde før 1649. Var gift I° med Maren Nielsdatter Guldsmed (1633), Datter af Sognepræst her Niels Rasmussen Guldsmed og Margrete Poulsdatter Guldsmed, og var gift II° med Mette Nielsdatter, der overlevede ham.

3. Laurids Hellesen var Skoleholder 1665 og havde en voksen Søn[19]).

19) Skagens Tingbog 1665, Bl. 99.

4. Peder Jensen nævnes som »Dansk Skolemester« her i Kirkeregnskabet 1687—88, da han gav 4 Slettedaler til Kirken.

5. Corfitz Adsersen Kieruld (Kierulf?) var »Dansk Skolemester« 1692 og boede i Latinskolebygningen, men afgik samme Aar, da han af Præstens Pige blev udlagt som Barnefader. Han synes derefter at have forladt Byen og er antagelig den Corfitz Kjerulf, som omkring Aar 1700 nævnes i Mors Sdr. Herreds Tingbog; han var vel da Skriver paa en Herregaard el. l.

6. Søren Knudsen var »Dansk Skolemester« 1696, og 1697 var han lidt indblandet i de Stridigheder, som da forefaldt mellem Borgmester Fedder Hansen Høyer, Tolder Anders Poulsen og Strandforpagterens Fuldmægtig i Anledning af det svenske Orlogsskib »Spes«, Kommandør Jonas Palmqvists Stranding ved Skagen og Bjergning af dets Ladning[20]). Søren Knudsen var endnu Skolemester 1698 og er vist ham, der 1699 en kort Tid var By- og Raadstueskriver.

7. Peder Nielsen var Skolemester 1708 og 1711. Antagelig By- og Raadstueskriver 1694—1699. Blev gift o. 1709 med Else Nielsdatter Kierbo.

8. Poul Pedersen Landt blev Skoleholder her 1756. Han var døbt i Skagen 24. Aug. 1698 og var Søn af Byskriver her Peder Landt og Mette Hansdatter Hop. 1718 blev han Student fra Sæby og senere cand. theol. I 1740'erne var han ogsaa Sagfører i Skagen, hvor han blev begr. 21. Sept. 1770. Gift Skagen 9. Nov. 1753 med Kirstine Wivat (!) Kyng, dbt. Skagen 15. April 1708, d. 7. Maj 1764. Datter af Præsten her Poul Henningsen Kyng og Sofie Nielsdatter Birch. Ingen Børn.

---

20) Jyske Saml., 3. VI. 110. f. 121.

9. Johannes Printz nævnes som Skoleholder her i 1760'erne og har maaske først bistaaet Poul Landt, da han allerede var her 1760[21]). 1759 opholdt han sig i Skæve Præstegaard, og han var antagelig Søn af Murermester paa Dronninglund Gods Johannes Printz fra Thüringen og Martha Bennicke Bendixdatter[22]).

10. Niels Borup var Skoleholder her i 1770'erne; var født o. 1717, d. 15. Jan., begr. 18. Jan. 1782, 65 Aar gl., ugift. Hans Slægtninge nævnes ikke i Skiftet efter ham, da der intet var at arve i Boet, hvis Aktiver kun var 17½ Rdl. og Udgifterne lige saa meget.

11. Laurids Mørk kom antagelig hertil 1782, og 1784 skrives, at han var ustuderet, men »opdraget ved Pennen«. Han var født o. 1756 og blev begr. her 10. April 1787. Intet Skifte.

12. Christen Pedersen blev Skoleholder her 1787 og var da ugift[23]). Han var født o. 1755 og ses ikke død i Skagen 1787—1801.

13. Jens Jensen Hjøring var Skoleholder her 1801 og blev 1809 Kordegn her; se Degne.

Skoleholdere i Højen.

Børnene fra »Bunken«, hvormed vist maa forstaas hele Skagens Landsogn, gik i Højen Skole.

1. »Hr.« Jens Skolemester i Højen blev begr. 18. Sept. 1650, 30 Aar gl. Titlen »Hr.« viser, at han var Student, men hans Efternavn kendes ikke, saa han lader sig ikke identificere.

[21]) Biskop Brorsons Visitatsbog 18. Maj 1760.
[22]) Vends. Aarbøger 1937, S. 32.
[23]) Folketæll. 1787.

2. Jakob Sørensen kom her antagelig 1650, og 31. Jan. 1653 tiltaltes han ved Retten af Byfogeden, fordi han almindelig Bededag var kørt paa Landet med et Læs Fisk før Prædiken og derved forsømte at møde med Skolebørnene i Kirken eller Kapellet, som han burde. Byfogeden forlangte ham derfor straffet i højeste Maade som »en Guds Ords Foragter«, og eftersom han var »en løs Knægt«, der ikke ejede noget, burde han stille Garanti for sin Tilstedeværelse under Sagens Behandling eller arresteres. Skoleholderen mødte ikke i Retten, og Sagens Udfald kendes ikke, men i hvert Fald er han vel nok blevet afskediget.

3. Jens Jensen hed den næste Skoleholder her, som vi hører nævne, idet han forekommer i Bytingbogen 23. Juni 1673.

4. Mads Jensen, Dansk Skolemester i Højen, stævnede 2. Nov. 1674 Beboerne for Skolepenge.

5. Niels Christensen var Skolemester her 1694 og blev begr. 24. Nov. 1695.

6. Niels Jensen var Skolemester her 1712, da han nævnes i Kirkens Regnskabsbog.

7. Niels Christensen var Skolemester 1713, da han nævnes i Kirkens Regnskabsbog.

8. Christen Nielsen var her 1748 og 1756 og fik godt Skudsmaal af Biskop Brorson baade for Levned og Duelighed.

9. Bernt Hjøring var Skolemester 1760 og roses ligeledes for Levned og Duelighed. Var født o. 1727 som Søn af Kapellan i Skagen Ernst Henrik Hjøring og Anne Katrine Bertelsdatter Rhinners, blev 1769 Degn i

Hjortdal i V. Han Herred, 1785 i Hvidbjerg v. Aa i Ty, hvor han døde 1792 i fattige Omstændigheder. Var gift med , der overlevede ham. Børn:

1. Ernst Hjøring, f. 11. April 1772, antagelig Skibsreder i Christiania 1810[24]).

2. Anne Katrine Hjøring, f. o. 1780, levede 1792.

10. Peder Mørch blev Skoleholder her 1769. Blev Student fra Aalborg 1742, 22 Aar gl., og blev begr. Skagen 10. Marts 1771, 52 Aar gl. Han er antagelig den Student og Skoleholder Peder Nielsen Mørch, der døde i Kbh. 1771, 49 Aar gl. Intet Skifte i Skagen (Program Aalborg 1840, 98).

11. Hans Albech var Skoleholder her 1784. Var ustuderet, men »opdraget ved Pennen«. Han havde fri Bolig og Brændsel og fri Kost, idet han vist gik paa Omgang hos Beboerne, der endvidere lønnede ham med 6 Rdl. 4 Mk. aarlig[25]). Hertil havde han 5 Rdl. aarlig af et Legat paa 100 Rdl., som 1754 var stiftet af »en Ubekendt«. Denne var utvivlsomt Præsten her Søren Lodberg og hans Broder Kapellan Jens Lodberg, og Præsten havde foreslaaet, at da der i Højen ikke var en ordentlig og bestandig (ɔ: til Stadighed) Skolemester, skulde disse »til gudeligt Brug« legerede Penge anvendes til Lønning af Skolemesteren i Højen, hvilket Forslag Stiftsøvrigheden tiltraadte, og Pengene indbetaltes til Skagens Kirkekasse til Forrentning med 5 pCt. aarlig.

12. Niels Jensen Lund, f. o. 1778, var 1801 ugift Skoleholder her.

24) Thisted Amts Aarbog 1918, S. 56; Scheel og Müller »Den norske Sjøfarts Historie«, S. 4.
25) Danske Saml. 2. III. 175.

SÆBY

Efter Latinskolens Nedlæggelse 31. Dec. 1739 brugtes dens Bygning til Degneskolen, som vedligeholdtes af Borgmester Chr. Rhuus' Legat[1]). Der var to Skoler i Byen, Degnen beskikkedes af Biskoppen og Skoleholderen af Byfogeden, og Sognepræsten havde Tilsynet med Skolerne, hvor der undervistes i Religion samt lidt Skrivning og Regning. Kordegnens Indtægt bestod 1784 af 4 Rd. 4 Mk. 14 Sk. i aarlig Rente af Rhuus' Legat samt af Renten af den Sum, som den tidligere Rektorbolig var solgt for. Skolelønnen var 2, 3, 4 Sk. ugentlig efter Børnenes Forældres Formueforhold, og endvidere havde Degnen fri Bolig samt selvfølgelig Offer og Akcidenser for den kirkelige Tjeneste.

Det andet Skolehus i Sæby var givet af Borgmester Chr. Rhuus og vedligeholdtes af en dertil henlagt Kapital.

Skoleholderens faste Løn var 13 Rd. 2 Mk. 2 Sk., der var Rente af en dertil henlagt Kapital; endvidere 11 Rd. 1 Mk. 6 Sk. af et Legat paa 300 Rd. til fattige Børns Undervisning, 2 Rd. til Brændsel samt fri Bolig og Skolepenge ligesom Degnen. Hans samlede Indkomst kunde ikke angives, da den var afhængig af Børnenes Skolegang og Forældrenes Villighed til at betale, »hvormed en Del var efterladende«.

Medens Ungdommen ved Biskop Brorsons Visitats 1738 var »meget slet og vankundig«, var han ved de senere

1) Danske Saml. 2. III. 176.

Visitatser tilfreds med den, men 1747 klagede han til Byfogeden over, at mange Forældre i Byen forsømte at sende deres Børn til Skole.

Kordegne.

1. Christian Andrup, dbt. Sæby 29. Nov. 1721, begr. Dronninglund 4. Marts 1777, Søn af Rektor i Sæby Thomas Andrup og Helvig Kirstine Melchiorsdatter Hjardemaal. Blev 1735 Student fra Sæby i en Alder af 13 Aar (!) og blev 12. Jan. 1740 Kordegn og Skoleholder i Sæby, men da hans Hustru Elisabet Katrine Rothenburg, dbt. Sæby 20. Sept. 1724, d. Ørsø i Dronninglund Sogn 22. Maj 1769, der var Datter af Provst Niels Rothenburg i Sæby og Anna Larsdatter Wraae, kom i Barselseng to Dage efter deres Bryllup 8. April 1743, maatte han kvittere sit Embede i Sæby og var derefter Medhjælper hos sin Svigerfader, indtil han 1751 blev Sognedegn i Dronninglund. Ligesom Broderen Melchior led han af Melankoli. Om ham, hans Virksomhed og hans 11 Børn henvises iøvrigt til dette Værks I Bind, S. 312 ff.

2. Melchior Christian Andrup blev udnævnt til Kordegn og Skoleholder her 5. Juli 1743. Han var Broder til Formanden, blev dbt. i Sæby 2. Maj 1725 og døde her Jan. 1766, begr. under Altergulvet 31. Jan. Blev Student 1740, men privat dimitteret, da Sæby Latinskole var blevet nedlagt med Udgangen af 1739, og han var altsaa kun 15 Aar, da han blev Student. Var antagelig ugift og havde 1764 et »melankolsk og hypokondrisk Sind«, hvorfor hans Broder Thomas Andrup bistod ham[2]).

3. Johannes Martin Winding blev Kordegn

[2]) Vendsysselske Aarbøger 1920, S. 206.

12. April 1766 og blev 7. Jan. 1768 Kordegn i Skagen, hvor han døde 6. Jan. 1772, 38 Aar gl. Se under Skagen.

4. Søren Mørch blev Kordegn i Sæby 20. Febr. 1768. Han var født o. 1729 og blev Student fra Aalborg 1751 og døde der 23. Nov. 1806. Fra Sæby blev han 1772 forflyttet til Degneembedet i Nørresundby, hvilket han beklædte til 1801. Var gift med Anne Andersdatter Skaarup, f. 1728, d. 12. Marts 1801. — Børn:

1. Søren Mørch, f. 1757, d. 18..., først Købmand i Sæby og 1801 i Nørresundby, gift Sæby 15. Jan. 1785 med Johanne Christensdatter Vestergaard, f. 1759, d. 18..., Enke efter Lars Solsbæk i Sæby.

2. Anders Mørch, f. o. 1760, tjente 1801 hos Købmand Bernt Andersen i Ø. Risør.

3. Katrine Marie Mørch, f. o. 1766, var 1801 gift med Podemester Søren Mørch i Aalborg.

5. Palæmon Fix var Kordegn i Sæby 1773—74. Var født i Elling 1743 som Søn af Degnen der Peder Jensen Fix og Hustru Karen Laursdatter og blev 1774 Degn i Tolstrup-Stenum, hvor han døde 1814[3])..

6. Ægidius Elling udnævntes til Kordegn, Klokker og Graver 12. Juli 1774. Født 28. Juli 1738. Søn af Sognepræst Chr. Jensen i Elling og Rebekka Ruth. Student privat 1765, Degn i Elling-Tolne 1776, begr. Elling 29. Marts 1797. Gift Sæby 17. Maj 1775 med Katrine Marie Schytz, f. o. 1754[4]).

7. Søren Lund ansattes her som Kordegn m. v. 3. Feb. 1777, men ses ikke død her indtil 1782.

---

[3]) Se nærmere: Rørsig: Skoler og Degne I. 48 og 486 ff. Han findes ikke i Bispearkivets Edsbog 1772—73; Tilførsler mangler 1770—71.

[4]) Se nærmere a. St. 50.

8. Gotfred Reich Lachmann ansattes 31. Okt. 1781 som Klokker og Kordegn her. Var født 8. Jan. 1726 og blev begr. i Sæby 28. Aug. 1799, 73 Aar gl. Blev 1751 Student fra Aalborg. Var Søn af Bartskærer i Aalborg Ths. Lachmann og Maren Christensdtr. Klæstrup, der tidligere havde været gift med Bartskærer Gotfred Reich, d. 1718. Gift Aalborg 31. Juli 1754 med Mette Margrete Rafnstrup, dbt. Aalborg 15. Sept. 1736, død Sæby 15. Marts 1815, Datter af Købmand Chr. Ravnstrup og Else Hübertz. Lachmann havde, før han blev Degn i Sæby, været Skoleholder i Hals fra 1759.

9. Markus Christian Zeuthen udnævntes 6. Sept. 1799 til Kordegn og Skoleholder og var da Skoleholder i Sæsing i Taars Sogn. Var antagelig født i Dorf Skole 1742 som Søn af Skoleholder Levi Madsen og Dideriche Marie Zeuthen. Var først bosiddende paa Læsø, 1783 Købmand i Sæby og blev derefter Skoleholder i Sæsing i Taars, hvorfra han i 1799 fik Embedet som Kordegn i Sæby. Herfra forflyttedes han 1808 til Degneembedet i Aasted og Skærum og døde i Aasted 9. Marts 1822. Gift I° Byrum, Læsø, 1772 med Enke Kirsten Larsdatter Brarum, f. 1723, d. Læsø 1781, gift II° Sæby 1783 med Martha Margrete Severin, f. 1750, d. 1826, Datter af Degnen Otto Severin Møller paa Læsø. Se nærmere I Bd., S. 63, og II Bd., S. 77.

10. Willum Jacobsen, udnævnt til Kirkesanger og Skolelærer 25. Aug. 1808, blev Kordegn i Hjøring 1813; se nærmere under Hjøring.

11. Johannes Hennboe, udnævnt til Kirkesanger og Skolelærer 16. Feb. 1811, men ses ikke død i Sæby 1811—38.

[5]) Tauber og Nielsen: »Embeds- og Bestillingsmænd i Aalborg«, 339, og »Danske Saml. for Historie«, 2. III. 176.

12. Andreas Christian Østergaard, f. o. 1776, udnævnt til Kirkesanger og Skolelærer 22. Aug. 1812 og døde i Sæby 3. Juni 1833. Blev 1810 kaldet til Degn i Jordsby paa Mors, men tiltraadte vist ikke dette Embede, idet han samme Aar blev kaldet til Degn i Nørresundby, hvor han da var Substitut hos Degnen U. Chr. Bruun. Allerede 1811 afgik han som Degn i Sundby og flyttede til Aalborg, hvor han var Privatlærer, indtil han blev kaldet til Sæby. Gift Nørresundby 28. Marts 1811 med Elisabeth Loge fra Flekkefjord, f. o. 1789, død Sæby 18. Nov. 1834.

Børn: 1. Immanuel Abel Østergaard, f. 14. Aug. 1813, begr. 27. Januar 1815.

2. Henrik Immanuel Østergaard, f. 9. Juni 1818.

Skoleholdere.

1. Peder Christensen Veygel eller Veyler nævnes som »Dansk Skolemester« i Sæby 1697, og 31. Dec. 1698 blev han udnævnt til tillige at være Byskriver. Han var født o. 1661 og blev begr. her 26. Juni 1713, 52 Aar. Var gift med Kirsten Christensdatter, f. o. 1664, begr. 11. April 1709, 45 Aar.

Børn: a. Maren, f. 1690, b. Anne Marie, f. 1700, c. Oluf, f. og d. 1709.

2. Søren Skræder, »en gammel Skoleholder«, begr. Sæby 1737 og nød fri Jord paa Kirkegaarden[6]). Var antagelig gift med Else Skolemesters, der blev begr. 20. Jan. 1719.

3. Erik Mikkelsen Heegen, f. o. 1699, d. 1761. Tidligere Skoleholder i Fladstrand. Student Aalborg 1719. Var i Sæby 1735—40 og blev derefter Degn i Lødderup paa Mors. Se I 79 og Skoleholdere i Hjøring.

[6]) Kirkens Regnskab.

4. Hans Jakobsen Kaas efterfulgtes 1740, omtales 1741 af Biskop Brorson som den opbyggeligste Skoleholder i Aalborg Stift, men han var fattig og havde i Sæby kun ca. 30 Rdl. i aarlig Indkomst[7]). Han var født 1715 og døde 13. April 1805, 90 Aar 2 Mdr. gl., efter 1748 at være blevet Degn i Skjoldborg og Kallerup i Ty[8]). Han blev gift 1° i Sæby 3. Feb. 1741 med Maren Nielsdatter, f. 1721, begr. 9. Aug. 1743, gift 2° i Sæby 9. Juli 1744 med den »gudelskende, hæderbaarne« Pige Anne Helvig Riber, f. Sæby 1710, d. Skjoldborg 21. Nov. 1776, Datter af Skipper Peder Mikkelsen Riber og Karen Jakobsdtr.

Børn: 1. Johanne Marie Kaas, f. 1741, d. 1829, gift 1774 med Johannes Christensen Duun, f. Sønderholm 1749, Student Aalborg 1773, adj. Degn i Skjoldborg, men 1796 fradømt Embedet, hvorefter han 1798 blev Skoleholder i Snesere paa Sjælland.

2. Cecilie Kaas, f. 1743, d. Hundborg i Ty 1765.

3. Peder Kaas, f. 1746, d. ..., blev Degn i Aggersborg og i Kollerup, se Side 133.

4. Maren, f. 1748, d. ..., gift med Thorgius Gundvaldsen i Kristiansand.

5. Hans Lemmiche, f. o. 1702, begr. Sæby 30. Juli 1778, 76 Aar. Blev 1748 Skoleholder i Sæby og roses 1751 af Biskop Brorson for sit flittige Skolehold og opbyggelige Levned. Var gift med Anne Jensdatter, f. o. 1698, begr. Sæby 7. Jan. 1784, 86 Aar.

6. Hans Olufsen Kragh, f. 17.., d. 1790—1800 (ikke fundet i Kbg.). Var Felbereder af Profession[9]), men

[7]) Vends. Aarbøger 1920, S. 206.
[8]) Thisted Amts Aarbog 1909, S. 26.
[9]) Danske Samlinger, 2. III. 176.

slog sig paa Farveri og var Farver 1747, blev 1778 Skoleholder og var tillige Bedemand[10]).

Gift Sæby 9. Juli 1744 med Maren Nielsdatter, f. o. 1716, begr. 7. Sept. 1790, 74 Aar gl.

7. Christen Hjøring, f. o. 1767, begr. Sæby 15. Marts 1807, 40 Aar. Var 1801 Skoleholder her og var gift med Ingeborg Wejbye, f. 1761, d. 18..., Datter af Degnen Søren Jensen i Rubjerg og Karen Hansdtr.[11]).

Fra 1807 var Degnen A. Østergaard antagelig ogsaa Skoleholder, se Degne Nr. 12.

---

[10]) Hans Moder blev begr. i Sæby 27. Feb. 1770.
[11]) Se I Bd., S. 191.

HJØRING

Som bekendt havde Hjøring en Latinskole i Aarene 1549-1740, og Byens Kapellan var i Reglen tillige Rektor; men desuden var der i Byen en saakaldt »Kirke-prior«, det vil sige Kordegn og Klokker, hvilket Embede maaske til Tider blev betjent af en af Latinskolens ældste Disciple, og endelig var her allerede i Midten af 1600'erne en Dansk Skoleholder, som ved Latinskolens Nedlæggelse skulde lønnes af Kapellanen mod, at denne beholdt Indtægterne af Rektoratet. Ved Reskript af 27. Nov. 1739 blev det endvidere bestemt, at saa snart det kunde ske, skulde den Danske Skoleholder tillige være Kordegn her, hvilket skete 1751.

Den danske Skoles Bygning synes at have været ved østre Side af Sct. Katrines Kirkegaardsdige, hvor ogsaa Latinskolen var i den saakaldte Sct. Annæ Gaard, men i Ildebrandene 1693 og 1702 brændte begge Skoler, og den danske Skole opbyggedes da 1703 paa en Grund øst for Sct. Hans Kirkegaardsdige, hvilken Byggeplads Kirken havde overtaget efter en Skyldner, Købmand Axel Olufsen, som døde 1687[1]). Det var Sct. Katrine Kirke, der bekostede Opførelsen af Skolen, som var paa 7 Fag med Bindingsværk og klinede Mure, og Kirken vedligeholdt ogsaa Bygningen, indtil Stiftsøvrigheden protesterede herimod 1762, idet den i Kirkens Regnskab gjorde følgende Antegnelse: »Det er et Eksempel uden Mage, at

[1]) Nu Nørregade Nr. 7 og 9.

Kjøbstad Kirker siden de latinske Skolers Reduktion holder de danske Skoler vedlige, mens den Omsorg og Omkostning sker overalt af Kjøbstæderne selv. Derfor skal Hjørings By og efterdags selv bekoste Skolens fornødne Reparationer, og Kirken være aldeles fri for disse Udgifter«[2]).

Det var en forholdsvis anselig Bygning af 25¾ Alens Længde og 12½ Alens Bredde, oplyser Byens Opmaalingsprotokol for 1791[3]), men den brændte ved den store Brand 1793, der fortærede vestre Side af Nørregade og Torvet. Det ses ikke, hvor Skolen holdtes i den følgende Aarrække indtil 1812, da der købtes et til Købmand Riis' Gaard (nu Nørregade Nr. 12) hørende Pakhus paa den vestre Side af Gaden (nu Nørregade Nr. 17), hvilket ombyggedes til Skole og Lærerbolig med en Bekostning af godt 4000 Rdl., som Byens daværende Matador Thomas Pedersen Smed udlagde for Kommunen. Bygningen egnede sig imidlertid ikke i Længden til Skole, og 1822 solgte Skoledirektionen den til Hjøring Amt, der indrettede den til Sygehus under Hensyn til den da i Amtet grasserende Folkesyphilis. I det nærmest følgende Par Aar holdtes der Skole i en Bygning paa Byens Fælled ved østre Bom (i Østergade), der var to Skolestuer, men Førstelæreren fik 50 Rdl. i Huslejegodtgørelse og lejede sig ind hos Postmester Hartmann paa Nørregade, medens Andenlæreren fik Bolig i den tidligere Præstegaard paa Hjørnet af Vestergade og Børsen, hvortil ogsaa Skolen flyttedes fra Fælleden, fordi den der laa paa et for Børnene ubekvemt Sted, da Adgangen dertil var vanskelig om Vinteren. 1825 flyttes Skolen til det nyopførte Hus i Skolegade, nu Forhus til Museet. 1813, altsaa før Skoleloven af 1814, var Førstelærerens eller rettere Kordegnens Løn 10 Tdr. Rug, 10 Tdr. Byg, 20 Læs Skudtørv og

[2]) Regnskabsbogen 1762, Bl. 133.
[3]) P. Horn: Hjørring Folkeskoles Historie, S. 8.

40 Læs Sandtørv (ɔ: Hedetørv) til Skolens og eget Brug og endvidere fri Bolig og Offer og Akcidenser for den kirkelige Tjeneste. Hans Medhjælper, Andenlæreren, fik kun 4 Tdr. Rug, 4 Tdr. Byg og 10 Rdl. i Penge, hvortil kom et Kammer i Skolebygningen, men i dette var ingen Kakkelovn, saa Medhjælperen fik Ret til at søge ind i en af de to Skolestuer, hvis han ønskede at være i Varme, og i saadant Tilfælde skulde Kordegnen yde Brændselet.

Interessen for Skolevæsenet var i ældre Tid meget ringe hos Borgerskabet i Hjøring saa vel som i Skagen. 1681 gik kun 10 i Hjøring Latinskole og næsten ingen var over 13 Aar gammel; 1690 var Antallet af Disciple her endda gaaet ned til 2, af hvilke den ene, som var »en før Karl«, straks blev udtaget, og 1693 skrev Præsten, at Skolen var saa godt som udgaaet, da Borgerne ikke havde Raad til at holde Børnene i Skole, de skulde saa vel som de voksne »tjene deres Brød med Slæb og Arbejde«. Og bedre var Skolegangen vel næppe i den danske Skole. Biskop Henrik Bornemann, der interesserede sig meget for Undervisningsvæsenet, gjorde ogsaa Forsøg paa at forbedre det i Hjøring, men 1694, da han efterfulgtes i Aalborg Stift af Jens Bircherod, skrev han »jeg mærkede nok paa 10 Aars Tid fast, det vil ikke lykkes der, fordi der er et barbarisk groft Folk, som hverken kender eller estimerer literas«. Den samme Klage over »Forældrenes Nachlässighed (ɔ: Efterladenhed) der paa Steden i at holde deres Børn til daglige Konster« lyder 1698 i et Brev fra Rektor Ernst Mavors til Biskop Bircherod.

Den danske Skole i Hjøring var i ældre Tid Fællesskole for Købstaden og for de to Landsogne Sct. Hans og Sct. Olai, men 1742 havde Sct. Olai Sogn faaet en selvstændig Skole paa Heden ved Højene mellem Skibsby og Vellingshøj, og 1745 havde Sct. Hans Sogn et Skolehus i Bagterp.

Kordegne.

Kordegnene i Hjøring kaldtes undertiden »Kirkepriorer«, hvilket var en tidligere Tids Betegnelse for Klokkere, og Kordegnene var tillige Klokkere. 1751 blev Embedet forenet med Skoleholderembedet ved »Den danske Skole« i Henhold til Reskript af 27. Nov. 1739. Angaaende de tidligste Kordegne er Oplysningerne sparsomme, idet Degnen til Sct. Olai og Sct. Hans Sogne ogsaa boede i Hjøring, saa der ikke kan skelnes mellem Kordegnene og Landsbydegnene, naar det ikke er angivet.

En Peder Degn omtales i Hjøring ca. 1570, da to Hekse fra Skærum red til ham paa deres »Drenge« (ɔ: tjenende Djævle) for at lære noget mere af Heksekunsten hos ham[4]).

En Anne Degnekone begravedes o. 1640 paa Sct. Katrine Kirkegaard, og en Søren Degn nævnes 1660 og 1672 i Kirkens Regnskabsbog. Maaske er han den Søren Christensen, der senere blev Degn til Hæstrup og døde 5. Juni, begr. i Hjøring 8. Juni 1699, 82 Aar. Han var gift med Anne Andersdatter, der døde i Hjøring 17. Juni, begr. 20. Juni 1699, 72 Aar.

1. Niels Lauridsen Tecker blev »Kirkeprior« i Hjøring o. 1676 og beklædte Embedet, til han 24. Dec. 1707 blev kaldet til Degn i Jelstrup og Lyngby med Bolig i Skolehuset »Nalholm», hvor han døde i August 1725. Han var gift med Anne Christensdatter, der ligeledes døde i Sept. 1725[5]).

2. Christen Nielsen Bollesen blev Kordegn her 1707 og døde her o. April 1729. Hans faste Løn af Kirken var 20 Rdl. aarlig.

---

[4]) Vends. Aarbøger I. 19.

[5]) Om dette Ægtepar og deres Børn se dette Værk I. 199 f.

Han var gift med Karen Lauridsdatter, død her 22. Sept. 1740, efter at hun tre Dage før havde legeret 20 Rdl. til Sct Katrine Kirke for at vedligeholde hendes Mands, hendes og deres 3 Børns Gravsted. Af Kirkens Regnskab ses, at Gravtræet blev tjæret 1750. Ingen efterlevende Børn.

3. Johan Christian Rommedal blev 6. Maj 1729 kaldet af Biskoppen til at være Klokker og Graver i Hjøring, og Udnævnelsen blev samtykt af Sognepræsten og Byfogeden. Rommedal skulde tillige være Dansk Skoleholder. Han var antagelig Nordmand, og han var Student og havde, før han kom til Hjøring, været Kateket ved Hospitalet i Aalborg[6]). 1730 blev han af Pigen Maren Pedersdatter Bistrup i Hjøring udlagt som Fader til hendes Søn, og hun sagde, at Klokkeren havde forført hende under Ægteskabsløfte, men han friede sig ved Benægtelsesed, og Barnet kvaltes i Sengen hos Moderen[7]). Rommedal døde i Hjøring som Fallent 9. Okt. 1750 og blev begr. syd for Kirken. 1733 tiltaltes han ved Retten af Byens Kæmner, fordi Kirkens Ur i lang Tid ikke havde gaaet, og sammen med ham tiltaltes Urmager Jokum Heide, der skulde holde det i Orden, hvilket de begge fik Betaling for. 1741 holdt han en Substitut ved Skoleundervisningen Peder Conradsen Dyrskjøt, og han blev 1751 Rommedals anden Eftermand.

Rommedal var gift I med Anne Marie Galwitz f. 168.., d. 7. Feb. 1749 uden Børn, Datter af Bartskær i Hjøring Adam Casper Galwitz og Katrine Albrechtsdatter Stamme. Gift II med Else Katrine Jørgensdatter Lund, efter hvem der holdtes Skifte i Aalborg 8. Nov. 1785. I dette Ægteskab var en Søn:

---

[6]) Hjøring Tgb. 15. Sept. 1733.
[7]) a. St. 2. Maj 1730 ff. og 17. Okt. 1730.

Jørgen Peter Rommedal, f. Hjøring 14. Okt. 1750, d. Aalborg 13. Jan. 1820. Han var 1770—76 Degn paa Hirsholmene, tog juridisk Eksamen 1787, tog 1786 Borgerskab som Gæstgiver i Aalborg og fik 1787 Bestalling som Prokurator i Nørrejylland. 1791—96 boede han i Vejgaarden i Nørre Tranders Sogn, købte 1796 det saakaldte Myhlenbergske Gods med Rold Kro m. v. og var 1800 Medejer af Hessel i Louns Sogn i Himmerland. 1800 blev han Byfoged i Kalundborg og 1801 tillige Borgmester der, og 1807 blev han, der var blevet Kammerraad, udnævnt til Byfoged i Hobro og Herredsfoged og Skriver i Rinds og Gislum Herreder, hvilket Embede han beklædte til sin Død. Videre om denne Mand, hans to Hustruer og Børn se dette Værk I, 89 ff.

4. Knud Olufsen Ramme blev 1750 Kordegn her. Han var f. o. 1715 og blev 9. Okt. 1778 begr. i Bindslev. Han blev 1741 privat dimitteret som Student fra Aalborg og blev derefter Skoleholder i Hillerslev i Ty, hvorfra han kom til Hjøring. Hans Ophold her blev kun paa nogle Maaneder, idet han allerede i Maj 1751 blev Sognedegn i Bindslev. Gift Hjøring 12. Maj 1751 med Mette Marie Andersdatter Kolding, med hvem han havde 1 Søn og 1 Datter[8]).

5. Peder Conradsen Dyrskjøt blev 4. Maj 1751 kaldet til Klokker, Kordegn og Skoleholder efter fra før 1741 at have været Substitut for Rommedal ved Skoleholdet. Han var døbt i Aasted Kirke 21. Juni 1711 som Søn af Conrad Pedersen Dyrskjøt i Ravnshøje[9]) og Kirsten Jensdatter, og han blev begravet i Hjøring 24. Maj 1771. Han rostes 1741 af Biskop Brorson som en flittig

[8]) Se Bind I, 31 f.
[9]) Søn af den bekendte Skribent Peder Larsen Dyrskjøt i Jerslev og Kirsten Jensdatter Sten. Vends. Aarbøger 1925, S. 137.

Skoleholder og ved de følgende Visitatser som »en god og ærlig Mand« og »en opbyggelig og kristelig Skoleholder og et Eksempel paa Gudsfrygt«. Han tog sin Afsked 1766. Han var gift, men hans Hustrus Navn kendes ikke; hun var født o. 1713 og blev begr. østen for Sct. Katrine Kirke 17. Maj 1776, 63 Aar gl. De havde sandsynligvis en Søn, der blev Peder Dyrskjøts Efterfølger.

6. Sten Pedersen Dyrskjøt var antagelig Søn af Formanden og var født o. 1745. Han blev 29. Maj 1764 adjungeret Skoleholder hos Formanden, hvem han 1766 efterfulgte i Embedet som Klokker, Kordegn og Skoleholder, hvilket han betjente til sin Død 4. Okt. 1784, 39 Aar gl. Hans faste Løn var 1784: 4 Tdr. Rug, 2 Tdr. 6 Skp. Byg af noget til Kapellanerne henlagt Jord, som Byfoged Jesper Christensen havde skænket 1662 til fattige Skolebørn, og med Tiden kunde han vente nogen Indtægt af et Legat paa 400 Rdl., som Karen de Hemmer, Enke efter Niels Kjær til Kjærsgaard i Tornby havde stiftet 1772 til Fordel for den Danske Skoleholder i Hjøring, men som først traadte i Kraft efter hendes Død 1777. Dernæst havde Dyrskjøt 3 Rdl. 2 Mk. til Ildebrændsel, som ydedes dels af Byen og dels af to Bøndergaarde. Og endelig havde han i Skoleløn 2 à 4 Skill. om Ugen af de Børn, der kunde betale for Undervisningen, »men ikkun faa søge Skolen, og mange af disse betale end ikke, ja, nogle komme i Skolen de 3 første Dage og bliver borte de sidste for at slippe for Betaling«. Pengelønnen som Skoleholder og Degn kunde ikke anslaas højere end godt 60 Rdl. aarlig. Medens Kordegnen beskikkedes af Biskoppen, indstillede han selv sin Medhjælper, som prøvedes af Sognepræsten, der havde Opsigt med Skolen og Skolegangen. Skolebygningen var paa 8 Fag med Straatag og tilhørte Byen[10]). 1771 købte Dyrskjøt en Gaard i

[10]) Danske Saml. 2. III. 177.

Hjøring af Jakob Christensen i Nørum[11]). Til Medhjælper havde Sten Dyrskjøt 1784 en Mand, der forhen havde været Borger og Haandværker i Hjøring.

16. Okt. 1766 blev Dyrskjøt viet i Hjøring efter kgl. Bevill. uden forudgaaende Trolovelse og Lysning til Mariane Jensdatter Helmich, dbt. Børglum 9. Sept. 1731, d. Hjøring 5. Feb. 1810, Datter af Degn i Børglum, senere i Vrensted, Jens Thomsen Helmich og Karen Sørensdatter. Dyrskjøts efterlod sig ingen Børn, et spædt Barn døde 1767, og 18. Feb. 1780 fik de Bevilling til, at den længstlevende af Ægtefællerne blev hensiddende i uskiftet Bo. Skiftet efter Sten Dyrskjøt og Hustru blev først sluttet 1813, og de arvedes af en Mængde Udarvinger[12]).

7. Thomas Olufsen Helmich efterfulgte 1784 Dyrskjøt som Kordegn m. v. og havde vist da været Medhjælper ved Skolen i nogle Aar og var antagelig den Borger og Haandværker, der nævnes som Degnens Medhjælper 1784. Hans Slægtskab med Dyrskjøts Hustru født Helmich er ikke paavist. Han var født o. 1728 og blev begr. i Hjøring 16. Okt. 1812, 84 Aar gl. Han nævnes som Enkemand 28. Marts 1776, da han i Hjøring ægtede Pigen Maren Christensdatter, f. o. 1742 (58 Aar 1801), ses ikke død i Hjøring 1802—50. Da Skolen brændte 1793, gik en Del af hans Indbo tabt. Ved Folketællingen 1801 boede han i Strømgade Matr. Nr. 81, og havde to Tjenestefolk, hvoraf den ene, Laurs Jensen, 35 Aar, var hans Substitut ved Skolen.

Børn: a. Peder Conrad Helmich, f. og d. 1777.

b. Dødfødt Søn, f. 1778.

c. Karen Marie Helmich, f. 1782, ikke hjemme 1801.

11) Tgb. 2. April 1771.
12) Vennebjerg H. gejstl. Skiftepr.

d. Helene Helmich, f. 1785, levede 1801 hjemme.

e. Dødfødt Søn, f. 1787.

f. Christiane Helmich, f. 1788, levede 1801 hjemme.

g. Ulrica Kirstine Helmich, f. 1792, d. 1794.

I Helmichs sidste Aar (1808) var Jakob Bech hans Medhjælper. Han var Søn af Skræder i Telling i Lerup Sogn, senere Degn paa Øland, Niels Bech og Birgitte Christoffersdatter og var født i Telling 1785. Han var ugift og druknede i Liver Aa i Oktober 1847[13]). Han afgik som Andenlærer o. 1830.

8. Willum Jacobsen udnævntes til Kordegn, Klokker og Skoleholder her 10. Okt. 1813. Jacobsen var født paa Gaarden Ulstedbo i Sindal Sogn 13. Maj 1781, Søn af Jacob Villumsen og Else Laursdatter. 17 Aar gammel blev han Hjælpelærer hos Degnen Jens Thrane i Sindal, og den følgende Vinter var han Huslærer hos Sognepræst Claus Vadum i Mosbjerg, hvorefter han 1799 blev Skoleholder i Hørmested, hvor der ikke holdtes Skole i Sommerhalvaaret, som han derfor tilbragte i Mosbjerg Præstegaard, men derefter kom han atter til Hørmested i Efteraaret 1800 og var her Vinteren over for derefter paany at have Plads i Mosbjerg Præstegaard og atter om Sommeren undervise i Hørmested. For at undgaa Soldatertjenesten blev han 1802 Elev paa Blaagaards Seminarium, hvorfra han dimitteredes 1805 med Karakter »meget duelig«. Derefter blev han Huslærer hos Fabrikant Christoffer Qvist i Aalborg, og herfra kom han efter 2½ Aars Forløb 1808 til Sæby som Degn og Skoleholder, men da Stillingen var saa usselt aflønnet, opgav han den 1810 og tog Plads som Huslærer hos Købmand Mads Galthen i Aalborg, hvor han blev, til han fik Embedet i Hjøring,

13) Aalborg Stitstid. 25. og 28. Okt., 16. og 27. Nov. 1847.

hvor Lønnen foruden Højtidsoffer og Akcidenser var 8 Tdr. Rug og 8 Tdr. Byg samt en god Bolig paa Østergade, der nylig var købt. Senere fik han Kornydelsen forhøjet med 2 Tdr. Rug og 2 Tdr. Byg og fik endvidere 200 Rdl. i Pengeløn. Han døde i Hjøring 7. Nov. 1839 efter 1814 at være overgaaet til Lærerstanden. 18. Juli 1817 ægtede han I° i Sindal Mette Cecilie Gjertner, f. Vestrupgaard i Saltum Sogn 4. Maj 1794, d. Hjøring 17. Juli 1821, Datter af Forpagter og Prokurator Peder Gjertner (senere Ejer af Egebjerg i Ugilt Sogn) og Mariane Østergaard. Gift II° i Sindal 29. Nov. 1822 med Johanne Brøndlund Gjertner, f. Saltum 1729, d. Hjøring 11. Feb. 1880, Søster til den første Hustru.

I første Ægteskab var der Sønnen Jacob Peter Jacobsen, f. 1818, antagelig d. 1842 som medicinsk studerende. Og i andet Ægteskab var der Datteren Mette Cecilie Jacobsen, f. 1823, d. Hjøring 1880, ugift[14]).

I Jacobsens Tid var her stedse en Andenlærer, antagelig den under hans Formand omtalte Jakob Bech.

Danske Skoleholdere.

1. En Niels Jensen, Skolemester, blev 1649 begravet paa Sct. Katrine Kirkegaard[15]), han var maaske dog afgaaet fra Stillingen flere Aar før, thi enten har der samtidigt været to Skoleholdere, eller han har haft en Substitut, idet Eftermanden allerede var her 1635.

2. Mikkel Thomsen kaldes Skolemester her 1635—74. Han havde tillige den Bestilling at passe Kirkens Ur og lukke Stenterne op og i om Søndagene saavel ved

---

14) Willum Jacobsens udførlige Selvbiografi er trykt i Vendsysselske Aarbøger 1945, S. 79 ff.
15) Kirkens Regnskabsbog.

Sct. Katrine som ved Sct. Olai Kirke[16]). Han var antagelig afgaaet før 1674 eller har haft Medhjælpere ved Skolen.

3. Knud Christensen var Skolemester 1653 og omtales 1669 som død, medens hans Enke da levede[17]).

4. Christen Jensen nævnes som Skolemester her 1661[18]). Han var født o. 1631 og døde her 17. Juli 1707, 76 Aar gl. Var gift med Anne Pedersdatter, f. o. 1630, d. her 10. Jan. 1708, 78 Aar gl.

5. Laurids Christensen Gram, f. 16..., d. her 11. April 1734. Han blev ca. 1694 Skoleholder i Fredericia og kom o. 1698 til Hjøring som Skoleholder, hvor han underviste Børnene efter Sognepræsten Jørgen Finckenhoffs Metode tillige med Rostocks Metode[19]). Om Anvendelsen af Finckenhoffs Metodik var der 1725 stor Strid mellem en Del Præster og Degne i Vennebjerg Herred[20]). 1724 solgte Gram med sin Hustrus Samtykke en Byggegrund i Hjøring. Han var gift I° med Maren Jensdatter Mosbjerg, der døde barnløs i Hjøring 1698 og arvedes af sine Søskende, bl. a. Erik Jensen Mosbjerg i Lille Fosen i Norge. Gift II° Hjøring 11. Aug. 1699 med Johanne Axelsdatter Klim, f. 16..., d. Hjøring Skolehus 30. Jan. 1750, Søster til Degnen Oluf Klim i Mosbjerg og Anne Klim, d. 1751, gift med Bedemand Eskild Poulsen i Hjøring.

---

16) a. St.
17) a. St. 1669.
18) Horns H. Tgb. 1661, Bl. 89.
19) Mads Pedersen Rostock (1655—1713), der siden var Præst i Middelfart, udgav 1694 en Forklaring til Luthers Katekismus.
20) Se dette Herreds gejstl. Justitsprotokol 1725 med udførlige Akter.

I sidste Ægteskab havde Gram to Sønner:

a. Axel Lauridsen Gram, f. 1700, d. 1750, Student Sæby 1718.

b. Christen Lauridsen Gram, f. 1703, d. Kbh., begr. Hjøring 1726, Student Hjøring 1719.

6. Aage Johansen nævnes samtidig med Laurids Gram som Dansk Skoleholder i Hjøring, og 1734 siges om ham, at han har holdt Skole her i mange Aar, men han har dog næppe været beskikket af Øvrigheden som sadan, og han var tillige Knapmager. Han døde o. 1738, og 1740 skødede hans Enke deres Hus bort[21]). Ægteparret havde en Søn Johan Aagesen, der 1746 blev antaget til Byens Svinehyrde.

7. Erik Mikkelsen Heegen blev 1734 beskikket til Dansk Skoleholder her, men tiltraadte dog ikke Bestillingen, idet han blev beskyldt for Tyveri fra Kirkeblokken i Fladstrand. Byfoged Børglum mente ogsaa, at da Kordegn Rommedal holdt Skole her, var der ikke Brug for flere Skoleholdere, og han syntes, at det var Synd at sætte Aage Johansen fra Brødet[22]). Blev 1735 Skoleholder i Sæby og 1740 Degn i Lødderup paa Mors. Se I. 79.

8. Christen Nielsen tog 5. Aug. 1738 Borgerskab som Dansk Skoleholder her, men nogen Beskikkelse som saadan er ikke fundet, og han har vel fortsat Aage Johansens private Skole.

9. Peder Conradsen Dyrskjøt blev antagelig Skoleholder her 1734 efter Gram og var muligt Substitut hos Kordegn og Klokker Rommedal. Han klagede

---

21) Bispearkivet Capsa B. Loc. 8 og Hjøring Tingbog 10. Jan. 1741.
22) Bispearkivet Capsa B, Loc. 8. I. 79.

1745 til Stiftsøvrigheden over, at Skolehusets Ejendom ikke var indhegnet, og Borgerskabet i Hjøring fik saa Ordre til at indhegne den med Digetørv, men ikke bebyrde Kirken med den Bekostning[23]).

Om Dyrskjøt se nærmere under Kordegne Nr. 5.

I Henhold til Reskript af 27. Nov. 1739 om Nedlæggelse af de smaa Latinskoler blev Skoleholderembedet ved den Danske Skole 1751 forenet med Embedet som Kordegn og Klokker.

[23]) Tingbogen 7. og 20. Sept. 1745.

KJÆR HERRED

ved KR. VÆRNFELT

For elskværdig Hjælp fra Personalet ved Landsarkivet i Viborg og Rigsarkivet bringes min bedste Tak. En særlig Tak til Postmester C. Klitgaard, Hjørring, for forskellig Bistand og til Pastor J. Larsen, Viborg, J. M. Larsen.

Kr. Værnfelt.

EGHOLM, VOR FRUE LANDSOGN

Begyndelsen til Egholm Skolevæsen stammer fra omkring 1750. I Indberetningen om Skoler i Kjær Herred 1741 nævnes Egholm ikke; men i 1765 skrives:

»Egholm er en liden Øe, beliggende i Limfjorden, hvorpaa er aleneste 6 Gaarde, som tilhører welb. Hr. Cancelliraad Lassens Arvinger. Der holdes om Vinteren af Beboerne en Person, som under Sognepræstens Siun underviser Ungdommen«.

Denne Skoleordning holdt sig i mangfoldige Aar.

Ifølge Skoleloven af 1814 skulde der nu oprettes et virkeligt Skolevæsen paa Øen; men paa Grund af Udgifterne var Beboerne stærkt imod, og først 1849—50 fik Øen sin første Skole, idet en Pige, Bodil Marie Pedersdatter, havde testamenteret sin Formue, 168 Rdl., til Skolevæsnet*).

SUNDBY-HVORUP

Det meste af Sundby (Nørresundby) og Hvorup Sogne hørte før Reformationen til Vitskølkloster, og Abbeden besatte Degnebolene med Bønder og lod Munke være Degne.

*) Kr. Værnfelt: Egholm, Vor Frue Landsogn gennem 400 Aar (Fra Himmerl. og Kjær Herreder 1936).

Præsteindberetningen af 1553 siger: »Ingen degenboel til huerken sogne«. Embedet som Degn besørgedes af en Discipel (Løbedegn) fra Aalborg Skole. For Degnetjenesten modtog Skolen »Degnerenten«, der i 1610 var: 9 Tdr. Byg for Sundby og 4 Tdr. for Hvorup Sogn[1]).

Omkring 1650 fik Sundby-Hvorup en Sædedegn; men der blev ikke bygget Bolig til ham. Han fik en beskeden Bolig i Sundby første Skole, som ved samme Tid blev bygget. Degnene skulde tillige være Skoleholdere, hvad de fleste af dem ogsaa var. Men var Degnen gammel eller svagelig, maatte han holde Medhjælp. At disse Hjælpelærere kendes flere.

1690 siger Pastor Kjeld Nielsen[2]): Offentlig Skole er her intet uden et lidet Skolehus, som Degnen paabor, — og Degnen Søren Thomsen beretter:

Degnekornet angaaende, da ihvorvel Kongens Befaling saavelsom Loven er noksom Menigheden foreholdt om Degnens Trient, dog har man ej den endnu bekommet, men maa tage imod det, som sædvanlig har været til Løbedegnene her udi Sundby og Hvorup Sogne, 3 Tdr. Rug, 4 Tdr. Byg. Kvægtienden nyder jeg intet af. Offer paa hver af de 3 store Højtider 1 Sldlr., 3 Mark, og sker tidt, at man ej saa meget kan erlange (faa), saasom fornævnte Sogne har altid ligget til Skolen (ɔ: Latinskolen), hvorover menige Mand ej har været vant til at ofre, vil derfor endnu ej lade sig bekvemme.

Paaske- og Sct. Hansrente i Penge af begge Sognene 1 Sldlr. 2 Mk.

Der er et lidet Skolehus med et Kaalgaardssted, som jeg holder vedlige.

Penserer til Aalborg Skole 6 Sldlr.

Om sine Indtægter meddeler Degnen Enoch Green 1744[3]) bl. a. følgende:

---

1) Kirkehistoriske Samlinger, 4. I. 562.
2) Præsteindberetning 1690.
3) Aalb. Bispearkiv, Pk. 407.

»Til Degnekaldet er 4 Tdr. Rug og 11 Tdr. Byg, hvoraf betales aarlig efter den af højærværdige, nu salige Biskop Bornemann ansatte Taxt til Aalborg latinske Skole 2 Tdr. Rug og 8 Tdr. Byg. Bliver saa i Behold 2 Tdr. Rug, som er efter forskrevne Takst á 1 Td. á 7 Mark = 3 Sldlr. 2 Mk., — 8 Tdr. Byg á 5 Mk., — 10 Sldlr., — 3 højtidelige Offerdage á 10 Sldlr. — er 30 Sldlr., desforuden Allehelgensdag 6 Sldlr., Paaske- og Sct. Hansrente 5 Sldlr., Rugpenge til Sct. Michelsdag af Sundby Sogn 2 Sldlr. 2 Mk., og uvisse Accidentzer ungefehrlig 10 Sldlr«.

Ifølge en samtidig Bestemmelse[4]) skulde Skoleløn og Penge til Ildebrændsel først tages af Kirkens Lysepenge, og dernæst skulde hver Bolsmand give 12 Skill. aarligt, de ringeste Bol dog kun 8 Skill., Husmænd 4—8 Skill., Næringsdrivende i Lejehuse 12 Skill., Tjenestekarle 4—8 Skill. og Tjenestepiger 2 Skill., hvilke Penge Grandefogeden skulde opkræve.

1800 oplyses, at Degnen foruden Degnelønnen har 10 Rdlr.[5]) i Løn som Skoleholder, 4 Mark i Indskrivningspenge af formuende Børn og for Skrivning og Regning af de formuende Børn 4 Skill. pr. Uge[6]). Skolen har 70 Børn. Degnens »Hører« fik frivilligt Højtidsoffer og Offer ved Daab og Bryllup.

A. Degneskolen i Sundby

De første Skolemestre i Sundby havde ingen Skolebygning, men underviste i lejet Lokale; men o. 1650 bevilgede Kronen, som nu ejede det meste af Sognet, et øde Gadehus til Skolebygning, hvorefter en saadan blev opført paa Beboernes Bekostning. Pladsen er vistnok den samme, hvor »Den gamme Kommuneskole« laa, og

[4]) Af 5/3 1742.
[5]) For de 4 Rdlr. skal han købe Brændsel til Skolen.
[6]) Aalborg Bispearkiv, Pk. 413.

her blev ogsaa indrettet en beskeden Bolig for den ny Sognedegn, som tillige skulde være Skolemester.

Ifølge Sundby Kirkes Regnskab blev der i 1664 af Kirkens Midler bekostet 1 Læs Tag samt nogle Træbænke til Skolehuset og i 1666 5 Læs Mønningstørv, 1 Læs Tag samt til Skolestuen en

»Række under Loftet paa Bjælken med store Spiger udi og Vinduer udi begge Stuefuerne som slet var forfalden med Glas og Blye«[7]).

I 1667 blev Skolens Tag og Skolens Vægge, Borde og Bænke reparerede, — og i 1687 blev der kostet 14 Dlr. 8 Skill. til Degneboligens Udvidelse.

Disse Midler toges af Kirkens Penge, og i 1687 blev Degneboligen Kirkens Ejendom.

Om Skolen beretter Degnen Green 1744[8]):

»Ved min Ankomst til Embedet Anno 1713 forefandt jeg et Hus af 5 Fag, som var saa slet og brøstfældigt, at jeg ingensteds derudi enten kunde ligge eller sidde tørt, men er siden af mig holdt i forsvarlig Stand og er i dette Aar forbedret med 3 nye Fag, begge til den nørre Side.

Huset er beliggende imellem Kirke- og Præstegaarden. Ved forskrevne Hus fandtes ved min Ankomst tvende smaa Fag, som havde været indrettet til Skolestue, men var uden Vinduer og Tag, samt den største Del af Væggene nedfaldne.

Samme blev Aaret derefter repareret og 1722 forbedret af mig med tvende ny Fag, hvortil velædle Højærværdighed, nu hos Gud salige, Hr. Biskop Thestrup gjorde Forskud af 20 Rdlr., indtil afvigte Aar 1743, da Lodsejerne i Sundby Skoles Distrikt lod tilbygge endnu tvende Fag, — saa ovenbemeldte Skolestue nu er i forsvarlig Stand og har fornøden Størrelse«.

19/1 1745 fortælles[9]), at Skolehuset, som vendte i Syd-Nord, bestod af 6 Bindinger, hvoraf de to sydligste var

---

7) Chr. Petresch Christensen: Nørresundbys Historie I, 328.
8) a St.
9) Aalborg Bispearkiv, Pakke 412.

de senest tilbyggede. Til Skolehuset hørte en Have sønden og østen for dette til fornødne Kaal og Madurter. — Skolestuen havde to lange Fyrreborde paa Pæle, 2 kortere Borde og behørige Bænke. Gulvet var belagt med tynde Teglgaardsfliser[10]), og der var en Jernkakkelovn, som tilhørte Degnen.

Skolen var helt pænt forsynet med Materiale til Undervisning: En Missionsbibel i stort Kvart, foræret til Skolen af Peder Glarmesters Enke, 3 »Spørgsmaalsbøger«, 4 Evangeliebøger, 8 Katekismer, 8 ABC'er, skænket Skolen af Pastor Schott[11]).

Paastor Schott var en velhavende Mand, og ved Testamente af -4/4 1770 gav han 500 Rdlr. til Forbedring af Lærernes Løn i Pastoratet og 400 Rdlr. til flittige og fattige Skolebørn i Sundby-Hvorup, at anvende til deres Ophold og Skolebøger[12]).

Indberetningen af 9/6 1800 fortæller:

»Skolen blev i 1793 paa ny opført af Byens Beboere, staar paa Degneboligens Grund med søndre Side mod Degnens Have; den bestaar af 6 Fag, hvoraf de 3 til Skolehus, 2 Fag til Gang og Skorsten samt et Kammer til Høreren (Hjælpelæreren) og 1 Fag til Ildingen.

Bygningen er af Fyrretømmer med klinede Vægge og Straatag. Der er et Bord til Drengene og et til Pigerne, og mellem Bordene er der Bænke til de mindre Børn. Gulvet er belagt med Mursten. Der holdes Helaarsskole, og Skolen har 70 Børn«.

Denne Bygning stod til 1862.

B. Skolen i Lindholm

Oprindelig havde Byen Skole i et lejet Lokale, dog vist kun om Vinteren, og Skoleholderne, der ofte skiftede,

---

[10]) Fliser fra Teglgaarden ved Aalborg.
[11]) Knud Christensen Schott, Sognepræst i Sundby-Hvorup 1724—70.
[12]) Petresch Christensen: Nørresundbys Historie II. 305.

hyredes af Sognepræsten; men i 1725 opførtes den ældste Skolebygning.

Sognepræst Hans Michael Kjeldsen Muhle døde 27/6 1724 33 Aar gammel og ugift.

Paa sit Dødsleje testamenterede han 400 Rdlr. til Opførelsen af en Skole for Lindholm og Voerbjerg samt til Lønning for en Skolemester[13]).

Aaret efter, 19. Januar, blev der afsat en Plads til Skolen, som kom til at ligge i Skellet mellem Lindholm og Voerbjerg med Retning i Øst-Vest, »imellem Voerbjerg Ejendom, som kaldes Pindengen, paa den nordre Side og Lindholms Grandejord paa den søndre Side«. Pladsen var 8 Favne lang og 4 Favne bred, og vesten for Husets Plads blev der yderligere afsat en Grund, 10 Favne lang og 5 Favne bred, til et Kaalgaardssted. Huset kostede 200 Rdlr. og var færdigt 1726.

Ifølge Indberetning af 1743[14]) var Skolen paa 6 Bindinger, hvoraf de 3 til Skolestue, 1 til Forstue, Bageovn og Skorsten, og de 2 til Skoleholderens Stue, »og er ved Siden af samme Stue et Køkken og et lidet Kammer«.

I Dagligstuen var en Kakkelovn af Tagsten og sorte Gryder, bekostet af Skoleholderen.

I Skolestuen fandtes en Skippunds (= 160 kg) Jernkakkelovn, et langt Bord med 2 Bænke ved Siden og ligesom Bordet paa Pæle, desuden 4 Bænke omkring i Stuen.

Af Bøger fandtes: En liden Vajsenhusbibel, 2 »Spørgsmaalsbøger«, 1 ditto, skrevet over Passionen, 2 Evangeliebøger, Katekismer og 6 ABC'er.

1800 oplyses[15]), at Skolen havde Straatag og klinede Vægge og var af Fyrretømmer.

---

[13]) Hofmans Fundationer, IV.
[14]) »Fra Himmerl. og Kjær Hd.« 1920, S. 411.
[15]) Aalborg Bispearkiv, Pk. 413.

Til dens Vedligeholdelse afdroges aarlig 1 Rdlr. af Skoleholderens Løn, som da var: Af Pastor Muhles Legat 9 Rdlr. 1 Skill., af Pastor Schotts Legat 4 Rdlr., af Husmændene 1 Rdlr., Introduktion (Indskrivningspenge) 2 Mk., ialt 14½ Rdlr.

A: DEGNE I SUNDBY

Degnene underviste ved Sundby Degneskole, men holdt ofte en »Substitut« til at passe Skolevæsnet.

I. 2/3 1674[16]) hed Degnen Peder Henriksen, og 1682 siges[17]):

»Paa Degneboligen i Sundby bor en gammel, nu slet sengeliggendis Mand Peder Henriksen med sin Hustru Dorthe; han haver tilforn sjunget i Kirken, dog leveret Degneindkomst af Sognene til Aalborg Skole, og er nu ganske forarmet«[18]).

Han døde vistnok 1682.

II. 1682—86: Anders Nielsen. Han havde formentlig været Substitut hos Henriksen, og 1684[19]) siges, at »han betjener Degnekoldet for den visse Indkomst og haver sin Hustru og ellers ingen Middel, men er ganske forarmet og lider stor Besvær for det bare Brød«.

Død o. 1686 i største Armod.

III. o. 1686—1708: Søren Thomsen, f. o. 1643, begr. 5/11 1708.

1689 fik han af Kirken 14 Sldlr. 8 Skill. i Løn, hvilket Beløb senere forhøjedes til 17 Rdlr. 8 Skill. Samme Aar overdrog han sin ny Degnebolig til Kirken; han havde i 1687 selv ladet den opføre, men Kirken havde deltaget i Omkostningerne.

---

16) Kjær Herreds Tingbog.
17) Kopskattemandtallet.
18) a. St.
19) a. St.

Kopskatten 1705 siger:

»Sædedegn er her ingen, men Degnekaldet betjenes af en fattig gammel Mand, som er Substitut og giver Pension til Aalborg Skole«.

O. 1688 ægtede han Ane Madsdatter, f. 1646, begr. 13/11 1725. Barn: Gjertrud, dbt. 22/9 1689.

IV. 1708—90: Niels Bach, f. i Aalborg 1672, Student fra Aalborg 1695, cand. theol. 1698, Hører ved Tisted Latinskole i 1699, og 2/11 1708 Degn i Sundby-Hvorup.

Antagelig Broder til Laurids Nielsen Bach, f. i Aalborg 1678, Student Aalborg 1698, Hører i Tisted (1708) og Degn i Klim-Thorup-Vust 1712.

V. 1709—13: Peder Humble, — er vistnok identisk med Peder Christensen Humble, f. o. 1676 i Vrejlev, Søn af Pastor Christensen Rudbechsen Humble og Karen Christensdatter Winther. Student fra Aalborg 1696. Humble holdt Hjælpelærer. Han skriver[20]) 3/10 1712:

»Offer her ved Stedet kan beløbe sig ungefæhrlig 6 Sldlr. hver Højtidsdag, saasom der er ganske faa, som ofre. ... Degnebolig er her ikke, men ikkuns en ringe Stue med et liden Kiøcken, som har været meget forfalden, hvorfor min Højgunstige Øfrighed ombedes ydmygeligen, at jeg maatte til dets reparation noget forhielpes«.

Var ugift i 1710, men ægtede saa N. N., med hvem han fik 1 Datter Margrethe Rudbech Humble, f. 1711, d. 1772, gift 1736 med Degnen Jes Arnkiel i Brovst[21]).

VI. 1713—66: Enoch Enochsen Green, f. o. 1689, begr. 26/10 1766. Student fra Horsens 1705. Hans Søskende var Købmand i Aalborg Villum Green og Ølle-

---

20) Petresch Christensen: Nørresundbys Historie II., S. 223.
21) Se Skoler og Degne II, 99 f.

gaard Enochsdatter Green, g. m. Handelsmand Peder Jensen Steen i Bolskifte i Alstrup, senere Skoleholder i Lindholm.

Biskop Brorson beretter, at Green »var en i hans Adfærd og Forhold eksemplarisk Mand, der flittig holdt Skole baade Sommer og Vinter«[22]), og Pastor Schott siger, at han var »en habil Mand, der tillige førte et godt kristeligt Levned og forestod sin Tjeneste med god Flid og Nidkærhed«.

Green var ret velstaaende, og Skiftet efter ham viser et smukt og rigt Indbo, gode Klæder og en fin Bogsamling paa o. 200 Bøger, blandt hvilke saa gode Værker som Arreboes »Hexaemeron« og Meursius »Historia Danica«, et Stueur og et 8 Dages Værk, Kobber, Tin, Messing og Sølv, 3 Parykker og 3 Spanskrør (ɔ: Spadserestokke) samt en Sølvkande paa 53¼ Lod = ca. 825 gr.

Som vi foran har set, havde Green en smuk Indtægt; men han maatte ogsaa anstrenge sig for at holde den oppe. Saaledes sagsøgte han 13/6 1727[23]) to Kvinder i Hvorup, Kirstine Nielsdatter og Mette Olufsdatter, fordi de 25. Maj, da de var i Hvorup Kirke, ofrede til Præsten, men gik Degnen forbi, og Green mener, at »der er flere, som er kommen ind paa denne begyndende onde Skik og hannem skadelige Vane«.

Gift I° m. Margrethe Sofie Arentzborg, f. 1664, d. 21/12 1742, Enke efter Degnen i Voldum (Randers A.) Morten Larsen Lund. Ingen Børn.

Gift II° 29/9 1743 m. Anne Kirstine Christensdatter Arreboe, f. o. 1720, d. 23/1 1773 i Aalborg. Hun ægtede Eftermanden. — Børn:

1. Margrethe Sofie, f. 25/2 1745, d. 22/5 1746.
2. Andreas Christian, f. 6/4 1746, d. 27/7 1748.
3. Margrethe Sofie, f. 30/12 1748, d. 28/2 1749.

22) Visitats 17/8 1738.
23) Kjær Herreds Tingbog.

4. Enoch Christian, f. 19/7 1751, d. 25/4 1800, dansk Skoleholder i Sorø 1782, i Aalborg 1783 og 7/5 1788 Sognedegn i Albæk-Voer. Gift med Anne Marie Bøhm.

5. Andreas Christian, f. 6/8 1752, d. 23/4 1773 i Hjørring. Underofficer. Gift med Amalie Wind Lohmann.

6. Claus Holmer, f. 19/5 1754, d. Hjørring 27/3 1825. Var 1777 Foged paa Rønnovsholm[24]), 1779 Byfogedfuldmægtig i Hjørring, 1780 Sagfører der, 1782 Ridefoged paa Vrejlevkloster og 1792 Prokurator i Smersted i Serridslev Sogn.

Han købte 1793 Vestrupgaard i Saltum Sogn med 161 Tdr. Hk. Fæstegods og blev Landvæsenskommissær og 1801—04 Befalingsmand ved Kystmilitsen. 1805 solgte han Vestrupgaard med omtrent samme Hartkorn og bosatte sig i Hjørring. Var Kancelliraad.

Gift 1792 med Regitze Sofie Charlotte Amalie Thomsen, f. 1769, d. Hjørring 1849, Datter af Forpagter paa Hammelmose Nicolai Thomsen og Anne Thaarup. Datter: Anne Green, f. 1793, gift 1810 med Apoteker Ancher Chr. Hansen, Hjørring.

VII. 1767—72: Christen Andersen Krag, f. o. 1728, begr. 19/6 1772. Krag blev Student fra Aalborg 1750, 22 Aar gl., og han skrev et latinsk Mindedigt over sin Sognepræst Knud Schott, og hans Bogsamling bestod af ca. 350 Bind, deriblandt Værker som Simon Paullis »Flora Danica« og Anders Hjørrings »Lejrkrantz«. Han havde Hjælpelærer.

Gift 1768 med Formandens Enke Ane Kristine Arreboe, der flyttede til Aalborg og døde 1773, se

---

[24]) C. Klitgaard: Hvetbo Herred II. 202.

foran. Ingen Børn. Hans eneste Arving var Broderen Thomas Andersen Wognsen i Nibe.

VIII. 1772—1801: Søren Mørch, f. o. 1729, d. 23/11 1806 i Aalborg. Student fra Aalborg 1751, 22 Aar. Kordegn i Sæby 1768—72.

Indberetningen 1800 siges »efter sin Alder en god og duelig Skoleholder, saavelsom Degn. Har Færdighed i at forklare Kristendommens Sandheder for sin Skoleungdom[25]).

Gift med Ane Andersdatter Skaarup, f. 1728, d. 12/3 1801. Børn: Se Side 166 under Sæby.

IX. 1801 (Ed 20/7)—10: Ulrik Christian Bruun, f. o. 1771 i København, druknede 19/6 1810. Student 1789 (privat dim.). Afgik vist i 1810, formentlig paa Grund af Sygdom og flyttede til Aalborg, hvor han kort efter druknede. Vistnok ugift.

X. 1810 (Ed 19/10)—11: Andreas Christian Østergaard, se Side 168 under Sæby.

XI. 1811 (Ed 21/10)—1814: Laurids Pedersen Grønlund, f. 17/6 1764 i Nykøbing Mors, vel Søn af Skoleholder der Peder Grønlund. — Død 23/6 1843.

Var Degn til 1814 og 1814—26 Lærer. Grønlund var Skoleholder i Fabjerg, da han 25/10 1803 i Nees ved Lemvig blev gift med Ane Johanne Pedersdatter Østergaard, f. 1784, d. 1864.

Søn: Joseph Peter Grønlund, f. i Fabjerg 1803, d. 6/3 1813.

---

[25]) Aalborg Bispearkiv, Pk. 413.

B: Skoleholdere (»Hørere« og Hjælpelærere) ved Sundby Skole

I. 1635 og 46 nævnes Christen Skolemester, som vistnok er identisk med Bolsmand »Christen Pedersen ved Kirken«; han var formentlig Byens første Lærer. Da der o. 1650 blev bygget en Skole, blev Degnene Skolemestre; men mange af dem holdt i aarevis en Hjælpelærer eller Hører.

II. 19/7 1697 begravedes Povl Christian, »Hører«, 22 Aar gammel; han var vistnok Hjælpelærer hos Degnen Søren Thomsen.

III. Niels Nielsen var ifølge Tingbogen 11/5 1708 »Hører« hos Søren Thomsen og senere hos Degnene Niels Bach og Peder Humble.

IV. O. 1730. Anders Jensen, der sov i en »indelukket Seng« i Skolestuen. Han blev 1737 Lærer i Lindholm.

V. 1757 og 61 var Niels Thomsen Frost, f. 1733, d. 1811, Hjælpelærer hos Degnen Green. Var antagelig Søn af Thomas Frost i N. Sundby, d. 1750, og Gertrud Nielsdatter, d. 1752, og var 1772—88 Skoleholder i Jetsmark og 1788—1811 Degn i Ø. Brønderslev-Hallund. Gift paa Burholt 24/5 1775 med Kirstine Margrethe Hostrup, Datter af Degnen i Ø. Brønderslev Peder Christensen Hostrup og Kathrine Jensdatter Ifversen. Blandt hans 4 Børn var den bekendte Skolemand, Dr. phil., Stiftsprovst Peter Nicolaj Frost i Ribe, f. Jetsmark 1780, d. 1845 (Se Side 60).

VI. O. 1770: Anders Jensen Nørgaard, f. o. 1754, d. 1/2 1828. »Hører« her hos Degnen Krog. Blev 1780 dansk Skoleholder i Aalborg, 1808 Skattekasserer.

Gift I⁰ 22/8 1783 med Ane Kjeldsdatter fra Egholm, d. 26/8 1796, 5 Børn, gift II⁰ 2/12 1796 med Maren Kjeldsdatter Holm, f. 1764, d. 4/9 1810, 3 Børn, gift III⁰ 15/3 1811 med Johanne Henriette Møller, f. o. 1764, d. 21/7 1842.

Om Børnene henvises til Tauber og Nielsen: »Embeds- og Bestillingsmænd i Aalborg«, S. 268.

VII. Omkring 1800 var Christen Nielsen Hjælpelærer hos Degnen Søren Mørch her.

C: Skoleholdere i Lindholm

I. 1726—37: Niels Larsen Bay, f. o. 1667, begr. 24/6 1737. Gift med Karen Christensdatter, f. o. 1675, begr. 13/1 1743.

II. 1737—41: Anders Jensen, f. o. 1681, begr. 22/10 1741, havde i en Aarrække været Substitut i Sundby. Gift 24/2 1732 med Karen Andersdatter.

III. 1741: Søren Olesen. Gift med Maren Pedersdatter. Barn: Maren Sørensdatter, f. 14/6 1756.

IV. 1749 og 54 nævnes Peder Jensen Steen, begr. 23/7 1758, som 3/9 1721 blev gift med Øllegaard Enochsdatter Green, f. 1699, begr. 3/5 1767 i Sundby, Søster til Degnen Green i Sundby. Var en rosværdig Skoleholder. Peder Jensen Steen boede i 1720erne i Bolskifte i Alstrup Sogn.

V. 1758—69: Niels Christensen Find, dbt. 27/1 1735, begr. 16/2 1806, Søn af Skoleholder i Serridslev Christen Christensen Find og Ingeborg Nielsdtr. Gift 15/5 1757 med Else Larsdatter, dbt. 5/11 1730,

Datter af Lars Povelsen i Sundby og Maren Jacobsdatter (Jfr. I. Bd. 505).

Børn: 1. Maren, f. 21/6 1757. 2. Laurids Christian, f. 25/3 1759. 3. Ingeborg, f. 20/1 1765, gift I° 1790 med Skoleholder i Ingstrup Jacob Nicolaj Poulsen, II° med hans Eftermand Niels Jensen (Jfr. S. 25 f.). 4. Jens, dbt. i Serridslev 20/6 1770.
1769 fik Niels Find sin Faders Embede som Skoleholder i Serridslev.

VI. 1769—71: Christen Sørensen, f. o. 1733, d. 1798. Var oprindelig Skrædder i Nørresundby og blev 1771 Degn paa Gjøl (Se S. 68).

Gift 24/11 1761 med Mette Andersdatter, f. o. 1739, brgr. 14/5 1802. — 4 Børn.

VII. 1771—o. 83: Peder Bach. Er maaske identisk med Peder Andersen Bach, der 1763—71 boede »paa Bakken« (Østergade 10) i Nørresundby, g. m. Elisabeth Marie Thorup.

Børn: 1. Mariane, dbt. 9/5 1773, d. som lille. 2. Mariane, dbt. 3/3 1776, d. som lille. 3. Ane Birgitte, dbt. 14/3 1779. 4. Mariane, døbt 30/7 1780.

VIII. 1783—1816: Hans Pedersen, f. o. 1742, d. 3/4 1816. Ifølge Indberetningen af 1800 underviste han i Religion, skrev en skikkelig Haand og kunde de 4 Species (Regningsarter). Der var 36 Elever i Skolen — og hans Løn var 14 Rdl., samt Accidenser, endvidere 2½ Td. Rug, 2½ Td. Byg samt Græsning til 1 Ko og 8 Faar.

Gift 10/11 1783 med Ane Christensdatter Rogers, dbt. 28/7 1765, d. 16/12 1841, Datter af Christen Jensen Rogers og Johanne Jensdatter i Lindholm.

Børn: 1. Maren, dbt. 31/8 1783. 2. Peder Christian, dbt. 2/10 1785. 3. Johanne Marie, dbt. 29/6

1788. 4. Jørgine, f. o. 1789. 5. Søren, f. o. 1790, d. spæd. 6. Søren, dbt. 12/2 1792. 7. Dorthe Marie, dbt. 9/1 1794. 8. Lars, dbt. 16/7 1797, begr. 29/1 1801. 9. Lars, dbt. 10/5 1801.

Ved Hustruens Død i 1841 kaldes hun »Skolelærer Hans Pedersens Enke og Fattiglem af Lindholm«.

HVORUP SOGN

Hvorup Skole

Der har sikkert været holdt Skole, i alt Fald Vinterskole, fra o. 1630; men der var ingen Skolebygning, og først 1736—37 blev der opført en lille Skole paa 6 Fag, vist paa den nuværende Skoles Plads. Til Opførelsen havde Biskop Thestrups[1]) Arvinger skænket 20 Rdlr. Resten af Omkostningerne dækkedes af Byens Beboere og Præsten[2]) og Degnen[3]) i Sundby.

Pastor Schott havde foræret en Jernkakkelovn, men andet Inventarium var der foreløbig ikke.

En Indberetning af 19/1 1745 fortæller[4]), at Skolen var opbygget af Fyr- og Grantømmer, laa norden for Byen, vesten Smedjen og nu bestod af 5 Bindinger, hvoraf de 3 hørte til Skolestuen og de 2 til Køkken, Forstue og Skoleholderens Stue. Begge Stuerne havde Loft. Paa søndre Side af Skolen var der 6 Vinduer og i den lille Stue til Skoleholderen 3 smaa Vinduer. Kaalhaven laa norden for Skolen. I Skolestuen var der nedsat 2 Borde paa Pæle samt Bænke. Der var en Ovn af glasserede Sten, og af Bøger forefandtes en lille Bibel samt til de fattige Børn 3 Evangeliebøger og 3 Katekismer, »hvilke agtes formeret med flere«.

---

1) Frants Thestrup døde 17/8 1735.
2) Knud Christensen Schott.
3) Enoch Enochsen Green.
4) Aalb. Bispearkiv, Pk. 406.

I Skoleholderens Stue var der ogsaa en Ovn af samme Materiale.

Denne Skole stod til 1796, da den »fornyedes« af Byens Ejer, Jens Gleerup til Rødslet. Den ny Skole var paa 8 Fag, hvoraf 3 til Skolestue, 1 til Skorsten og Køkken og 4 til Lærerbolig.

Ved Udskiftningen i 1796 fik Skolen tillagt Jord til 2 Tdr. 3 Skpr. Udsæd samt Græsning i Kæret til 1 Ko og nogle Faar.

I 1800 var der 45 Børn, af hvilke nogle lærte at læse højt, skrive og regne de 4 Species og Reguladetri, og alle lærte deres Kristendomskundskab.

Skolen i Nørre Uttrup

Længe før Uttrup fik Skole, holdt Beboerne om Vinteren en Skoleholder til at læse med Byens Børn. Herom beretter Aalborg Tingbog af 24/2 1716 følgende:

»Jens Jensen i Nør Uttrup lod i Dag lyse efter en ung Person ved Navn Niels Jacobsen Tveden, som er barnefød i Aalborg, hvor hans Moder er, — som han haver sted og fæst at læse for samtlige Bymændenes Børn, hvilken Person haver oppebaaret en Del Penge, hvormed han næst afvigte Søndag otte Dage fra Byen er undviget, og som her i Byen hos Mikkel Skrædder Endel af hans Tøj skal være, hvilket formodes at blive seqvesteret[5]) til Betaling for saa meget, som Pengene kan tilstrække«.

O. 1740 siges[6]): »Uttrup har kun Vinterskole og har en Skoleholder, som i den Tid, han holder Skole, gaar paa Kost rundt hos Bønderne, selv om de ingen Børn have, efter en Ligning, de selv har lagt, — desuden 2 Rdlr. 4 Skill.

Bønderne (Gaardmændene) giver Kost og Husrum, Husmændene giver aarlig 2—8 Skill., 1 Karl halvaarlig 3 Skill., 1 Dreng 2 Skill., 1 Pige 2 Skill.«.

---

[5]) seqvesteret: beslaglagt.
[6]) Rørsigs Samlinger.

I en samtidig Indberetning (27/4. 39) fortæller Pastor Scott[7]), at Beboerne i Uttrup holder en Skoleholder om Vinteren, »eftersom deres smaa Børn da ikke kan søge Sundby Skole«[8]).

Han beretter, at to Mænd havde meldt sig til ham som Aspiranter til Bestillingen, nemlig Engelbrecht Jensen i Lindholm og Anders Asmussen[9]) i Sundby. Førstnævnte har sikkert faaet Stillingen for næste Vinter.

Engelbrecht Jensen, der var fra Klitgaard i Ulsted S., Søn af Jens Andersen og Margrete Jensdtr., var 1710 Haandskriver og Ridefoged til (Gl.) Vraa og senere Foged hos Otto Arenfeldt til Knivholt. Ved sit Ægteskab fik han 1715 Attrup i Hammer S., som han ejede til 1726, og 1727 købte han Lindholmsgaard i Sundby S., hvor han drev Sagførerforretning. Men flot Levemaade og Tab ved en Debitor slog ham ud, og 1731 gik han fallit. Han var flere Gange konstitueret som Sættedommer i Kjær Herred og havde 1727 Amtsbeskikkelse som Prokurator, hvilken Virksomhed han ogsaa fortsatte efter sit økonomiske Sammenbrud, alt imedens han søgte forskellige Herredsfogedembeder uden Held, og 1738 fæstede han af Købmand Gjørup i Aalborg et Hus med Have i Lindholm og blev altsaa nok 1739 Skoleholder her.

14/6 1715 blev han gift med Maren Pedersdatter Holst, f. 1691, begr. 12/5 1748, 57 Aar 1 M. 1 D. gl., Datter af den velstaaende Pastor Peder Pedersen Holst i Vraa og Susanne Lukasdatter.

Hun havde haft en noget bevæget Fortid, idet hun 1709 var blevet trolovet med Vrensted-Præsten Ejler Chri-

7) Fra Himmerland og Kjær Herred 1920.
8) En Del af Uttrup, som den Gang hed Sønder Uttrup og hører til Sundby Sogn.
9) Blev Lærer i Grindsted.

stian Dyssel, der var stor Godssamler, men Maren og hendes Moder synes at have fornærmet ham, og han hævede Trolovelsen, hvad der førte til Proces, som afgjordes ved Højesteret 1710. Efter Faderen arvede Maren 1714 Attrup og boede her fra 1714 sammen med sin Moder (d. 1723). Hun var 1710 blevet gift med Rasmus Christensen Muhle, f. 1658, d. 1714, efter at have solgt Attrup 1713 til sin Svigerfader Peder Holst. Rasmus Muhle var Søn af Attrups tidligere Ejer, fra 1663, Christen Rasmussen Muhle, d. 1666, og Margrete Jonasdatter, og Maren Holst var Rasmus Muhles tredje Hustru, og han kunde jo for Alderens Skyld have været hendes Fader.

Hun ægtede 2° Engelbrecht Jensen, med hvem hun kom til at dele baade Velstand og Fattigdom. De fik 8 Børn: 1. Margrete E., f. 1715, d. 1716. — 2. Peder Holst E., f. 1717. — 3. Jens E., f. og d. 1719. — 4. Susanne E., f. 1720. — 5. Maren E., f. 1722. — 6. Rasmus E., f. 1724, d. Lindholm 1746. — 7. Anne E., f. 1727. — 8. Else E., f. 1728, d. 1746.

Engelbrecht Jensens Broder Simon Jensen var 1735 og 1747 Toldbetjent i Hals[10]), og hans Søster Ane Jensdtr. blev o. 1710 gift med Rasmus Pallesen (Munk) i Ulstedlund.

Endelig i 1771 fik Uttrup sin første Skolebygning. Den blev skænket Byen af Forvalter Uttrup i Skive og var paa 9 Bindinger med klinede Vægge, Lergulv og Straatag.

De 3 Bindinger var Skolestue, 3 var Gang, Ovn og Skorsten, og de sidste 3 var Bolig for Skoleholderen.

---

[10]) C. Klitgaard: »Personalh. Tidsskr.« 11. III. 12; ff Chr. Petresch Christensen: »Nørresundbys Historie«, II 91 f; C. Klitgaard: »Vendsysselske Præstefamilier«, 362; Tauber og Nielsen: »Embeds- og Bestillingsmænd i Aalborg«, 247.

Skolen laa midt i Byen; men da Bymændene var faa, vilde det blive vanskeligt for dem at vedligeholde den.

A: Skoleholdere i Hvorup

I. 1737—46: Diderich Axelsen Soelbjerg. Blev 1746 Degn i Gudum-Lillevorde. Han var formentlig Søn af Axel Soelberg i Hvorup og Mette Olufsdatter.

II. 1746— o. 54: Erland Jørgensen Møller, f. 1718, begr. 3/4 1785.

Nævnes 1749 og 54 som en ulastelig Skoleholder[11]), var oprindelig Smedesvend og vendte, vist i 1754, tilbage til sit gamle Haandværk og blev Bysmed i Hvorup, hvilken Bestilling formentlig indbragte mere end Skoleholderiet.

Blev o. 1746 gift med Kirsten Larsdatter. — Børn: 1. Anne Marie, f. 1747, begr. 6/1 1753. 2. Jørgen, f. 24/11 1749. 3. Erland, f. 31/12 1750, d. 22/12 1752. 4. Bodil, f. 15/12 1753, d. 22/12 1754. 5. Erland, f. 12/7 1756, Bysmed i Uttrup og gift 22/10 1783 med Kirsten Lauridsdatter. 6. Anne Marie, f. 10/1 1759. 7. Christian, f. 24/2 1760. 8. Bertram, f. 1762, gift 30/11 1783 med Maren Christensdatter, f. 1765. Smed i Hvorup. 9. Lars Christiani, f. 11/6 1765.

III. 1754—176*: Christen Christensen Find. f. o. 1737, d. efter 1761, Søn af Skoleholder i Serridslev Christen Christensen Find og Ingeborg Nielsdatter (Jfr. I. Bd. 505).

Hans Broder Niels Find var Skoleholder i Lindholm, og en anden Broder Jens Find var Fuldmægtig hos Herredsfoged Peder Høeg paa Voerbjerggaard.

---

11) Vendsysselske Aarbøger 1924.

Find var som sin Forgænger »ulastelig[12]) i Embede og Levned«. Han blev 1758 gift med Ane Catrine Knudsdatter af Hvorup, dbt. 10/10 1736, Datter af Knud Larsen i Hvorup og Kirsten Povlsdatter. — Børn: 1. Johanne Marie, dbt. 12/8 1759. 2. Knud dbt. 31/5 1761.

IV. 176*—79: Ole Olesen, f. 1742, d. 5/2 1779, Søn af Ole Pedersen i Sundby og Kirsten Nielsdatter. Ugift.

V. 1779—1828: Peder Christian Michael Terp, f. 1757, d. 23/5 1829.

Han var »ganske duelig til at undervise Børn i Kristendom og skrev en god Haand«[13]). I 1810 blev Embedet som Sognedegn i Sundby-Hvorup ophævet[14]) og afløst af Skolelærere og Kirkesangere, og Terp blev udnævnt til Kirkesanger i Hvorup. Nogle Maaneder senere maatte han frasige sig Kirkesangen og overlade den til Skoleholderen i Uttrup Michael Eriksen.

Terp drev en større Virksomhed som Urmager, hvorved han kom i Stridigheder med de faglærte Urmagere i Aalborg, der angreb ham i Avisen og kaldte ham en Fusker. Terp svarede i en lang og temmelig bidsk Artikel, at han i 30 Aar havde repareret Lommeure og forfærdiget Stueure, og at han ikke havde forsømt at udvikle det Pund, Naturen havde nedlagt i ham for den Kunst, han uantastet havde øvet i længere Tid, end Formanden blandt hans Angribere havde levet. Og han spurgte spottende:

»Skal hver den, som ikke har forødt de bekvemmeste Aar til at lære i paa at rende Byærinder og gjøre anden Haandsrækning i Huset hos en saakaldt Laugsmester,

12) »Vendsysselske Aarbøger« 1924.
13) Aalborg Bispearkiv, Pk. 413.
14) Petresch Christensen: »Nørresundbys Historie«, II. 329.

absolut hedde Fusker, — saa er jeg en Fusker. Men skal Arbejdet efter det gamle Ordsprog prise Mesteren, faar vel Piben en anden Lyd«.

Urmagerne bebrejdede ham f. Eks., at han loddede med Tin. Hertil siger Terp spottende:

»Ja, det gjør jeg for at spare Ejerne af de mig betroede Ure for unyttig Bekostning. Mine Herrer lodder nok med Guld, kan jeg tænke, jo, naar man ser deres Regninger, skulde man næsten tro det«[15]).

I 1828 bekendtgør Terp Auktion den 29. Sept. i Hvorup over en Del Bohave, 2 Køer, nogle Faar og Svin samt 40 Bistader og noget Urmagerværktøj[16]).

Gift 9/7 1781 i Hvorup med Maren Larsdatter, dbt. 16/12 1753, Datter af Lars Hansen Pottemager og Mette Jensdatter. — Børn: 1. Lars, dbt. 14/10 1781. 2. Michael, dbt. 8/4 1784. Var 1834 Konsumtionsfuldmægtig i Nørresundby og havde Hustru og 3 Børn. 3. Ane Marie, dbt. 4/3 1787. 4. Morten, dbt. 18/1 1789.

Skoleholdere i Nørre Uttrup

I. 1771—1808: Peder Sørensen, f. 21/4 1745, begr. 20/11 1808, Søn af Søren Nielsen og Maren Rasmusdatter i Uttrup. Var den første Lærer i Uttrup Skole. Om ham beretter Pastor Raaschou 9/6 1800:

»Kan undervise Børnene i Kristendom, skriver en ganske god Haand og regner det meste af Søren Mathiesens Regnebog. Er ikke Seminarist«.

Der var 22 Børn i Skolen, og Lærerens Løn var: Godt 11 Rdlr. af Byen, 12 Rdlr. af Knud Schotts Legat samt 1⅝ Td. Rug, 1½ Td. Byg og 2 Læs Hedetørv af hver Helgaard og 1 Læs af hver Halvgaard, ialt 17 Læs.

Peder Sørensen var gift 3 Gange: Gift I° 30/10 1774 m. Kirsten Gregersdatter, f. o. 1740, begr. 11/11 1781, II° o. 1783 m. Maren Marqvorsdatter, f. o.

[15]) »Jyske Efterretninger« Nr. 22, 1812.
[16]) »Aalborg Stiftstidende« Nr. 147, 1828.

1737, d. 12/6 1785, III° 9/10 1785 m. Maren Larsdatter, f. 1752 i Thise.

Børn: 1. Ane Marie, dbt. 29/10 1775, — tjente 1809 i Ridemandsmølle. 2. Gregers, dbt. 19/12 1778, d. af Kolera 1853, Dbmd. Var 1809 udkommanderet til Hals Skanse som Underofficer. Blev senere Lærer ved Fattigskolen i Aalborg. Nød stor Anseelse for sine disciplinære Evner (se Anton Jørgensen: »Aalborg Skolevæsen gennem 200 Aar«).

II. 1808—28: Mikkel Eriksen, dbt. 24/2 1782, d. 1/5 1862, Søn af Gaardfæster i Hvorup Erik Pedersen og Johanne Catrine Mikkelsdatter. Eriksen var vist i nogle Aar »løs Vikar« i Uttrup og har vel i den Tid boet hjemme i Hvorup. I en gammel Bog, som findes i Slægtens Eje, staar:

»Anno 1812 — 26. Februar blev jeg kaldet og beskikket til Skolelærer i Nr. Uttrup Skole. Anno 1812 — 8. December fløttede vi i Herrens Navn til Nr. Uttrup Skole«.

Gift 6/12 med Maren Pedersdatter Thode, dbt. 30/9 1781, Datter af Peder Christensen (Thode) og Maren Jensdatter.

Børn: 1. Johanne Catrine, f. 26/4 1813, begr. 27/7 1813. 2. Peder, dbt. 10/7 1814. Ejer af Byrisgaard i Hvorup. 3. Johanne Catrine, f. 19/11 1816. 4. Erik, f. 22/7 1819. Bolsmand i Nr. Uttrup. 5. Maren, f. 10/10 1821, g. m. Gaardfæster Peder Christensen Kusk i Hvorup. Stor Efterslægt. 6. Christiane, f. 30/6 1825.

1828 blev Eriksen Peder Terps Efterfølger som Skoleholder i Hvorup, hvor han fra 1812 havde været Kirkesanger.

VADUM SOGN

1553[1]): »Ingen degen boel uden den til Hundslund Kloster«. Det vil sige, at Lensmanden paa Klosteret havde fæstet Degnens Gaard bort til en Bonde og vel ladet Degnetjenesten besørge ved en Løbedegn fra Aalborg Skole.

1571[1]): »Degnene haffuer ingen degneboell, gaar till skolle ij Aalborg. Beklager degnen, at ther er gangen giesz aff Arilds tid till degne rennte, som hand icke nu kand bekomme«. Degnen var altsaa Løbedegn fra Aalborg Latinskole.

1690: Degnens Indkomst:

»Han har endnu ej bekommet sin Trient[2]), men maa tage mod det, som har været sædvanligt til Løbedegnene, nemlig 12 Tdr. Byg. Kvægtiende intet. Offer paa hver af de tre store Højtider 1 Dlr. 8 Skill., — sker dog tit, at man ej saa meget kan erlange, saasom dette Sogn har altid ligget til Skolen[3]), hvorover menige Mænd ej har været vant til at ofre, vil derfor endnu ej lade sig bekvemme.

Sct. Hans og Paaskerente 5 Mk. danske. Ædificia (Bygninger) er aleneste et lidet Hus, hvilket velædle Patron salig Thøger Lassen har ladet opbygge paa Grandegaden her i Torpet og ligger paa en slem sumpig Sted og er ikke saa meget dertil som et Kaalgaards Sted. Pension til Aalborg Skole 8 Sletdlr. Peder Thomæsøn«[4]).

Degneskolen i Torpet er formentlig nogle Aar yngre end Skolen i Østerhalne, — bygget af Thøger Lassen paa Rødslet o. 1675.

Paa det ældste Matrikelskort fra o. 1800 ser man den

---

[1]) Præsteindberetningerne (D. H. Wulff: »Stat. Bidrag til Vendelbo Stift«, S. 190).
[2]) Degnens Trient: 1/3 af Præstetienden.
[3]) Aalborg Latinskole.
[4]) D. H. Wulff: ‚Statist. Bidrag til Aalborg Stifts Historie«, S. 28.

ligge i Lavningen nord for Kirken. Da der ingen Degnebolig var, maatte Degnen bo i Skolen.

I en Skoleindberetning af 1737 siges: »Der findes her i Sognet et brøstfældigt Skolehus (Østerhalne), kan repareres for 22 Rdlr.

Behøves endnu efter hosfølgende Angivelse udi Sognet tvende Skolehuse, — et ved Degneboligen og et i Haldager; vil koste hver 50 Rdlr.; det første er fornøden ved Degneboligen[5]).

I 1737 døde Kancelliassessor Peder Thøgersen de Lasson til Rødslet, og Aaret efter opførte hans Enke, Anne de Lasson, en ny og god Degnebolig ved Skolen, — og i 1742 opførte hun i Nordsiden af Vadum Kirkegaard en Stiftelse[6]), et teglhængt Hus af Egebindingsværk med Plads til 5 vanføre, svage og arme Mennesker, samt en ældre gudfrygtig Kvinde til deres Opvartning og Tjeneste. Samtidig stiftede hun et Legat paa 2000 Rdlr., af hvis Renter Stiftelsen skulde drives.

Degnen eller en anden gudfrygtig Mand skulde have 4 Rdlr. til hver Julehøjtid for at holde Andagt med de gamle Morgen og Aften samt om Eftermiddagen paa Helligdage.

Nogle Aar senere skænkede Sognepræsten, Jes Pedersen Jessens Moder, Marie Lasson[7]), Enke efter Raadmand Peder Jenssen i Aarhus, en ny Skole, som blev bygget ved Degneboligen. Og hun bestemte tillige, at der for 200 Rdlr. af hendes efterladte Penge skulde oprettes et Legat til Fordel for Torpet Skole.

Dette Legats Fundats[8]) er af 12. Juli 1751 og underskrevet af Pastor Jessens to Sønner Peiter og Jens.

Den bestemmer, at af Renterne skulde 1 Rdlr. aarlig lægges til Side til en Reparationsfond, dog ikke til at

[5]) Aalborg Bispearkiv, Pk. 407.
[6]) Fru de Lassons Stiftelse blev først nedrevet o. 1940.
[7]) Søster til Fru Anne de Lasson.
[8]) Hofmans Fundationer IV, 262.

holde Skolen ved lige med Ler og Tag; thi ifølge kgl. Forordn. af 23. Januar 1739 skulde Bønderne selv gøre det.

Af Renterne skulde Degnens Løn forbedres med 2—3 Rdlr. aarlig; men hvis han selv holdt Skole, skulde han nøjes med de ham tillagte 6 Rdlr. af Skolekassen, med mindre Præsten fandt ham særdeles duelig og værdig til at nyde nogen Forbedring i Lønnen.

Resten af Legatrenten, 4—5 Rdlr. aarlig, »skal anvendes til fattige Skolebørn, som søger denne Skole, at hver af dem aarlig kan nyde de tvende Skjæpper Korn til Hjælp for deres Underholdning«.

I en Indberetning af 1739[9]) beretter Degnen H. M. Treven følgende:

»Da jeg underskrevne Aar 1705 blev kaldet til Degneembedet, forefandt jeg et Hus, opbygt paa Grandegade til et Skolehus tilforn, da der kun var en Substitut; men egentlig hørte 5. Klasses Kollega til i Aalborg Skole, hvilket Hus min Formand efterlod saa brøstfældig ved Avance til andet Embede, saa jeg der ingensteds kunde have en tør Finger.

Samme Hus bestod af 6 Fag, hvilket straks ved Tiltrædelsen jeg lod reparere og nogen Tid efter bygge tre Fag til og siden holdt det i mange Aar i forsvarlig Stand, dog ej uden stor Bekostning, siden det var saa brøstfældig, indtil Aar 1738, da det behagede velbaarne Frue, salig Cancelliraad Lassens til Rødslet, at lade et andet af ny bekoste, hvortil jeg dog selv har gjort Indskud af over 20 Rigsdaler, hvilket Hus nu er beliggende noget nør for Kirken paa velærværdige Hr. Provst Lassens Grund, og bestaar samme Hus af 7 Fag, men uden ringeste Tillæg enten af Ager eller Eng[10])«.

Efter en anden Indberetning havde Treven dog en Ko og nogle andre Kreaturer, Tørveskær af Splittørv samt Drift i Byens Fælled.

---

[9]) »Fra Himmerland og Kjær Herred« 1920, S. 403.
[10]) Bispearkivet, Pk. 406.

Hvad hans uvisse Indkomster iøvrigt angik, kunde han paa de 3 store Højtider opnaa et Offer, der ialt ikke oversteg 27 Rdlr., og i andre uvisse Accidenser 6 a 7 Sletdlr., medens hans visse Indkomster af Korn aarlig beløb sig til 16 Tdr. Byg og 4 Tdr. Rug. — Renten af Embedets Kapitaler kunde omtrentlig andrage 4 a 5 Rdlr.

1800 oplyses[11]), at Torpet Skole er paa 5 Fag, hvoraf de 3 er Skolestue og de 2 et Kammer og et Tørverum. Ifølge Matrikelskortet var Degneboligen en trefløjet Gaard, hvoraf Skolen vel var den ene Fløj; den laa stadig i Lavningen et Bøsseskud norden for Kirken.

Lønnen som Skoleholder var: 6 Rdlr. fra Rødslet, 2 Rdlr. fra Jessens Legat (for udvist Flid), intet Korn, men Græsning til 1 Ko og 3 Faar, samt 20 Læs Sandtørv til Skolestuen. Skolen havde 50 Elever.

Ved Udskiftningen o. 1800 fik Degnen sin Toft vesten og norden om Kirkegaarden, ca. 3 Tdr. Land, samt en Kærlod paa o. 5 Tdr. Land sydvest for Kirken, det hele af Hk. 0—4—1—2.

Kort efter flyttedes Skole og Degnebolig op til Vejen ved Kirken, der hvor Torpet Skole nu ligger.

Østerhalne Skole

Der havde fra først i 1600erne været holdt Skole i Vadum Sogn, men i lejet Lokale.

I 1612 var der i Vesterhalne en Skoleholder[12]), hvis Kone blev beskyldt af Heksen »Den vise Pige« for at være Heks, og 1675 vidnede Christen Skolemester i Vesterhalne i en Stolestadestrid, at han kunde huske 20 Aar tilbage. Han boede i Vesterhalne, men er

11) Bispearkivet, Pk. 413.
12) »Fra Himmerland og Kjær Herred« II, 166.

vist identisk med den Christen Christensen, som virkede ved Skolen i Østerhalne.

I Matriklen 1662 nævnes en af Kronens Gaarde i Østerhalne:

»Peder Larsen (i Loll), 1 Gaard, hertil 3 Gadehuse. De to er øde i Mands Minde; det tredie haver salig Hr. Jørgen Jacobsen (Møldrup)[13]) fæstet og derpaa opbygt et Skolehus, giver aarlig deraf 18 Skill. Huspenge«.

Da Østerhalne gamle Skole laa lidt sønden for Loll, kan det godt passe, at Skolen var bygget paa denne Gaards Toft.

Loll med Skolehuset blev af Ejler Holck til Elkjær kort efter 1665 afhændet til den rige Selvejerbonde og Herredsfoged i Østerhalne, Morten Laursen Kjærulf, og 1688 nævnes blandt hans Husmænd her Christen Skolemester, 1 Hus med 1 Fdk. Hk.

Morten Kjærulf døde o. 1688, og hans Enke Ane Jensdtr. Bloch flyttede til Aalborg, hvor hun ejede Urbans Gaard. Her døde hun o. 1715, og før sin Død bestemte hun, at hun vilde skænke sit Fæstehus i Østerhalne, hvor der i mange Aar havde været holdt Skole, til Skolevæsnet i Vadum, og hun synes at have føjet noget Agerjord til.

Fundatsen[14]) til denne Skole er oprettet 29/7 1724 af Ane Blochs Sønner Laurids Kjærulf til Wiffertsholm og Anders Kjærulf til Bjørnsholm og beretter, at hun skænker et Hus i Østerhalne, »beboet hidindtil af Christen Christensen Skolemester, til Skole med den Ret og Rettighed og dets tilliggende Jordemaal, som af Alderstid dertil ligget haver«. Hun maa have skænket noget mere Markjord; thi Fundatsen kalder Skolen »et Gadehus, hvortil svarer ½ Td. Korn«, medens Matriklen 1688 taler om 1 Fdk. Hk.

---

[13]) Præst i Vadum fra 1641, d. o. 1679.
[14]) Hofmans Fund. IV. 260.

1737 var Skolen meget brøstfældig, og 1744 berettes, at den havde 6 Bindinger med Lervægge; de to Fag var Skolestue, de fire Lærerbolig.

I Skolestuen fandtes 2 lange Borde paa Pæle, der var nedslaaet i Lergulvet, 4 Bænke samt Hylder. Opvarmningen skete ved en Pottekakkelovn, og Skolen var nu nogenlunde i Stand undtagen paa Tag og Vægge. Jordtilliggendet bestod af en Kaalhave sønden for Huset og paa østre Side et Stykke Jord til ½ Td. Korns Udsæd.

Aar 1800 fik Skoleholder Povl Nielsen i Løn: 8 Rdl., 3 Tdr. Rug, 3 Tdr. Byg, Græsning i Fælleden til 2 Køer og 6 Faar, 26 Læs Sandtørv, samt Renten af et Legat paa 260 Rdlr., som Laurids Kjærulf til Wiffertsholm havde skænket. Der var 56 Børn, der som i Sognets andre Skoler lærte Katekismus, Læsning, Skrivning og Regning.

Haldager Skole

I 1737 siges[15]), at der trænges til en Skole i Haldager, og at den vil koste 50 Rdlr.,

»men som Haldager er en ringe og liden Fleck, som har faa Børn, saa kan den vel ikke faa en fuldkommen Skole og Skoleholder. Haldager behøver 4 Fag Skole og kan bygges paa en Plads østen for Jens Bertelsens Hus«.

Herskabet paa Rødslet lovede at opføre en Skole, hvilket skete nogle Aar efter.

1800 indberettes, at Haldager Skole bestaar af 6 Fag, nemlig 1 Fag til Køkken, 2 Fag til Skolestue, 1 Fag til Kælder og 2 Fag til Beboelse.

Skoleholderens Løn var: 2 Rdlr. 4 Skill., 4 Skp. Rug, 20 Skp. Byg, Græsning til 1 Ko og 2 Faar, samt 8 Læs Sandtørv. Der var 16 Elever. Intet Legat som til Sognets 2 andre Skoler.

---

15) Aalb. Bispearkiv, Pk. 407.

A. Sognedegne i Vadum

I. Endnu i 1661 betjentes Degneembedet af en Løbedegn fra Aalborg Skole, nemlig Anders Andersen, som nævnte Aar svarede Kopskat.

II. 1688—1703: Peder Thomsen Scavenius, f. 1665, begr. 25/11 1745. Søn af Præsten i Skagen Thomas Pedersen Skavbo og Maren Thomasdatter Suur[16]). Han blev Student fra Aalborg 1687.

1689 siges: »Deignen Peder Tommesen havde ingen Husholdning«[17]). Han siger: »Degneboligen (Skolen) er paa Grandefellit og er ikke til noget i nogen Maade«[18]). Da der ingen Degnebolig opførtes, den Gang Sognet fik fast Sædedegn, maatte Degnen bo i et Par Smaarum i Skolen. Det var en ussel Bolig, og man forstaar, at Scavenius gerne flyttede til Vester Hassing, hvor der var en god Degnebolig.

Gift o. 1690 med Mette Christensdatter Schiønning, f. 1656, begr. 30/7 1745. Se Vester Hassing. Børn: 1. Thomas, f. 1690, blev Degn i Hals 1716, se derunder; 2. Dorthe, f. 1700, ægtede Faderens Efterfølger i V. Hassing.

III. 1703—05: Hans Lauridsen Tancke, f. 1677, d. 1714, Søn af Præsten Laurids Hansen Tancke i Haverslev-Bejstrup og Maren Nielsdatter.

Tancke blev Student fra Aalborg 1698, blev cand. theol. og blev i 1705 Præst i Romdrup-Klarup. Han ægtede her sin Formand Abraham Lukassen Colows Enke Maren Pedersdatter, med hvem han havde en Søn.

---

[16]) Af Raadmandsslægten Suur fra Aalborg.
[17]) Kop- og Kvægskatten 1689.
[18]) Extraskatten 1703.

IV. 1705—43: Hans Mouritzen Treven, f. i Aalborg 1674, begr. 19/1 1747. Blev Student fra Aalborg 1699 og var i 1702 Hører i Latinskolens 1. Klasse. Han havde engang et temmelig kedeligt Uheld, idet han sammen med Høreren Peder Svendsen Kirketerp i beruset Tilstand og uindbudt trængte sig ind i et Bryllupsselskab i Gunderup og lavede Spektakler.

Da der blev klaget over de to Hørere, blev de suspenderet af Biskop Bircherod, som dog efter otte Dages Forløb tog dem til Naade igen.

Gift o. 1706 med Anne Hansdatter Holm, f. 1676, begr. 27/8 1751.

De havde 5 Sønner og 3 Døtre; men kun 3 af Børnene blev voksne; — de antog alle Navnet Vadum[19]).

Børn: 1. Christen, var 1755 Ridefoged paa Sneumgaard ved Ribe[20]); 2. Morten, var 1755 ved Hestgarden i København; 3. Kirstine Marie, blev gift med Faderens Efterfølger.

V. 1743—76: Bendix (Bent) Olufsen Lycke, f. 1717, begr. 7/3 1778.

Han blev vist i 1740 Hjælpelærer hos Treven, om hvem der dette Aar siges, at »han har været god; men at han nu agtede at tage sig en Substitut[21]). Lycke, der blev Student fra Aalborg 1738, var flittig i sit Embede, og 1748 siges, at han forrettede det ustraffeligt og levede ædrueligt. Han var særlig dygtig til at katekisere. Ved Visitatsen i 1748 og senere underviste han ikke i Skolen, men forestod Kirkesangen og Katekisationen.

Gift 2/2 1741 i Vadum med Kirstine Marie Treven, f. 1709, begr. 19/6 1772, Datter af Formanden.

Børn: 1. Rebekka, dbt. 19/11 1741, blev 14/8 1774

---

19) Kjær Hds. Tingbog 9/5 1755.

20) Se Kjær Herreds gejstlige Skifter.

21) Substitut: Stedfortræder, Medhjælper.

gift med Laurids Lauridsen, der tjente i Aaby Præstegaard, senere Gaardfæster i Skald i Vedsted Sogn; 2. Inger Agnethe, dbt. 23/10 1746, gift med Faderens Eftermand; 3. Anna, dbt. 22/6 1749, var 1772 hjemme.

VI. 1776—1822: Ole Frederik Handrup, f. 15/9 1755, d. 14/6 1822, 68 Aar gl., druknet i Lindholm Aa, — Søn af Degnen i Vester Hassing Søren Handrup og Gjertrud Nørlem. Blev 1778 Student fra Aalborg og var »bequem til at undervise andre«. Gift 3 Gange:

G. I° 27/6 1779 med Inger Agnethe Lycke, dbt. 23/10 1746, begr. 19/2 1789, Datter af Formanden.

G. II° 19/5 1789 med Mette Marie Østergaard, f. 1753, begr. 3/10 1793.

G. III° o. 1794 med Gjertrud Henriksdatter.

Børn: 1. Johanne Katrine Elisabeth, dbt. 25/1 1781, levede 1822[22]); 2. Søren, dbt. 22/5 1783, begr. 14/1 1787; 3. Søren, dbt. 8/9 1791, levede 1822; 4. Henrik, f. og d. 1795; 5. Mette Marie, dbt. 17/9 1797, levede 1822.

B: Skoleholdere ved Degneskolen

Undertiden underviste Degnene selv, men ofte holdt de Substitut.

I. 1682 nævnes Christen Christensen som Substitut.

II. 1738—52: Peder Sørensen Skoleholder, f. 1688, begr. 13/2 1752. Holdt Skole for Degnene Treven og Lycke — »til Fornøielse og god Frugt«[23]).

III. 1752—70: Morten Nielsen, f. 1723, begr. 15/7 1770. Holdt Skole for Lycke og »fortjente Berøm-

[22]) Kjær Herreds gejstlige Skifter.
[23]) Bispevisitats 1748 og 54.

melse for Liv og Undervisning«[24]). Vist gift m. Maren Nielsdtr., f. 1734, begr. 12/7 1812 som »Almisselem«.

IV. 1770—91: Jens Jensen, dbt. 8/11 1745, begr. 2/1 1791, Søn af Jens Pedersen i Vadum Mølle og Mette Jensdtr. og var Hjælpelærer for Ole Handrup.

Herefter synes Handrup selv at have overtaget Bestillingen som Lærer.

C: Skoleholdere i Østerhalne

I. O. 1655—90: Christen Skoleholder.

II. O. 1690—o. 1725: Christen Christensen.

III. O. 1725—52: Frederik Møller, f. o. 1688, begr. 13/2 1752, — gift med Maren Olufsdatter, som efter Mandens Død fik Bolig i Hospitalet og døde der 1757, begr. 16/10.

Datter: Dorthe, f. 1712, d. 1743.

IV. 1752—99: Jens Jensen, f. 1731, begr. 1/12 1799, Søn af Gaardfæster Jens Jensen (Clemmensen) i Vesterhalne og Ane Marie Nielsdatter.

Var ret velhavende, og Skiftet efter ham viser et Overskud paa o. 300 Rdlr.; kaldes ved Folketællingen 1787 »Husmand og Skoleholder«.

Gift I° 1/11 1768 med Karen Mortensdatter, begr. 31/10 1770 (død i Barselseng), Datter af Morten Jensen i Rævsgaard og Ane Sørensdatter.

Gift II° 5/11 1775 med Maren Christensdatter, dbt. 3/2 1754, d. 1/11 1830.

Børn: 1. Ane Marie Catrine, dbt. 21/10 1769, begr. 4/11 1769; 2. Jens, dbt. 26/1 1777, begr. 26/7

[24]) Bispevisitats 1761, »Vends. Aarb.« 1924.

1795; 3. Christen, dbt. 4/2 1780, hjemme 1799[25]); 4. Catrine Marie, dbt. 24/6 1785, hjemme 1799.

V. Poul Nielsen var Skoleholder 1800. Præsten indberettede, at »han er ej Seminarist, dog bequem og duelig til Skolehold«.

D: Skoleholdere i Haldager

I. 1748—90: Jens Larsen, f. 1718, begr. 13/6 1790. Betegnes af Biskop Brorson som »eksemplarisk og duelig«.

Gift I° med Johanne Pedersdatter, f. 1694, begr. 10/7 1763.

Gift II° 8/4 1764 med Kirstine Andersdatter, f. o. 1733, begr. 30/6 1765.

Gift III° 1765 med Johanne Andersdatter fra Aaby, f. 1721, levede 1787.

II. 1790—1817: Christen Christensen, dbt. 8/3 1739, d. 10/10 1817, Søn af Chr. Christensen paa Kæret og Kirsten Sørensdtr. Christensen var »en duelig Hører af sit Slags«. Gift med Anne Christensdatter, f. 1740, d. 3/10 1813.

[25]) Kjær Herreds gejstlige Skifter.

AABY-BIERSTED

Da Kristian III 1540 solgte Birkelse m. m. til Peder Ebbesen Galt, nævnedes blandt Aaby Mænd: Søren Degen, som i aarlig Landgilde gav 1 Pd. Smør[1]), 1 Pd. Malt[2]) og anden Smaaredsel, det vil sige, at Degnebolet var en lille Gaard paa 2½—3 Td. Hk., og formentlig har det ligesom Birkelse ligget til Børglum Bispestol.

Men o. 1550 blev Degneembedet lagt under Aalborg Latinskole og betjent af en af Skolens Disciple som »Løbedegn«.

1571 skrives[3]): »Degnen haffuer ingen boill, goer till skolle ij Olboriig. Hanns renntte: Byg 18 Tdr., aff huer gadehuszmandt 2 Skill. — og af Biersted Sogn: Rug 5 Tdr., Gæs 8, aff huer gadehuszmand 2 Skill.«. I Biersted Sogn var heller intet Degneboel, og der var ogsaa Løbedegn fra Aalborg Skole.

1690 indberettede Degnen Niels Nielsen om sine Indtægter:

»Korntienden har i forrige Tider været af Aaby Sogn 14 Tdr. 2 Skpr. Byg, Biersted Sogn 5 Tdr. 3 Skpr. Rug; men formedelst Misvækst og Armods Skyld næppelig ej uden de to Parter deraf kan bekommes.

Kvægtienden nydes Halvparten med Klosteret i Aalborg, ungefær[4]) 2 Slettedlr.

---

1) 1 Pund Smør = 6 kg.
2) 1 Pund Malt = 2 Tønder.
3) Præsteindberetningen. D. H. Wulff: »Statistiske Bidrag til Vendelbo Stifts Historie«, S. 191.
4) Ungefæhr: omtrent.

Offer paa de 3 store Højtider lader Patronen[5]) ofre hver Gang 2 Mark og ej videre skriveværdigt af Sognefolkene end undertiden 1 Mk. og somme Tider ringere.

Sct. Hans- og Paaskerente har i forrige Tider bedraget sig 6 Sletdlr., men nu er ej noget at bekomme hos en stor Del.

Et Skolehus paa Grandejorden og nyder aarlig 6 Rdlr. Nyder aarlig af Stedets Patron 4 Rdlr. Penserer til Aalborg Skole 12 Sletdlr. For Biskoppens og Provstens Breve at forskikke paa tvende Steder til Brovst 2 Mile og til Jetsmark ½ Mil aarlig over 4 Sletdlr.«[5]b).

Da Aaby-Biersted, vel o. 1665, fik en Sædedegn, glemte man at forsyne ham med en standsmæssig Embedsbolig, men lod ham nøjes med den beskedne Lejlighed i Skolen i Aaby. Degnene her var nemlig tillige Skoleholdere og fik derfor 6 Rdlr. aarlig (se ovenfor).

19/6 1743 indsendte Frants Heinsvig følgende Beretning[6]) om sine Boligforhold:

»Jeg underskrevne haver en Degnebolig, som bestaar af 8 Fag Hus, af hvilke jeg haver ladet bygge 3 Fag og en Skorsten; thi der var ikkun 5 Fag tilforn, og de var slette. Desforuden haver jeg ladet bygge 3 Fag Ladehus, som jeg lægger noget lidet Korn udi, saasom Fruen af Fyen, som boede paa Mullerup, min højgunstige Patronesse, højædle og højvelbaarne Frue Sophia Amalia Wind[7]) gav mig til mit Huses Fornødenhed, saa længe jeg lever, at jeg kunde have en Ko, og Sæden bestaar af 12 Skæpper Byg; der var intet til Huset tilforn, før hun gav mig det, som skede Anno 1707 den 13. Juni.

Ellers er her et lidet Hus, som jeg lægger Hø udi, hvilket jeg køber; thi her er ingen Engbierring, og det haver jeg holdt ved lige saa længe, jeg lar haft det«.

Peder Thornings Indberetning af 30/7 1744 om

---

[5]) Herren til Birkelse.

[5]b) D. H. Wulff: »Statistiske Bidrag til Aalb. Stifts Historie« S. 29.

[6]) Fra Himmerland og Kjær Herred 1920.

[7]) Enke efter Kaptajn Anders Skeel til Birkelse og Mullerup, d. 1702.

Aaby-Biersted Degnekald lyder (Aalborg Bispearkiv, Pk. 407):

»Aaby Degnebolig ligger i Aaby Sogn lidet sydvest fra Kirken, bestaar af et Rollingshus paa 7 Fag, et andet Hus paa 5 Fag, som tilforn har været brugt, dels til Lade, dels til Stald, men nu kan tjene til Tørvehus, efterdi Degneenken har Avlingen i Fæste af Herskabet, som hendes salig Mand tilforn og havde haft i Fæste.

Rollingshuset befindes i forsvarlig Stand. Af Mark- og Engjord er intet til Boligen uden en liden Kaalgaard strax norden ved Rollingen; af Tørveskær vides heller intet, men maa kjøbes, ellers kan faas en Deel Splittørf i Byens Fælled.

Fædriften er tilfælles med hele Byen, saa Degnen ingen Kreaturer kan have eller holde, uden hvad Foder han selv kan forskaffe.

Indkomsten af de tvende Sogne Aaby og Biersted kan ungefæhr beløbe sig til:

1. I Offer paa de store Højtider 20 Rdlr.
2. I Korn: 20 Tdr. Byg og 2 Tdr. Rug.
3. I uvisse Indkomster og Accidentzer, som kan beregnes til 6 Rdlr., undertiden mere og undertiden mindre.
4. I Smaaredsel og Rente, som gives af en Del i Brød og Oste og nogle i Penge, — kan være omtrent 2 Rdlr.«.

AABY SOGN

Degneskolen

Der har sikkert været holdt Skole i Aaby fra o. 1626; men det har været i lejet Lokale og vel i Førstningen kun Vinterskole.

Den første Skolebygning er vist opført o. 1665, da Sognet fik en fastboende Degn, og 1690 siges: »Et Skolehus paa Grandejorden, og nyder 6 Rdlr.«.

1737 beretter pastor Hans Tancke:

»Er her et Skolehus, som staar paa Grandegade og nyder (Skoleholderen) aarlig 6 Rdlr. for Børn at lære, som af gammel Tid har været tillagt«.

1740[8]) oplyses:

»Stamhusbesidderen til Birkelse sørger for fornøden Skolehold til Aaby Sogn ved to funderede Skoler, hvoraf den ene ligger ved Kirkegaarden og bestaar af 7 Fag Hus, hvori bl. a. findes en Kakkelovn af Jern og forsvarlige Borde og Bænke. Til Huset er intet Jordtilliggende, end ikke en Kaalhave«.

Denne Stamhusbesidder var Holger Skeel til Mullerup, som ifølge Hofmans Fund. IV, S. 268 aarlig lod betale 20 Rdlr. til 2 Skoleholdere i Aaby. Desuden skulde Bønderne betale Skolekorn, 2—3 Tdr. Rug og 2—3 Tdr. Byg aarlig, til hver af Lærerne.

1800 indberetter Præsten:

»Skolehuset ved Kirken er af fyrre Bindingsværk med klinede Vægge og Straatag, og det er paa 7 Fag, hvoraf de 3 bruges til Skolestue.

Skolestuen har 3 smaa Karme-Vinduer, fornødne Borde og Bænke til Skolens 44—50 Børn og en Jernbilægger.

Børnene lærer at læse tydeligt, og nogle faa øves i Skriftlæsning samt Kristendomskundskab, Regning og Skrivning«.

Ved Udskiftningen fik Skolen en Agerlod paa 2½ Td. Land og en Kærlod af simpel Jord paa 9½ Td. Ld., — ialt Hk. 0—3—3—0. Her kunde holdes 2 Køer og 6 Faar.

Skolen i Vedsted kaldtes ogsaa »Skolen vesten Aa«; den stammer nok fra sidst i 1600erne, og den nævnes ikke i Indberetningen 1690. Men der har sikkert længe før den Tid været holdt Skole i Vedsted, i alt Fald Vinterskole. 1743 berettes, at den laa mellem Vedsted og Mumgaard og betjentes af Skoleholder.

1800 siges:

»Skolen er en ringe Bygning, Fyrrebindingsværk med

---

8) Tabel over danske Skoler paa Landet i Aalborg Stift i Henhold til Plakat af 29/4 1740.

Lerklining og Straatag. Huset er paa 10 Fag, hvoraf de 4 er Skolestue, og der findes en daarlig Bilægger.

Ganske vist er Skolestuens Vægge for et Par Aar siden opmuret og nyt Tømmer indsat, men der er usselt Loft, Døre og Vindueskarme. Skoleborde og Bænke tilligemed Skorstenen, der er revnet helt igennem, er alt meget maadeligt.

Skoleholderen nyder af Distriktets Beboere 4 Rdlr. 2 Mk., 2 Tdr. 1 Skp. Rug, 2 Tdr. 1 Skp. Byg, Græsning og Foder til en Ko, 16 Læs Sandtørv, samt 20 Læs Skudtørv til Skolestuen.

Fra Birkelse faas en Gang aarlig 10 Rdlr., 1 Td. 1 Fdk. Rug og 1 Td. 2 Fdk. Byg.

Til Skolehuset er en Kaalhave. Der er til Skolen 30—34 Børn«. Skolefag som i Aaby.

Ved Udskiftningen tillagdes der Skolen 5½ Td. Ld. Agerjord, 10—12 Skpr. Ld. Kærjord samt en Eng til 4—6 Læs Hø; men Engen laa ¾ Mil borte. Hartkorn: 0—3—1—0. De senere Lærere kunde holde 3 Køer og 4 Faar.

S k o l e n i F r i s t r u p er formentlig opført o. 1750; før den Tid har der vel været Omgangsskole.

Præstens Indberetning af 9/6 1800 fortæller:

»Skolen har 4 Fag, hvoraf 3 til Skolestue; den er af fyrre Bindingsværk med klinede Vægge og Straatag. Der er tvende udfaldne Vægge (vel Tavl)), og Hullerne er opdiget med Græstørv, — og har saaledes været brugt hele forrige Aar og Vinter. I Skolestuen er tre meget ringe Karme Vinduer, en Jernbilæggerkakkelovn, 1 Bord og 3 Bænke.

Skolen, der laa i Byen, var i det hele meget brøstfældig og for lille til de 26—30 Børn, som gik i Skole«.

Af Distriktets Beboere fik Skoleholderen aarligt: 3 Mk. 10 Skill., 1¾ Td. Rug, 1¾ Td. Byg, 6 Læs Skudtørv og 12 Læs Sandtørv, men ingen Græsning eller Foder.

Af Birkelse fik han Renten af 100 Rdlr., er 5 Rdlr., samt fra Birkelse yderligere 2 Rdlr. aarlig, og endelig

Renten af Sognepræst Steen Kjærulfs Enkes Legat af 15. Sept. 1763.

Ved Udskiftningen fik Skolen tillagt 4 Tdr. Ld. Agerjord og 15 Tdr. Ld. Kærjord — ialt Hk. 0—6—1—0, — hvorpaa Lærerne senere holdt 1 Hest, 4 Køer og 4 Faar.

A: Degne i Aaby-Biersted

I. 1661: Anders Christensen, som var Løbedegn og Discipel i Aalborg Latinskole.

De følgende var tillige Skoleholdere ved Degneskolen i Aaby.

II. o. 1665—o. 1685: Peder Thomsen Aaby, f. o. 1645, d. o. 1714, Søn af Præsten Thomas Henriksen Hjørring i Aaby og Gjertrud Nielsdatter Ferslev[9]). Blev Student fra Aalborg 1665 og kort efter Degn i Aaby og blev o. 1685 Degn paa Gjøl, se Side 65.

III. o. 1685—o. 1706: Niels Nielsen.

I 1700 oplyses, at »han haver ingen Hustru eller Folk, ikke heller Avl eller Bjerring, heller ingen Husholderske«. 1705: »Deinen N. N. haver ingen Bolig[10])«. Gift efter 1700 med Mette Lauridsdatter, f. o. 1665, begr. 2. S. e. Paaske 1728.

IV. 1706 (Ed 8/3)—44: Frants Nielsen Heinsvig, f. o. 1677, begr. 18/2 1744.

I 1710 svarede han 1 Rdlr. i Skat af sin Paryk[11]). 1739 siger Præsten om Heinsvig, at »han er gammel og skrøbelig, ligger mere end han gaar og er derfor ganske ubekvem til Skolehold, men agter med det første at faa sig

[9]) C. Klitgaard: »Vendsysselske Præstefamilier«, S. 9.
[10]) Kopskatten 1700 og 1705.
[11]) Parykskatten 1710.

en Medhjælper«[12]). Han har vel saa faaet Substitut, thi ved Visitatsen i 1743 skriver Biskoppen, at »Ungdommen gjorde nogenlunde Redskel, at det kunde passere i Haab om Forbedring«[13]).

10/3 1744 afholdtes Skifte efter Heinsvig, som havde været gift to Gange[14]).

Gift I° o. 1707 med Mette Marie Arentsdatter, f. 16..., d. o. 10/5 1714 (Skifte 14/6 1714), vist Datter af Præsten i Storvorde Arent Arentsen.

Gift II° 9/7 1715 med Anne Ottesdatter Wilsbech, f. Mosbjerg 1679, begr. 21/2 1770 i Aaby, 91 Aar gl., Datter af Pastor Otto Rasmussen Wilsbech i Mosbjerg og Ingeborg Hansdatter Horne. — I første Ægteskab 2 Sønner og 2 Døtre, i andet Ægteskab ingen Børn.

Børn: 1. Ane Marie, f. o. 1708, var 1744 gift i København; 2. Arent, f. o. 1709, begr. (Holmens K.) i København 23/12 1751. Var Isenkræmmer, gift i Nicolai Kirke, Kbh. 24/10 1742 med Bolette Christensdatter Lund, f. 17..., begr. Viborg Søndersogn 25/2 1754 tilligemed hendes lille Søn Jørgen, f. 1748. Flere Børn. Deres Søn Christian Nicolaj Heinsvig, f. Kbh. 1743, d. 14. April 1780 i Brøndun i Kollerup S., var fra 1765 Herredsskriver i Han Herred; ugift, boede hos sin Faster Sofie Amalie Heinsvig; 3. Sofie Amalie, dbt. 31/8 1711, d. 6/11 1795 i Brøndum i Kollerup S., gift I° 17/9 1742 m. Mandrup Sørensen Lund, f. 1/1 1711 i Lund i Salling, d. 24/8 1766 i Brøndum, Herredsskriver i Han Herred 1737—65[15]), gift II° med stud. theol. Kjeld Lund i Brøndum, efter hvis Død hun var Husholderske for sin Brodersøn Christian Heinsvig,

---

12) »Fra Himmerl. og Kjær Hd.« II. 166.
13) Visitats 27/4 1743.
14) Aalborg Stifts gejstlige Skifter.
15) Gravsten i Kollerup.

se foran; 4. Mathias, f. o. 1714, d. 30/5 1765, Degn i Jerslev-V. Brønderslev. Se I 531 ff.

V. 1744 (Ed 9/6)—93: Peder Andersen Thorning, f. o. 1720, begr. 25/11 1793, Søn af Pastor Anders Thorning paa Gjøl og Gedske Katrine Arentsdatter Printzler. Blev 1743 Student fra Aalborg og kom efter en kort Tid at have studeret Teologi til Aaby som Degn. I 1754 fik han af Biskoppen en Paamindelse, fordi han havde forsømt sit Skolehold; men senere omtales han rosende som en god Degn og opbyggelig Skoleholder, der levede ulasteligt. — Ved Visitatsen i 1761, da Sognepræsten var syg, »prædikede han opbyggelig« i Kirken, og Biskoppen nævner ham da som »Studiosus theologiæ«[16]). Gift I° 15/11 1748 med Anne Kirstine Marie Pedersdatter, f. ca. 1721, beg. 1749 (Skifte 22/9), Datter af Forpagter paa Nibstrup Peder Jørgensen. Hun blev 1741 gift I° med Degnen i Saltum Jens Pedersen Hortulan, d. 1746, med hvem hun havde Datteren Johanne, f. 1742. Med Thoring havde hun kun 1 Søn Anders, f. 1749. Se Bd. II S. 33. Gift II° 1750 med Johanne Sørensdatter Møller, d. 1811. I 2. Ægteskab var der 11 Børn.

Børn: 1. Anders, f. 1749, d. før 1793, Købmand i Aalborg; 2. Gedske Kirstine, dbt. 29/11 1752, d. Juni 1810 i Sorterup, Enke efter kongelig Fontænemester[17]) Joachim Becker i København, f. 1723, d. 1794; 3. Søren, f. 1754, d. som Barn; 4. Iver Christian, f. 1756, d. som voksen, ugift; 5. Else Ancken, f. 1757, gift 18/4 1777 med Konsumtionsbetjent Jens Jeppesen i Løgstør; 6. Johanne, f. 1759, d. 1837 i Løgstør, gift 25/1 1786 med Konsumtionskon-

---

[16]) Visitatsindberetning 5/10 1761.
[17]) Fontæne = Springvand.

trolør Christian Jeger i Løgstør, f. 1748, d. 16/8 1807; 7. Anne Lorentze, f. og d. 1762; 8. Anne Lorentze, dbt. 17/5 1763, d. 25/9 1839, tjente 1793 hos Forvalter Poul Lanng[18]) paa Rammegaard og blev o. 1800 gift med Nicolai Wibroe i Løgstør, f. 1740, d. 24/2 1815; 9. Wibeke, dbt. 7/6 1765, begr. 26/2 1773; 10. Barbara, dbt. 27/1 1767, begr. 8/3 1773; 11. Søren, dbt. 15/8 1769, var 1793 Snedkersvend i København, hans Opholdssted 1811 var ubekendt; 12. Bertel, dbt. 13/4 1773. Var 1793 Skriverkarl hos Birkedommer Toftegaard i Svendborg og 1811 paa Sjælland, Opholdssted ubekendt.

VI. 1793 (Ed 28/12)—1805: Jeppe Andersen, f. o. 1753, begr. 29/11 1805. I 1800 bestred han Skoleholdet med en Karl, som han lønnede derfor. Skoleholderlønnen var[19]): Fra Distriktets Husmænd 3 Mark 10 Skill. desuden 2 Tdr. 5½ Skp. Rug og 2 Tdr. 7¾ Skp. Byg, fra Birkelse 4 Rdlr. og af Aaby Kirkes Lysepenge 2 Rdlr. 3 Mk. samt 39 Læs Skud- og Sandtørv.

Gift I° med Ane Marie Sørensdatter fra Kølvring, d. o. 1802. Gift II° o. 1802 med Ane Knudsdatter, f. o. 1745, d. 5/1 1830.

Af 1. Ægteskab var en Datter Johanne Marie, dbt. 20/6 1802.

28/7 1802 fik Jeppe Andersen Bevilling til at sidde i uskiftet Bo med Hustruen Ane Knudsdatter: »Vi har ingen Børn og venter ingen at faa«.

VII. 1805 (Ed 31/12)—45: Nicolaj Kjølstrup, f. i Odense o. 1769, d. 28/4 1845. Sognedegn 1805—14, derefter Lærer og Kirkesanger i Aaby. Kom fra Gudme paa Fyn.

---

18) Senere ejer af Langholt i Horsens Sogn.
19) Altsaa foruden Indtægten som Degn.

Gift med Ingeborg Catrine Mønsted, f. 1774, d. 10/11 1856, Datter af Melhandler i København Jacob Mønsted og Elisabeth Helene Høyer, der døde i Aaby Skolehus 11/10 1824.

Barn: Helene Hedevig Kjølstrup, dbt. 24/4 1807, d. 8/3 1896, gift 18/1 1833 med Faderens Eftermand Lærer Jens Christensen, dbt. 27/5 1810, d. 25/6 1887, Søn af Sognefoged og Gaardejer i Aaby Christen Jensen og Maren Eriksdatter. Blandt deres Børn var den bekendte Folkemindesamler, cand. teol. Nicolaj Christensen.

B. Skoleholdere i Vedsted

I. 1724 nævnes Thomas Pedersen, f. o. 1691, begr. 11. e. Tr. 1758, gift med Mette Hollensdatter.

Børn: 1. Peder, f. o. 1724; 2. Hollen, f. o. 1727; 3. Anders, f. o. 1729.

II. 1746 og 49: Jørgen Andersen. I Visitatsberetningerne[20]) kaldes han »duelig og nyttig og med rosværdige Forhold«, og han virkede »til Nytte og uden Forargelse i sit Embede«.

III. 1757: Hans Madsen.

IV. 1761: Christen Christensen, vist d. 1769; g. m. Ane Andersdatter, f. 1700, begr. 24/11 1765.

V. 1769—72: Jørgen Thomsen Wedsted, dbt. 17/1 1745. d. V. Brønderslev 26/7 1825, Søn af Thomas Pedersen i Vedsted og Karen Simonsdatter.

Var 1765—67 Skoleholder i Ø. Hjermeslev, 1767—69

[20]) 30/6 1746 og 18/8 1749 (»Fra Himmerld. og Kjær Hd.« 1920).

i V. Brønderslev, 1769—72 i Vedsted og 1772—1814 atter i V. Brønderslev. (Se I Bd., 492 og 550.)

1782 skrev Pastor Jacob Holm[21]) i Jerslev om ham til Biskop Studsgaard, at han regnede og skrev godt og var ulastelig i sit Levned, men at han ikke havde Gaver til at katekisere, og 1800 udtalte Jacob Holm, at han var meget duelig og retskaffen, regnede og skrev godt og underviste Børnene »herlig«.

Wedsted blev gift I° i Em 17/11 1774 med Gertrud Hansdtr., med hvem han havde Børnene: 1. Mariane, f. 1775; 2. Jens Christian, dbt. 14. Jan. 1776, d. som lille; 3. Jens Christian, dbt. 26/12 1777, d. 2. Jan. 1844, var 1799 Medhjælper hos sin Fader og blev 1814 Lærer i Brønderslev, fra hvilket Embede han tog Afsked 1841; var ugift; 4. Thomas, f. o. 1777, d. 31. Marts 1844 i Kragerø; tog Borgerskab som Høker der 1824, men var 1833 Skipper i Kragerø. Var gift m. Anne Margrete, med hvem han i hvert Fald havde to Børn (ikke døbt i Kragerø) Jørgine Alette, f. 1812, og Jørgen, f. 1817, der 1848 tog Borgerskab som Skipper i Kragerø.

11/12 1778 ægtede Jørgen Thomsen Wedsted i V. Brønderslev II° Maren Andersdatter, f. o. 1739, og med hende havde han Børnene: 5. Katrine, f. 1779; 6. Christen, f. 1779; 7. Maren, f. 1780; 8. Johanne Marie, f. 1786; 9. Anne Beate, f. 178*, gift med Lars Nielsen Bundgaard i V. Brønderslev.

VI. 1772—1806. Johan David Adler, f. 1738, begr. 2/3 1806. Han fik 1800 af Sognepræsten det Skudsmaal, at han skrev en god Haand, og at hans »Lærermetode« var lempelig. Var o. 1770 Skriver paa Langholt.

---

[21]) Sognepræst i Jerslev-V. Brønderslev 1777—1805.

Gift I° med Johanne Marie ..., d. i Barselseng 1776, gift II° o. 1777 med Ane Jensdatter, dbt. Aaby 12/10 1738, d. 16/12 1810, Datter af Jens Sørensen og Johanne Larsdtr. i Vedsted.

Børn: 1. Johanne Marie, dbt. 5/5 1776; 2. Johan Bonaventura, dbt. 9/5 1779.

VII. 1806—27: Mads Nielsen Krog, f. o. 1760, d. 22/9 1827. Overgik 1814 til Skolelærerstanden.

Gift o. 1806 med Maren Frideriksdatter Nanfeld, f. 1769, d. 18/3 1844.

Børn: 1. Niels Wrigsted, dbt. 27/10 1808, d. 24/10 1854. Fulgte Faderen som Skolelærer i Vedsted. Ugift. 2. Mette Johanne, dbt. 15/12 1811, holdt Hus for Broderen.

C: Skoleholdere i Fristrup

De første Skoleholdere, som ikke kendes, underviste i lejet Lokale.

I. o. 1720—71: Christen Bruun, f. 1693, begr. 21/4 1771. Var ganske uformuende. I hans Tid (o. 1740) fik Fristrup sit første Skolehus.

Gift o. 1722 med Johanne Christensdatter, o. 1701, begr. 24/8 1766.

Børn: 1. Johanne, dbt. 7/10 1725, d. 27/4 1738; 2. Anne, dbt. 9/5 1728; 3. Niels, dbt. 18/2 1731, d. 27/4 1738; 4. Christen, dbt. 19/1 1733; 5. Anne, dbt. 15/7 1736; 6. Jens, dbt. 19/5 1739.

II. 1771—1805: Jens Jensen Dam, dbt. 13/7 1749, begr. 30/6 1805 (Skifte 1/7), Søn af Jens Jensen og Maren Nielsdatter i Fristrup. 1800 gav Præsten ham følgende betingede Skudsmaal: »Han er ikke Seminarist, men en duelig Skoleholder i det, han forstaar«.

Gift 6/12 1782 med Ane Michelsdatter, dbt. 3/3

1743, d. 25/1 1818, Datter af Michel Pedersen og Anne Sørensdatter i Fristrup.

Barn: Ane Marie, dbt. 9/6 1783.

III. 1805—44: Mads Christensen Ingstrup, dbt. 10/10 1770, d. 14/3 1844, Søn af Christen Madsen og Else Thomasdatter i Ingstrup.

I Krigen 1807—14 var Forbindelsen med Norge jo delvis afbrudt, og Træmangelen herhjemme var derfor stor; for at hjælpe paa den lille Lærerløn gav Ingstrup sig derfor til at flette Ligkister af Halm.

I »Jyske Efterretninger« 103/1810 findes følgende Bekendtgørelse herom:

»Eftersom Hans Majestæt allernaadigst har tilladt, at Ligkister maa forfærdiges af Straa, og Mangel paa Fjæl gør det ogsaa nødvendigt, saa er af S. T. Hr. Birkedommer Møller paa Birkelse udlovet en Præmie af 10 Rigsdaler for den bedste Ligkiste af Straa til et voksent Menneskelig, som her i Sognet eller i Biersted bliver forfærdiget inden Aarets Udgang.

I Anledning heraf har jeg efter velbemeldte Hr. Birkedommers Anmodning forfærdiget een, hvori blev i Dag et voksent Menneskelig (som ikke var af Fattig-Distriktet) begraven i Aaby Kirkegaard.

Denne Kiste, som er den første her i Egnen af dette Slags, har kostet 3 Rdlr. og er af mig forfærdiget i 24 Aftner ved 4 Timers Arbejde hver Aften.

Denne Tid troer jeg bedre anvendt end at have spildt den hen til Lediggang.

Og siden ovenmeldte Hr. Birkedommeren har sagt mig Manglerne ved denne og overtydet mig om Forbedringerne, agter jeg videre at fortsætte samme baade til min egen og det almindeliges Nytte.

Fristrup Skole i Aaby Sogn, den 16. December 1810.

Mads Chr. Ingstrup, Skolelærer«.

Ovennævnte Birkedommer var Godsforvater ved Birkelse Niels Wrigsted Møller, der tillige var Birkedommer paa Øland, se »Vends. Aarbøger« 1943.

Mads Ingstrup blev o. 1807 gift med Ellen Pedersdatter, f. a. 1780, d. 12/7 1853.

Børn: 1. Else Marie, dbt. 16/1 1808, d. 31/8 1844, ugift; 2. Maren, f. 1810, d. 1811; 3. Peder, dbt. 13/3 1812; 4. Maren, f. 29/6 1814; 5. Jens, f. 7/8 1818; 6. Lars, f. 11/11 1820.

BIERSTED SOGN

Biersted Skole

1571 blev Degneembedet betjent af en Løbedegn fra Aalborg Skole, den samme, som sang i Aaby, og fra o. 1665 havde de to Sogne en fælles Sædedegn (se under Aaby). Den 5. september 1702 visiterede Biskop Jens Bircherod i Biersted Kirke, hvor han ligesom i Emb, Vrejlev og flere Steder »fik ikkun saare slet Fornøielse«, hvorfor han »læste baade gamle og unge en skrap Lektie og alvorlig Formaning til«[22]).

Det har vel været Sognedegnen Niels Nielsen i Aaby, hvis Søndags-Degnelæsning med de unge ikke har sat ret Frugt.

Vist fra o. 1630 har der været Skoler baade i Biersted og Nørhalne, men kun Vinterskole i lejet Lokale.

Indberetningen 1737 siger Aalb. Bispearkiv Pk. 407:

Indberetningen 1737 siger[23]): »Biersted Sogn bestaar af tvende Skoler. I Nørhal, som er den største By, bør endelig være et Skolehus, og haaber jeg[24]), at Sr. Jacob Gleerup paa Bjørnkær, som er største Lodsejer indrømmer et Gadehus til Skole i Biersted, som er en liden fattig By, vil koste 20—30 Rdlr.«.

Angaaende Skoleordningen i Biersted By indsendte Jacob Jørgensen Gleerup 27. Februar 1742

[22]) J. Bircherods Dagbøger ved Molbech, S. 413.
[23]) Aalb. Bispearkiv, Pk. 407.
[24]) Jeg ɔ: Sognepræsten.

til Stiftamtet følgende Forslag, som blev approberet 3. April samme Aar[25]).

»1. Skoleholderen nyder i Løn 3—4 Sletdl. ethvert Vinter, ligesom Sognefogeden med en af de bedste og fornemste i Byen med ham kan accordere, og sin Kost hos menige Mand i Byen, enten de haver Børn, som gaar i Skolen, eller ikke. Husmændene og de fattigste Gaardmænd ibidem undtagne.

2. Hos hvilken Bonde i Byen beleiligst og bekvemmeligst Skolestue for Børnene kan udsees, maa den dem ikke nægtes, naar for Varme og til Leie af den betales, som sædvanligt er sked, 4 Mark danske.

3. Skoleholderens tillagde Løn, som 1. Post formelder, tages af Skolekassen, som i Præstens eller største Lodsejeres Giemme forbliver, til hvilken Skolekasse enhver Husmand, Inderste, som kan tiene og ikke vil, samt de forarmede Gaardfolk, som ikke koster Skoleholderen, svarer til ethvert Aars Martini ɔ: Mortensdag, 4, 6—8 Skilling efter enhvers Vilkaar, saa betaler og en Tienestekarl 3 Skill, en Dreng eller Pige 2 Skill., alt til ovenmeldte Tid. Iligemaade henlægges til samme Kasse de halve Biersted Kirkes Lysepenge samt Mulkterne af dem, som lader deres Børn uden Føie forsømme Skolen.

Skulde bemeldte Tillæg til Kassen ikke kunne udgiøre Skoleholderens Løn og Skolestuens Leie, lignes Resten over Gaardmændene. Ligningen, som sker over den Contingent, Gaardmænd, Husmænd, Inderster etcetera, skal til Kassen betale, forfattes og indkræves af Sognefogeden og den Mand, som Skoleholderen sin Løn accorderer, — dog alt med største Lodsejeres Raad og Samtykke, og Pengene derefter leveres til Præsten eller største Lodsejer, i hvis Giemme Skolekassen er og forbliver«.

1744 berettes:

»I Biersted By, som er en ringe og fattig By, er intet noget vis Skolehus, men en Omgangsskoleholder nyder, hvad der kan falde, ligesom Børnenes Tal er og Boendernes Leilighed er«.

Biersted fik vist ikke Skolebygning før 1756; thi Jacob

[25]) Aalborg Bispearkiv.

Gleerup og hans Hustru Helle Dorthea Schnell lod da ved deres Søn, Jens Gleerup til Rødslet, opbygge en Skole, hvortil de skænkede 300 Rdlr. til 5 pct. Rente, som skulde ydes til Skoleholderen her[26]).

Jacob Gleerup døde 1756, og samme Aar købte Jens Gleerup Rødslet, saa Skolen maa være bygget paa den Tid, og det er sikkert samme Bygning, som i 1800 var i »maadelig Stand«.

1800 indberettedes:

»Biersted Skole er paa 7 Fag og en liden Tilbygning, hvoraf de 2 Fag er til Skolestue. — Den ligger midt i Byen og belejligt for Distriktet, — den er af fyrre Bindingsværk, klinet og med Straatag, — i maadelig Stand«.

Efter gammel Ligning fik Skoleholderen 2 Tdr. 7 Skpr. Rug, samt 2 Mark af Distriktets Husmænd, dertil 16 Læs Skudtørv og 22 Læs Sandtørv; men efter den ny Ligning af 1797 skulde han have 3 Tdr. 7 Skpr. Rug, 27½ Læs og 4 Snese Skudtørv, 20½ Læs Sandtørv, og af hver Husmand 4—8 Skill., »er til Dato ikke kommet«. Desuden Renten af et Legat paa 300 Rdlr.

I Skolen var 40—46 Børn. »Ikkun en Kaalhave og ½ Skp. Bygsæd ligger til Skolen» [27]).

Ved Udskiftningen tillagdes der Skolen 4 Tdr. Ld. Ager og 3 Tdr. Ld. Kær, ialt hk 0-4-0-0.

Læreren kunde herpaa holde 2 Køer og 4 Faar

Nørhalne Skole

Det ældste Skolehus blev opført o. 1740 af Herren til Vang[28]), som var Byens største Lodsejer. Det var i 1744 i lovlig og god Stand og bestod af 7 Fag samt en

[26]) Hofmans Fund. XI, 545.
[27]) Aalborg Bispearkiv.
[28]) Major Jacob Høg.

Taske [29]) ved Enden. I Stuen fandtes en Jernovn, forsvarlige Borde og Bænke tilligemed Bibel og nogle Smaabøger. Ved Huset en lille Kaalhave.

Skoleholderens aarlige Indkomst var da 2 Tdr. Rug, 2 Tdr. 4 Skpr. Byg og i rede Penge omtrent 8 Rdlr., som skulde indsamles ved Lysepenge, de Haandværksfolk, Husfolk og Tjenestefolk paalignede Bidrag og »andre smaa Accidentier«.

Indberetningen 1800 siger:

»Skolehuset er 5 Fag, hvoraf de 3 er Skolestue. Det er af Fyrrebindingsværk og har klinede Vægge og Straatag. I Skolestuen er en Jernbilægger.

Skolen ligger midt i Byen; den er ussel, forfalden og for liden. Der er 30—36 Børn.

Skoleholderens Løn er af Husmænd og Tjenestefolk ialt 1 Rdlr. 2 Mk., 12 Skill. samt af Gaardmændene 2 Tdr. Rug, 2 Tdr. 2 Skpr. Byg og endvidere 13 Læs Skudtørv og 13 Læs Sandtørv. Skønt der er tilstaaet ham Græsning til 2 Køer og 6 Faar, nyder han det ikke, — ej heller blev han ved Byens Udskiftning tillagt Jord. Af Lysepenge fra Biersted Kirke faar han 3 Rdlr. 2 Mk.«

Senere fik Skoleholderen dog 3½ Td. Land Ager af Hk. 0-3-2-0, hvorpaa kunde holdes 2 Køer.

I 1843 byggedes en ny Skole med Ladebygning.

A: Skoleholdere i Biersted

I. 1670 nævnes »Søren Thommessen, Skolemester i Biersted«[30]).

II. 1754: Niels Thomsen var Omgangsskoleholder. Han fik et smukt Skudsmaal af Biskoppen[31]).

---

[29]) »Taske« er almindeligvis en Udbygning ved Enden af et Hus. Ligger en saadan Bygning paa Siden af Huset, kaldes den oftest et »Udskud« eller »Kvist«, men dog ogsaa »Taske«.

[30]) Kjær Herreds Tingbog 12/9 1670.

[31]) Vends. Aarb. 1924.

III. 1757—1780: Christian Sørensen Bruun, f. o. 1701, begr. 2/7 1780 (Skifte 25/7). Havde før været Skoleholder i Nørhalne.

Gift 1743 med Anne Katrine Pedersdatter af Nørhalne, f. o. 1719, begr. 1/5 1785, Datter af Peder Nielsen.

Børn: 1. Kirsten, f. 1748, gift 1769 med Hans Nielsen i Tisted. Levede 1780; 2. Claus, f. 1754. Levede 1780.

IV. o. 1780—1818: Niels Larsen, dbt. 4/7 1762, d. 3/4 1833, Søn af Lars Christensen i Vestbjerg og Karen Nielsdatter. I 1799 averterede han i »Jyske Efterretninger« Nr. 77 — gode Kartofler til Salg, — saa han har rimeligvis været en af de første paa denne Egn, som har dyrket denne ny Plante. Indtraadte 1814 i Rækken af Skolelærere.

Gift 26/10 1794 med Kirsten Pedersdatter, f. o. 1776, d. 21/4 1856.

Børn: 1. Karen, dbt. 4/10 1795; 2. Peder, f. og d. 1797; 3. Peder Christian, dbt. 14/10 1798; 4. Lars, dbt. 11/1 1801; 5. Anne Katrine, dbt. 3/6 1805; Maren Katrine, f. 1807, d. 1810; 7. Maren Katrine, f. og d. 1810; 8. Anne Johanne, dbt. 26/2 1812.

B: Skoleholdere i Nørhalne

I. 1732 nævnes Lars Sørensen, der var gift med Else Madsdatter. Barn: Maren, f. 1732.

II. o. 1742—57: Christian Sørensen Bruun, som 1757 blev forflyttet til Biersted, se foran.

III. 1761 nævnes Niels Christensen som en duelig og nyttig Skoleholder, hvis Levnedsforhold var rosværdige[32]).

IV. o. 1764—1806: Lars Jensen Sand, f. o. 1728, begr. 6/2 1806. Han faar 1800 af Præsten Betegnelsen: »Meget ringe«[33]) og var da en gammel Mand paa 72.

Gift med Else Andersdatter, dbt. 10/8 1749, begr. 11/4 1811, vist Datter af Anders Thomsen og Johanne Madsdatter i Nørhalne.

Børn: 1. Maren, dbt. 1/11 1764; 2. Jens, dbt. 20/7 1766; 3. Maren, dbt. 9/4 1769.

V. 1806—o. 40: Lars Christensen, dbt. 31/8 1766, d. 2/11 1842, Søn af Christen Larsen Hedegaard og Johanne Nielsdatter, Biersted. Han overgik 1814 til Skolelærerstanden.

Gift I° o. 1802 med Ane Thomasdatter, dbt. 5/12 1773, d. 13/2 1814, Datter af Thomas Olufsen og Maren Larsdatter paa Kraghede.

Gift II° 28/10 1814 med Ane Eriksdatter, dbt. 9/5 1784, d. 10/5 1815 i Barselseng, Datter af Husmand Erik Jensen og Else Nielsdatter i Nørhalne.

Gift III° m. Birgitte Catrine Jørgensdatter, f. o. 1778.

Børn: 1. Jens, f. og d. 1804; 2. Maren, dbt. 18/9 1808; 3. Jørgen, født 1/1 1818.

---

32) Bispevisitats 5/10 1761.
33) Bispearkivet, Pk. 413.

SULSTED-AJSTRUP

(1553—1760 eet Pastorat med Hammer-Horsens)

(Præsteindberetningerne fra 1553 og 1571 er ordret aftrykt i D. H. Wulff: »Statistiske Bidrag til Vendelbo Stifts Historie«, S. 192 f., og fra 1690 i sammes: »Statistiske Bidrag til Aalborg Stifts Historie«, S. 35.)

1553 siger Præsteindberetningen: »Sulsted: Langelund er degenboel och liger til Wordgaard; - Ajstrup: Ingen degen boel«.

1571: »Degnen hauffur ingenn degneboell, menn er aff Olborrig skoll«. Degnen var altsaa en saakaldt Løbedegn.

Langelund var en lille Gaard lidt nordøst for Sulsted Kirke. Her boede i den katolske Tid Sulsted-Degnene; men da Voergaards Herre, Børglumbispen, fik Gaarden, fæstede han den til en Bonde og lod Degnetjenesten besørge ved en af Munkene eller maaske en Discipel fra Domskolen som Løbedegn.

Kristian III. lagde 1553 de 4 Sogne sammen, og for at ophjælpe Aalborg Latinskole blev Degnetjenesten besørget af Løbedegne, d. v. s. ældre Skoledisciple.

Sognemændene var imidlertid ikke tilfredse med denne Ordning og søgte 1642 Kongen om at faa en Sæde- eller Sognedegn, og i »Kancelliets Brevbøger« 2/11 1642 hedder det, at Kongen efter Ansøgning fra Sognemændene i Sulsted og Ajstrup bevilger, at de maa faa en residerende Degn i Stedet for Løbedegn fra Aalborg Skole, da han i daarligt Vejr ikke kan komme over Fjorden.

En Kronens Gaard i Sulsted Sogn, hørende til Sejlstrup Len, skal være Degnebolig.

De første Degne, der tillige var Skoleholdere i Sulsted, boede i Langelund, men fra o. 1674 boede de i Ajstrup.

1690 indberetter Degnen Anders Thomsen:

»Nyder Korn i Skjæppen efter den sædvanlige Maade, som Løbedegnene have bekommet 9 Tdr. 3½ Skp. Rug. Midsommers Kvægtiende forleden Aar en sjette Del, som kunde beløbe sig til 3 Sldlr. 3 Mk. 6 Skill. Paaske- og Sct. Hansrente 1 Sldlr. 1 Mk. 8 Skill. Offer, som paa en af de tre Højtider af 3 Herregaarde[1]) er bekommet 1 Sldlr. 3 Mk. — og af begge Menigheder 2 Sldlr. 1 Mk. 5 Skill. Degneboel har jeg ingen, nyder og intet efter Loven i saa Maader, men har sted og fæst ⅓ Bolig[2]) i Ajstrup By af velbaarne Fru Kirstine Beck paa Vraa og nyder (fri?) for Landgilde, Ægt og Arbejde[3]). Penserer til Aalborg Skole 9 Sldlr. 2 Mk. Svarer til de paabudne Skatter og Kontributioner, dog Gud skal vide mine fattige Vilkaar til Hustru og 4 smaa Børns ringe Forraad og Ophold at ernære.

Opvarter Biskoppens samt Provstens og Herredspræsters Breve ved Nat og Dag frem og tilbage at skikke, er at regne for til Brevløb 3 Sldlr. 3 Mk. 12 Skill.

I lige Maade med Ungdommerens Information, som sker ugentlig efter Loven foruden Søndagen, er og den Gravamina[4]), at i disse Sogne holdes ingen Skole, hvorved Ungdommens første Grund til Lærdom kunde opbygges«.

Efter denne Beretning fra 1690 synes Pastoratets Skolevæsen at være gaaet helt istaa, og kun Degnelæsningen i Kirken var bibeholdt.

Endelig o. 1730 fik Degnen en beskeden Bolig i Ajstrup, hvor der tillige skulde holdes Skole. Herom beretter Degnen Jens Gandorph 4/9 1743[5]):

»Det nuværende Degnebolig er tilforn af høi- og velbaarne Frøichen Elisabeth Rodsteen[6]), forrige Eiere af Wraae, givet til et Skolehus for Ajstrup Sogns

[1]) Vang, Sdr. Elkjær og Vraa.
[2]) 1/3 af et Bol.
[3]) Meningen er vel Fritagelse for Landgilde, Ægt og Hoveri.
[4]) Besværinger.
[5]) Fra Himmerld. og Kjær Herred 1921, S. 1.
[6]) Ejede Vraa og Elkjær 1719—39, Datter af Frederik Rodsten og Kirstine Beck.

Børn og Ungdom og ligger i øster Side af Annexsognets Kirkegaard, bestaaende af 6 Bindinger, hvoraf de 3de er nu til Skolestue og de andre 3de til Degnebolig, hvilket er altfor knap, saa jeg deri ikke kan have fornøden Bolig for mig, Hustru og Børn.

Beder derfor i største Ydmyghed, min høje Øvrighed vilde være mig behjælpelig, at jeg kunde faa fornøden Bolig i Hovedsognet, som i mange Tilfælde kunde være mig belejligere end her. Det er ellers sagt, at hans kongelige Majestæt, Kong Christian den Fjerde allernaadigst skulde have givet et Sted i Sulsted Sogn, Langelund kaldet, til Degnebolig, hvorpaa jeg dog ingen Bevis har undtagen en gammel Copie paa slet (ɔ: ustemplet) Papir af Dato 20. November 1642.

Mit Degnebolig er ganske ubekvemt, efterdi det er tæt omringet af Præstens Annexgaards[7]) Mark, saa jeg ikke kan have det mindste levende Creatur uden Mandens Tilladelse, som bebor ommeldte Annexgaard.

Ingen Uddrift, ganske ingen Tillæg enten i Mark eller Engjord har jeg, ikke saa meget, jeg kunde bjerge en Haandfuld Foder eller Græs paa, og maa derfor betale for Græsning til en Ko om Sommeren og kjøbe Foder til den om Vinteren«.

Det synes, som om Gandorph fik sit Ønske opfyldt; thi 1744 nævnes »Deinen Jens Christensen Gandorph« som Beboer af Langelund, der nu hørte til Vang.

1760 blev Sulsted-Ajstrup skilt fra Hammer-Horsens og fik egne Sognepræster. De første af disse boede i Langelund, idet Præstegaarden i Sulsted til noget efter 1800 var bortfæstet til Bønder.

AJSTRUP SOGN

Ajstrup Skole (Degneskolen)

Sognet har sikkert haft Omgangsskole fra 1626; men først o. 1730 blev der samtidig med Degneboligen indrettet et Skolelokale.

7) Annexgaarden var Kirkegaard, Ajstrup Præstegaard i den katolske Tid. Den laa lige østen for Kirken, nu splittet.

Herom indberetter Præsten 9/6 1800[8]):

»I Degneboligens vestre Side, som hegner for Kirkegaarden, er anbragt et Udskud, 7½ Alen langt og 2 Alen bredt, og af Degnens Bolig er taget et Stykke af samme Længde og 4 Alen bredt og lagt til Skolestuen.

Der er 3 Karme meget smaa Vinduer, som sidder kun 1½ Alen fra Jorden; de giver ikke halv Lysning, hvoraf dog kun en halv Snes Børn har Nytte. De øvrige sidder i et Tusmørke, og dette Hul er fuldproppet, naar der er nogle og tyve Børn deri.

Dog kalder de dette en Skole for det hele Sogn«.

Aar 1800 oplyses i Præsteindberetning, at Skoleholderen fik 6 Rdlr. (som Lærer) i Løn fra Vraa. Han havde før Udskiftningen 1799 ingen Jord. Ved Udskiftningen blev udlagt 5—6 Tdr. Land, som han nu betjente sig af. Han fik noget Ildebrand af Tørv, men det var slet. Der var 80 Elever fra 5—14 Aar. I alle Pastoratets Skoler lærtes: Læsning, Regning, Skrivning og Kristendom.

A. Degne i Sulsted-Ajstrup

Som før sagt, fik Sognene i 1642 en Sædedegn.

I. 1642—74: Johannes Andersen, d. 1774, boede i Langelund. Da han 1661 kaldes »Substitut«, har han vel været Skoleholder ved Sulsted ældste Skole. Langelund var ellers Fæste under Vang, og Matr. 1664 siger: »Langelund, et Enesteboel, Hk. 2-4-2-0, Fæster Johannes degen«.

Gift I° m. Karen Jensdatter, begr. 22/6 1667. Gift II° m. Sidsel Larsdatter, f. 1637, begr. 27/6 1687. Gift II° med Skoleholder Morten Jensen i Sulsted, se senere.

En Søn af 1. Ægteskab, Erich Johansen, dbt. 24/7 1664, boede i Vestbjerg og var gift med Maren

---

8) Aalborg Bispearkiv, Pk. 413.

Pedersdatter. De fik 16/3 1692 en Søn Johannes Erichsen døbt.

En Søn af 2. Ægteskab var Lars (Laus) Johansen, dbt. 24/4 1671.

II. 1674—1709: Anders Thomsen, d. 1729. 1674 bortfæstede Frederik Rodsteen til Vraa til Degnen i Ajstrup »1/3 af min Bolig i Ajstrup, som han i lang Tid har beboet«, paa Livstid[9]). Muligvis har Anders Thomsen været Skoleholder i Ajstrup, før han blev Degn. Kopskatten 1705 siger: »Sædedegnen Anders Thomsen haver ingen Bolig, penserer til Aalborg Skole«.

Han var gift med Birgitte Jensdatter. Børn: 1. Ellen Marie, f. o. 1678, g. m. Faderens Efterfølger; 2. Iver, dbt. 31/5 1680, d. før 1729. Var gift; 3. Karen, dbt. 2/7 1683, g. m. Thomas ...; 4. Mette, dbt. 8/11 1691, gift 6/9 1716 med Jørgen Madsen Hjorth i Ajstrup. Deres Efterslægt bor i Ajstrup Vestergaard.

III. 1709 (Ed 25/10) — o. 1740: Anders Sørensen Skagen. I hans Tid opførtes Degneboligen og det saare beskedne Skolelokale. — 1737 berettes[10]):

»Ajstrup er meget vel forsynet med et godt Skolehus, som er nok for dette Sogn og med fornøden Ophold for Skoleholderen«.

Gift 22/6 1710 med Formandens Datter Ellen Marie Andersdatter.

Børn: 1. Søren, dbt. 25/3 1711; 2. Anders, dbt. 23/6 1715.

IV. o. 1740—60: Jens Christensen Gandorph, f. 1714, d. 18/2 1760; var formentlig fra Gandrup og blev Student fra Aalborg 1735.

9) Rørsigs Samlinger.
10) Aalborg Bispearkiv.

Da Biskop Brorson 24/8 1741 var paa Visitats, maatte Gandorph love mere Flid; 4/8 1745 skriver Biskoppen, at »han har forbedret sig«, og ved Visitatserne i 1748 og 1755 var han »flittig og ulastelig«[11]).

Gift med Sara Johansdatter Smith, f. 1711, d. 1786.

Børn: 1. Jens, opholdt sig 1786 i København[12]); 2. Maren, var 1786 gift med Jens Madsen, Valkesvend paa Kattinge Valkeværk ved Roskilde; 3. Birgitte, dbt. 1742, d. 1743; 4. Laurids, f. og d. 1745; 5. Johan Severin, dbt. 24/9 1747, opholdt sig 1786 i København; 6. Birgitte, f. 1751, d. 1752.

V. 1760—67: Povl Christensen Ravnstrup, dbt. 4/9 1726, d. 13/10 1767, Søn af Købmand Christen Povlsen Ravnstrup og Else Hübertz i Aalborg. Blev Student fra Aalborg 1751, og 1761 siger Biskoppen: »Han er en god Degn og en opbyggelig Skolemester«.

Gift o. 1754 med Catrine Marie Holm, f. 1731, d. i Hals 1/6 1771. Efter Ravnstrups Død flyttede Enken til Hals, hvor hendes Mands Søster var gift med Godtfred Reich Lachmann, som da var Skoleholder der.

Børn: 1. Maren, f. o. 1756; 2. Catrine Marie, f. o. 1757, 1771 i pleje hos Pastor Peder Brøndlund i Albæk; 3. Christiane, f. o. 1759, 1771 i Pleje hos Pastor Adrian Brøndlund i Vang i Thy; 4. Ane Marie, f. 1768, kom til Opfødelse hos Sr. Hans Andersen i Aalborg.

Ved Skiftet efter Moderen fik Ane Marie 20 Rdlr., Maren ca. 12½ Rdlr. og de andre hver 12 Rdlr.

VI. 1768—1812: Jørgen Christensen Fanøe, f. 24/7 1740 i Ellidshøj, d. 1/8 1820 i Aalborg, Søn af

11) »Fra Himmerld. og Kjær Hd..« 1921.
12) Kjær Herreds gejstlige Skifter.

Degn i Ellidshøj, senere Hammer-Horsens, Christen Fanøe og Maren Christensdatter Nørgaard. Fanøe blev 1756 Student fra Aalborg, hvor han havde gaaet i Skole fra 1753. 1758 blev han Sognedegn i Ellidshøj-Svendstrup.

Han var en dygtig og anset Mand og 1800 berettes, at »han er ikke Seminarist, men vel studeret og en øvet Skolelærer«; han forberedte ogsaa unge Mennesker til Optagelse i Aalborg Latinskole. Blev 9/4 1771 (kgl. Bevilling) gift med sit Søskendebarn Maren Madsdatter Nørgaard, dbt. 25/10 1744, d. 27/7 1825, Datter af Mads Christensen Nørgaard i Ellidshøj.

Børn: 1. Maren, dbt. 29/12 1772; 2. Kirstine, dbt. 4/7 1773; 3. Karen Marie, dbt. 11/6 1775, gift med Bagermester C. B. Bach, Aalborg; 4. Zine Marie, dbt. 17/8 1777; 5. Christiane, f. og d. 1779; 6. Christiane, dbt. 6/3 1782, gift I g. med Bagermester Thausen, Aalborg, g. II g. 1/9 1824 med Bagermester Søren Handrup i Vester Hassing; 7. Christen, f. og d. 1784; 8. Christen, f. og d. 1785; 9. Mathias Burchardt Fanøe, f. 7/12 1786, Præst i Tørring 1823, d. 1825.

VII. 1812—39: Svend Nielsen, dbt. 15/1 1775, d. 28/9 1849, Søn af Gaardfæster Niels Svendsen i Ulsted. Var Degn til 1814 og derefter Lærer i Ajstrup.

Han havde i sine unge Aar været Kontorist paa en Amtstue, formentlig i Aalborg, og derefter Tjener hos Grevinde Mariane Dortea Holck paa Vraa. Her gik han i Liberi og var forsynet med et Par Sabler, som han bar ved højtidelige Lejligheder.

Efter Grevindens Død 1808 boede han i et Hus norden for Vraa, indtil han i 1812 blev Sognedegn. Han sang i begge Kirker og holdt Skole baade i Degneskolen i Ajstrup og i Sulsted Skole, 3 Dage om Ugen i hver.

27. August 1812 afgav han en Erklæring om, at han, da han ikke var i Besiddelse af den Duelighed, som krævedes af ikke seminaristisk dannede Lærere, skulde søge ved Selvstudium og ved Undervisning af Sognepræsten eller en anden duelig Mand, at erhverve sig de manglende Kundskaber, og saa skulde han inden to Aar aflægge Prøve eller uden noget Krav afgaa fra Embedet (Bispearkivet).

Lignende Erklæringer maatte flere af de gamle Skoleholdere i Egnen afgive.

Svend Nielsen aflagde 8/5 1817 skriftlig og mundtlig Prøve sammen med Lærer Christen Jensen i Vestbjerg, som havde været Lærer i en Snes Aar. Censorerne var tre Præster. Begge Eksaminanderne bestod.

Pastor Koefoed i Sulsted var ikke særlig begejstret for Svend Nielsen eller for Peder Aagaard i Sulsted. I 1836 skriver han[13]):

»Forhenværende Tjener hos Grevinde Holck var blevet ansat som Sognedegn for hele Pastoratet. Senere var han blevet indskrænket til Ajstrup Skoledistrikt. Han var aldeles uduelig til sit Embede, og da han dertil manglede Syngestemme, saa var Kirkesangen næsten lige saa forargelig i Ajstrup som i Sulsted«.

Svend Nielsen var Sandflugtskommissær for Strækningen Frederikshavn—Hals, og naar han var ude paa Embeds Vegne, var han flot kørende med to smukke hvide Heste for Vognen.

I »Slavekrigen« Marts 1848 red han skønt 74 Aar gammel rundt og bød Ajstrup Mænd møde fuldt bevæbnede ved Kirken, og han mødte selv bevæbnet med sine to Sabler.

Gift o. 1812 med Else Sørensdatter, dbt. 7/3 1787, d. 6/5 1858, Datter af Gaardmand Søren Nielsen og Kirsten Jensdatter i Vrensted.

---

13) Liber daticus.

Børn: 1. Niels, dbt. 17/7 1814, Gaardmand i Faarbak i Ø. Hassing; 2. Søren, f. 8/11 1816, d. 4/10 1844; 3. Dorthea Kirstine, f. 20/1 1822, gift 19/7 1839 med sin Faders Hjælpelærer og Efterfølger Christen Sørensen; 4. Mariane Dorthea, f. 25/1 1825, gift med Gaardejer Niels Nielsen i Vrensted.

SULSTED SOGN

Sulsted Skole

Det var formentlig efter Kristian IVs Forordning af 1626, at Sulsted fik sin første Skole. Den har antagelig ligget ved Hostrup, men er rimeligvis forsvundet o. 1700.

I næsten 100 Aar blev der ikke bygget Skole, men man klarede sig med et lejet Lokale.

9/6 1800 indberetter Pastor Peder Gandrup:

»Indtil for 4 Aar siden løb Børnene daglig fra Hus til andet; men da byggede jeg i Enden af et Gadehus 4 Fag og forsynede den med en Jernkakkelovn til Skolestue for Børnene indtil videre. Læreren Christen Jensen er 21 Aar og ej Seminarist, men duelig; han er lejet af mig, og jeg giver ham den bedste Del til Underholdning«.

Hans Løn var: 7 Rdlr., 1½ Td. Rug, 1½ Td. Byg samt Ildebrand af Tørv, »dog ikke uden Fortrædelighed« (fra Bøndernes Side). Der var 46 Børn fra 5—14 Aar i Skolen.

Ved Udskiftningen tillagdes der Skolen en Jordlod paa 5—6 Tdr. Land, hvorpaa der kunde holdes 2—3 Køer og 5—6 Faar.

Denne Skole laa lige vesten for Præstegaarden, og den stod til 1845

Vestbjerg Skole

Sulsted Sogn havde i nogle Aar været uden Skole, da Fru Anne Cathrine Sehested (d. 1723), Enke efter Gregers Høeg til Vang, lod en Skole opføre i Melsted.

1737 beretter Kapellanen Chr. Høyer i Sulsted[14]), at dette Sogn bestod af 4 smaa hinanden temmelig langt fraliggende Landsbyer, foruden 7—8 Enestesteder, og at det endnu vilde falde vanskeligt der at faa oprettet endnu et Skoledistrikt, til hvilket al Sognets Ungdom, der var temmelig stor, kunde henlægges, hvorfor der enten maatte holdes en Omgangsskolemester eller opføres 2 Skolehuse, eet i Sulsted By eller umiddelbart derved og eet i Mejelsted, hvor der fandtes et gammelt Skolehus med fornødne Fag, som Vangs Ejer, Major (Jacob) Høegs Forældre skulde have ladet opbygge. Præsten bemærker, at der efter Sigende skulde have staaet et Skolehus midt i Sognet, men nu paa Grund af de nævnte Forhold var blevet øde.

Der blev dog ikke bygget ny Skoler; men man hjalp sig med Omgangsskoleholdere i Lejelokaler, indtil Jens Gleerup til Rødslet og Vang o. 1790 byggede en Skole i Vestbjerg, og Pastor Peder Gandrup 1796 byggede de 4 Fag Hus til Skole i Sulsted (se foran).

1800 indberettede Pastor Peder Gandrup om den ny Skole i Vestbjerg, at den var paa 6 Fag, grundmuret og med Straatag. De 3 Fag var Skolestue og de andre 3 til Beboelse for Skoleholderen, hvis Løn var: Af Beboerne (Gaardmændene) 4 Rdlr. 2½ Mk., af Tjenestefolk og Huse 4 Rdlr., af Vangs Ejer[15]) 4 Rdlr., dertil 2 Tdr. 2 Skpr. Rug og 2 Tdr. 2 Skpr. Byg. Ved Skolen en Blok[16]) til ¾ Tønde Sæd, desuden Ildebrand. Skolen havde 60 Børn.

A. Skoleholdere i Sulsted (Nordre Distrikt)

I. 1642—74: Johannes Andersen, se Degne, Side 240.

[14]) Aalb. Bispearkiv, Pk. 407.
[15]) Krigsraad Jens Gleerups Legat.
[16]) Kort Ager.

II. 1674—1706: Morten Jensen i Langelund, f. 1645, d. 1706, ægtede 1677 Formandens Enke Sidsel Larsdatter. Var vistnok ogsaa Skoleholder, se foran Side 240.

1683 nævnes en Substitut »Anders i Langelund«; han er maaske Søn af Johannes Andersen.

III. Den næste Skoleholder her var antagelig Jens Christensen, som o. 1706—42 boede i Langelund.

IV. 1748: Christen Madsen var »Løbeskolemester« og »varetog sit Embede med Flid«[17]).

V. 1755 nævnes Niels Andersen, der ved Bispevisitatsen nævnte Aar fik godt Vidnesbyrd.

VI. 1777: Peder Christensen, som 16/1 1777 blev trolovet med Pigen Sofie Simonsdatter i Langelund.

VII. 1800: Christen Jensen, se Vestbjerg, var maaske den første Lærer i Pastor Gandrups Skole.

VIII. Svend Nielsen, Degn i Ajstrup, skal i nogle Aar have holdt Skole i Sulsted 3 Gange om Ugen[18]). Se Side 243.

B. Skoleholdere i søndre Distrikt (Vestbjerg-Melsted)

O. 1700—o. 1750 var der en Skole i Melsted, derefter Omgangsskole, fra o. 1790 Skole i Vestbjerg.

I. 1748: Anders Herbst, »Løbeskolemester«, »varetog sit Embede med Flid«.

II. o. 1775—o. 1802: Morten Jensen, f. o. 1755, d. o. 1802, var Ungkarl. Ved Folketællingen i 1787 op-

17) »Fra Himmerld. og Kjær Hd.« 1921, S. 3.
18) Rørsigs Samlinger.

holdt han sig i Tandal, idet Skolen i Vestbjerg endnu ikke var bygget.

III. o. 1803—49: Christen Jensen, f. o. 1779, d. 12/6 1859. Havde lært Murerprofessionen og var ligesom Kræn Koustrup i Blichers »E Bindstouw«: »om e Vinter wa han Skwolmæjster, men om e Sommer wa han Muhrmæjster«.

Han var først Lærer i Sulsted i nogle Aar, men flyttede o. 1802 til Vestbjerg. 1814 blev han Kirkesanger ved Sulsted Kirke.

1800 siger Pastor Peder Gandrup om ham: »Ej Seminarist, men duelig«, — og 1836 skriver Pastor Koefoed i liber daticus:

»Murmester af Profession. Han har heller ikke faaet ret megen Uddannelse som Skolelærer; men hvad han mangler i Kundskab erstattes ved gode naturlige Evner og ved den store Lyst og Iver, hvormed han altid har forestaaet sit Embede. Han er saaledes en ganske brav gammel Skoleholder.

Han er tillige Kirkesanger, men da hverken han eller Aagaard[19]) har Sangstemme, saa opfører de tilsammen en Kirkesang, som er mere til Forargelse end til Opbyggelse«.

I 1817 aflagde Chr. Jensen sammen med Svend Nielsen i Ajstrup Prøve for Sognepræsten, men da havde han været Lærer i Sognet i 20 Aar.

Gift 28/12 1802 med Maren Jensdatter, f. o. 1779, d. 8/8 1848. Børn: 1. Ane, dbt. 17/12 1803, gift med Boelsmand Poul Nielsen i Hammer Sogn; 2. Jens, dbt. 24/6 1807, begr. 2/7 1811; 3. Ane Marie, dbt. 14/2 1811, g. m. Smed Jens Olsen i Hostrup; 4. Jens, f. 19/10 1815, d. 15/6 1840.

---

19) P. Svendsen Aagaard, kaldet »Per pisk i Røw«, var fra o. 1815 Lærer i Sulsted.

HAMMER-HORSENS

Hammer, Horsens, Sulsted og Ajstrup Sogne udgjorde i Følge Præsteindberetning 1553 eet Pastorat, for hvilket Hammer var Hovedsogn, skønt det langt fra var det folkerigeste; men Sagen var antagelig, at Hovedvejen fra Færgestedet Nørresundby gik over Hammer Bakker nord paa gennem Vendsyssel til Hjøring, og dér laa ogsaa fra Middelalderen Kjær Herreds Tingsted samt en Helligkilde. Som Følge af disse Forhold var der stor Indkvartering (Gæsteri) i Hammer Præstegaard, der bygningsmæssigt og i Henseende til Jordareal var som en lille Herregaard. Antagelig for at aflaste Præstegaarden for det store Gæsteri, lod Præsten før 1625 opføre et Afbyggersted »Sølgaard« i »Hammer Søle« og derved et saakaldt »Bedested« ɔ: uprivilegeret Kro, som fik det betegnende Navn »Bilidt«[1]).

Indtil 1760 vedblev Præsteembedet at omfatte de nævnte fire Sogne, der betjentes af Sognepræsten og en residerende Kapellan samt af to Sædedegne, een fra o. 1660 for Hammer og Horsens, der boede i Horsens Sogn, og fra 1755 i Hammer Sogn (Grindsted), og fra 1642 een for Sulsted-Ajstrup, der boede i Sulsted. Tidligere besørgedes Degnetjenesten af Løbedegne fra Aalborg Skole. 1760 udskiltes Sulsted-Ajstrup som selvstændigt Kald.

Indtil 1877 boede Sognepræsten i Hammer Sogn; men hans Bopæl blev da flyttet til Horsens Sogn, og Hammer Præstegaard blev solgt til en Privatmand. Hammer Sogn

[1]) C. Klitgaard: »Vendsysselske Veje« S. 8. f.

vedblev dog at være Hovedsogn med Horsens Sogn som Anneks indtil 1936, da Horsens S. blev Hovedsogn og Hammer Annekssogn.

I Følge Præsteindberetningen 1553 havde Degnen intet Degnebol, og det var her heller ikke 1571[2]). Hans Indtægt af Hammer Sogn var 3 Tdr. Rug og 12 Gæs samt 6 Brød med hver Gaas »er LXVI« (66)[3]). Af Horsens Sogn var den ligeledes 3 Tdr. Rug og 12 Gæs med 66 Brød. I begge Sogne synes der altsaa ikke at være fulgt Brød med den ene Gaas, men det er vel snarest en Regnefejl.

I Præsteindberetningen af 1690 skriver Degnen Laurids Lauridsen:

»Degnens Indkomst af Horsens og Hammer Sogne. Degnekorn nyder jeg intet mere, end som af gammel Tid har været givet til Løbedegnene, 8½ Tønde Rug. Af Midsommers Kvægtiende den sjette Del, som kunde beløbe sig i Aar 5 Sldlr. 1 Mk. 13 Skill., men som tilforn ej halv saa meget er bekommet, da kan det ej heller herefter forventes, med mindre det Kvantum, som nu prætenderes af Kreaturerne og paa andre Steder erlægges, kan ogsaa hos os erholdes.

Offeren paa de 3 store Højtider i det højeste 7 Sldlr. 1 Mk. Paaske- og Sct. Hansrente 3 Sldlr. 2 Mk.

Degnebol findes ingen. Pensionen til Aalborg Skole var tilforn kun 5 Tdr. Rug og nu forhøjet med 2 Tdr. Byg, hvilke 7 Tdr. Hartkorn min gunstig Patron, velbaarne Peder Rodsteen[4]), har akkorderet med Biskoppen paa Penge aarlig 8 Sldlr. 2 Mk., af hvilke Penge Patronen har givet mig til Hjælp i 1688 4 Sldlr.; men for næstafvigte Aar maatte jeg selv betale al Pensionen. Provstens og Herredspræsternes Breve ved Dag og Nat at befordre aarlig 3 Sldlr. Kop- og Ildstedsskat betales aarlig og Familieskat 2 Sldlr. Af et Gadehus i Horsens By paa Langholt Stavn, som jeg selv har sted og fæst og

---

[2]) D. H. Wulff: »Stat. Bidrag til Vendelbo Stifts Historie«, S. 192 f.
[3]) Skulde jo være 72.
[4]) Baron Peder Rodsteen, d. 1714, til Nørre og Sdr. Elkjær og Langholt, Stiftamtmand i Aalborg 1707—12, forgældet.

holder ved lige, til hvilket kan saaes ½ Skp. Byg, har jeg givet til Hus- og Arbejdspenge aarlig 3 Sldlr. undtagen i 1688—89, da jeg har nydt det fri. Hø og Foder har jeg intet videre, end jeg skal købe«[5]).

Da Hammer-Horsens fik Sognedegn, blev der ikke indrettet nogen Bolig til ham, og han maatte fæste et Hus under Langholt. Hans Efterfølgere, Peder Hostrup og Elias Lummer, var Fæstebønder under Aalborg Hospital; sidstnævnte fæstede 1741 et Gadehus, som laa 20 Favne fra Kirken og »var uden ringeste Tillæg af Ager og Eng«[6]).

Lummer klagede nogen Tid efter til Stiftsøvrigheden over, at han ikke havde faaet anvist en passende Bolig, og Biskoppen henstillede 29. Maj 1744 til Grev Holck[7]) paa Vraa, at han forsynede Degnen med en passende Bolig i Horsens, »siden det Hus, jeg til ham har faaet af Aalborg Hospitals Gods, og han tillige med hans Formand i mange Aar har beboet, ej kunde anses for perpetueret«[8]).

Greven vilde godt bygge en Degnebolig til Lummer, men ikke i Horsens:

»Degnebolig har jeg maattet resolvere at bygge til ham i Grindsted By, som er det næste Sted ved Hovedkirken[9]) og ej over en halv Fjerdingvej derfra. Jeg vilde gjerne efter Deres Begjæring bygge Degnebolig til ham i Horsens; men da jeg der i Byen ej er Ejer af mere end et Gadehus, som jeg har bortfæstet til en Mand, kan jeg ej hjælpe ham derudi. At Degnen flytter fra Horsens, gør ellers ingen Forandring i Skolevæsnet der, siden Degnen aldrig har holdt Skole der«[10]).

5 D. H. Wulff: »Stat. Bidrag til Aalborg Stifts Historie«, S. 34 f. I Kopskatten 1700 siges: »Lars Degn, Enkemand, har ingen Degnebolig og Hestestald«.
6) Indberetning af 1743, Bispearkivet. — »Fra Himmerland og Kjær Hd«. 1921.
7) Grev Schack Vittinghof Holck, der 1733 havde giftet sig til Vraa Gods, ejede Horsens Kirke.
8) Perpetueret: Fortvarende.
9) Hammer Kirke.
10) Rørsigs Samlinger.

Der blev saa bygget en Degnebolig i Grindsted, og Elias Lummers Efterfølger Christen Jørgensen Fanøe og de følgende Sognedegne var tillige Skoleholdere der. Denne Degnebolig brændte i 1809 (se senere).

Horsens Skole

Horsens fik sin første Skole allerede 1632, kun 6 Aar efter Kristian IV's Brev af 26/6 1626. Det var den lærde Sognepræst Erik Nielsen, som satte Gang i Skolebyggeriet. Herom oplyser et Dokument i Aalborg Bispearkiv, at Pastor Erik Nielsen 1632 i Horsens Kirke, »der Bededags Prædikenen var endt og Ungdommen overhørt«, havde spurgt Menigheden, om den vilde opføre en Skole og lønne en Lærer. Man valgte saa 8 ansete Mænd til at ordne Sagen, og de lavede en Ligning over, hvor meget Korn hver af Bønderne skulde yde til Skolevæsnet (Fundats af 11/11 1632).

En lille Skole paa 5 Fag blev opført, og den har sikkert været temmelig daarlig bygget, eller ogsaa har man glemt at holde den ved lige; thi allerede 28 Aar efter var den meget havareret, saa der blev taget Syn over den. Synsmændene beretter[11]), at der manglede 5 Læs Tag paa nørre Side, og at 5 Bindinger var skredet over til sønder Side, at de fleste Støtter og Fodtræer var raadne for neden, og at der manglede Brædder i den vestre Gavl, samt 2 Sparrer og en Bjælke.

I Skolestuen manglede paa Nordsiden en Skive[12]), og Fødderne under Skiven paa den søndre Side var raadne og to Bænke forfaldne. De taxerede Reparationerne til ialt 8 Sldlr. og 6½ Læs Tag.

Skolen blev vist ikke hovedrepareret, og 1690 var der ingen Skole; thi Pastor Henrik Stampe siger[13]):

11) Kjær Herreds Tingbog af 3/12 1661.
12) Skive = Bordplade.
13) Præsteindberetningen 1690.

»Her er hverken Hospital eller Skolehus i noget af disse Sogne«. Omkring 1700 opførtes en ny Skole og om den siges i 1737[14]): »Horsens Sogn er forsynet med et Skolehus, som faar vel være nok, — men trænger til en lille Reparation, vil koste 2 Rdl.«.

Denne Skole stod til o. 1770, da den erstattedes med en tredje Skole, om hvilken Pastor Laurids Bjørn Spliid i 1800 beretter[15]):

»Skolen er paa 7 Fag, 3 til Skolestue, 3 til Bolig og 1 til Ovn og Skorsten. Huset er Bindingsværk, lerklinet og har Straatag, — nogenlunde vel holdt. Der er 105 Børn i Skolen fra 6—16 Aar. Læreren Jørgen Stefansen er 58 Aar; ikke Seminarist, men flittig og temmelig duelig. Han faar 3 Rdl. Lysepenge af Horsens Kirke, 2 Tdr. Rug til Skolehuset, hvor Skoleholderen har sin Bolig — og er ved Byens Udskiftning tillagt et Stykke Markjord, Hørgaarden kaldet, beregnet til 3 Td. Land. Børnene lærer Læsning, Skrivning, Regning og Religion. Til Skolen haves intet Legat«.

Grindsted Skole

Grindsted havde fordum skiftende Skoleholdere, i alt Fald om Vinteren, men ingen Skolebygning.

Før sin Død i 1711 skænkede Sognepræsten Henrik Jensen Stampe 220 Rdlr. til Skolevæsnet i Hammer Sogn; de 20 Rdlr. skulde der bygges en Skole for, og Renterne af de 200 Rdlr. skulde hvert Aar deles mellem Skoleholderen og Sognets fattige. Skolen blev dog ikke straks bygget; thi dels var 20 Rdlr. for lidt at bygge Skole for, og dels kunde Sognemændene ikke enes om den Plads, som i 1727 var blevet udvist af samtlige Godsejere, som ejede Sognet, — og Stampes Søn og Efterfølger Jens Stampe gemte saa foreløbig Pengene. — Jens Stampe døde i 1733, og hans Enke Christiana

14) Præsteindberetning 1737 (om Skolevæsnets Tilstand). Landsarkivet.
15) Indberetning om Skolevæsnets Tilstand 13/6 1800. A. St.

Amalia Thestrup skænkede derfor endnu 20 Rdlr, og lod opføre »et skikkeligt Skolehus« i Grindsted (Fundats af 6/5 1734), og Bønderne skulde saa holde Skolen ved lige. Hun skænkede endvidere til Skolen en god Bibel og senere en Jern-Kakkelovn. — Denne sidste Gave bevirkede, at Provst Niels Rasmussen Lassen i Vadum gav Fundatsen en Tilføjelse om, at »Sognepræsten har at observere, naar Skifte sker paa Skoleholdere, at denne Kakkelovn altid forbliver som Inventarium ved Skolen«.

Denne Grindsteds første Skole var 6 Fag i Længde og 4 i Bredden.

I 1800 var den erstattet med en ny Skole paa 5 Fag Hus, hvoraf de 3 anvendtes til Skolestue, hvori fandtes en Jernbilæggerovn, og 2 Fag til Skorsten og Tørvehus. Ved Tørvehuset var »et lidet Kammer til en Person, som om Vinteren sætter Varme i Kakkelovnen«.

Huset var af Bindingsværk med Straatag og klinede Vægge, nogenledes vedligeholdt.

Skolen havde 89 Børn, hvoraf de 69 boede i Grindsted By, 15 Børn havde ¼ Mil og 5 havde ¼ til ½ Mil til Skole.

Skoleholderens Løn var: 4 Rdlr. Lysepenge af Hammer Kirke, 4 Rdlr. af Hammer Legat, 6 Skpr. 2 Fdk. Rug og 1 Td. 4 Skpr. 2½ Fdk. Byg.

I Stedet for Græsning var der ved Udskiftningen tillagt Skolen 4 Tdr. Land Agerjord af ret god Bonitet, Hk. 0-2-2-0.

Sognedegnen Emmer Andersen Svenstrup var Skoleholder, 26 Aar gl., ikke Seminarist; men en ung Mand af godt Hoved og Hjerte, som forenede baade Lyst og Flid for med fortsat Øvelse at vorde dygtigere.

A. Degne i Hammer-Horsens

Kun de 3 sidste Sognedegne var tillige Skoleholdere; de boede i Grindsted, de tidligere boede i Horsens Sogn.

I. O. 1665—84: Jens Christensen Blat, begr. 2/3 1684. Er formentlig identisk med den »Jens Christensen, Substitut«, der nævnes 1661 i Ekstraskatmandtallet. Gift med Kirsten Larsdatter, f. o. 1636, begr. 21/1 1707.

II. 1684—1734: Laurids Lauridsen, f. o. 1660, d. o. 1734, gift I° 6/6 1686 med Kirsten Jensdatter, begr. 15/11 1690; II° 23/8 1691 med Else Andersdatter, f. o. 1666, begr. 12/2 1700; III° 7/6 1703 med Margrethe Catrine Hardingsdatter, dbt. 18/9 1674, begr. 6/10 1719, Datter af Købmand Peter Harding i Aalborg; IV° o. 1721 m. Kirsten Pedersdatter Brøndlund, f. o. 1675, begr. 11/2 1731, Datter af Degn i Ø. Brønderslev Peder Lauridsen Hjørring og Karen Andersdatter, se Bind I, S. 559.

Børn: 1. Jens, dbt. 2/4 1689, d. som lille; 2. Elsebet, dbt. 9/10 1692; 3. Kirsten, dbt. 16/11 1694; 4. Marie Kristine, dbt. 7/2 1697, begr. 25/2 1703; 5. Karen, dbt. 30/7 1799; 6. Else Marie, f. og d. 1704; 7. Else Marie, dbt. 27/1 1706; 8. Laurs, dbt. 29/5 1708; 9. Maren, dbt. 23/10 1710; 10. Peiter, dbt. 26/3 1713; 11. Harding, dbt. 2/7 1715.

Laurids Lauridsen var ret velhavende. Skiftet efter hans Hustru Margrethe Harding 2/11 1719 udviser et Overskud i Boet paa godt 350 Rdl. Der var gode Ting i Kobber, Tin og hollandske Kar (Porcelæn), Sølvtøj for 70 Rdl., pæne Møbler, 2 Heste, 2 Køer, 5 Faar, 3 Lam og 1 Svin.

III. 1734—39: Peder Christensen Hostrup,

f. 1709, begr. 24/5 1748, Søn af Podemester (Gartner) i Aalborg Christen Pedersen Hostrup. Podemesteren var Søn af Gaardfæster i Hostrup ved Sulsted Peder Jensen, og Degnen er Stamfader til Digteren I. C. Hostrup. I 1739 blev Hostrup Degn i Ø. Brønderslev-Hallund, se Bind I, 560.

Gift med Karen Jensdatter. Børn: 1. Margrethe, dbt. 3/3 1734; 2. Jens Christian, dbt. 2/5 1736; 3. Christiana, dbt. 23/4 1738; 4. Kirstine Marie, dbt. 30/3 1740; 5. Christen, dbt. 7/11 1742; 6. Mette Catrina, dbt. 29/7 1744; 7. Peter Worm, dbt. 2/10 1746; 8. Peder, dbt. 26/12 1748.

IV. 1740—55: Elias Lummer (Lommer), Søn af Portner ved de fattiges Hus i Aalborg Daniel Lummer og Birgitte Nielsdatter. Var svagelig og led af Epilepsi; og da han tillige var yderst hidsig og trættekær, kom han ofte i Spektakler med Folk. Han havde f. Eks. brugt Truselsord imod Ridefogeden paa Langholt, som i 1751 anlagde Sag imod ham[16]).

Ved Bispevisitatsen i 1741 var Ungdommen daarlig oplyst, og baade Lummer og Præsten maatte love at udvise mere Flid; men i 1748 var han »ulastelig«.

I 1751, da Biskop Brorson atter visiterede i Horsens Kirke, forefaldt der en kedelig Begivenhed, som Biskoppen var meget optaget af. Det var netop i den Tid, da Ridefoged Zeuthen førte Proces mod Degnen. Herom skriver Biskoppen[17]):

---

16) Peder Zeuthen, f. Jerslev 1721, d. 1784 paa Læsø, Søn af Degnen Marcus Zeuthen, var 1748 og 1756 Ridefoged, blev 1762 Landfoged paa Læsø og købte 1779 Villerup i Skallerup. Gift med Johanne Nielsdtr., f. 1724, d. 1785, Datter af Niels Heilesen i Stagaard.

17) Visitatsberetning af 1751, se »Fra Himmerl. og Kjær Hd.« 1921, S. 5.

»Fogeden søger Degnen for Truselsord. Degnen nægter samme. Imidlertid er bemeldte Degn et mere end elendigt Menneske. Da Menigheden var ude af Kirken, blev jeg noget tilbage med Præsten i Kirken. Jeg talte noget med Degnen om hans Sag i den inderligste Medlidenhed og Medynk. Jeg hørte hans Fortællelse, men svarede sparsom og kærlig, idet jeg tænkte, Dommeren vil det i Tide komme an paa, hvad Ret og Uret er i Sagen, og glad blev jeg siden, at mit Sind og min Tale med Degnen havde været saa fuld af Medlidenhed; thi lidet derefter, da jeg stod og talede med Præsten, faldt Degnen ned ved min Side i svær Epilepsi, som var et saare ynkeligt Syn. Videre kan jeg ej sige om hannem, førend Tingsvidnet er ført«.

Gift 1740 med Karen Holm. Datter: Anna Dorthea Lummer, dbt. 11/8 1749.

V. 1755—68: Christen Jørgensen Fanøe, f. o. 1715, d. 24/4 1768. Var først Degn i Ellidshøj-Svendstrup. »Han var en kristelig, flittig og ædruelig Mand, som tjente vel, baade i Menigheden og i Skolen i Grindsted«, siger Sognepræsten, og han var den første Sognedegn, som tillige var Skoleholder. Ogsaa hans to Efterfølgere Nicolaj Toft og Emmer Svenstrup var Skoleholdere i Grindsted. Gift o. 1739 med Maren Nørgaard, Datter af Christen Pedersen Nørgaard i Ellidshøj.

Børn: 1. Jørgen Christian, f. 12/7 1740, — se Sulsted-Ajstrup; 2. Hans, f. o. 1743, b. 17/1 1800, Ridefoged paa Langholt, 1767 Herredsskriver i Kjær-Hvetbo Herreder, Ejer af Skrold, senere af Hovgaards Mølle i V. Hassing S., gift 5/10 1767 med Anne Margrethe Antzée, f. 1736, d. 1809, Datter af Oberst-

[18]) Familien Antzée (ɔ: Andedam), hvis Slægtsmærke var 3 svømmende Ænder, var en Købmandsslægt fra Amsterdam, af hvilke flere tjente i den dansk-norske Hær som Officerer og selvfølgelig som saadanne havde Ziratet »von«, der var rent personligt, og Slægten var ikke adelig.

løjtnant Thomas Theodor Antzée, f. 1708, d. 1780 Udbyneder. Fra deres Søn Thomas Fanøe i V. Hassing Kro nedstammer en anset Kjær Herreds Slægt. 3. Johannes, dbt. 2/7 1746, begr. 25/2 1748; 4. Karen, dbt. 2/2 1749, gift 16/9 1783 i V. Hassing med Gaardfæster Rasmus Pedersen i Sølgaard i Hammer; 5. Zigne Marie, dbt. 7/11 1751, begr. i V. Hassing 8/2 1776; 6. Christen, dbt. 23/5 1754; 7. Johannes, dbt. 12/12 1756; 8. Adam Levin, dbt. 20/5 1759, begr. 9/11 1762; 9. Peiter Spliid, dbt. 9/8 1763; 10. Cassen, dbt. 9/12 1764, begr. 1/4 1767.

VI. 1768 (Ed 6/9)—1800: Nicolaj Pedersen Toft, dbt. 5/11 1741, d. 13/12 1822, Søn af Skoleholder i Horsens Peder Toft og Else Olesdatter. Var 1761—68 Skoleholder i Horsens, men blev til sidst helt blind og maatte frasige sig baade Kirke- og Skoletjenesten.

Et Brev af 16/11 1799 i Aalborg Bispearkiv siger:

»Degnen i Horsens-Hammer Nicolaj Pedersen Toft, der nu er helt blind, ansøger Horsens og Hammer Kirkes Ejere, Kammerraad Gjørup i Viborg og Grevinde Holck til Wraa, om hans Hjælpelærer, som han har haft 1½ Aars Tid, Emmer Andersen Svenstrup maa blive hans Efterfølger og sørge for ham. De to Kirkeejere, Sognepræst Spliid og Beboerne er alle velvillige, og Svenstrup har sluttet en Kontrakt med Toft, hvis Datter han iøvrigt er forlovet med, at han skal bygge 4 Fag Hus til Skolen til Aftægtslejlighed for Toft, som skal nyde Degneembedets visse Indtægter for Hammer Sogn: Degne-Kornet og de 3 Højtidsofre. Desuden skal de gamle have den halve Mælk af en Ko, som han selv fodrer og passer, ligeledes skal han holde et Faar til de gamle Svigerforældre«.

Toft blev 27/10 1765 gift med Malene Nielsdatter, f. o. 1738, d. 4/5 1821.

Børn: 1. Maren, dbt. 5/4 1767, g. m. Faderens Efterfølger; 2. Peder, dbt. 23/5 1768; 3. Else, dbt. 1/2 1770, begr. 16/4 1773; 4. Friederich, dbt. 27/3 1771,

gift 15/12 1797 med Anne Nielsdatter af Grindsted. 25/6 1797 blev i Sindal Kirke døbt: Kirsten Marie, Faderen Frederik Toft i Grindsted Degnebolig, Moderen Marie Nielsdatter, som havde tjent i Hammer Præstegaard; 5. Birgitte Catrine, f. 27/12 1772; 6. Christen Grøn, f. 12/10 1774, Fuldmægtig, senere Privatlærer i Viborg, gift med Severine Johanne Margrethe Budtz; 7. Nikolaj, f. og d. 1777; 8. Else, f. og d. 1779; 9. Rebekka, f. 21/8 1784.

VII. 1800 (Ed 8/4)—1814: Emmer Andersen Svenstrup, f. o. 1775, d. 17/12 1830. Han var den sidste Sognedegn og fra 1814 kun Lærer i Grindsted og Kirkesanger ved Hammer Kirke. Pastor Spliid kalder ham »en ung Mand af godt Hoved og Hjerte«[19]), og i 23 Aar delte han Embedets Indtægter med sin gamle blinde Svigerfader og dennes Familie.

En Vinternat i 1809 brændte Degneboligen. Herom skriver Pastor Spliid i »Jyske Efterretninger« (Nr. 102, 1809) følgende:

»Natten mellem den 6. og 7. denne Maaned opkom i Grindsted Degnebolig i Hammer Sogn en ulykkelig Ildebrand, hvortil ingen Aarsag endnu er opdaget eller kan formodes.

Da saavel Beboerne som Naboerne laa i dybeste Søvn, fik Ilden Tid til at gribe om sig i saa høj Grad, at al Redning kom for sildig. Opvakte ved Ildens Brag maatte Degnen, Hr. Svenstrup, hans Kone og tre smaa Børn næsten nøgne flygte ud af den brændende Bolig.

Denne blev ganske lagt i Aske, og den allerstørste og bedste Del af Familiens Indbo, Senge- og Gangklæder blev et Rov for Ilden.

Den afbrændte Bolig var assureret for 180 Rdlr., som næppe er en Fjerdedel af, hvad en ny Bolig vil koste at bygge.

Indboen var ikke assureret. Hr. Svenstrup, som hidtil har levet i trange Kaar, da han deler sit lidet Embedes Indkomster med sin gamle blinde Formand i Embedet,

[19]) Indberetning om Skolevæsnets Tilstand 1800.

blev ved dette pludselige Uheld sat i en meget beklagelig Forfatning. Han mangler næsten alt og formaar ved egen Hjælp hverken at anskaffe sig og sin Familie det mest fornødne eller at opbygge sin brændte Bolig. Broderlig Deltagelse byder mig derfor at bekendtgjøre dette hans Uheld og anbefale denne ligesaa værdige som ulykkelige Mand til goddædige Menneskevenners Ædelmodighed.

Baade Hr. Amtsforvalter Spliid i Aalborg og jeg modtage med største Beredvillighed de Bidrag, som vore deltagende Medborgere maatte behage at tilstille en af os til hans Understøttelse. Og skal jeg i sin Tid pligtskyldigst i disse Tidender bekjendtgøre, hvad vi indtil dette Øjemed have modtaget.

Hammer Præstegaard, d. 14. Dec. 1809. Spliid, Sognepræst«.

Pastor Spliid og Herredsprovst Obel i Hals bad Biskop Rasmus Jansen i Aalborg træde til og hjælpe, og Biskoppen udsendte da en Rundskrivelse i Stiftet, hvori han anbefalede

»ommeldte brandlidte Degn, der er en særdeles retskaffen Mand, der sidder med Kone og tre smaa uopdragne Børn og ved denne Ildebrand er kommet i den kummerligste Forfatning«.

Der indkom ca. 300 Rdl. (kurant godt 950 Kr.), og selv fra det fjerne Viborg kom der 10 Rdl. til »den brændte Degn i Grindsted«, siger »Jyske Efterretninger«.

Svenstrup ægtede 1799 Formandens Datter Maren Toft.

Børn: 1. Johanne, f. 21/9 1800; 2. Nicoline, f. 21/11 1801, d. 17/1 1808; 3. Maria, f. 21/11 1801; 4. Andresine, f. 14/1 1804; 5. Anders, f. 27/11, 1807, d. 3/1 1808; 6. Nicolaj, f. 28/7 1810.

B. Skoleholdere i Grindsted

Som før anført fik Grindsted sin første Skole i 1734, og før den Tid har Byen vel haft skiftende Skoleholdere i lejet Lokale.

I. Anders Asmussen er formentlig den første

Lærer. Hans Enke Mette Jensdatter døde ved Juletid 1746 (Skifte 22/1 1747).

II. 1745 nævnes Anders Pedersen.

III. 1748: Jens Poulsen.

IV. 1755: Jens Pedersen.

V. 1755—68: Christen Jørgensen Fanøe (se Degne).

VI. 1768—1799: Nicolaj Pedersen Toft (se Degne).

VII. 1799—1830: Emmer Andersen Svenstrup (se Degne).

C. Skoleholdere i Vodskov

Vodskov var kun en lille By paa en halv Snes Gaarde og lige saa mange Huse, og den havde formentlig ingen Skole før efter Skoleloven af 1814, — derimod havde Byen i mange Aar derfør stadig skiftende Skoleholdere i lejet Lokale.

1764 nævnes Christen Pedersen; han »fortjente godt Skudsmaal«.

D. Skoleholdere i Horsens

I. O. 16...—44: Mads Simonsen, d. 18/1 1644. Han var nok fra Gandrup, eller havde været Skoleholder der. Da Svenskerne 18. Januar 1644 fra Aalborg gik over Isen og stormede Nørresundby, hvor en Bondehær under Anførsel af Jens Høg til Vang og Lars Dyrskjøt fra Aagaard søgte at forhindre dem i at trænge ind i Vendsyssel, var Mads mødt med de andre Mænd fra Horsens, og her fandt han sin Død.

Gift med Maren Bertelsdatter, som vist var fra Horsens, og hvis Søster Margrethe 1673 var gift med Gaardforpagter Villads Nielsen i Horsens By.

Børn: 1. Lars, f. i Gandrup, d. før 1673[20]) i Dalager i Ugilt Sogn; 2. Else, boede 1673 i Horsens Sogn,

II. 1661: Jens Christensen Blat, kaldes 1661 »Substitut«, blev senere Degn i Hammer-Horsens (se Degne).

III. 16...—1702: Lars Christensen, f. o. 1654, begr. 21/5 1702.

IV. 1702—o. 40: Niels Skoleholder. 20/2 1720 begravet Niels Skoleholders Barn i Horsens, Anne, 1 aar. Var muligvis Fader til næste Skoleholder.

V. o. 1740—61: Peder Nielsen Toft, dbt. 1711, begr. 5/4 1761, Søn af Niels Pedersen og Karen Pedersdatter. Havde, før han blev Skoleholder, været Skriver paa Langholt. 1761 kaldes han en skikkelig Skolemester, men syg og assisteres af sin Søn[21]). Gift 11/12 1740 med Else Olesdatter. Se Eftermanden.

VI. 1761—68: Nicolaj Pedersen Toft, dbt. 5/11 1741, d. 13/12 1822. Var Søn af Formanden og blev 1768 Sognedegn i Hammer-Horsens og Skoleholder i Grindsted (se Degne).

VII. 1768—1810: Jørgen Stephansen, f. o. 1741, d. 15/4 1829, Søn af Skoleholder i Ø. Hassing Stephan Larsen og Maren Henriksdatter. Gift o, 1775 med Mette Catrine Nielsdatter, f. o. 1751.

---

[20]) Kjær Herreds Tingbog 4/11 1673.
[21]) »Vends. Aarb.« 1924, s. 232.

Børn: 1. Maren, f. o. 1776. Var 1801 hjemme; 2. Stephan, dbt. 25/6 1780, se nedenfor.

VIII. 1810 (Ed 10/9)—46: Stephan Jørgensen, dbt. 25/6 1780, d. 22/3 1846, Søn af Formanden. Var fra 1814 Lærer og Kirkesanger i Horsens. Han blev svagelig, hvorfor han maatte søge Afsked, og derfor købte han »Paradishuset«, som han ombyggede. Han døde ret pludseligt. Gift o. 1811 med Ane Pedersdatter.

Børn 1. Jørgen, dbt. 28/2 1813; 2. Karen Marie, dbt. 23/8 1814; 3. Mette Catrine, dbt. 16/9 1817.

VESTER HASSING—ØSTER HASSING

1553 skrives: »Der er degen boel«[1]).

1571: »Degnenn haffuir ingen degneboell ij Østerhasing. Hans rentte: 18 tdr. rug, och haffuir hand degneboell i Vesterhasing, skylder arligen 2 tdr.«[1]).

Der var ingen Sædedegn i Vester Hassing; men Degnekaldet blev af Kristian III tillagt 1. Lektiehøreren ved Aalborg Latinskole. Disse Hørere lod antagelig Embedet besørge ved en Løbedegn fra Skolen, medens de fæstede Bolet bort til en Bonde. Ved 1650 fik Sognene en fastboende Degn.

1690 fortæller Degnen Peder Christensen Thord[1]):

»I Vester Hassing By er et Degnebol, som en Bonde paaboede, hvilket var moxen[2]) øde og forfalden og nu af Degnen repareres.

Til samme Degnebol er 15 smaa Blokke[3]) Jord; de 6 ligge østen op ad Degnebolet, hvorpaa aldrig kan vokse Byg eller Rug, fordi det kun er rød Sandgrue[4]), hvilket forbrænder Sæden. Det hele er takseret for ½ Td. og 3 Fdk. (Hartkorn).

Korn-Indkomst: 15 Tdr. Rug og Byg, og ingen anden Redsel, — hvoraf jeg giver til Aalborg Skole 6 Tdr. Rug og 6 Tdr. Byg.

Faar jeg om Paasken en liden Kage af hele[5]) Gaarde,

1) Præsteindberetningerne.
2) moxen: næsten.
3) Blok: kort Ager. Ifølge Markbogen af 1683 havde Degnen o. 3 Tdr. Land Agerjord paa Nørbaks Agre østen for Gaarden, 1 Td. Land paa Lille Egs Fald, samt 7 andre smaa »Blokke«, spredte i Bymarken, ialt o. 5½ Td. Land Agerjord. Engbund: 2 Knipper Hø. Hk. 0—4—3—2.
4) Grue: Grud = Grus (Feilbergs Ordbog).
5) Vester Hassing havde 45 og Øster Hassing 42 Helgaarde.

kunde koste Stykkevis 6 Skill., — og 10—12 Æg, — og af halve Gaarde mindre; men saa er der den hele By, ja mange halve Gaarde, som aldrig have villet give samme Rente.

Til Sct. Hansdag gives af hele og halve Gaarde en liden Ost, og mange halve Gaarde slet ingen. Kan jeg ikke nogen højtidelige Offerdag faa over 3 Sldlr.; thi er der nogle, som ofre 1 Skill. danske, saa er der mangfoldige, som gaa forbi. Nyder jeg $\frac{1}{6}$ af Kvægtienden. Ringer jeg Fredsens Klokke Aften og Morgen, ja alle Prædikendage. Betaler jeg Kopskat, ja Familie- og Folkeskat. Kirkens Messehagel og Messeskjorte, samt Kalk og Disk har jeg udi Forvaring og faar intet derfor. Biskoppens, samt Provstens og Sognepræstens Breve at befordre er mig ikke ringe Gravamina[6]), helst naar jeg til Ungdommens Overhørelse ugentlig henkaldes«.

1742 — Specification[7]) paa Vester- og Øster Hassing Degnekalds Tilliggende og Indkomst:

»Degneboligen[8]) ligger i Vester Hassing Sogn og By, næsten toe Agre langt vesten fra Vester Hassing Kirke. Rollingen, det søndre Hus, 15 Fag, Stald og Fæhus i eet, 5 Fag, Laden, det nørre Hus 10 Fag, — alle i god Stand. Til samme Degnebolig ligger: En Have sønden Rollingen til Kaal og Urter, — 15 Agre i Marken, hvori kan falde 6 Tdr. Bygsæd, — et Stk. Eng, Vester Eng, som en Karl kan opslaa paa 2 Timer. I Steden for Brændeved, hvoraf ikke er, ligger Splittørvejord mellem Byens Tørvejord, saavel som Skaartørvejord. Drift til 3 Kiør, Heste etc. har Degnen tilfælles med V. Hassing By i Byens Fælled. Jeg har Degneboligen qvit og frit i alle Maader for Skatter Landgilde, Ægt og Arbejde og deslige Besvær. Degnekaldets visse og uvisse Indkomster: I Korn: Rug 11 Tdr., Byg 15 Tdr. I Offer, Accidenser, Smaaredsel: 100 Sldlr.
Vester Hassing Degnebolig, den 30. July 1742.

Laurs Hortulan«.

Vester Hassing Skole

Er den næstældste[9]) i Kjær Herred; dens Fundats er af 6/8 1646[10]). Ifølge denne havde et Udvalg, bestaaende

[6]) Byrder.
[7]) Indberetn. om Skoler, Bispeark.
[8]) Er Matr. 2 af V. Hassing Bys Ejerlav.
[9]) Horsens Skole er fra 1632.
[10]) Hofman: Fundat. IV Bd. S. 276—77.

af 2 Mænd fra Stade, 2 fra Gandrup og 8 fra Vester Hassing den 5. August udset en Plads, »Hørgaarden«[11]) kaldet, lige ved Kirken til at bygge Skole paa. Pladsen var 7 Favne bred og 11 Favne lang, saa Skoleholderen kunde faa en lille Kaalhave.

Bonden, som maatte afgive Jorden, blev holdt skadesløs med 1 Td. Land Eng i Vandbæks Kjær.

Til Skolen udlagdes endvidere et Par Tdr. Land Agerjord i »Hvedhaven«. Desuden skulde Skoleholderen have 1 Skp. godt Korn af hver Gaard og ½ Skp. af hvert Bol »til Løn og Betaling for de fattige Børn, som er født her i Sognet, at oplære dennem, der ikke have Formue, hannem for sin Umage at betale og fornøje«.

I Indberetningen af 1690 siger Pastor Peder Thess: »Her findes tvende Hospitia[12]) til tvende Skolemestre og til de fattige ingen«.

Og samme Sted oplyser Skoleholder Oluf Olufsen: »Et Skolehus paa 8 Fag, hvortil der er et lidet Stykke Jord, taxeret for en Skp., et Fdk., et Alb. Hk., hvoraf jeg kvartaliter skatter til kongelig Mayestæt. Af hver Gaard en Skp. godt Korn for 3 fattige Børns Information, som ikke har Middel selv derfor at betale; men nu af en Del noget bekommes, af en Del slet intet. Faar jeg for hvert Barn, som ellers gaar i Skole, af Forældrene om Ugen én Skill. danske«.

Markbogen af 1683 oplyser, at der til Skolehuset hørte 8 Smaaagre i Lockens Agre i »Hvedhaven«, ialt 1¾ Td. Land, — og 1688 ansat til Hk. 0—1—1—1, — »anden Herlighed befindes ikke«.

1737[13]) oplyses, at

»Vester Hassing har 2de lovlig gode Skolehuse med noget Tillæg, som ses af Angivelsen. Vester Hassing Skolehus ved Kirken har 8 Fag og er nogenlunde i Stand; Gandrup Skolehus har 6 Fag. Der kunde vel behøves

---

11) V. Hassing Jordemoderbolig ligger paa den ældste Skoles Plads.
12) Hospitia: Herberg (nemlig V. Hassing og Gandrup).
13) Indberetning 1739 (Aalb. Bispearkiv, Pk. 407).

et lidet Skolehus i Stade, dels fordi Vejen fra Stade og hertil er vanskelig. Samme Skole kunde den lille By Laaen[14]) betjene sig af, — vil koste 30 Rdlr.«.

I Indberetning af 7. juni 1800 oplyser Pastor N. Dahl om Vester Hassing Skole:

»Bygningen er paa 7 Fag, Bondebygning med Straatag, klinede Vægge og Lergulv; de 4 Fag bruges til Skolestue. Degnen, som tillige er Skoleholder, hedder Hans Sørensen Vad; han er 40 Aar og ikke Seminarist, og hans Løn som Skoleholder er 6 Rdlr. Til Skolen er fra ældre Tid lagt 2 Tdr. Sædeland, Hartkorn 0—1—1—1, som Degnen har i Brug. Til Skolestuen leveres 24 Læs Skod — og Splittørv. Der findes 104 Børn. De længst borte boende Børn (Stade og Østerladen) søger ikke Skolen.

Fagene er: Indenadslæsning, Luthers Katekismus, Bibelhistorie, Skrivning og Regning. Der findes intet Legat til Skolen«.

Gandrup Skole

Gandrup fik vist sin første Skolebygning kort før 1700; men længe før den Tid havde Byen haft en Skoleholder, som holdt Skole i Storstuen paa en af Byens Gaarde. Indberetningen af 7. Juni 1800 siger, at Gandrup Skole er paa 8 Fag, hvoraf de 4 er til Skolestue. Skoleholderen Jens Nielsen var 48 Aar og ikke Seminarist. Han nød intet Legat, og hans Løn var: 8 Rdlr., 2 Tdr. Rug og 2 Tdr. Byg, Rettighed i Byens Fælled til 2 Køer og 6 Faar. Endvidere fik han 24 Læs Splittørv. Skolen havde 69 Børn, og Undervisningsfagene var de samme som i Pastoratets øvrige Skoler (se foran).

Stade Skole

I en Indberetning af 1737 udtales Ønskeligheden af en Skole i Stade, og 18/3 1742[15]) finder Præsten, at det vilde være godt med en Skole, hvor Beboernes Børn kunde undervises de søgne Dage, og hvor baade gamle og unge,

[14]) Laaen ɔ: Østerladens 3 Gaarde.
[15]) Præsteindberetning og Rørsigs Samlinger.

som ellers havde en lang Vej til Kirke og Skole, kunde samles hver Helligdag om Eftermiddagen til Bøn og anden Gudstjeneste. »Men Degnen kan ingenlunde overdrages at undervise i Staa Skole, ej heller kan han undværes i Kirken de hellige Dage, hverken Formiddag eller Eftermiddag, — eller i Vester Hassing de søgne Dage«.

V. Hassing Bymænd var villige til at yde 4 Rdl. aarlig til Hjælp til en Skoleholder i Stade; men der blev foreløbig ikke bygget Skole.

Omkring 1800 og maaske længe før havde man dog en Vinterlærer til at læse med Stade og Ladens Børn. I nogle Aar logerede han og holdt Skole i Østergaard; men da Beboerne mente, at han boede for ucentralt, særlig for Ladens Børn, og derfor ønskede at bygge Skole midt i Byen, udspandt der sig en bitter Strid mellem den myndige Selvejerenke Maren Pedersdatter i Østergaard, som ønskede at beholde sin Skole, og de øvrige Beboere. Maren maatte dog bøje sig, og i 1811 blev den første Skole bygget omtrent midt i Stade, lidt øst for den nuværende Skole. 1/1 1819 bortlejede Peder Olesen i Overby til Stade Skole et Stykke Jord paa 1000 Acr.

A. DEGNE I VESTER- OG ØSTERHASSING

Var i Reglen ogsaa Skoleholdere i Vester Hassing.

I. 1661 nævnes Peder Nielsen; han var sikkert den første Sædedegn.

II. 1688: Tue Christensen. Blev Sognedegn i Lødderup-Elsø paa Mors.

III. 1688 (Ed 9/3)—96: Peder Christensen Thord, f. 1653, begr. 19/5 1696. 5. Februar 1689 berettes, at hans Bolig var øde. Søn: Peder, f. 1688, begr. 23/2 1696.

IV. 1906 (Ed 29/5)—1703: Oluf Michelsen Wedschefeld, f. 1648, begr. 26/3 1703. Student fra Aalborg 1667, Bakkalaureus 1697. Wedschefeld havde, før han blev Degn, 1676—96 været 2. Lektiehører ved Aalborg Latinskole. Var Broder til Præsten Chr. Schottving i Rønne.

Gift I° med Dorthe Madsdatter, f. 16..., d. o. 1692. 2 Sønner døde som smaa.

Gift II° o. 1699 med Karen Pedersdatter Kjærulf, f. 1645, begr. 4/10 1702, Datter af Gaardfæster i Nørholm Peder Bertelsen Kjærulf. Hun havde ingen Børn (Skifte 26/10 1702).

V. 1703 (Ed 29/3)—31: Peder Thomsen Scavenius, f. 1665, begr. 25/11 1745, Søn af Præsten i Skagen Thomas Pedersen Skagbo og Maren Thomasdatter. Blev Student fra Aalborg 1687 og havde 1689—1703 været Sognedegn i Vadum, se Side 213. Han afgik altsaa fra Embedet i V. Hassing 14 Aar før sin Død.

VI. 1731 (Ed 11/12)—53: Lars Andersen Hortulan (ɔ: Gartner), f. 1700 i Aalborg, d. 25/3 1754, Søn af Podemester Anders Christensen og Maren Sørensdatter.

Student fra Aalborg 1723 og havde formentlig i nogle Aar studeret Teologi, før han kom til Vester Hassing, hvor hans Broder Søren Hortulan var Sognepræst.

Hans 3 Forgængere havde ikke haft noget med Skolen at gøre; men Hortulan var tillige Skoleholder, og ved Visitatsen i 1738 mente Biskoppen, at »han kan blive god«. Men denne Forventing blev skuffet, idet Degnen, paa hvis Livsførelse der iøvrigt ikke klagedes, ved senere Visitatser blev paamindet for sin Efterladenhed og Uflit-

tighed, og han maatte love at tage bedre Vare paa sit Embede.

Baade han og Præsten Ole Aggerholm fik 1741 en biskoppelig »Næse« og maatte love at tage sig noget mere af Ungdommens Undervisning.

I 1744 var det atter galt, idet Ungdommen kun var maadelig undervist i deres Børnelærdom. Menigheden var dette Aar »andægtig«; men 1746 skriver Biskoppen, at der vel var gode Tilhørere (i Kirkerne) i Vester- og Øster Hassing, — men ogsaa andre saadanne, som elskede Krogang, især om Søndagen[16]).

Da Hortulan blev mere og mere »ubeqvem til Skolehold«, blev han afsat fra Skoleholderiet og fik Hjælpelærer. Han vilde ikke »pensere« til Aalborg Latinskole, og Skolen maatte anlægge Sag imod ham og søge Pengene[17]) ind.

Han var en ret velhavende Mand, og Skiftet efter ham 29/4 1754 viser mange gode Ting, pæne Møbler, Kobber og Sølv, samt mange bibelske og latinske Bøger. Enken og Sønnen fik hver godt 104 Rdlr. i rede Penge.

Gift 8/1 1732 med Dorthe Pedersdatter Scavenius, f. 1700, begr. 7/8 1767, Datter af hans Formand.

Søn: Anders, dbt. 3/5 1733, d. 19/10 1768, Fuldmægtig paa Aalborg Amtstue. Ugift.

---

[16]) Der var 1711 i V. Hassing en privil. Kro, som hed »Putten«, men som officielt blev nedlagt før 1733 og vel derefter drevet som Smugkro, indtil der atter 1742 kom en privil. Kro. Her sad en af Byens Præster ofte og drak med Bymændene. Samme Præst hviskede under en Altergang til en af sine Venner blandt Altergæsterne: »Mød mig i Aften i »Putten«!« — men om det var Pastor Aggerholm, vides ikke. Biskoppen siger 1752: »Hans Rygte var der noget at sætte ud paa; derfor advarede jeg ham!«

[17]) Hortulan skulde yde Skolen 6 Tdr. Rug og 6 Tdr. Byg aarlig.

VII. 1753 (Ed 26/3)—86: Søren Olesen Handrup, f. 1716, d. 11/10 1786. Havde været Skoleholder i Aggersborg, og ved Bispevisitatsen der i 1747 fik han Prædikatet »flittig og nyttig«.

Handrup var »en god Degn og en opbyggelig Skoleholder«, skriver Biskoppen; men i 1754 havde han som Hjælpelærer antaget et ungt Menneske, Jens Møgelmose, som var for ringe, hvorfor Degnen fik Tilhold om selv daglig at læse med Børnene i Skolen, og »dermed blev den anden som unyttig afskaffet«. Et Par Aar før var samme Jens Møgelmose, fordi han var for ringe, permitteret som Vikar i Ulsted; det har vel været en stor Skoledreng.

Handrup passede saa selv paa tilfredsstillende Maade sin Skole, som i 1757 havde 89 Elever[18]).

Han blev o. 1754 gift med Gjertrud Nørlem, f. o. 1720, begravet 25/6 1789.

Børn: 1. Oluf Frederik, dbt. 29/9 1755, Degn i Vadum, se Side 215; 2. Anders, dbt. 12/12 1756, begr. 7/4 1757; 3. Johanne Catrine Elisabeth, dbt. 21/1 1758, begr. 7/3 1769; 4. Andreas (Anders) Christian, dbt. 4/11 1759, Faderens Eftermand; 5. Mette Marie, dbt. 17/5 1761, var 1787 Husholderske for Broderen i V. Hassing; 6. Frederik Christian, dbt. 28/11 1762, var i 1789 i Tjeneste paa Svanholm, Sjælland.

VIII. 1786 (Ed 13/11)—96: Anders Christian Handrup, dbt. 4/11 1759, d. 1799, Søn af Formanden.

Handrup, der led af Epilepsi, var svagelig og kværulantisk, og da det blev værre med ham, fik han meget imod sin Vilje beskikket en Substitut, først Niels Rostock Jensen, senere Hans Sørensen Vad, til

18) Aalb. Bispearkiv, Pk. 407.

at læse med Skolebørnene. Det var han meget vred over og gik rundt i Byen og beklagede sig over den formentlige Forfølgelse fra Skolemyndighedernes Side. To af hans Venner, Peder Pedersen paa Dødskov og Herredsskriver Hans Jørgen Fanøe i Hovgaards Mølle, fortrængte i 1792 Substitutten fra hans Værelse i Skolen, som de laasede for ham og siden »lod nogle Fruentimmer rykke ind i«. Herredsskriveren havde tillige brugt mindre høflige Udtryk i sin Omtale af Biskoppen og Sognepræsten, som stævnede ham, — og det endte med, at Fanøe maatte betale 30 Rdlr. til Sognets fattige samt betale Sagens Omkostninger baade ved Herreds- og Landsting[19]).

1796 blev Handrup afsat, og samtidig bekendtgjorde hans Kone, at hun var sin Mand fraskilt og ikke vilde hæfte for hans Gæld[20]).

Gift 25/10 1787 med Anne Johanne Bleggrav, dbt. 25/7 1762, Datter af Kromand og Gaardejer Christen Bleggrav og Johanne Madsdatter i Vester Hassing.

Børn: 1. Søren Christian, dbt. 16. Sønd. e. Trin. 1788, d. 12/2 1854, »Søren Christian Handrup, 63 Aar, vanvittig, Aftægtsmand hos Møller Jensen i Vester Mølle«; 2. Christen, f. 1789, d. 1790; 3. Johanne Gjertrud, f. 1791.

IX. 1796 (Ed 27/9)—1809: Hans Sørensen Vad, f. 1757, begr. 14/7 1809. Han havde, før han overtog Degneembedet, været Hjælpelærer for Handrup.

Efter sin Død gik Vad igen, og flere mødte ham ved Nattetide. Særlig paa »Døbak« var det galt med Spøgeriet, og da Vad en Nat var efter en Mand, som søgte Hjælp i Præstegaarden, maatte Præsten op af sin Seng

---

19) C. Petresch Christensen: Nørresundbys Historie II.
20) Rørsigs Samlinger.

og ud til Genfærdet[21]). Præsten har vel manet Vad ned i Jorden; thi senere hørte man ikke noget til ham.

Gift 4/10 1796 med Ellen Margrethe Nielsdatter, f. 21/5 1767, d. i Langbrokro 5/5 1848 (gift II° 20/3 1811 m. Enkemand Søren Jensen Aslund i Langbrokro — gift III° 14/9 1833 med Jens Sørensen Vadskjær). Hun var Datter af Niels Laursen og Johanne Laursdatter i Lunden. Ingen Børn.

X. 1809 (Ed 11/10)—36: Jens Christensen Gildsig, f. 30/1 1786, d. 28/3 1836, Søn af Færgemand og Avlsbruger Christen Jensen Gildsig og Sidsel Gregersdatter Graulev, Nørresundby.

Gildsig var den sidste Sognedegn i Vester-Øster Hassing Sogne, og fra 1814 var han Lærer og Kirkesanger her.

Gift 6/4 1810 med Maren Larsdatter Møller, Datter af Lars Joensen i Lindholm Mølle og Ane Christensdatter.

Børn: Anna Cecilie, f. 15/5 1812, gift 1835 med Peder Thøgersen Lassen, Henriksdal.

I 1816 blev Skolen solgt til private, og der indrettedes Skolestue i Degnegaarden.

B. Skoleholdere ved Degneskolen i Vester Hassing

I. Ældste kendte Skolemester er Hans Christensen, som døde i Høsten 1630. Herom beretter Kjær Herreds Tingbog af 25. Oktober 1631:

»Christen Hansen i Vester Hassing i Kjærsgaard og Lars Sørensen i Vester Hassing vidnede, at nu i Høst var Aar, døde Hans Skolemester i Vester Hassing af Pest, og den Nat, han stod Lig og hans ældste Datter døde, — samme Nat, saa var Anders Jensen i Vester

21) Evald Tang Kristensen.

Hassing og hans Hustru Kirsten Nielsdatter i fornævnte salig Hans Skolemesters Hus og tog hans Nøgle udi Forvaring og raade(de) for hans Bo og Gods, som det havde været deres Lyst udi langsommelig Tid. Og ikke forskrevne Christen Hansen kom der ind i Husene eller befattet sig med fornævnte Hans Skolemesters Gods eller Nøgle i nogen Maade.

Jens Thomsen, ibidem vandt at Anders Jensen i Vester Hassing havde salig Hans Skolemesters Nøgle den Tid, der stod Skifte efter ham, og ikke han fornam, at Christen Hansen havde sig med samme Nøgle at befatte, hvortil Anders Jensen svarede, at han ikke var udi salig Hans Skolemesters eller hans Hustru Kister, før hans Børn og Øvrigheden kom til Stede for at registrere Boen«.

Foruden Christen Hansen, der tjente i Kjærsgaard, og Anders Jensens 1. Kone havde Skolemesteren 2 Døtre, som var gift med Hans Mikkelsen og Peder Andersen i Hals.

Striden opstod øjensynlig, fordi Anders Jensen var lidt for ivrig efter at komme til at arve.

II. Anders Christensen var næste Skoleholder og den første Lærer i den ny Skole. 16. Juli 1635 og 16. Juli 1639 stævnede han nogle Beboere for Skolepenge[22])

III. 1677 svarede Peder Nielsen, Substitut, 8 Skill. i Ildstedsskat.

IV. o. 1688—1732: Oluf Olufsen, f. 1658, begr. 10/4 1732, gift 1688 med Ane Andersdatter.

Børn: 1. Oluf, f. 1689, begr. 2/7 1706; 2. Peder, dbt. 27/12 1697, Skoleholder i V. Hassing, se nedenfor; 3. Søren, dbt. 11/3 1703, begr. 13/1 1717; 4. Ingeborg, dbt. 10/8 1710, begr. 5/3 1766, gift 10/11 1743 med Christen Nielsen Schalstrup i Dalsgaard; 5. Mette, dbt. 22/12 1715. Opholdt sig 1745 i Dalsgaard.

[22]) Kjær Herreds Tingbøger.

V. 1736 og 39: Jørgen Hansen, se Gandrup.

VI. 1744: Peder Olufsen, dbt. 27/12 1697, blev Skoleholder, da Degnen Lars Hortulan af Biskoppen blev erklæret for »ubequem til Skolehold«. Var Søn af Skoleholder Nr. IV; og ved Visitationen i 1746 bemærkede Biskoppen, at baade han og Niels Nielsen i Gandrup var flittige i deres Embeder og holdt hver Lørdag Aften Bedestund for unge og gamle, som af Skoledistriktet samledes i Skolerne. Han ægtede 17/12 1734 Ane Sørensdatter. Var 1758 Husmand i Vester Hassing.

Børn: 1. Maren, dbt. 5/10 1738; 2. Oluf, dbt. 7/5 1741; 3. Gjærtrud, dbt. 10/5 1744; 4. Ove, dbt. 2/7 1745, d. 1758.

VII 1752: Jens Aggerholm, var 1752 »flittig i sit Arbejde«. Var svagelig og maatte snart opgive Skoleholdet igen, idet den ny Degn Søren Handrup Aaret efter overtog det. Gift med Mette Katrine Jacobsdatter.

Datter: Mette Kristine, begr. 2/2 1752.

C. Gandrup Skoleholdere

Gandrup fik vistnok sin første Skoleholder o. 1630, men i 60—70 Aar underviste Skoleholderne i et lejet Lokale. Se foran Side 267.

I. o. 1630: Mads Simonsen, død 1644, se Horsens Side 261.

II. 1695 nævnes »Mikkel Skoleholder i Gandrup« som Fadder i Vester Hassing Kirke.

III. Ole Simonsen?

IV. Laurids Ivarsen, f. 1694, begr. 25/6 1723.

V. Jørgen Hansen. 15/10 1728 viedes i V. Hassing »Msr. Jørgen Hansen, Skoleholder i Gandrup, og Mademoiselle Mette Andersdatter«. Flyttede til V. Hassing, hvor han boede i 1736 og 39, og hvor 13/6 1736 deres Datter Maren blev døbt.

VI. o. 1733—43: Niels Pedersen, gift 11/11 1736 med Kirsten Sørensdatter, nævnes som Fadder 1735 og 38. Datter: Maren, dbt. 1/3 1739.

VII. 1743—77: Niels Nielsen, dbt. 16/4 1719, begr. 12/2 1777 (Skifte 6. Marts), Søn af Skoleholder Niels Nielsen i Gaaser og Maren Nielsdatter.

Nielsen var i ca. 4 Aar »Hører« hos Degnene Tychov og Sandholt i Ulsted og blev rost som en flink Skoleholder. Havde ogsaa været Huslærer hos Niels Heilesen paa Stagaard.

1743 kaldte Grev Schack Vittinghof Holck til Vraa ham til Skoleholder i Gandrup; men i Oktober samme Aar blev han hemmelig bortført fra sit Hjem i Gaaser og udskrevet til Soldat[23]). Dette Overgreb skyldtes Krigskommissær Thøger Lassen paa Vester Ladegaard i Aalborg. Grev Holck anlagde Sag mod Lassen, og Nielsen kunde efter denne kedelige Afbrydelse atter vende tilbage til sit Skolearbejde, og Biskop Brorson beretter om ham, at »han varetager sin Gerning paa bedste Maade«.

Gift 6/9 1750 med Maren Jensdatter, dbt. 6/8 1724, d. 1774, Datter af Jens Ovesen og Margrethe Jensdatter i Stade.

Børn: 1. Jens, f. o. 1752, Faderens Eftermand; 2. Lars, f. o. 1755, tjente 1777 hos Provst Cortsen i Tversted; 3. Maren, f. o. 1756, gift med Jens Andersen, Hedegaard i Gandrup; 4. Margrethe,

---

[23]) Kjær Hds. Tingbog 10/11 1743 og 17/1 1744.

dbt. 25/3 1757, gift o. 1789 med Ole Andersen, Bødkergaard i Gaaser; 5. Niels, dbt. 6/5 1759, d. 1770; 6. Johanne, dbt. 20/5 1762, d. 26/1 1825, g. 1783 m. Simon Sørensen i Øster Hassing. Har stor og anset Efterslægt paa Egnen (V. Heden, Poulstrup, o. a. St.); 7. Peder, f. 1766, d. før 1777; 8. Anne, f. 1768, g. m. Morten Andersen i Vester Hassing.

VIII. 1777—1817: Jens Nielsen, f. 1752, d. o. 1817, Søn af Formanden. Gift o. 1779 med Birgitte Andersdatter.

Børn: 1. Niels, f. 1780; 2. Mariane, f. 1782, d. 1787; 3. Johanne Margrethe, f. 1785; 4. Lars, f. 1788, d. 1806.

D. Skoleholdere i Stade

I. 1811 (Ed 17/9)—17: Peter Hansen. Fra 1811 Skolelærer her.

Øster Hassing

Øster Hassing fik vist sin første Skolebygning o. 1660. Før den Tid klarede Børn og Ungdom sig med Degnelæsningen før Gudstjeneesten om Søndagen, og efter 1626 med en Skoleholder, som holdt Skole i et lejet Lokale i en af Byens Gaarde. 1690 besøgtes Skolen af Børn fra hele Sognet, men i 1740[24]) kun af Børn fra Øster Hassing By og de nordlige Enestegaarde; thi imens var der kommet en Skole i Gaaser.

Ifølge en Synsforretning af 27. Marts 1745 var der i Aaret 1742 bygget en ny Skole, der laa omtrent midt i Byen. Den bestod af 10 Bindinger, af hvilke de to sydligste var beregnet til en Ko, — de 4 følgende var ind-

---

[24]) 1737 skrives: »I Øster Hassing By findes et meget skrøbeligt Skolehus paa 7 Fag, vil koste 40 Rdlr. at reparere«.

rettet til Skolestue og de øvrige 4 til Dagligstue og Køkken; det hele var i stærk og forsvarlig Stand baade paa Tømmer og Tag. I Skolestuen var 3 nye Rammevinduer, et langt Bord med Bænke langs begge Sider, to lange Hylder til Skolebøgerne og endelig en Lerkakkelovn.

Af Bøger nævnes kun en ny Bibel, der var bekostet af Skolens Kasse.

I Dagligstuen var 2 Karme Vinduer, og vesten op til Skolebygningen var der opført et Udskud, der var næsten lige saa langt som denne, hvilket Udskud var indrettet til »Bur« (Fadebur), Kælder og andre smaa Kamre. Sønden for Skolen laa der en lille Kaalhave, hvori var en Brønd.

Indberetningen af 7/6 1800 siger, at Skolen er paa 7 Fag, hvoraf de 4 til Skolestue. Skoleholderen Peder Stefansen, var 61 Aar og ikke Seminarist.

Hans Løn var: 8 Rdlr., 2 Tdr. 2 Skpr. Rug, 2 Tdr. 2 Skpr. Byg, Ret til at have 2 Køer og 6 Faar i Fælleden, 24 Læs Splittørv. 67 Børn i Skolen, intet Legat. Børnene lærte som i Vesterhassing og de andre Skoler.

A. Skoleholdere i Øster Hassing

I. 1639 stævnede Rasmus Nielsen Skoleholder Folk i Øster Hassing for resterende Skolepenge[25]).

II. 1648 nævnes Christen Skolemester i samme Anledning, og 1672 maatte han betale 4 Rdlr. i Folkeskat for sine to hjemmeværende Sønner Niels og Jens.

III. 1690: Jens Christensen Hals, der vel var Søn af Forgængeren, beretter nævnte Aar om Skolen: »Da bor Skolebetjenteren i et lidet Skolehus, som af

25) Kjær Herreds Tingbog.

Sognefolket paa Grandegade er oprettet til deres Børns Information, og bestaar samme Skolehus i 8 Fag, hvortil er ingen Avling uden et lidet Kaalgaardssted. Nyder af nogle faa villige Skolekorn, og undertiden intet kan bekommes; thi ingen Fundats er derpaa, endog aarlig gaar derfor to fattige Børn i Skole. Nyder for hvert Barn, som ellers gaar i Skole, om Ugen 1 Skill. danske«.

16. Januar 1704 indgik Sognemændene i Øster Hassing til Biskop Bircherod med en skriftlig Besværing over deres gamle Skoleholder, at han formedelst sin Alderdoms Affældighed ikke længere kunde undervise deres Børn med nogen Frugt og Nytte. De begærede, at Biskoppen vilde forskaffe en anden dygtig Person til denne Tjeneste[26]).

IV. 1717: Morten Andersen (?)

V. —1754: Stefan Larsen, f. 16..., d. 1754. Han var gift 4 Gange. Hans to første Koner kendes ikke; men den tredje hed Kirsten Svendsdatter, og med hende havde han en Søn, og med den 4. Kone, Maren Henriksdatter, som overlevede ham, havde han 3 Børn: 1. Svend, boede 1754 »paa Rømø i Holsten«; 2. Peder, f. 1739, Faderens Eftermand; 3. Kirsten f. 1740; 4. Jørgen, f. 1742, Skoleholder i Horsens, se Side 263.

Stefan Larsen var en god Skoleholder, og som sine Kolleger i V. Hassing Sogn samlede han unge og gamle til Bøn, Sang og Bibellæsning. Han var i sine sidste Aar svagelig, og Sønnen Peder, som var 14—15 Aar, maatte holde Skole for ham.

VI. 1754—1805: Peder Stefansen, f. 1739, d. 1805, Søn af Formanden. Han var kun 15 Aar, da han

[26]) J. Bircherods Dagbog ved Molbech, S. 437.

arvede Faderens Embede, og saa havde han endda vikarieret i nogle Maaneder, efter Biskoppens Mening »til Nytte og Opbyggelse«. Var en meget dygtig Lærer. Han ægtede 21/11 1781 Maren Rasmusdatter, f. 1749, d. 1816, Datter af Rasmus Pedersen i Øster Hassing.

Børn: 1. Stephan, f. og d. 1782; 2. Johanne Marie, hjdbt. 9/7 1782; 3. Stephan, f. 1787; 4. Mariane, f. 1791.

VII. 1806 (Ed 29/11 1811)—1820: Jens Pedersen, f. 1774, d. 29/5 1820. Var tidligere Skoleholder i Gaaser. Gift I° 1795 med Ane Kirstine Rasmusdatter, f. 17..., d. 9/4 1798. Gift II° 1798 med Margrethe Pedersdatter, f. o. 1779, d. 1802, Datter af Peder Nielsen i Elgaard, Ulsted, og Maren Jensdatter. Gift III° 1805 m. Birthe Marie Nielsdatter.

Børn: 1. Peder, f. 1795; 2. Jørgen, f. 1799; 3. Peder, f. 1800; 4. Ane Catrine, f. 1807; 5. Marie Catrine, f. 1816.

Gaaser Skole

Oprindelig holdt Beboerne i Gaaser en Løbe-Skoleholder, som underviste Børnene i et lejet Lokale, — og først i 1703 fik Byen et Skolehus, idet Margrethe Christensdatter Muhle[27]) til Østeraagaard[28]) kort før sin Død d. 30. Dec. 1702 havde skænket Gaaser en Skole.

Fundatsen, der er af 7. Juni 1703[29]), lyder saaledes:

»Margrethe Muhle, salig Niels Svendsens, har kort forinden hun døde, paa egen Grund, liggende til Meller-

---

27) Datter af Christen Rasmussen Muhle paa Attrup og var gift med Niels Svendsen Ryberg til Østeraagaard, d. o. 1697.

28) Østeraagaard i Hals Sogn kaldtes fordum Østergaaser.

29) Hofman Fund. IV. 277 b.

gaard i Gaaser, ladet opbygge et Skolehus, og desuden skjænket 100 Rdlr., staaende i Øster Gaaser, hvoraf Renten, 5 Rdlr. hver 11. Marts skal betales med 4 Rdlr. til Skolemester og 1 Rdlr. til Skolehusets Istandsættelse. Derfor skal han lære 4 fattige Børn hver Vinter med Flid og Vindskibelighed«.

1737 skrives, at Gaaser har et forsvarligt Skolehus med noget Tillæg (Jord), og en Synsforretning af 27. Marts 1745 siger, at Skolen er et godt og forsvarligt Hus i alle Maader; det stod midt i Byen, vendte i Øst og Vest og bestod af 7 Bindinger, hvori baade Skole, Stue, Køkken og et lille Kammer indeholdtes. I Skolestuen var der 6 smaa Vinduer, et langt Bord med 2 ligesaa lange Bænke ved Siderne, en Bænk for Overbordenden, endnu 2 lange Bænke, 2 lange Hylder til at lægge Bøger og Papir fra sig paa og endelig, som er det bedste, en Jernbilæggerkakkelovn, Skolen tilhørende. I 1798 opførtes en ny Skole i Gaaser, og 7. Juni 1800 indberettede Præsten, at Skolen er for 2 Aar siden af ny opført; den er paa 9 Fag, hvoraf de 4 er Skolestue.

Skoleholderen, Jens Pedersen, var 26 Aar og ikke Seminarist; hans Løn var 8 Rigsdlr.

»Tilforn ydede Gaasers Jordbrugere til Skoleholderen ialt 4 Tdr. Byg; men ved Udskiftningen der i Byen blev Skolen tillagt 6 Tønder Land, hvoraf de tvende skulde være til Godtgørelse for ovennævnte 4 Tønder Korn«.

Skoleholderens Pengeløn var 8 Rdlr., der udrededes af et Legat, som to fordums Ejere af Østeraa[30]) havde givet. Han skulde desuden have 16—18 Læs Splittørv. Der var 35 Børn i Skolen.

Det bemærkes, at Holtets Beboere holdt en Løbe-Skoleholder. Som saadan nævnes ved Folketællingen 1801: Niels Thomsen, 23 Aar. Han boede nævnte

[30]) Det er Margrethe Muhles Legat (se foran), samt et Legat paa 100 Rdl., som Niels Mollerup til Østeraagaard 1769 skænkede Skolen, og hvis Renter Skoleholderen skulde nyde (Hofm. Fund. XI., S. 547).

Aar hos Jens Nielsen i Starbæk, hvor han vel har holdt Skole.

Skoleholdere i Gaaser

I. 1703—o. 15: Der maa have været en Skoleholder før Niels Nielsen; men hans Navn kendes ikke.

II. o. 1715—69: Niels Nielsen, født o. 1690, begr. 12/2 1769. Han var tillige Skrædder, »dog ikke ret Mesterskrædder«, som en gammel Indberetning siger; »men han syede og lappede lidt for Bønderne«.

Som Lærer var han flink; men i 1763 maatte han paa Grund af Alder og Svaghed holde en Hjælpelærer.

Gift o. 1715 med Maren Nielsdatter, f. o. 1682, begr. 8/11 1761.

Blandt deres Børn var Skoleholder i Gandrup Niels Nielsen og vist ogsaa Christen Nielsen i Mellergaard, samt Karen Nielsdatter, gift med Peder Brixen i Mellergaard.

III. 1769—97: Niels Christensen, f. o. 1717, d. o. 1798, gift med Ane Sørensdatter, f. o. 1731.

IV. 1797—1806: Jens Pedersen, f. o. 1774, d. 29/5 1820. Blev forflyttet til Øster Hassing, se foran Side 280.

V. 1806—14: Albert Phillip Kaalund, f. o. 1778, d. 8/8 1814 (druknede paa Fjorden). Havde før været Skoleholder i Hellum Sogn, — gift med Ane Margrethe Bloch.

ULSTED

Ifølge Præsteindberetningen af 1553 havde Degnen intet Bol, og der var heller ingen Skolebygning.

Præsten Christen Mørch siger: »Ligger der ien Kirkegaard, som giffuer herlighed til Woergaard, giffuer to Byskiep Byg, — kunde være Degneboel«. Voergaard hørte før Reformationen til Børglum Bispestol, og Biskoppen har vel besat Degnebolet med en Fæstebonde, hvilket han ofte gjorde.

1571 siges: »Degnen haffuer ingen Degneboell, gaar till Skole ij Aalborg«; det vil sige, her var en saakaldt »Løbedegn«.

For at hjælpe Latinskolen i Aalborg, hvis Økonomi stod paa svage Fødder, lagde Kristian III. en Række Degnekald, deriblandt alle Kaldene i Kjær Herred undtagen Hals og Vesterhassing, under den. Skolen fik saa Indtægterne fra disse Embeder og lod Degnetjenesten besørge ved store Latinskoledrenge, »Løbedegne«, som fik lidt Penge til Mad og Tøj.

1690 siger Præsten Peder Mikkelsen:

»Findes her et Skolehus (bygget før 1661), staaende paa Grandegaden uden nogen Indkomst, som holdes ved lige af Bønderne«.

Og Degnen Jens Thøgersen beretter:

»Degnekaldets Indkomster: Nyder aleneste Korn af 16 Mænd, som beløber sig in allis 4 Tdr. Rug; deraf penseres til Skolen[1]) 2 Tdr., Kvægtiende intet. Offer paa de 3 store Højtider 1 Sldlr. Sct. Hans og Paaskerente 1

[1]) Da Sognet fik fastboende Sognedegne, maatte disse yde Aalborg Latinskole 2 Tdr. Rug aarlig.

Sldlr. 1 Mark. Et Skolehus uden Avling, som af Sognefolket med Proprietærens[2]) Bevilling er oprettet. Biskoppens og Provstens Breve at forskikke, derfor giver jeg aarlig 2 Sldlr. Svarer ellers de kongelige Skatter, mig paabydes«.

Ulsted fik sin første Skole omkring 1650. Det var en saakaldt Degneskole, idet det næsten altid var Sognedegnen, som var Skolemester. Denne Skole laa formentlig paa den nuværende Skoles Plads og blev i 1741 erstattet med en ny Skole, som i 1800 afløstes af Byens tredje Skolebygning.

I en Indberetning 1737 fortælles[3]), at

»Sognet har en Skole, 3 Fag Skolehus, ganske skrøbelig, ved Degneboligen, som ogsaa er skrøbelig, men som formodentlig af Vraa Herskab, som ejer hele Sognet, repareres. — Flere Skoler kan Sognet ej faa.

Udi Melholt, som er en liden ringe By ved Strandsiden beliggende, findes kun en ganske liden Ungdom, hvilke formodentlig kan søge til en nærliggende Skole i Dronninglund Sogn«.

1744 indberettes, at Skolehuset i Ulsted er opført for tre Aars Tid siden og mod Øst forbundet med Degneboligen[4]). Det bestod af 5 Bindinger med Loft over samt af et Udskud paa nordre Side, og der fandtes en opmuret Skorsten med en deri til Skolestuen indsat Jernbilægger. I Skolestuen var der 8 Vinduer og i Udskudskammeret 4 Vinduer. Endvidere fandtes i samme Stue 2 lange Fyrreborde med 4 ligesaa lange Bænke ved Siderne samt to Bænke for Enden og fremdeles et lille Fyrrebord med 2 Bænke for smaa A. B. C. dariis[5]). Skolestuen havde 2 Halvdøre til Forstuen, fra hvilken der førte hele Døre til Køkkenet og til Skolestuen og atter en fra denne til Udskudskammeret. Langs Sydsiden af Husene laa en ind-

---

[2]) Herskabet paa Vraa.

[3]) Aalborg Bispearkiv, Pk. 407.

[4]) Se Degnen Tychous Legat.

[5]) A. B. C. dariis: De mindste Børn, som lærte A. B. C.

gærdet Kaalhave og Nord for Huset et inddiget Gaardsrum. Alt var i forsvarlig Stand.

Degneboligen, der var bygget samtidig med Skolehuset, bestod af et Beboelseshus paa 8 Fag, men uden Stald eller Lade. Den laa midt i Ulsted By ca. 1000 Skridt fra Kirken. Der var ikke tillagt Degnen nogen Jord udover Haven, hvorimod han havde Ret til Tørveskær i Byens Mose samt Drift til Faar. Køer og Faar kunde han dog paa Grund af Omstændighederne ikke holde. Hans aarlige Indtægter i Korn var 7 Tdr. Rug og 7 Tdr. Byg og ved Offer, Smaaredsel med videre ca. 20 Rdlr.

Indberetningen af 4/6 1800[6]) siger:

»Skolebygningen er maadelig, skal i denne Sommer af ny opbygges. Degnen Laurids Slot er 31 Aar gammel og duelig, men er ikke Seminarist. Han er tillige Skoleholder, har 6 Rdlr. af Skolekassen og desuden 10 Rdlr. af Tychous Legat. Ved Udskiftningen i 1799 blev Skoleholderen tillagt 20.000 Kvadratalen Agerland. Han nyder her af Sognet 15 Tdr. Korn, Græsning til to Køer og 6 Faar samt 20 Læs Splittørv. Skolen har 62 Børn«.

A. Degne og Skoleholdere i Ulsted

I. o. 1643—66: Samuel Richardi, d. 1666, vist Søn af Skoleholder i Vor Frue Sogn, Aalborg, Richard Heauvert. Gift 1643 med Kirsten Lauridsdatter, f. 1613 i Næsborg, begr. 7/6 1692 i Ulsted.

Børn: 1. Catrine, d. efter 1710, g. 1679 m. Jens Andersen i Vejgaarden, f. 1645, d. 1703; 2. Christian, tjente 1684 hos Lars Clemmensen, Sønderkjær i Melholt; 3. Inger, gift før 1684 med Morten Pedersen, Risgaard i Melholt; 4. Sofie, gift 30/12 1688 med Jens Andersen i Ulsted; 5. Else, f. 1651, d. 1719, gift med Peder Andersen, Ryslund i Ryde.

[6]) Bispearkivet, Pk. 413.

II. 1666 (Ed 22/3 88)—96: Jens Thøgersen, f. 20/1 1640 i Ulsted, begr. 18/7 1711, Søn af Husmand Thøger Svenningsen Bødker og Johanne Jensdatter. Gik i Skole hos Richardi, var 1657—64 »i Tjeneste hos fornemme Folk med at informere deres Børn« og blev 1666 kaldet til Degn og Skoleholder i Fødebyen.

»Anno 1688, den 22. Marts, efter at jeg min paalagte Pension (til Aalborg Latinskole) haffer vedtaget og til Ulsted Sognekald i Kier Herrit, som jeg allerede paa 22 Aarstid haffer betient, af velærværdige Hr. Biskoppen videre blef confirmeret. Underskriver jeg Jens Thøgersen«.

Foranstaaende er af Aalborg Stifts Degneedsbog og viser, at Thøgersen havde været Degn i 22—23 Aar, før han aflagde Eden.

Gift 1658 med Karen Askersdatter, f. 1640, begr. 3/3 1697. I Ægteskabet var 2 Sønner og 6 Døtre. Tre Døtre overlevede Faderen, og en Søn Ivar Jensen, f. 1676, var i Tjeneste hos en adelig Herre i København, men kom syg hjem og døde 1695. Datteren Inger blev gift med Eftermanden.

Ekstraskatten 1700 siger, at Degnen Jens Thøgersen er en gammel enlig Person, siddendes til Huse, — »han har hverken Tjenestefolk eller Hestestald«.

Den 5. Oktober 1696[7]) meddelte Fru Kirstine Beck til Vraa Biskop Bircherod i Aalborg, at Degnen i Ulsted formedelst Svaghed vilde overlade sit Embede til Anders Pedersen Brøndlund, Søn af Degnen i Øster Brønderslev. Fru Beck bad Biskoppen prøve Brøndlund, før han gav ham Kaldsbrev, og 15. Januar 1697 konfirmerede Biskoppen Anders Brøndlund.

III. 1697 (Ed 15/1)—1703: Anders Pedersen Brøndlund, dbt. 27/11 1670, d. 22/4 1703, Søn af

---

7) »Personalh. Tidsskr.« 3. IV. 89.

Degn i Øster Brønderslev—Hallund Peder Lauridsen Hjørring og Karen Andersdatter. »Gik i dansk Skole og lærte at skrive og regne godt og tjente derefter adskillige Steder i Danmark og Norge, indtil han i 1697 blev Degn«[8]). Gift 7/7 1697 med Inger Jensdatter, Datter af Formanden. Hun ægtede Eftermanden.

Anders Brøndlund var ved sin Død kun 32½ Aar, og Inger sad tilbage med 3 smaa Børn, og 3 Maaneder efter Mandens død fødte hun det fjerde.

Børn: 1. Karen, dbt. 16/10 1698, begr. 24/2 1757, gift 26/6 1732 i Thisted m. Niels Jensen Schmidt, f. 1697, begr. 18/3 1748, Degn i Hillerslev-Kaastrup. 2. Claus, dbt. Marie Bebud. 1700, begr. Viborg Sortebrødre Kirke 20/4 1765. Købmand i Thisted, senere i Viborg, g. I° ca. 1730 med Mette Sørensdatter Leth, f. 17..., d. Thisted 17/5 1742, Søster til Hans Leth, Tarskov Mølle v. Aarhus; gift II° 13/1 1745 med Magdalene Katrine Friedenreich, dbt. Aalborg Bud. 17/10 1719, begr. Viborg Sortebrødre 1/5 1754, Datter af Præst ved Aalborg Bud. Christoffer Friedenreich og Abigael Marie Kuur; 3. Iver, dbt. 4/1 1702, begr. 29/7 1739, Skoleholder i Ø. Brønderslev, gift med Else Pedersdatter, f. o. 1681, begr. 4/12 1737. Se I. Bind, S. 585; 4. Anders, dbt. 22/7 1703, d. 1705.

IV. 1703 (Ed 21/7 1705)—1717: Lyder Mortensen, f. 1664, gift 9/8 1705 med Inger Jensdatter, Formandens Enke. Blev 1717 forflyttet, vist til Thy.

Børn: 1. Anne, dbt. 26/9 1706; 2. Johanne, dbt. 27/11 1707, d. 19/1 1708; 3. Maren, dbt. 30/12 1708; 4. Kirsten, dbt. 11/2 1714, begr. 24/6 1714.

---

8) Ulsted Kirkebog og »Personalh. Tidsskr.« 1946 S. 79 samt »Skoler og Degne« I. 559.

V. 1717 (Ed 14/8)—1723: Hans Palludan Bjerring, f. 1664, begr. 28/1 1723. Antagelig ugift.

VI. 1723 (Ed 14/8)—1737: Hans Samuel Michelsen Klarup, f. 1696, begr. 26/3 1737. Hans Fader Michel Nielsen boede hos ham og døde i 1728, 67 Aar gammel.

Klarup ægtede 3/10 1723 Ane Jensdatter, f. 1682, begr. 2. Paaskedag 1743.

VII. 1737 (Ed April)—1741: Niels Tychou, f. 1689, begr. 30/6 1741.

»Han havde tidligere været i private Conditioner hos honette og skikkelige Folk og derefter Skoleholder ved en af Dronninglunds Skoler (1728 i Thorup)«[9]). Efter en Indberetning i Bispearkivet var han »af Vittighed (Kundskaber) og Opførsel bequem nok som Skoleholder«[10]).

Tychou var en af de faa Degne i Datiden, som havde Midler, og 19. Juni 1741, kort før han døde, skænkede han 100 Rdlr. til Ulsted Kirkes Udsmykning (»Tralværk« om Alteret), 100 Rdlr. til Ulsted Degne- og Skolebygnings Opførelse og Reparation samt 200 Rdlr., hvis Renter Skoleholderen skulde nyde.

Ved Skiftet efter ham var der en Del gode Ting, f. Eks. Bægre, Skeer og Knapper af Sølv.

Tychou var Ungkarl, og hans nærmeste Slægtning, Broderen Jens Tychou, skulde være bosiddende i København.

VIII. 1741: Michael Hansen Holm, f. 1710 i Holme, Aarhus Amt, d. 1774, Søn af Hans Jensen og Maren Michelsdatter. Student fra Aarhus 1732, cand. teol.

---

9) Ulsted Kirkebog og Bind I. S. 339.
10) »Fra Himmerld. og Kjær Hd.« 1921, S. 13.

1740 og blev efter faa Maaneders Ophold i Ulsted Hovmester for Grev Holcks Børn paa Vraa, derefter i 1744 Kapellan i Torslev-Lendum og samme Aar Sognepræst i Tise, Viborg Stift. Gift I° i Tise med Formandens Datter, Anne Hansdatter Høyer, gift II° med Sara Kirstine Mortensdatter Holst, Præstedatter fra Louns, Viborg Stift. Flere Børn. Ved Visitats i Ulsted 1744 kalder Biskoppen Holm »et habilt Subjectum«.

IX. 1741 (Ed 12/10)—47: Egidius Ebbesen Sandholt, f. i Aalborg 1716, Søn af Skrædder Ebbe Poulsen Sandholt og Kirsten Poulsdatter. Student fra Aalborg 1736, 19 Aar gl.

»Han varede med Flid paa sit Embede og lærte Børnene til god Forfremmelse. Hver Søndag Aften samledes unge og gamle hos ham i Skolen til Katekisation og Bedestund«[11]).

10/5 1747 blev han for sin Flittigheds og Skikkeligheds Skyld forflyttet til det bedre Embede i Nors og Tved i Thy. Her befandt han sig dog ikke godt, og allerede 28/8 1748 blev han Degn i Tolstrup-Stenum. 1752 forflyttet eller død.

Niels Nielsen var en Tid Hjælpelærer hos Sandholt (se Gandrup).

Gift 13/5 1749 med Marie Eriksdatter, Datter af Erik Nielsen, Nordkjær i Biersted Sogn.

Ægidius Sandholts Broder Thomas Sandholt blev Student fra Aalborg 1733, 22 Aar gl. Se I. Bd., 486.

X. 1747—55: Levi (Løve) Madsen, f. 1696 i Søndergaard, Melholt, begr. 4/7 1755, Søn af Mads Jensen og Gjertrud Nielsdatter.

Levi Madsen havde i sin Ungdom været Skriver paa

11) Aalb. Bispearkiv, Pk. 407.

Vraa og derefter Ridefoged forskellige Steder, saaledes i 1730 paa Sohngaardsholm, og 1738—47 var han Skoleholder i Dorf, Dronninglund Sogn (Bd. I., 323).

Det var øjensynligt ikke altid saa let for den tidligere Ridefoged at finde sig til rette med at være Præstens Underordnede, og ved Visitatsen i 1752 blev han af Biskoppen paamindet om sin »Særsindighed« mod sin Sognepræst. — I 1754 kaldes han »en ustraffelig Degn«; men han havde alligevel vist Forsømmelighed i sit Skolehold, saa Biskoppen maatte beskikke ham en Substitut, Jep Hansen[12]) til Hjælp, for at det kunde komme i bedre Skik. Niels Nielsen i Gandrup var en Tid Hjælpelærer (se foran). Ved forrige Visitats havde Degnen for Resten paa egen Haand og uden Præstens Overhørelse antaget en Substitut, nemlig Jens Møgelmoes[13]), som blev befundet for ringe til Skolemester og derfor afskediget.

Levi Madsen blev 15/3 1741 i Jerslev viet til Dieteriche Marie Zeuthen, f. 1714, Datter af Degn i Jerslev-V. Brønderslev Marcus Christian Diderichsen Zeuthen og Sofie Nielsdatter Iversen. Efter Levi Madsens Død 1755 blev Børnene vist antaget af Enkens Broder, Landfoged Peder Zeuthen paa Læsø og kom dertil.

Børn: 1. Marcus Christian Zeuthen, dbt. 21/9 1742; 2. Mariane, dbt. 3. Paaskedag 1743; 3. Mads, dbt. Palmesøndag 1745; 4. Gjertrud Johanne, f. o. 1747; 5. Else Elisabeth, f. 1749; 6. Nicolai Bodsen, dbt. 16/6 1751.

---

[12]) Jep Hansen blev senere Gaardmand i Ulstedlund og digtede ofte Sange til festlige Lejligheder.

[13]) Møgelmoes var vist kun en stor Dreng (se Vester Hassing).

XI. 1755 (Ed 22/7)—71: Mads (Magnus) Langebech, f. 1718, begr. 30/5 1771. Havde før han kom til Ulsted været Skoleholder i Linderum i Ugilt; se I. 121. Han var dygtig, og 1757 udviste Ulsted Ungdom

»en dejlig Kundskab i deres Børnelærdom. Han forrettede sit Embede i Skolen og Kirken upaaklageligt; men dersom han ikke holdtes i Ave, viste han et stiv Sind og Fortrædelighed imod hans Sognepræst, som falder væk med Tiden«[14]).

I 1761 holdt han Substitut; thi nævnte Aar døde Skoleholder Christen Sørensens Kone Ane Jensdatter i Barselseng.

Langebech ægtede o. 1744 Karen Christensdatter.

Børn: 1. Jens, dbt. 25/7 1745. Boede 1771 i København, var da gift; 2. Marie Catrine, dbt. 9/7 1747, var 1771 hjemme, kaldtes da Dorthe Marie; 3. Peter, f. 1748, d. 1796 i Sæby, var 1771 Fuldmægtig paa Voergaard, 1782—96 Birkedommer i Voergaards og Sæbygaards Birker; 4. Lars Harlev, dbt. 3/4 1750, Faderens Eftermand; 5. Christian Lauritz, f. 1751, tjente 1771 paa Bangsbo; 6. Ove Christian, dbt. 15/8 1753. Var 1777—79 konstitueret Skriver til Voergaard Birk. Død ung.

XII. 1771—98: Lars Harlev Langebech, dbt. 3/4 1750, begr. 23/1 1798, Søn af Formanden.

1783 fæstede Langebech af Herskabet paa Vraa Jørgen Larsens Gaard i Ulstedlund, og her bosatte han sig; thi Degneboligen var efterhaanden blevet meget brøstfældig.

Han var ingen stærk Mand, og da det kneb med at passe alle tre Bestillinger som Gaardmand, Degn og Skoleholder, synes han i de senere Aar at have holdt

[14]) »Fra Himmerld. og Kjær Hd.« 1921, S. 14. Kaldes her fejlagtigt Røgelmose.

Hjælpelærer. Han døde som en velhavende Mand; thi Sønnen fik i Arv ca. 757 Rdlr. og Datteren det halve.

7. August 1772 ægtede han Dorthe Sørensdatter Rask, f. 1737, begr. 28. Marts 1798, Datter af Skoleholder Søren Christensen Kajholm paa Hirtsholmene og Catrine Ottesdatter[15]). Dorthe opholdt sig 1769 paa Vraa og 1772 paa Gjettrup, hvor hendes Broder var Forvalter.

Børn: 1. Magnus Peter, dbt. Nytaarsdag 1775, begr. 13/2 1803. 1798 købte han Gaarden i Ulstedlund for 800 Rdlr., men solgte den straks igen. Han flyttede saa til sin gode Ven Thomas Fanøe, Kromand i Vester Hassing, hvor han boede til sin Død; 2. Caroline, dbt. Trinitatis S. 1777.

XIII. 1798—1817: Lars Christian Jensen Sloth, f. o. 1770, d. 3/9 1838. Fra 1814 Lærer og Kirkesanger. Opgav Embedet og blev Bolsmand i Ulsted. Gift 1798 med Else Kirstine Tvedens, f. o. 1769, d. 9/8 1847. Barn: Ane Johanne, dbt. 20/6 1799.

B. Melholt

Melholt havde ingen Skole, men maatte klare sig med en Vandrelærer, eller ogsaa søgte Børnene Gjeraa Skole, se foran Indberetningen af 1737.

Der maa dog være blevet opført et Skolehus; thi et saadant findes paa Melholt Udskiftningskort fra o. 1800. Huset laa i Vestsiden af Øster Melholt; men det forsvandt snart efter.

Den 26. Januar 1752 var Niels Poulsen Skoleholder Fadder i Sønderkjær. Da Skolen nedlagdes, blev Børnene atter henviste til Gjeraa Skole i Dronninglund Sogn, indtil der 1852 opførtes en Skole i Vester Melholt.

15) I. Bd. S. 89.

HALS

Sognet kom o. 1200 til Vitskøl Kloster, og da dette ved Reformationen blev Kronens, var der hverken Præstegaard eller Degnebol i Hals, hvorfor Præsten fik to Bol og Degnen eet; men de maatte yde Kronen Landgilde som almindelige Fæstebønder.

1571 oplyses: Degnenn haffuer ingen Degneboell; han haffuer inthet Kornn. Hans Rente: Pening 18 Mark[1]).

18/6 1632 skænkede Kristian IV de to Bol (nu Hals Præstegaard) afgiftsfrit til Præsteembedet, medens Degnen fik eet Bol: »Eftersom ingen Degneboel er til Hals Sogn, da skal vor Lensmand forskaffe samme Degn et Boel, naar noget ledigt vorder; for sin sædvanlig aarlig Landgilde, og han saa vel som hans Efterkommere[2]) være fri for Stedsmaal[3]), Ægt[4]) og Arbejde[5])«[6]).

Imidlertid gik Aarene, og der blev intet Bol ledigt til Degnen, og 10/6 1638 klagede Sognepræsten Jens Madsen, Kongens Foged paa Ladegaarden, Knud Jensen Juel, og Kirkeværgerne til Biskop Christen Hansen Riber herover, idet de mente, at Hans Lindenov paa Hundslund Kloster, som i 1637 havde faaet Hals Birk i Forlening, burde hjælpe Degnen[7]).

---

1) Præsteindberetning. Hals Ladegaard er formentlig den oprindelige Præstegaard fra den ældre katolske Tid.
2) Efterfølgere.
3) Stedsmaal: Indfæstning.
4) Ægt: Pligtkørsel.
5) Arbejde: Hoveri m. m.
6) Kancelliets Brevbøger.
7) »Saml. til jydsk Hist. og Top.«, II R., 5. Bd., S. 210.

Klagen oplyste, at Degnen Søren Nielsen sad i et Lejehus med sin Kone og sine smaa Børn, og at han ikke der havde Plads til at holde Skole, som han gerne vilde. Der var kun godt at sige om ham, idet han passede sit Embede godt med Sang, Klokkeringning og Degnelæsning[8]).

Kort efter fik Søren Nielsen sit Degnebol; herom siger Matriklen af 1662:

»Søren Nielsen, Degn i Hals, har et Degenboel frit for sin Bestilling af kongelig Benaadning, Hk. 1—5—1—1. Bygningen er dog ganske øde, og Degnen bor paa et Gadehus, — giver heraf 18 Skill. Han har et Aalegaardsstade i Fjorden«.

I Præsteindberetningen af 1690 oplyser Degnen David Gregersen, at

»Sognet bestaar af 24 Gaarde, som dog ej er mere end 9 Rytterlægd og Portioner, hvoraf Degnen kan tilkomme 6 Tdr. Korn; men formedelst Sognet er forarmet den største Del, bekommes ikkun en ringe Del deraf, hvoraf penseres til Aalborg Skole 1 Td. Rug og 2 Tdr. Byg, og Enken i Kaldet nyder det største Stykke Jord, kaldet Vejageren. I Kvægtiende har min salig Formand nydt to Lam; men den Tid, jeg Degnekaldet har betjent, er ganske intet deraf nydt.

Ingen Degnebolig, men har haft tvende smaa Haver[9]), som begge kan besaas med 2 Skpr. Byg, den ene liggende øster i Byen[10]), som for sin Udygtigheds Skyld er øde, den anden vester i Byen, hvorpaa et Degnebolig nu Mestendelen er forfærdiget, og til dets Hjælp og Forskud har Biskoppen af Medynk mig leveret 20 Rdl. Til samme Degnebolig ligger 7 Stykker Agerjord, men de 4 Stykker ere ganske ufrugtbare formedelst Sandflugtens skadelige Fordærvelse, af hvilken Agerjord ligger til Enken et Stykke af det bedste. — Engen giver ungefæhr 7 Læs Hø. Ogsaa heraf nyder Enken det bedste Stykke. Offer til Jul 2 Rdl. 2 Mk., Paaske 1 Rdl. 3 Mk., Pintse 1 Rdl. 2 Mk., heraf nyder Enken hver Offerdag 1 Mk.

Barnedaab og Brudefolk gives ej noget af uden af dem, der holder Børnene over Daaben, og dem som Brudefolk

8) Aalborg Bispearkiv.
9) Have: Indhegnet Mark.
10) Byen: Skal være »Bymarken«.

ere, og saa nogen sær medfølgende Personer, en ganske ringe Penge. Paaske og Sct. Hansrente gives tilsammen af en Del 6 Skill., en Del 4 Skill.«.

Degnen Rasmus Ancher oplyser 1743[11]), at Degneboligen ligger i Hals By nær ved Kirken[12]). Den bestod af Raaling 7 Bindinger, Lade 6 Fag og Fæhus 7 Bindinger. Da han tiltraadte Embedet, var der kun et lille Raalingshus paa 7 Fag[13]), hvilket stod endnu, men i ganske brøstfældig Stand, hvorfor han maatte bygge en lille Stue til samt en Lade paa 6 Fag og et Fæhus paa 7 Fag. Ved Boligen var en lille Kaalhave, og dertil yderligere en lille Have, beliggende vester i Byen, kaldet »Grøngaard«[14]).

Ellers laa til Degneboligen ½ Td. Hk.[15]) bestaaende af 11 Agre, nemlig 5 i Østermarken og 6 i Vestermarken, hvori kunde saas 22 Skpr. Rug eller 35 Skpr. Byg. Endvidere 9 Stykker Eng, de 5 sønden Skoven og de 4 norden Skoven, kunde ialt bjerges 12½ Føring Hø. Der var Tørveskær i Hals Mose, 4 Favne i Bredden og i Længden, saa langt Mosen gaar i sønder og nord.

Af Skoven nød Degnen aarlig 2 Skovlæs Brændsel og 8 Bondelæs Gærdsel til at lukke for Mark og Enge og Haver med. Han havde et halvt Rusested i Fjorden paa Stedet Bløden. Hans Køer, Faar og Heste gik i Fællig med Bymændenes, og han havde Ret til Skodtørv i Mosen og Splittørv i Fælleden.

Visse og uvisse Indkomster: I Korn: 3 Tdr. 4 Skpr. Rug og 7 Tdr. Byg, ialt 10 Rdl. 4 Skill., — Højtidsoffer pr. Dag (3 Dage) ialt 8—9 Rdl., — Tavlen, som gaar

---

11) Indberetning af 26/7 1743, Bispearkivet.
12) Degneboligen laa nu paa Nordsiden af Nørregade nær Skiveren, paa den Grund, hvor Matr. 86, Villa »Iris«, er.
13) Se Kortskitsen af 1722.
14) Er vist Jordstykket Matr. 100 østen for Fattiggaarden; det kaldes 1842 for »Degnehaven«.
15) Ved Matr. 1688 sattes Degnebolets Hk. til 0—4—0—0.

hver anden Højtidsdag, har af Arilds Tid tilhørt Degnen, ialt 6—7 Rdl., — Smaaredsel 3 Rdl. 2 Mk., — ialt 46—48 Rdl.

Ancher oplyser endvidere, at det Stykke Jord, hvorpaa Skolehuset[16]) var opført, tidligere havde tilhørt Degneboligen, men var af Herskabet (Prinsesse Sophie Hedevig) taget derfra uden noget Vederlag.

Ved Hals Bys Udskiftning i 1796 tillagdes der Degnen en Lod norden Byen vesten Skolens Lod samt en Lod i Ulvehaven sydøst for Mellergaard.

Søndre Skole (Degneskolen)

Ifølge Kristian IV's Brev af 26. Juni 1626 skulde der opføres en Skole i Hals:

»Det maa paalægges de velhavende Bønder i de store Landsbyer at holde en Skolemester og opføre et lidet Skolehus til deres Børns Lyksaligheds Forfremmelse«.

Den første kendte Degn i Hals, Christoffer Nielsen, holdt ikke Skole; derimod synes Nr. 2, Søren Nielsen, at have haft en Skolestue i Degnegaarden paa Nørregade. Byens ældste Skole blev opført af en gammel Skoleholder, Mads Thomsen.

Samme Skoleholder holdt formentlig først Skole i et lejet Lokale, og han havde skrabet lidt Midler sammen (Arv?). Han og hans Svigerinde Maren Nielsdatter, som ogsaa havde lidt Penge, skænkede o. 1685 Hals Sogn dets første Skolebygning. Den laa paa Nordsiden af »Trekanten« (Skrædder Mørchs) og var et lille beskedent Hus.

I Præsteindberetningen af 1690 siger Pastor Bloch:

»Et Skolehus findes her i Byen, som forleden Aar er given til Guds Ære og Ungdommens Nytte af en Mand

[16]) Nordre Skole.

her i Hals ved Navn Mads Tommesen; men fordi intet[17]) ligger dertil, bebos det ej af nogen Skolemester«.

Antagelig gik Mads Thomsen fra Embedet i 1694; thi 24/6 blev der taget Syn over Skolen[18]):

»Monsieur Jens Mørch, Ridefoged til Vraa, mødte paa velagte Mand Mads Thomesen, Skoleholder i Hals, hans Vegne og fremstillede to Synsmænd, som den 24. Juni forrige Aar havde taget Syn over det Skolehus, som Mads Thomesen med menige Granders Samtykke og Øvrighedens Tilladelse havde ladet opbygge«.

Der berettes, at Skolen ligger i Hals By og er 21 Al. lang (7 Fag), Bindingsværket af Eg, Bjælker og Sparrer af Fyr og Gran. I østre Ende var der mod Syd en Forstue og mod Nord et lidet Kammer eller Sengested; midt i Huset en 3 Fags Skolestue med 6 Vinduer i Syd og 3 i Nord. Gulvet var af Ler. I Skolestuen fandtes en stor Lerkakkelovn med Kakkelgryder, 2 lange Borde og 3 Bænke paa Egepæle, der var slaaet ned i Gulvet, samt et Par lange Hylder. De næste to Fag var i Nord et Stegers og i Syd et lille Kammer til Mads Thomsens Svigerinde Maren Nielsdatter, »som havde bidraget til Skolens Opførelse«. Det syvende og vesterste Fag var Tørvehus.

Søndre Skole blev Degneskole; men Degnene boede der ikke; thi Marens Kammer og Mads' Sengested var for lidt til en Familie. De boede i Degnegaarden paa Nørregade (se Skitsen). Skolen maa være blevet fornyet sidst i 1700erne; og da man i 1845—46 byggede den ny Nordre Skole, blev den solgt.

---

17) Jord.

18) Hals Birks Tingbog 19/1 1695.

Nordre Skole (Prinsessens Skole)

I 1719 (Fundats af 28/8) skænkede Prinsesse Sophie Hedevig til Dronninglund, som ejede Hals, Sognet to ny Skoler, een i Hov og een i Hals.

Sidstnævnte Skole blev opført nordligst paa Degnebolets Toft[19]) lidt syd for den nuværende Skole.

I Indberetningen af 26/1 1745 siges[20]):

»Skolehuset er beliggende i Hals By paa det belejligste Sted for Hals', Skovshoveds og Mølholts Børn. Det staar med Enderne i sønder og nør og bestaar af 8 Fag eller Bindinger — — —«.

Ligesom ved Søndre Skole var Undertømmeret af Eg, Resten af Fyr og Gran, og de udvendige Vægge var murede, de indvendige klinede. Huset havde Straatag og Skraagavle; Loftet var af Fyr, Gulvene af Ler.

Indgangsdøren var i Øst, og til højre var der en Skolestue paa 5 Fag med to Vinduer til øst, et til nord og et til vest. Til venstre for Indgangen var Skolemesterens Lejlighed, der bestod af en 2 Fags Stue, Køkken og et Par Kamre ind i et stort Udskud, som laa paa Vestsiden af Huset. Sønden for Skolen var en Kaalhave,

»som vendte sig i Syd og Nord med en Længde af 12 Al. mod Øst og 32 Al. mod Vest. Skolemesteren, som holder Skole Vinter og Sommer, nyder af Herskabet paa Dronninglund, der tillige vedligeholder Bygningen, aarlig 30 Rdlr., nemlig 20 Rdlr. i rede Penge, der udbetales i to Terminer, og for de øvrige 10 Rdlr. 4 Td. Rug og 4 Td. Byg, ligeledes i to Terminer. Desuden tre Skovlæs Brænde, som føres til Skolen af Bønderne, der selv alene yder ham 60 Læs Tørv, som de ligeledes skal bringe ham tilført«.

Ifølge Pastor Obels Indberetning af 31. Maj 1800 var Nordre Skole da helt kassabel:

»Bygningen er saa maadelig, at hverken Skoleholderen eller Børnene kan være sikre for Regn og Blæst. Nærværende Præst har i 4 Aar gjort Forestilling desangaaende.

19) Hvor Fisker Søren Sørensen 1956 bor.
20) Rørsigs Samlinger.

Nordre Skole
Degnebolig
Nörregade
Lade-gaard
Kirke
Östergade
Kræmmergaard

Hals 1722.

Skolens lod
Degnens lod
Ny skole 1800
Præstegaard
Driftvej
Nordre Skole
Degnebolig
Lade-gaard
Nørregade
Skiveren
Kræmmer-gaard
Østergade

Hals 1796.

Stiftsøvrigheden har gjort alt, forestillet Omstændighederne til det kongelige danske Cancelli, som har resolveret, at naar Lodsejerne ej kunde forenes om Istandsættelse, kunde Sagen bedømmes ved Lands Lov og Ret. Imidlertid har største Lodsejer, Justitsraad Ole Lange[21]), bygt en ny Skole, som endnu ej er færdig, fordi de øvrige Lodsejere (Bønderne) ej vil hjælpe til med Pligtarbejde. Skoleholderen Tønnes Christensen er 39 Aar og ej Seminarist. Da Skolen er saa forfalden, at ingen Børn kan søge Skolen, er Skoleholderens Duelighed ubekendt for nuværende Præst. Skoleholderens Løn er 20 Rdlr., deraf fra Skansen 1 Rdlr. 4 Mk. 15 Skill., 4 Tdr, Rug, 4 Tdr. Byg og 60 Læs Hedetørv, samt 3 Skovlæs Brænde. Til Skolen hører 3 Tdr. Agerland«.

Der blev altsaa bygget en ny Skole i 1800; den laa paa den nuværende Skoles Plads og blev fornyet i 1846.

Hov Skole

Prinsesse Sophie Hedevig til Dronninglund skænkede i 1719 (Fundats af 28. Aug. 1719) Hov By dens første Skole, som laa omtrent paa den nuværende Skoles Plads. En Indberetning af 1743 fortæller, at Skolen laa midt i Byen. Huset stod med Enderne i Øst—Vest og bestod af 6 Fag. Undertømmeret i Ydermurene var af Eg, og Stolperne hvilede paa Sten, det øvrige Tømmer var dels af Eg, dels af Fyr, og for en mindre Dels Vedkommende af Bøg; Væggene var alle klinede. Overtømmeret var af Fyr og Gran, Taget af Straa med skraa Gavle.

Over de 5 Fag af Huset var der Loft af Fyrrefjæl; men over det 6. Fag, som var Forstue, Køkken og et lille Udskud, der var tilbygget Huset, var der ikke Loft.

Til venstre for Indgangen laa Skolestuen, der bestod af 3 Fag, og i hvis søndre Side der var 2 Fag Vinduer med 3 Vinduer i hvert Fag. Til højre for Forstuen var Skolemesterens Stue, der bestod af 2 Fag, forsynet med

---

21) Ole Tønder Lange til Hals Ladegaard, Bratskov m. m.

1 Karm Vinduer med 4 Vinduer i, og ligeledes paa den søndre Side.

Ved den nordre Kant af Skorstenen var der Udgang til Køkkenet. Dørene for disse Indgange var hele Fyrredyre med Jernhængsler og Klinker, og disse, som alt andet i Huset, var nyt og i god Stand. Gulvene var af Ler. I det Fag, hvor Skorstenen, der var opsat af brændte Mursten, stod, fandtes Forstuen paa den søndre og Køkkenet paa den nordre Side.

Skolemesteren, der kun holdt Skole om Vinteren, fik derfor af Herskabet, der tillige vedligeholdt Skolen, aarlig 12 Rdlr. og 3 Skovlæs Brænde, der tilførtes ham af Bønderne, som selv ydede og tilførte ham 60 Læs Tørv.

2. Nov. 1754 skrev Skoleholderen Christen Gundersen angaaende Skolens Inventar:

»Trende Borde af Bøgeplanker, 5 Alen lange og 3¼ Kvarter brede, naglede paa Egefødder, som er nedgravet i Jorden. Trende Fyrrebænke, hver 5 Alen lang. En gammel Steen-Kakkelovn[22]), som nu er ubrugelig. Bøger: 1 Bibel. Skolehusets Bygninger er i god Stand«.

1765 havde Skolen 27 Elever, 15 Drenge og 12 Piger.

At Hov i 1775 blev solgt fra Dronninglund Gods var meget uheldigt for Læreren; thi før fik han sin Løn fra Godset; men nu blev den lignet paa Beboerne, og han maatte selv inddrive den, hvilket ikke var let.

De gamle beretter, at Hov Skole engang brændte sammen med den halve By; det var vistnok i 1750—60erne. Saa byggedes der en ny Skole, der stod til 1818.

13. Maj 1800 indberettede Pastor Obel:

»Skolebygningen holdes i god Stand. Børnene, som hører til dette Distrikt, er samtlige af Hov, haver altsaa kort Vej til Skole. Skoleholderen Lars Andersen er 44 Aar, ikke Seminarist, men duelig. Hans Løn i Penge er 15 Rdl., Ildebrændsel samt et Stykke Jord til Græsning, som kun er lidet nyttigt. Han holder kun Vinter-

---

22) Pottekakkelovn.

skole, og Børnetallet er 24—30. Fagene er: Religion, Bibelhistorie, noget Skrivning og Regning. Lønnen er lagt paa samtlige Lodsejere, saa Skoleholderen maa tage den paa 30 Steder«.

Ved Udskiftningen i 1789 tildeltes der Skoleholderen noget Hedejord til en Kos og 4 Faars Græsning, og nogle Aar efter (i 1814) fik han: En Jordlod i Søndermarken paa 9½ Td. Land, en Kærlod i Langbrokær paa 2⅜ Td. Land og en Englod i Smaaengene paa 2⅜ Td. Land, saa han kunde holde 1 Hest, 3 Køer og 4 Faar.

I 1810 indførtes Helaarsskole i Hov, og Skoleholderens Løn sattes fra 15 op til 25 Rdlr.

A. Degne

Degnene i Hals var som oftest tillige Skoleholdere ved Søndre Skole.

Vi kender ikke med Sikkerhed de første Degne i Hals; men i Vitskøl Klosters Jordebog af 1552 nævnes en Karen Degens sammen med Peder Thomsen, vel hendes Søn, som Fæster i et af Kronens Bol. Karen var velsagtens Enke efter

I. Thomas Degn, maaske den første Sognedegn efter Reformationen.

II. 1552: Michel Skriver var samtidig Fæster af et andet Bol. Han var antagelig ligesom to næste Tingskrivere Degn i Hals.

III. Kort efter 1600 nævnes Christoffer Nielsen, d. o. 1649, der tillige var Skriver ved Hals Birketing, for hvilket Embede han fik 10 Sldlr. aarlig.

I 1625 førtes ved Birketinget en Hekseproces imod en Kone i Hals ved Navn Else Jensdatter, og blandt Vidnerne var Degnens Kone Gjertrud Anders-

datter, som spurgte Heksen, om hun var Skyld i, at Gjertruds Søn Niels Christoffersen »ej er stadig i sin Skolegang og ej bliver visere«, — hvortil Else svarede: »Han kunde have ladet mig beholde, hvad mit var!« Drengen, som vel har gaaet i Aalborg Latinskole, havde sammen med andre Knægte rapset Frugt i Elses Have, og nu mente Folk, at hun havde forgjort ham. Else blev dømt til Baalet; men hun indankede Sagen for Viborg Landsting, og her mødte den oplyste og myndige Niels Jensen Skjeldvig paa Fogedgaarden og reddede hende[23]).

1649 nævnes »Christoffer Degen«, der afgik fra Degne-embedet 1631, endnu som Beboer af et Gadehus i Hals. 29/3 1650 stod Niels Christoffersen paa Hals Birketing og tog Tingsvidne af 24 Mænd i Birket, at han var barnefødt i Hals, og at

»hans Fader var den salig Mand Christoffer Nielsen, fordum Degn og Tingskriver, og hans Moder var den salig Danekvinde Gjertrud Andersdatter«.

Niels havde, i den ganske Tid, han havde været hos dem, skikket sig som en ærlig ung Karl vel egnede og anstod i alle Maader. Efter at have faaet dette Skudsmaal har han vel forladt Hals.

IV. 1631—1670: Søren Nielsen, der som sin Forgænger tillige var Tingskriver. I sin tredobbelte Egenskab af Degn, Skolemester og Skriver havde han ofte Stridigheder med Halsboerne, og allerede i 1632 var han

[23]) Se »Den store nordjyske Hekseforfølgelse« af C. Klitgaard (»Fra Himmerld. og Kjær Hd.« 1915). Skjeldvig, der døde 1631, var Kronens Birkefoged i Hals Birk og vist tidligere dens Delefoged. Han var gift med Anne Andersdatter, Datter af Anders Skriver (Kjærulf), Foged i Hals, d. 1589, og hun var, da Niels Skjeldvig ægtede hende, Enke efter Kronens Delefoged i Hals Jens Andersen Juel. Skjeldvig var utvivlsomt fra Skjeldvig i Bjalderup S. i Slesvig. (C. Klitgaard: »Kjærulfske Studier« 35 f.).

ude for saa megen Sladder og Kritik, at han den 3. Aug. paa Tinget tog Vidner om sin Opførsel og spurgte, om der var nogen, fattig eller rig, der kunde beskylde ham for, at han ikke havde tjent enhver i og udenfor Kirken, paa Tinge og uden, i den Tid, han havde været i den Tjeneste, som han af Gud og kristen Øvrighed var tilforordnet, hvorpaa en Række menige Birkemænd svarede, at han havde tjent enhver godt og vel i sit Embede, baade i Kirken og uden[24]).

1/11 1633 stævnede Søren Nielsen paa sin Kones Vegne sin Svoger, Gaardfæster Christen Larsen Ligger, for et Sølvstob, saa godt som 8 Dlr., og en Ko, hvilke Ting, hun skulde have haft i Arv efter sin Fader Niels Ibsen, — og 20/5 1636 og mange Gange senere stævnede han en hel Del Mænd i Birket, fordi de ikke havde betalt Degnerente. 11/11 1649 maatte han atter tage Tingsvidne om, at »i den Tid, han har opholdt sig i Hals Sogn og Birk, har han forholdt, handlet og skikket sig udi Kirketjenesten, saavel med Børn og Ungdommen udi deres Catechisimo og Børnelærdom informeret og opført sig som en skikkelig Person vel egner og anstaar i alle Maader, — og som Birkeskriver har han opført sig som en ærlig Mand anstaar«.

I Foraaret 1654 skulde Hals ny Skanse være færdig, — og 3/3 stod Søren Nielsen paa Tinget paa Lensmandens Vegne og forbød Hals og Skovshoved Folk at lade deres Svin, Fæ eller Kvæg komme i Skansen eller udi Knud Jensens Eng eller Drift at rode, — under Fortabelse af samme Svin eller Fæmon, »eftersom det tilforn baade er fra Prædikestolen og paa Tinge forbuden«.

Naar han stævnede Folk for Skatter, Skolepenge og anden Restance, blev de meget fornærmede, og han havde ofte meget Bryderi med dem.

En af hans Uvenner var Naboen, den fordrukne Niels

---

[24]) Hals Tingbog.

Christensen Skjøt, som engang kaldte ham for en »buget Skælm«[25]), og som en anden Gang midt om Natten gik ind i Sørens Gaard, hvor han pikkede paa Ruderne med sin Kaarde og raabte: »Kom her ud, din gamle Skælm!«

En anden Uven var Christen Mikkelsen Drejer, hvem Degnen 4/3 1659 stævnede for nogle Brevpenge. Christen blev dømt til at betale, hvad han var vred over.

25/6 1659 beretter Tingbogen:

»Søren Nielsen stod her for Retten og forfulgte med Loven Christen Mikkelsen Drejer i Hals for Volds Sag, anlangendes, at han paa 2. Pinsedag efter Vidners og Klages Indhold skal have slaget forskrevne Søren Nielsens Hustru Karen Nielsdatter blodig og blaa uden Aarsag.

Lars Pedersen i Hals og Ane Larsdatter vidnede, at det var dem vitterligt i Sandhed, at paa 2. Pinsedag sidst forleden mod Aften, da kom Karen Nielsdatter ind hos Lars Pedersen og vilde købe en halv Kande Øl for Penge. Da bad Christen Smed i Hals, saa vel som de andre gode Venner, der var inde, hende drikke en Gang med dem. Da svarede hun, at hun gad ikke drikke. Da bad de, at hun vilde drikke saa meget, hun vilde, — og saa tog hun Stobet og drak noget af det.

Da stod Christen Mikkelsen Drejer her i Hals der inde ret for Haanden. Saa satte hun Stobet for ham og sagde: »Signe Eder Gud, Christen!« Saa sagde han til hende: »Er det Jer?« Karen sagde »Ja«. Saa sagde han til hende igen: »Der skal fare Djævlen i Dig, din caroniske Hore, og din Mand, den Tyv og Skælm!« Med det samme slog han hende i Næse og Mund, at den stod i Blod paa hende; saa fo'r han op og stødte hende imod Kandebænken med den ene Skulder og Arm og sagde: »Jeg kan endnu se flere Hug og Slag!« — og saa sparkede han hende og gav hende flere Hug og Slag. I det samme kom hendes Søn Niels Sørensen derind og saa, hvor ilde han handlede med hans gamle Moder«. Herefter fulgte en længere Retssag.

Søren Nielsen var gift med Karen Nielsdatter (d. efter 1690), som overlevede ham en halv Snes Aar; hun var Datter af Niels Ibsen Skjøt i Hals. Af

25) tyk Kæltring.

deres Børn kender vi kun Niels Sørensen (se ovenfor).

V. o. 1670— o. 1716: David Gregersen, f. o. 1648, d. o. 1716, Søn af Pastor Gregers Davidsen i Hals og Kirsten Ibsdatter. Degnen var Broder til den stridbare Degn Jens Gregersen Hals i Vrensted, senere i Understed, og Halvbroder til Pastor Balthasar Hals i Understed-Karup. 13. August 1680 overlod Anders Jensen Fæstet af sit Bol i Hals til Degnen for en Sum Penge; han og hans Kone skulde dog have Lov til at bebo en lille Stue og Ret til at benytte Stegers og Bryggers (Hals Tingbog).

Men allerede i 1684 synes David Gregersen at være flyttet til Nørregade, — maaske er Søren Degn først nu død; thi 9. Juni vidnede flere Hals Mænd paa Birketinget, at

»Degnen David Gregersen nu bor i det Hus, som hans Formand Søren Nielsen iboede, og som han selv havde bygget, og der havde tilforn ikke staaet noget Hus, førend Stiftamtmanden og Øvrigheden gav deres Minde og Samtykke til, at Søren Degn der opsatte sig et Skolehus, og han opsatte saa et Hus paa samme Aasted. Træet til Huset var taget i kgl. Majestæts Skov, Hals Skov«[26]).

Det er uden Tvivl David Gregersen, som fik en Irettesættelse, da Biskop Jens Bircherod den 25. August 1704 var paa Visitation i Hals:

»Jeg maatte forefinde som tilforn en uforsvarlig Ruditet[27]) og Vankundighed hos en stor Del af Ungdommen.

Jeg forsømte derfor ikke at erindre saavel Forældrene som Børnene, saavel Præsten som Degnen, med haarde Ord deres Kristendoms — og Embedspligt, at de maatte ophjælpe saadan Mangel«[28]).

---

26) Hals Tingbog.
27) Uvidenhed.
28) J. Bircherods Dagbøger ved Chr. Molbech.

Gregersens Kone hed Maren Ejlersdatter. I en Gaard i Hals boede i 1700erne og senere en Slægt Davidsen; det er vel Degnens Efterkommere; men hans Børn kendes ikke.

VI. 1716 (Ed 24/7[29])—1729: Thomas Pedersen Scavenius, f. o. 1690, Søn af Degnen i Vesterhassing Peder Scavenius og Mette Skiønning; se Side 269. Gift med Maria Andersdatter Sundt, efter hvem der holdtes Skifte den 14. Juni 1717. Ingen Børn.

VII. 1729 (Ed 7/10)—59: Rasmus Pedersen Ancher, f. 1696, d. 1759, Student fra Randers 1718. En Broder, Søren Glud, død 1737, var Degn til Randers Hospital. Ancher blev tilligemed Sognets 2 andre Skoleholdere ved Bispevisitatsen i 1741 formanet til at vise bedre Frugt, hvad de lovede.

Ved næste Visitats 1744 staar der, at »de er flittige, lærte Skolebørnene og til visse Tider om Ugen holdt Bedestunder med unge og gamle«.

Ved Visitatsen i 1747 svarede de unge i Kirken ligefrem slet; men 1752 var det atter bedre med Børnene og de unge[30]).

Ved Visitatsen i 1744 oplyste Biskoppen ogsaa, at der angaaende de voksne i Almindelighed ikke var grove Forargelser i Menigheden uden af fremmede Matroser; men 10 Aar senere var det ikke særlig godt med Moralen, idet Biskoppen beretter, at »Menigheden var nogenledes uden Forargelse, siden adskillige Mennesker var skikkede til Viborg Tugthus«.

Gift I° med Johanne Mortensdatter Kjær-

---

29) Scavenius kan godt have været Degn flere Aar før 1716; thi der gik ofte lang Tid, før Degnene aflagde deres Ed (se Jens Thøgersen i Ulsted).

30) Vendsysselske Aarbøger 1924, S. 239.

ulf, begr. 10/3 1750, gift I⁰ Lars Pedersen i Skarvad i Ø. Brønderslev S., d. 1723.

Gift II⁰ med Magdalene Nielsdatter Brahms, f. 1709, d. 1777.

Af 1. Ægteskab en Datter Anne Sophie, f. 1729.

VIII. 1759—63: Niels Pedersen Nygaard, f. 1709, d. 20/6 1763, Søn af Pastor Peder Nielsen Nygaard i Resen-Humlum og Gertrud Elisabeth Jacobsdatter Jersin. Var Handelsmand i København, men maatte flygte for sine Kreditorer. Svogeren Jacob Severin paa Dronninglund, som ejede Hals Sogn, ansatte ham i 1741 som Skoleholder ved Nordre Skole og gav ham 1743 Ekspektancebrev paa Degnekaldet efter Anchers død. Gift 8/10 1737 med Christence Raakier, d. 22/12 1759. I Ægteskabet var der 6 Børn[31]):

1. Niels, f. 29/6 1740, d. 2/10 1818, Konsumtionsforvalter i Hobro; 2. Gjertrud Elisabeth, f. 17/12 1741, d. 27/12 1803, ugift; 3. Birgitta Katrine, f. 27/12 1743, d. før 22/12 1759; 4. Peter Nicolaj, f. 11/6 1745, d. 21/10 1799, Literat, Oversætter, Bibliotekar i København. Fra ham stammer en bekendt Slægt Nygaard; 5. Jacob Severin (Nieuwenhuis), f. 12/11 1746, d. 29/8 1818 i Alkmaar, Holland. Sømand, siden Købmand. En Sønnesøn Pastor F. D. Nieuwenhuis er Stifter af det hollandske Socialdemokrati; 6. Maren Severine, f. 21/2 1749, d. 4/2 1772, g. m. Grosserer, Kancellieraad Jacob Bilsted, København, f. 1744, d. 1811.

IX. 1763 (Ed 17/8)—92: Jens Olesen, f. 1715, begr. 20/1 1792; havde 1751—63 været Skoleholder i Bolle, hvor han var meget æret og anset.

---

[31]) Om Slægterne Nygaard og Nieuwenhuis se: Th. Hauch-Fausbøll: Patriciske Slægter III, 170, og S. Nygård: Justitsraad Peder Nicolai Nygaard (Odense 1929).

Ved Bortrejsen derfra gav hans Sognepræst Broder Brorson ham det allersmukkeste Vidnesbyrd:

»Med Vemodighed og sand Rørelse tager jeg i Dag Afsked med min inderlig elskede Jens Olesen, — — — han har her i Sognet i og uden hans Embede været ulignelig. Hans Vandel for Gud har været eksemplarisk og retskaffen, — hans Omhu for Skolen og hans Flid med Skolebørnene utrættelig, hans Indsigt i Vor Herres Vej og Vilje grundig, hans Lærvillighed i alt det, som godt er, bestandig, — saa han har været Beboerne i Sognet til Velsignelse og mig til stor Glæde«[32]).

Gift I° med Karen Andersdatter, f. 1711, begr. 12/1 1781. Gift II° 1782 med Ane Marie Sørensdatter Mørch, f. 1734, begr. 21/1 1801, Søster til Degnen Søren Sørensen Mørch i Sundby.

En Datter af 1. Ægteskab, Inger Jensdatter, f. o. 1750, var gift med Gaardfæster Claus Johansen i Hals.

X. 1792 (Ed 24/8 96)—1809: Lars Christian Schmidt, f. 1744, d. 19/6 1809 (Skifte 20/6 1809).

Gift I° med N. N. — Børn: 1. Andreas, 1809 Handelsmand i Arendal i Norge; 2. Niels, død før 1809 i Hamborg; 3. Mette Cathrine, f. o. 1777. Tjente 1809 paa Hvanstrup.

Gift II° med Enken Ellen Madsdatter Nygaard, f. 1762. Børn: 4. Johanne Frederikke Claudine Kirstine, f. o. 1796; 5. Kjerstine, f. o. 1801, d. før 1809.

XII. 1809 (Ed 8/7)—34: Jens Nielsen Sand, f. 1778, d. 15/6 1834. Fra 1814—34 var Sand Lærer og Kirkesanger.

Gift o. 1810 med Karen Smith Koefod, f. 1782,

---

32) Brev fra Pastor Brorson til hans Fader Biskoppen i Aalborg (Rørsigs Saml.).

d. 20/8 1844, Datter af Sognepræst i V.-Ø. Hassing Hans Jørgen Mortensen Koefoed og Else Christiane Conradi.

Børn: 1. Hans Jørgen, f. 3/4 1812, d. 4/2 1873 i Aalborg, Prokurator ved samtlige Retter i Aalborg Stift, Branddirektør, boende 1851—56 i Hjørring, 1856—72 i Sæby; gift 30/5 1854 med Adelaide Margrethe Severin, f. 20/9 1837 i Aarhus, d. 6/3 1887 i Rønne, d. af Major og Stadshauptmand Thomas Ferdinand Severin og Dorthea Sophie Schmidt; 2. Else Christiane, f. 6/12 1810, g. 20/10 1837 m. Gaardejer Christian Als, Sønderkjær, Melholt, f. o. 1809, S. af Gaardejer Jens Als, Hals; 3. Nicoline Marie, f. 27/1 1818; 4. Petrine Adamine, f. 19/7 1826.

B. Skoleholdere ved Søndre Skole

I. 1626—16...: Niels Christensen er den første Skoleholder i Hals, vi kender. 18. Februar 1631 stævnede Jens Sørensen i Hov Niels Christensen Schoelmester i Hals for 18 Skilling (Hals Birks Tingbog). Holdt Skole i et lejet Lokale.

II. 16...— o. 1695: Mads Thomsen. Lod søndre Skole opføre o. 1685, havde velsagtens været Skoleholder i Hals i mange Aar. Var antagelig barnløs Enkemand eller gammel Ungkarl.

III. 1695—o. 1700: Jørgen Christensen Lægaard. Var vistnok Mads Thomsens Efterfølger som Skoleholder ved Søndre Skole og var antagelig fra Mors. Han forsøgte at stille en Slags Mellemskole med udvidet Undervisning paa Benene.

»27. Marts 1696 bevilgede jeg (Biskop Bircherod) Jørgen Christensen Legaard efter hans skriftlige Anmodning samt Sognepræsten Hr. Frederic Blochis Intercession, at han ene maa holde dansk og

tysk Læse- og Skrive-Skole i Hals By for Børnene der sammesteds«[33]).

Muligvis har Lægaard ogsaa beklædt Degneembedet mellem David Gregersen og Scavenius.

C. Skoleholdere ved Nordre Skole

I. 1719—28: Den første Skoleholder kendes ikke.

II. 1728 (Ed 20/2)—41: Peder Therkildsen Lerche, vist Søn af Ridefoged Therkild Therkildsen paa Dronninglund. Han er rimeligvis Stamfader til en Slægt Lærke, som siden nævnes i Hals. O. 1770 nævnes Peder og Lars Lærke.

I en Indberetning af 1737 skrives:

»Hals Sogn er forsynet med tvende skiønne Skoler med tilstrækkeligt Ophold for Skoleholderne af salig Prinsessens Godhed«.

De to Skoler var Hov og Hals nordre, — Søndre Skole nævnes ikke.

III. 1741—59: Niels Pedersen Nygaard, se Degne.

IV. 1759—81: Godtfred Reich Lachmann. Han blev 31/10 1781 Degn og Klokker i Sæby. Se Side 167 (Sæby).

V. 1781—1810: Tønnes Christensen[34]), f. o. 1760, begr. 18/3 1810, vist Søn af Christen Olesen i Hals og Johanne Marie Tønnesdatter. Købte 1798 Hovgaards Mølle med Gaard og et Hus i Vester Hassing, ialt Hk. 2—7—3—1½ af Herredsskriver Hans Fanøe, men allerede Aaret efter afhændede han Gaarden.

---

33) Bircherods Dagbøger (»Personalh. Tidsskr.« 9. II. 150).

34) Tønnes Christensens »Heel-broder«, Skoleholder Ole Christian Bach, boede 1829 i Nibe.

Gift 1/7 1794 med Jomfru Gjertrud Marie Hagstrøm, født 24/9 1769 i Hellevad, d. 8/6 1829, Datter af Carl Fr. Hagstrøm til Klavsholm og Anna Steenfelt.

Børn: 1. Carl Christian, dbt. 5/12 1795. Opholdt sig i 1811, da han blev konfirmeret, i Holtegaard, Dronninglund S. 2. Hans »Steenfelt«, dbt. 8/10 1800.

18/1 1811 ægtede Gjertrud Hagstrøm Husmand Christen Hansen Tønnesen i Hals.

VI. 1810—45: Niels Jespersen, f. 1773 i Ajstrup, d. 1/8 1845, g. m. Kirstine Andersdatter, f. 28/2 1773 i Aalebæk i Hals S. Ingen Børn.

D. Skoleholdere i Hov

Omtrent fra Midten af 1600erne synes Hovboerne af og til at have holdt en Vinterlærer, som i et lejet Lokale læste med Byens Børn. I Hals Birks Tingbog for 17/4 1646 berettes, at Hov Folk mødte til Bøn Morgen og Aften; disse Andagter har vel været ledet af Skoleholderen. Vi kender kun en enkelt af disse fra 1600erne.

I. 1644— o. 50: Jens Jensen Skoleholder, som 30/8 1650 stævnedes af Søren Degn i Hals for 3 Mk. i Degnerente; idet han skyldte Degnen 8 Skilling aarlig for 6 Aar. Den 28. Maj 1647 vidnede flere Mænd af Hov paa Birketinget, at Jens Jensen Skolemester i Hov ikke havde enten Ko eller So, Fæ eller Kvæg eller Boskab, Kobber eller Klæder at rette for sig med til Øvrigheden, for den Forseelse og Leven, han har beganget med Sidsel Laursdatter i Hov.

Den sølle Skolemester var altsaa saa arm, at han ikke kundee betale sin Lejermaalsbøde.

Flere Gange, f. Eks. 14. December 1649, stævnede han

Mænd i Hov for Gæld (Skolepenge); men da han kort efter forsvandt fra Byen, maa han vel være rejst bort.

II. 1719—76: Christen Gundersen[35]) f. 1699, d. 1780, var formentlig Søn af Gunder Jensen i Løgtholt i Dronninglund Sogn og Johanne Pedersdatter Kjærulf og har rimeligvis været Tjener eller Skriverdreng hos Prinsessen paa Dronninglund, før hun befordrede ham til den ny Skole i Hov. Da han ikke kunde leve af Lønnen og havde hele Sommeren fri, fæstede han Jord til 3 Skpr. Hartkorn af Herskabet, — og af denne Fæstejord betalte han aarlig Landgilde.

Christen Gundersen blev o. 1730 gift med Kirsten Thomasdatter, f. 1709, d. 1789, begr. 22/3, Datter af Gaardfæster Thomas Nielsen i Hov.

Børn: 1. Thomas, f. 1733, d. 1811, Gaardfæster i »Larsensminde«, gift med Elisabeth Pedersdatter, stor Efterslægt i Hov; 2. Margrethe, f. 1735, d. 1811, gift med Thomas Bang i »Krogen«, Hov; 3. Peder, f. 1738, Gaardfæster i Hov, gift med Ane Pedersdatter, f. 1735; 4. Gunder, f. 1740, Gaardfæster i Hals, har Efterslægt i Hals; 5. Christen, f. 1743, d. 1827, Skoleholder i Hov. Se Eftermanden.

III. 1776—97: Christen Christensen, f. 1743, d. 24/6 1827, Søn af Forgængeren.

Ligesom Faderen holdt han kun Vinterskole og havde derfor god Tid til at passe sit Landbrug, idet han havde overtaget Faderens Fæstejord.

Ved Udskiftningen fik han tildelt Toften vest for Skolen samt nogle Udlodder i Marken (Matr. 46), og Lærerembedet fik, som foran set, 3 Lodder (Matr. 1); men

---

35) Forfatterens Tiptipoldefader.

de var ikke meget værd; dels Hede og Sump, dels Kratskov, saa der næppe kunde fødes en Ko.

I 1797 opgav »Kræn Skuel« det slet lønnede Hverv som Skoleholder og købte en Lod vest for Byen, hvor han byggede sig et Hus.

Her boede han ved Folketællingen 1801 og kaldtes Christen Christensen Skole, Husmand paa 1 Skp. Hartkorn.

I 1814 flyttede han til Hals med sin Familie. Han blev 1779 gift med Maren Nielsdatter, f. 1749, d. 28/7 1830, Datter af Niels Andersen Himmerbo i Hals.

Børn: 1. Birthe, f. 1780; 2. Christen, f. 1783, d. 9/8 1842, Arbejdsmand i Hals.

IV. 1797—1813: Lars Andersen, f. 1756, d. 20/4 1813, Søn af Gaardfæster Anders Lauritzen i Hov. Var oprindelig Skrædder, og da han ikke kunde leve af Embedet som Skolemester, fortsatte han med Skrædderiet. Desuden købte han efterhaanden saa meget Jord, at han kunde holde 2—3 Køer og nogle Faar.

I 1805 klagede han til Biskoppen over, at han ikke kunde inddrive sin Løn som Lærer, og Pastor Obel i Hals modtog derpaa følgende Skrivelse af 8. Febr. 1806 fra Stiftsøvrigheden (ↄ: Stiftamtmand Ditlev v. Pentz og Biskop C. B. Studsgaard):

»Da Skoleholderen i Hov Lars Andersen har besværet sig over, at den ham tillagte i sig selv liden Skoleløn skal ikke til rette Tid vorde ham betalt af alle Skoledistriktets Beboere, og at hans ringe Skoleløn bliver ham derved mindre nyttig, — og da vi af Deres Velærværdigheds prøvede Iver for Skolevæsenets Bedste naaber, at De vil bestræbe Dem for at afhjælpe slig Uorden og derved lette Skoleholderens Kaar, maa vi hermed tjenestligst anmode Dem, at ville behagelig paatage Dem den Ulejlighed at indfordre Skoleholderens Løn for alle Hou Skoledistrikts Beboere, til de ved Skjøder og Contracter bestemte Tider, samt derefter udbetale Skoleholderen hans Løn for hvert halve Aar.

Hvorhos Districts-beboerne behageligst maatte betydes, at dersom nogen af dem herefter skulde befindes efterladende i at erlægge deres pligtige Andel til Skoleløn paa de fastsatte Tider om Aaret, ser jeg, Kammerherre Pentz, mig anlediget til, naar Restancen for mig anmeldes, at beordre Udpantning derfor hos dem alle de skyldige«.

14. Marts 1812 indberetter Pastor Obel:

»Lars Andersen, Skoleholder i Hov By, er udannet[36]). Han er en Mand imellem 50 og 60 Aar og har stedse undervist sin liden Skoleungdom saa godt, som han har kunnet; men at faa ham til at modtage Undervisning til større Embeds-duelighed er ej at tænke paa, saa længe han maa nødes til at bruge sin Skræddersaks og Synaal til at forskaffe sig og sin gamle Kone den Underholdning, som hans Embeds Løn, blotte 25 Rigsdaler, ikke er i Stand til at yde ham«.

Var gift med Maren Nielsdatter, f. 1739, d. 6/6 1822. Ingen Børn.

V. 1813—17: Anders Madsen, f. 1782, d. 16/10 1843, Søn af Gaardfæster Mads Pedersen i Hov og Ane Margrethe Andersdatter. 1813 købte han sin Stedfader Christen Thomsens Ejendom af sin Moder, og allerede 4 Aar efter opgav han, ligesom tidligere »Kræn Skole«, Skoleholderiet for at blive Husmand og Fisker.

Var gift med Constance Nielsdatter, dbt. 17/10 1780, d. 27/1 1858, Datter af Bolsmand Niels Jørgensen og Karen Nielsdatter i Mov.

Børn: 1. Mads, f. 20/12 1813, d. 6/2 1882, dimitt. 1836 fra Snedsted, Huslærer paa Lindenborg, 1845 Andenlærer i Hals, 1848 Lærer ved Fabriksskolen i Gudumlund. Gift 18/8 1849 med Amalie Frederikke Hulda Bech, f. 1/4 1826, d. 13/3 1901, Datter af Lærer Nis Marcussen Bech i Ærøskøbing og Hustru Helene Marie, og Plejedatter af Farbroderen den bekendte Lærer Gregers Bech ved Fabriksskolen i Gudumlund; 2. Karen Margrethe, f. 14/9 1815, død som ung.

[36]) udannet ɔ: ueksamineret.

PERSONNAVNE-REGISTER

TIL I. OG II. BIND

Forkortelser: B = Biskop; D = Degn; Dh = Degnehustru; L = Lærer; Lh = Lærerhustru; P = Præst; Ph = Præstehustru; S = Skoleholder; Sh = Skoleholderhustru; Sub = Substitut.

I efterfølgende Navneregister er medtaget alle i Teksten omhandlede Degne og Skoleholdere samt Substitutter og Navn paa deres Hustruer. Endvidere Navne paa Biskopper, Præster, Skolepatroner og adskillige andre, for saa vidt de skønnedes at være af Betydning. Derimod er de utallige Børn af Degne, Skoleholdere og Substitutter i Almindelighed udeladt; men for saa vidt de førte egentlige Slægtsnavne, kan de søges under disse, f. Eks.: Brøndlund, Degnefamilie.

Til Udgivelsen af dette Register har Historisk Samfund haft den Glæde at modtage økonomisk Støtte fra Undervisningsministeriet, Danmarks Lærerforening og Overretssagfører L. Zeuthens Mindelegat, for hvilken Hjælp man herved bringer de paagældende Institutioner vor bedste Tak, og uden hvilken Historisk Samfund ikke vilde have kunnet magte at bringe dette Værk, hvis Udgivelse begyndte 1933, til Afslutning.

P. B. V.: C. Klitgaard,
Formand.

INDHOLDSFORTEGNELSE